

З М І С Т

МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСИВНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ З ПРЕПОЗИТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ – «НАЗИВНИМ УЯВЛЕННЯ»	
<i>Шинкарук В.</i>	6
ОФІЦІЙНА НАЗВА «ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ» ДЕНОТАТА «ВОЄННІ ДІЇ В УКРАЇНІ: 2014 – 2023»: СЕМАНТИКА, АКСІОЛОГІЯ, КОРЕЛЯЦІЯ	
<i>Степаненко М.</i>	13
ЕТИМОЛОГІЯ ЛАТИНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН	
<i>Балаласва О.</i>	27
МОРФОЛОГІЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ СУБМОВИ АГРОТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Ващенко К., Ольховська Н.</i>	38
ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ (АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	
<i>Рожков Ю.</i>	47
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕВФЕМІЗМІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	
<i>Розгон І.</i>	55
БІОТЕХНОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ (АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	
<i>Сиротіна О.</i>	64

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ДЕКОНСТРУКЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ НАРАТИВІВ: ТРАГІКОМЕДІЯ І ТРАГІФАРС (ДРАМАТУРГІЯ Л. ТИМОШЕНКО, ЛЕНИ ЛЯГУШОНКОВОЇ, В. ЧЕНСЬКОГО)	
<i>Бортнік Ж.</i>	72

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА	
<i>Доній В.</i>	82
КОНЦЕПТ «ВІЙНА» В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)	
<i>Тепла О.</i>	92

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ У СИСТЕМІ ОСВІТИ ВЕЛИКОГО ГЕРЦОГСТВА ЛЮКСЕМБУРГ: ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ (АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	
<i>Чайка О.</i>	101
ДІАЛОГІЧНА МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ (АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ)	
<i>Вознюк Т.</i>	109

CONTENTS

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES

CONSIDERATIONS OF DISCURSIVE UTTERANCES WITH PREPOSITIVE COMPONENT – «NOMINATIVE REPRESENTATION» <i>Vasyl SHYNKARUK</i>	6
OFFICIAL NAME "FULL-SCALE INVASION" DENOTATION "MILITARY ACTIONS IN UKRAINE: 2014 – 2023": SEMANTICS, AXIOLOGY, CORRELATION <i>Mykola STEPANENKO</i>	13
ETYMOLOGY OF LATIN AND UKRAINIAN NAMES OF CULTIVATED PLANTS <i>Olena BALALAEVA</i>	27
MORPHOLOGICAL AND SYNTACTIC FEATURES OF THE GERMAN SUBLANGUAGE OF AGROTRANSPORTATION TECHNOLOGIES <i>Kyrylo VASHCHENKO, Nataliia OLKHOVSKA</i>	38
BORROWINGS IN THE ENGLISH VETERINARY MEDICINE TERMINOLOGY <i>Yurii ROZHKO</i>	47
EUPHEMISM TRANSFORMATION IN THE CONTEXT OF MILITARY LANGUAGE <i>Iryna ROZGHON</i>	55
BIOTECHNOLOGICAL TERMINOLOGY IN THE RESEARCH OF UKRAINIAN LINGUISTS <i>Olena SYROTINA</i>	64

LITERARY STUDIES

DECONSTRUCTION OF NATIONAL NARRATIVES: TRAGICOMEDY AND TRAGIFARCE (DRAMATURGY BY L. TYMOSHENKO, LENA LYAGUSHONKOVA, V. CHENSKY) <i>Zhanna BORTNIK</i>	72
--	----

COMMUNICATION STUDIES

SPECIFICS OF THE COMMUNICATION SPACE OF MODERN SOCIAL MEDIA <i>Viktorii DONII</i>	82
THE CONCEPT OF "WAR" IN THE LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECT (BASED ON THE MATERIAL OF PUBLICISTIC DISCOURSE) <i>Oxana TEPLA</i>	92

THEORY AND METHODS OF TEACHING

MULTICULTURALISM IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE GRAND DUCHY OF LUXEMBOURG: KEY BENEFITS <i>Oksana CHAIKA</i>	101
DIALOGICAL SPEECH ACTIVITY AS A NECESSARY COMPONENT OF THE FORMATION OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE <i>Tatiana VOZNIUK</i>	109

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES.
МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81.42

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.01](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.01)

Особливості дискурсивних висловлень з препозитивним компонентом – «називним уявленням»

Василь ШИНКАРУК,

доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
E-mail: vashyn2010@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8589-4995>

Анотація. У науковій статті розглянуто особливості дискурсивних висловлень, кореферентних з граматичним формально-елементарним (простим) реченням; проаналізовано текст-дискурс як сферу функціонування висловлення, що дає змогу врахувати мовленнєву ситуацію, авторизацію з боку мовця, різноманітні прагматичні параметри мовлення, взаємозв'язок активних та суб'єктивних факторів; простежено асиметрію між планом вираження і планом змісту, між висловленням-реченням і висловленням з препозитивним компонентом «називним уявленням», тобто висловленням, що не має певного граматичного зразка; обґрунтовано дискурсивні висловлення з «називним уявленням» як своєрідний синтаксичний комплекс, єдине інтонаційне ціле з подвійним, як правило, позначенням суб'єкта.

Ключові слова: синтаксис, синтаксис зв'язного мовлення, текст, дискурс, речення, просте речення, висловлення, дискурсивне висловлення, кореферентність, «називний уявленням», «називний теми».

Актуальність дослідження (Introduction). У сучасному мовознавстві особливого значення набувають наукові дослідження у галузі текстової лінгвістики, зокрема, актуальним є аналіз співвідношення понять тексту і дискурсу, оскільки термін «дискурс» вживається в різних значеннях. Лінгвісти зосереджують особливу увагу на вивченні конструкцій, які походять з усного мовлення, оскільки простежується запозичення елементів розмовної мови в усі функційні стилі.

Актуалізує потребу послідовного глибинного студіювання синтаксичних структур, які належать до сегментованих конструкцій, недостатня кількість праць, присвячених вивченню явищ синтаксису зв'язного мовлення в українському мовознавстві.

Опис мовних зразків синтаксичних одиниць у її системних взаємозв'язках становить першорядне завдання синтаксису. Спостереження над функціонуванням синтаксичних одиниць у сфері живого мовлення уможлиблює узагальнення їх модифікацій як наслідку

процесу структурування (синтаксування) [13, с. 131]. Тому обґрунтування механізму виникнення синтаксичних одиниць як у сфері мови, так і у сфері живого спілкування, а також характер взаємодії і динаміки обох сфер є актуальним у мовознавчій науці. Мовленнєва реалізація висловлення, зумовлена тектонікою (лінійним розгортанням), може бути представлена варіантами синтаксування (структурування) тієї самої номінації подій, що не збігається з граматичним реченням, тобто охоплювати інтеграцію декількох предикативних одиниць чи їх частин.

У сучасній мовознавчій науці вивчення дискурсивних висловлень, що є синтаксично членовані структурні одиниці, співвідносні з простими, складними чи багатоконponentними реченнями, тісно пов'язані з дослідженням лінгвістики тексту [14].

Аналіз досліджень і публікацій (Literature Review). Питання про комунікативну одиницю, більшу ніж речення, є проблемне і дискусійне, тому увагу лінгвістів привертає зв'язне

мовлення, проблеми комунікативного напряму досліджень в прагматично-ситуативному – у з'ясуванні зв'язності дискурсу і в ментальному контекстах – вивчення впливу етнографічних, соціокультурних, психологічних умов категорійної організації мовного матеріалу в процесах комунікації, у «живому мовленні».

Ще повною мірою, на думку Ф. Бацевич, залишаються не окресленими розділи комунікативного напряму досліджень, його основні категорії, методи аналізу тощо. Зокрема, аспекти, пов'язані з мовним кодом процесу комунікації, є одними з найменш вивчених. До цього часу не вирішені проблеми категоріальної організації мовного матеріалу в процесах комунікації, оскільки категорії, опрацьовані з урахуванням сосюрівської дихотомії Мова і Мовлення, є недостатніми для опису модусу зовсім іншої природи, яким є Комунікація [2, с. 30].

Т. В. Радзієвська зауважує: «Імпульс, що був одержаний лінгвістикою тексту від прагматики, вплинув на стан цієї сфери розвідок. Текст почав аналізуватись як засіб спілкування, комунікативний твір, тип мовленнєвої дії. Дослідницька думка пішла в дещо протилежному напрямі – від тексту до його елементів: абзаци, окремі речення, граматичні засоби, лексичні одиниці почали тлумачитися з погляду тієї функції, яку вони виконують у цілісному текстовому утворенні» [11, с. 53]. Погоджуємося з її думк, що у європейському, в тому числі вітчизняному мовознавстві, спостерігається тенденція до комплексного аналізу тексту як засобу спілкування. При його аналізі враховуються дані суміжних наук – філософії, психології, семіотики, культурології, поетики. У комплексі розглядаються семантичні, структурні, стилістичні, соціокультурні властивості тексту, що дозволяє говорити про відновлення філологічної традиції багатоаспектного підходу до тексту в сучасному мовознавстві, про гуманізацію цього об'єкта дослідження [11, с. 58].

Різні форми психічної діяльності людини, відбиті в реченнях, перебувають не в ієрархічній підпорядкованості, а у відношеннях рівноправного взаємодоповнювання. Інформація, закладена в

пропозиції простого речення або в підрядній з'ясувальній частині, виступає змістом тієї чи іншої модальної дії. При такому погляді текст містить дані не тільки про пропущений через почуття і свідомість мовця світ, він є певним чином організованою системою модальних дій, виявлення яких може бути важливим не лише для мовознавства, а й для літературознавства, психології тощо [3, с. 110].

Всебічне обґрунтування функціональних особливостей синтаксичних одиниць у мовному плані, на думку І. Р. Вихованця, засвідчує зрілість синтаксичної теорії і її спрямованість на пояснення найскладніших синтаксичних явищ [4, с. 20].

Концепт речення належить до активно опрацьовуваних українськими мовознавцями (праці І. Вихованця, К. Городенської, Н. Гуйванюк, А. Загнітка, Н. Іваницької, О. Мельничука, В. Ожогана, О. Потебні, та ін.), адже від розуміння речення залежить трактування інших синтаксичних одиниць того самого рівня.

Пояснити синтаксичні одиниці з точки зору знакової теорії мови є спробою мовознавців цікавою і перспективною, але вона вимагає подальших уточнень.

Комунікативна організація речення, пов'язана з його актуальним членуванням, стосується темо-ремних відношень у висловленні. За перетворення речення (абстрактної мовної одиниці, реченнєвої схеми) у висловлення (мовленнєву одиницю) великої ваги набуває змістове членування, істотне для певної ситуації, для відповідного комунікативного завдання.

Вивчення синтаксису зв'язного мовлення, зокрема дискурсивних висловлень як функціонально-мовленнєвих одиниць, у плані їх формально-семантичних, кореферентних співвідношень із граматичними простими і складними реченнями, є одним із перспективних завдань мовознавчої науки на сучасному етапі.

Мета наукової статті (Aim) – розглянути особливості дискурсивних висловлень, кореферентних з граматичним формально-елементарним (простим) реченням та обґрунтувати висловлення з «називним уявленням» як

своєрідний синтаксичний комплекс, єдине інтонаційне ціле з подвійним, як правило, позначенням суб'єкта.

Застосовано в науковому дослідженні комплексне використання **методів (methods of research)**. Відбір і систематизація матеріалу дали змогу використати прийом лінгвістичного спостереження; метод системного аналізу застосовувався під час дослідження теорії сегментації; описовий метод використано для класифікації дискурсивних висловлень з початковим сегментованим компонентом – «називним уявлення».

Результати (Results of the research). У мові художніх творів і публіцистики поширені синтаксичні конструкції, що за структурою розчленовані на дві або більше частини речення, які оформлені в тексті як окремі речення, тобто «від крапки до крапки», за смыслом і граматично тісно зв'язані одна з одною і легко можуть бути об'єднані в одну комунікативну одиницю – просте чи складне речення [13, с.15].

Термін «дискурсивне висловлення» запровадила в українському мовознавстві Н.В. Гуйванюк, яка досліджувала проблему формально-семантичних співвідношень у системі синтаксичних одиниць. Дослідниця вводить у науковий обіг поняття про кореферентність синтаксичних одиниць як відношення їх референційної тотожності й функціональної еквівалентності [див 5].

Кореферентні (від лат. *co* – префікс, що означає сумісність, і *referens (referentis)* – предмет думки, з яким співвідноситься певне мовне вираження) співвідношення базуються на спільності інформативно-референційного смислу висловлень і пов'язані з варіантами структурування мовних одиниць та з поняттям актуалізації (співвіднесенням віртуального мовного знака з дійсністю) відповідно до потреб мовленнєвої ситуації [5, с. 4-6].

Дискурсивні висловлення у зв'язному мовленні є синтаксичними одиницями вищого порядку, ніж формально-елементарне (просте) речення. Це сегментовані висловлення з актуалізованими компонентами, пунктуаційно відділеними від іншої базової частини висловлення. Їх актуалізація здійснюється за допомогою інтонації і пунктуаційного

знака на письмі, тобто, іншими словами, за допомогою парцеляції й приєднувального зв'язку.

В основі парцеляції як синтаксичного процесу лежить об'єктивна здатність мови «за допомогою членування тексту здійснювати реалізацію комунікативного завдання» [9, с.111]. Однак синтаксична категорія парцеляції полягає у виділенні певного відрізка цілісного висловлення в окрему відносно самостійну його частину, яка, однак, не пориває синтаксичного й структурного зв'язку з базовою частиною висловлення. Отже, парцеляція безпосередньо пов'язана зі структурою тексту, з аранжуванням «смыслів» чи видозміною функціональної перспективи висловлення.

Висловлення з початковим сегментованим компонентом «називним уявлення» чи «називним теми» є найбільш поширеним явищем синтаксичної сегментації.

П. С. Дудик, автор розділу про односкладні речення у монографії «Сучасна українська літературна мова: Синтаксис» вважає, що «цілком можливо розглядати «називний уявлення» як номінативне речення, бо синтаксично та інтонаційно він функціонує як окрема комунікативна одиниця, що служить формою повідомлення про певне уявлення, яке виникло у мовця і яке він бажає викликати в інших» [12, с.262].

Проте чимало мовознавців не вважає «називний уявлення» окремим номінативним реченням. Погоджуємося з думкою Ю. В. Зоріної, що концепція розподілу структур на «називний теми» та «називний уявлення», поза всяким сумнівом, заслуговує на увагу. Водночас, слід наголосити, що подекуди використання лексико-семантичного та функційного критеріїв для диференціації «номінативного теми» та «номінативного уявлення» не є достатнім. Фактичний матеріал свідчить, що ці два явища подекуди досить важко розрізнити. Ці конструкції вимагають подальшого вивчення, й адекватного терміна для позначення їх синтаксичного статусу в лінгвістичній літературі дотепер ще не знайдено [7,с.74-75].

Ю. В. Зоріна у монографії «Називний теми і називний уявлення в контексті

сегментованих конструкцій поетичного і публіцистичного текстів» проаналізувала сегментовані конструкції з називним теми й називним уявлення у функційно-семантичному, лексико-семантичному, структурно-синтаксичному, стилістичному та інтонаційному аспектах на зразках поетичних та газетно-публіцистичних текстів й обґрунтувала особливий поняттєво-термінологічний статус конструкцій із називним теми – публіцистичний номінатив, інформаційний топік або публіцистичний топік [7]. На її думку, сегментовані конструкції із значенням теми є специфічним елементом експресивного синтаксису, що виступає як семантично значима зв'язка речень на рівні тексту. Зв'язок між такими реченнями, їхня єдність встановлюється завдяки виразному поданню суб'єкта або об'єкта мікротексту у формі називного теми (публіцистичного номінатива) та називного уявлення [7, с.169].

У монографії «Експресивний дискурс: синтаксичні засоби вираження» В.Я. Мороз досліджує сегментовані побудови з «називним уявлення» і «називним теми» як засоби експресивного синтаксису та вказує на їхню поліфункційність [10].

Членованість тексту як спосіб його організації виявляє себе в сегментованих конструкціях, сутність яких «полягає в розчленуванні висловлювання на дві взаємопов'язані й водночас структурно й функціонально розмежовані частини з метою виразнішого, переважно експресивного, звучання їх» [6, с. 215].

У наукових працях мовознавці звертають увагу на комунікативну будову висловлень з називним уявлення. Зокрема, учені відзначають ту їх особливість, що вони тісно пов'язані з наступним висловленням, з текстом. Тому більш правомірно вважати конструкцію з «називним уявлення» сегментованою частиною основного (наступного) висловлення. Зокрема, слушною нам видається думка Ш. Баллі, що парцеляція початкового компонента висловлення здійснюється з метою його актуалізації і що парцельований елемент входить до складу «сегментованого висловлення з подвійним позначенням якогось предмета чи явища» [1, с.70] (підкреслення наше – В.

Ш.). Вторинне позначення того ж предмета чи поняття у другій частині дискурсивного висловлення здійснюється за допомогою лексичних корелятивів – займенників та іменників прикладкового характеру, повторів того самого слова. Порівняймо їх кореферентні співвідношення з граматичними реченнями, у структурі яких наявні відокремлені прикладки (напр.: Дикі Карпати! Вона знала їх горду красу (О. Кобилянська) // Вона знала красу їх, диких Карпат!), а також з простим реченням, де відсутня подібна актуалізація: // Вона знала красу диких Карпат! Порівняймо аналогічний приклад: Крейсер! Він не схожий на корабель (О. Гончар) // Він, Крейсер, не схожий на корабель // Крейсер не схожий на корабель.

У дискурсивному висловленні з початковим сегментованим компонентом «називним уявлення» звертаємо увагу на синтаксичну функцію займенника у наступному висловленні, який повторює, нагадує «уявний предмет» і таким чином встановлює тісний зв'язок між попередньою і наступною частиною висловлення. Займенник, водночас, є членом другої частини висловлення. Чимало мовознавців називають займенники особливою формою вираження суб'єктивно-об'єктивного значення [8]. У структурі основної частини дискурсивних висловлень наявні, як правило, особові *я (ми), ти (ви)* та особово-вказівні *він (вона, воно, вони)* займенники. Вони вказують на уявний предмет і характеризуються спільними з іменниками граматичними значеннями. Ці займенники виконують різні синтаксичні функції:

а) *підмета*, напр.: Жнива! Вони підсумок цілорічної напруженої праці сотень людей (О. Гончар) // Жнива – підсумок цілорічної напруженої праці сотень людей; Гриць! Ти радість моя і кохання (Л. Мартович) // Гриць – радість моя і кохання; Екзамени?! Вони його не турбують (О. Гончар) // Екзамени його не турбують?!

б) *поширювача об'єктного типу*, напр.: Фронтіві ночі. Він їх добре знав (О. Гончар) // Він добре знав фронтіві ночі; Війна. Їй немає забуття (Г. Тютюнник) // Війні немає забуття;

в) *обставинного поширювача місця*, напр.: Полонина! Він вже стояв на ній (М.Коцюбинський) // Він вже стояв на полонині; Дороги. Залишились на них тільки сліди (Г. Тютюнник) // Залишились на дорогах тільки сліди.

За умови називання особи чи предмета займенником другої особи однини (*ти*) чи множини (*ви*) можливі кореферентні співвідношення дискурсивних висловлень та речень із звертаннями. Порівняймо: Жебраки... Ви хотіли його... одинака зогидити (О. Кобилянська) // Ви, жебраки, хотіли його... одинака, зогидити, а також з простим реченням, де відсутня подібна актуалізація: // Жебраки хотіли його... одинака зогидити.

«Називний уявлення» може утворюватися від найрізноманітніших іменників – конкретних чи абстрактних назв. Здебільшого вимовляється з розповідною та окличною інтонацією, наприклад: Полонина! Він вже стояв на ній (М. Коцюбинський) // Він вже стояв на полонині!, а іноді – з питальною інтонацією, наприклад: Крейсер? Звідки він взявся? (О. Гончар) // Звідки Крейсер взявся? Іноді поєднується декілька інтонацій: Молоді? Вони начабанують! (О. Гончар) // Молоді начабанують?!

Мовець виділяє цей предмет специфічною інтонацією і середньою паузою, чим полегшує його сприймання слухачем і своє власне подальше висловлення. У писемному відтворенні цих явищ на місці фразової паузи ставиться відповідний розділовий знак, якщо ж ця пауза втрачає властивість фразової паузи,

Список використаних джерел

1. Баллі Ш. Загальна лінгвістика і питання французької мови. М., 1955. 416 с.
2. Бацевич Ф. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 453. 2002. С. 30-34.
3. Брицин В.М. Модальна граматики дискурсу як один із напрямів семантико-синтаксичних досліджень. Мовознавство. 2006. № 2-3. С. 101-110.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української

то в дискурсивному висловленні зникають при цьому функціональні ознаки сегментності.

«Називний уявлення» конкретизується ремою, в якій часто іншими словами називається тема і вживаються займенники *він, вона, воно, вони, про неї* тощо. У працях з стилістики таке подвійне позначання суб'єкта вважають мовознавці недоцільним, а самі конструкції розглядають як ненормативні. Варто взяти до уваги застереження щодо цього і не вбачати у таких структурах порушення норм літературної мови.

Висновки і перспективи (Conclusions and future perspectives). У сучасній українській мові, особливо в мові художніх творів і публіцистики, активно функціонують сегментовані конструкції з «називним уявленням», призначення яких максимально актуалізувати компоненти змісту висловлення й надати експресивного звучання окремим сегментам, а відтак і всьому висловленню.

В основу виділення дискурсивних висловлень з «називним уявленням» покладено передусім формально-граматичні ознаки. Дискурсивні висловлення з «називним уявленням» становлять своєрідний синтаксичний комплекс, єдине інтонаційне ціле з подвійним, як правило, позначенням суб'єкта.

Вивчення сегментованих конструкцій є одним із основних завдань української лінгвістики, що й становить перспективу подальших досліджень.

мови. К.: Наук, думка. 1992. 222 с.

5. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць: Автореф. дис.... докт. філол. наук. 1993. 34 с.

6. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: монографія. Донецьк, 2001. 662 с.

7. Зоріна Ю. В. Називний теми і називний уявлення в контексті сегментованих конструкцій поетичного і публіцистичного текстів. Наук. і відп. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. 214 с.

8. Ожоган В.М. Транспозиція незайменникових слів до займенникових. Науковий вісник Херсонського державного університету: збірник наукових праць. Херсон : Вид-во ХДУ, 2016. Вип. 25: Серія "Лінгвістика". С. 16-21.

9. Кадомцева Л. О. Українська мова: Синтаксис простого речення / Л.О. Кадомцева. К.: Вища школа, 1985. 227 с.

10. Мороз В.Я. Експресивний дискурс: синтаксичні засоби вираження: монографія. Вінниця :ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 106 с.

11. Радзівська Т.В. Про один із напрямів сучасної лінгвістики тексту. Мовознавство. 1991. № 3. С. 53-58.

12. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За ред. І. К. Білодіда. К.: Наук, думка, 1972. 515 с.

13. Шинкарук В. Д. Нарис із синтаксису зв'язного мовлення (теоретичний спецкурс для університетів). Чернівці. 1997. 152с.

14. Шинкарук В.Д. До питання синтаксису зв'язного мовлення International journal of philology. | Міжнародний філологічний часопис. Випуск 14 (2), 2023. С.6-12.

References

1. Balli, Sh. (1955). Zahal'na lnhvistyka i pytannya frantsuz'koyi movy [General linguistics and questions of the French language]. 416 p.

2. Vacevich, F. (2002). Terminolohiya komunikativnoyi lnhvistyky: aspekty dyskursyvnoho pidkhotu [Terminology of communicative linguistics: aspects of the discursive approach]. Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika» [Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"]. No. 453. P. 30-34.

3. Brytsyn, V. M. (2006). Modal'na hramatyka dyskursu yak odyz napryamiv semantyko-syntaktychnykh doslidzhen' [Modal discourse grammar as one of the directions of semantic and syntactic research]. Linguistics. No. 2-3. P. 101-110.

4. Vykhoanets, I. R. (1992). Narysy z funktsional'noho syntaktychnykh ukrayins'koyi movy [Essays on the functional syntax of the Ukrainian language]. Kyiv : Nauk. dumka, 224

5. Huivaniuk, N. V. (1993). Formalno-semantychni spivvidnoshennia v systemi syntaktychnykh odynyts: avtoref. dys.... dokt.

filol. Nauk [Formal-semantic relations in the system of syntactic units: autoref. diss.... doc. philol. of science]. Kyiv. 34 p.

6. Zahnitko, A. P. (2001). Teoretychna hramatyka ukrayins'koyi movy: Syntaktychna monohrafiya [Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax: monograph]. Donetsk. 662 p.

7. Zorina, Yu. V. (2020). Nazyvnyy temy i nazyvnyy uyavlennya v konteksti sehmentovanykh konstruktivnykh poetychnoho i publitsystychnoho tekstiv [Nominal topic and nominal representation in the context of segmented constructions of poetic and journalistic texts]. Science and resp. ed. A. P. Zagnitko. Vinnytsia: "Nilan-LTD" LLC. 214 p.

8. Ozhoan, V. M. (2016). Transpozitsiya nezaymennikovykh sliv do zaymennikovykh [Transposition of non-pronominal words to pronouns]. Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats' [Scientific bulletin of Kherson State University: collection of scientific papers]. Kherson: KhSU Publishing House. Issue 25: Series "Linguistics". P. 16-21.

9. Kadomtseva L. O. Ukrayins'ka mova: Syntaktychna prostoho rechennya [Ukrainian language: Syntax of a simple sentence]. Higher School. 227 p.

10. Moroz, V.Ya. (2017). Ekspresyvnyy dyskurs: syntaktychni zasoby vyrazhennya: monohrafiya [Expressive discourse: syntactic means of expression: monograph]. Vinnytsia: Nilan-LTD LLC. 106 p.

11. Radziyevs'ka, T.V. (1991). Pro odyz iz napryamiv suchasnoyi lnhvistyky tekstu. [About one of the directions of modern text linguistics]. Movoznavstvo [Linguistics]. No. 3. P. 53-58.

12. Suchasna ukrainska literaturna mova: Syntaktychna [Modern Ukrainian literary language: Syntax] (1972). / Za red. I. K. Bilodida. Kyiv : Nauk, dumka. 515 p.

13. Shynkaruk, V. D. (1997). Narys iz syntaktychnykh zviaznoho movlennia (teoretychni spetskurs dlia universytetiv) [Essay on the Syntax of Connected Speech (theoretical special course for universities)]. Vidp. red. N.V. Huivaniuk. Chernivtsi. 152 p.

14. Shynkaruk, V. D. (2023). Revisiting syntax of coherent speech. International journal of philology. Vol. 14 (2), 2023. P.6-12.

Considerations of Discursive Utterances With Prepositive Component – «Nominative Representation»

Vasyl SHYNKARUK,

Doctor of Sciences in Philology, Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
E-mail: vashyn2010@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8589-4995>

Abstract. The scientific article examines the considerations of discursive utterances that are co-referential with a grammatical formal-elementary (simple) sentence; the text-discourse is analysed as a sphere of speech functioning, which makes it possible to take into account the speech situation, authorisation by the speaker, various pragmatic parameters of speech, the relationship of active and subjective factors; the asymmetry is traced between the plan of expression and the plan of content, between the utterance-sentence and the utterance-communication, and the utterance with a prepositive component - "nominative representation", i.e. an utterance that does not have a specific grammatical pattern; discursive utterances with a "nominative representation" as a kind of syntactic complex, a single intonational whole with a double, as a rule, designation of the subject are substantiated.

Key words: syntax, syntax of coherent speech, text, discourse, sentence, simple sentence, utterance, discursive utterance, co-reference, «nominative representation», «nominative theme».

УДК 811.161.2'373.46:355

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.02](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.02)**Офіційна назва «Повномасштабне вторгнення» денотата «Воєнні дії в Україні: 2014 – 2023»:
семантика, аксіологія, кореляція****Микола СТЕПАНЕНКО,**доктор філологічних наук, професор
кафедри журналістики та мовної комунікаціїНаціональний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

E-mail: myk_ivan@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6727-1265>

Анотація. Статтю присвячено аналізу номінативно-аксіологічної парадигми денотата «воєнні дії в Україні: 2014 – 2023». На основі лінгвістичної концепції про лексико-семантичний вимір мовної картини світу, опертий на вчення про ментальну й лінгвальну сутність мови, її об'єктивний і суб'єктивний зміст, вирізняє офіційні та неофіційні найменування події. Об'єктом дослідження обрано офіційні назви воєнних дій в Україні 2022 – 2023 рр., до складу яких входить адекватив повномасштабний та субстантиви вторгнення і війна. Вирізняє їхні специфічні характеристики, встановлено системні функційно-часові корелятивні відношення між ними, з'ясовано на аксіологічному тлі пейоративності лексико-семантичні, власне-семантичні корелятивні зв'язки описуваних одиниць із тими, у яких конструктивним центром є іменники протистояння, конфлікт, напад, агресія. Належну увагу приділено синтаксичним структурам із граматично панівним компонентом війна, які, попри офіційний статус синтаксичних структур повномасштабне вторгнення / повномасштабна війна, мають високий ступінь продуктивності й претендують зайняти нішу безальтернативної загальноприйнятої назви досліджуваної події. Удокладнено схарактеризовано конкретні репрезентанти конструкцій із детермінованим конститuentом вторгнення у вигляді простих («повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила», «повномасштабне вторгнення» / «місце події», «повномасштабне вторгнення» / «час події») або складних («повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події», «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «час події», «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події» / «час події») субмоделей, ідентифікованих за типом значеннєвої референції присубстантивних конкретизаторів з інтегровальними семами 'учасник(и) події', 'місце події', 'час події'.

Ключові слова: воєнний дискурс, номінативно-аксіологічна парадигма, денотат «воєнні дії в Україні: 2014 – 2023», повномасштабне вторгнення, повномасштабна війна, субмодель, офіційна назва.

Постановка проблеми (Introduction). Динамічні процеси, які наскрізь пронизують мовну систему, послідовно віддзеркалюють нестабільність мовної картини світу, що перебуває в нерозривному зв'язку з концептуальною картиною світу як найуніверсальнішим в онтологічному плані феноменом. Його вирізняє широта внутрішнього змісту, який інтегрує в абсолютно повному обсязі континуум знань людини про все, що було і є довкіл неї, та прогнозує те, що наспіє в майбутньому. Значущість і всеохопність мовної картини світу полягає в тому, що вона відтворює «події глобального та локального масштабу» [20], а ще – затримує їх у часо-просторі й перетрансформовує в нові локативно-темпоральні реалії, які з достеменною точністю фіксують неминучі поступки окремого суспільства та цивілізації

загалом. Осердям концептуальної і мовної картин світу є людина, тобто антропоцентричність – одна з найважливіших їхніх сутностей: «Оскільки ми живі істоти, – повторює вслід за М. Полані Л. Лисиченко, – то неодмінно змушені дивитися на [Всесвіт. – Л. Л.] у термінах людської мови, сформованої життєвими потребами людського спілкування. Будь-які спроби зовсім виключити людську перспективу з нашої Картини Світу обов'язково приводять до нісенітності» (цит. за: [9, с. 12]). Не зайвим буде наголосити й на такому засадничому положенні порушеної проблеми: мовна картина світу системно та послідовно об'єктивує концептуальну картину світу, наслідком чого є ословеснення всього, що 1) вже стало історією, 2) відбувалося зовсім недавно і 3) є викликом часу, злобою дня, конкретною реакцією із

© M. Stepanenko

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

широким її відображальним радіусом позитивних, негативних або нейтральних чи відносно нейтральних змін сьогодення.

Оновлення мовної картини світу – така сама людська потреба, як їжа, сон, переміщення в просторі, спілкування, що забезпечує взаємопорозуміння, регулює діяльність усіх сфер суспільного буття. Одним із яскравих свідчень лінгвоеволюції є функційний потенціал слова як центральної одиниці мовної системи. Йдеться про лексеми з високим і низьким ступенем продуктивності, яким протистоять загальноновживані лексичні одиниці – назви звичних, утрадиційнених реалій. Для аналізованої підсистеми характерні й такі процеси, коли ті або ті її компоненти змінюють свій функційний статус, мігруючи зі стабільної зони побутування в активну, й цим самим розширюють синтагматичну, а подеколи й семантичну структуру. Причиною цього явища є різні екстралінгвальні чинники. Без використання соціологічних обстежень і їхніх валідних результатів маємо підстави твердити, що з 2014 року український мовний простір пронизує опозиція «війна / мир», конституенти якої експліцитно реалізують притаманне їм первинне значення, унаслідок чого вона набуває семантично конкретизованого змісту «організована збройна боротьба між державами, народами / відсутність збройної боротьби між державами, народами». Вирізане протиставлення активізувалося з квітня 2014 року – періоду, який править за точку відліку «формування нового модусу сприйняття Україною Росії..., вибудування образу РФ без рис “братерства”» [3, с. 99]. Посилило й пришвидшило аналізовану динаміку анексування Р(р)осією Криму, захоплення територій на Сході України та силомічне легітимізування псевдодержавних утворень з окремих районів Донецької і Луганської областей. Відносини, які склалися між Україною та Р(р)осією в добу незалежності до цієї радикальної події, передає інша опозиція з ремаркою «перен.» – «перен. війна / мир», що має такий значеннєвий опис: «стан ворожнечі між державами, народами / відсутність незгоди, ворожнечі, сварок між державами, народами». Своєрідною кульмінацією в новітній милітаризованій історії стало 24

лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення Росії(р) в Україну. За твердженням одних, це початок нової війни Р(р)осії проти України, а на переконання інших, – відлік нової активної фази восьмирічної війни, яка триває. Номінативно-аксіологічна парадигма описуваного денотата постійно змінюється.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Literature review).

Полівекторне вивчення феномену війни за допомогою різних технологій, справедливо наголошують Н. Панасенко й Л. Грегуш, має багатовікову історію (див.: [22]), причому воно постає як перманентне явище, свідченням чого може бути хоча б студія Г. Антонюк та Л. Черниш «Діахронічний аналіз лексикографічних джерел військової тематики», присвячена дослідженню становлення та розвитку військової лексики й термінології на прикладі німецько-українських лексикографічних джерел, які виходили у світ упродовж 60 літ – 1939 – 2010 рр. (див.: [20]). Немирні події під різним кутом зору із синхронного і діахронного поглядів аналізували фахівці воєнної, історичної, політологічної, мовознавчої, літературознавчої, психологічної та інших наук (див.: [22]), що є закономірним процесом, оскільки будь-який милітаризований конфлікт (вторгнення, протистояння, агресія, війна) – це і фізичне знищення, і збройне повстання, і словесна колізія, і зіткнення поглядів та інтересів, і формування психічних типів та стереотипів, і, як синтез усього цього, універсальний і водночас специфічний когнітивний сценарій, на якому будуються конфронтаційні підстратегії [там само].

Нині під прискіпливим оком учених опинився воєнний дискурс, який зберігає властиві цьому винятково важливому з огляду на екстралінгвальні чинники компонентів дискурсивної парадигми мовні ознаки й набуває модерних модусів експлікації. Аналізованій проблемі присвячені лінгвістичні праці Н. Костусяк, Т. Космеди, А. Куш, Т. Левченко, М. Навальної, В. Олексенка, Б. Парохонського, Л. Петренко, Г. Сюті, Ю. Шевчука, Г. Яворської та ін. У них схарактеризовано семантику концептів війни і миру, проблеми соціально-

політичної онтології, вербалізаційні маркери воєнного дискурсу й навіть комунікативні здібності прецедентних особистостей як унікальну зброю війни. Зокрема, М. Дичок та Е. Чанг ґрунтовно з'ясували вербальні (щоденне звернення до народу) і невербальні (особиста харизма, акторські здібності, досвід роботи на телебаченні, зовнішній вигляд, одяг) технології, до яких удається В. Зеленський, розвіюючи міфи й неправду російських нарративів, активізуючи українців на боротьбу проти ворога, розкриваючи перед світовою спільнотою одвічне прагнення України до миру, демонструючи її євроцентричну стратегію [21].

Риторика війни в українській поезії описували І. Літвінова, О. Маленко та ін., акцентуючи на тому, що література стає «літописцем» війни в її людських відчуттях, емоціях, враженнях, які, вкарбовані словом у текст, мають позачасову силу впливати на психоемоційну сферу нашої свідомості» [11, с. 106], виконує «роль суспільного терапевта: дає змогу назвати проблему, прийняти ситуацію, виговорити біль і трансформуватися», «унаочнити трагізм ситуації та показати переживання українців» [10, с. 103]. Художній дискурс війни різнобічно проаналізований у працях Т. Гребенюк, Я. Поліщука, О. Пухонської, К. Якубовської-Кравчик та ін. Зокрема, О. Пухонська присвятила свої розвідки з'ясуванню особливостей «літературного тексту як механізму творення художньої мови війни», причому на матеріалі творів письменників, які набувають літературного досвіду на бойових фронтах, що «особливо важливо для вивчення процесу омовлення травматичного досвіду» [15, с. 152 – 153]. Цінними є роботи істориків В. В'ятровича, Я. Грицика, О. Зінченка, О. Лисенка та ін., які проливають світло на процеси номінування та дефінування описуваної події, здійснювані на апелятивно-пропріативних засадах з урахуванням попереднього когнітивного досвіду.

Мета статті (Aim) – комплексний аналіз динаміки офіційних назв денотата «воєнні дії в Україні: 2014 – 2023» крізь призму його багатокомпонентної номінативно-аксіологічної парадигми.

Методи дослідження (Methods).

Дослідження виконано за допомогою загальнонаукових (спостереження, аналіз, синтез, порівняння, систематизація) і власне-лінгвістичних методів, зокрема описового (для систематизації матеріалу, текстової презентації передбачуваних результатів) й інтерпретаційно-тестового (для встановлення критеріїв ідентифікування події), а також методів контекстуально-семантичного (для вивчення текстового оточення і окреслення комунікативно-прагматичної специфіки конкретних найменувань денотата) та компонентного (для визначення семно-оцінних маркерів конкретної назви й номінативно-аксіологічної парадигми загалом) аналізу.

Результати (Results).

Формування назв знакових для суспільства подій пов'язане з юридичною і публічною сферами, які не завжди корелюють між собою. Ця поширена ономастична практика безпосередньо стосується номінативної парадигми «воєнні дії в Україні 2022–2023 рр.». З-поміж першочергових завдань, справедливо наголошує кандидат політичних наук С. Кривенко, – «правильно назвати боротьбу українців, щоб не підіграти російській владі та сприяти порозумінню з нашими союзниками» [8]. Ускладнює цей процес те, продовжує свою думку дослідниця, що в основних документах гуманітарного права – у Гаазьких і Женевських конвенціях, у резолюції «Визначення агресії» Генеральної Асамблеї ООН – немає чіткого кваліфікування понять «війна», «збройний конфлікт», «воєнні дії», «агресія», вони до того ж часто переплітаються [там само]. Основу номінування зазвичай формують ідентифікувальні семи, які утворюють градаційний ряд і цим вияскравлюють диференційні ознаки подієвого денотата. Позицію детермінованого конституента в аналізованих синтаксичних структурах регулярно заповнює іменник *війна*, рідше – споріднені з ними за інваріантною семою 'відсутність миру' лексичні одиниці на зразок *протистояння*, *конфлікт*, *вторгнення*, *напад*, *агресія*. Реалізований ними конкретний план змісту уточнюють неоднорідні щодо значення компоненти,

які виконують власне ідентифікувальну або супровідно ідентифікувальну функцію: *війна на Донбасі* (Інтернет-ресурс) (далі – IP), *збридна війна проти України* (IP), *справжня війна* (IP), *кривава війна* (IP), *вітчизняна війна* (IP), *російсько-українська війна* (з газети), *війна Росії проти України* (IP), *путінська війна в Україні* (з газети), *конфлікт на сході України* (IP), *український конфлікт* (з газети), *російське вторгнення в Україну* (IP), *агресія РФ проти України* (IP).

Окремий тип становлять конструкції з високим зарядом емоційності. Вони позбавлені змоги потрапити до майбутнього загальноновизнаного номінування описуваного денотата, отже, й перспективи поповнити розряд лексичних словосполучень, стати заголовком майбутньої енциклопедичної статті. Ці синтаксичні структури багаті на художні засоби, за допомогою яких досягається орнаментальність не лише експліцитно конотованого альтернативного номінування денотата чи текстового фрагмента, а й дискурсу загалом, складником якого вони є, пор.: *війна* ↔ **1. Легендарна війна за незалежність** → ...*Армійські частини, провулки і вулиці, названі на честь загиблих (тіла яких зустрічають у містах і селах на колінах), уроки мужності в школах – така війна стає легендарною війною за незалежність* (IP); **2. Брутальна загарбницька війна агресивної Московії проти незалежного, волелюбного українського народу** → *Хибність ... підходу вже в тому, що маємо справу не з «українським конфліктом», не з «антитерористичною операцією», а з брутальною загарбницькою війною агресивної Московії проти незалежного, волелюбного українського народу* (з газети); **3. Імперсько-самовільна кара Кремля за непослух.** → ...*Коли нація в ХХІ сторіччі стікає кров'ю, то передовсім слід проїнятися зупиненням кровотечі, поповненням втрат, а відтак – не допустити подальшого кровопускання на Донеччині, яке – і це очевидно вже всім – не що інше, як імперсько-самовільна кара Кремля за непослух* (з газети).

Цілком слушним є твердження, згідно з яким лексична одиниця *війна* «викликає сильнішу емоційну відповідь у

читача/слухача/глядача» [там само]. Найменування із цим іменником (*російсько-українська війна, війна Росії проти України, війна Росії з Україною* та ін.) становлять найуживаніший тип. Їхню продуктивність промовисто засвідчує також поліфонізм на рівні присубстантивного конкретизатора, базований на засадах семантичної та формально-граматичної взаємозалежності, взаємозумовленості й репрезентований такими типовими моделями: $Nx \leftrightarrow \text{Adjnom: } \textit{війна P(p)осії (росіян)} \leftrightarrow \textit{російська війна, війна M(m)оскви} \leftrightarrow \textit{московська війна, війна K(k)ремля} \leftrightarrow \textit{кремлівська війна}$; $\text{Part (розпочата, ініційована...)} + Nx \leftrightarrow \text{Adjnom+ Adjnom: } \textit{розпочата P(p)осією війна} \leftrightarrow \textit{російська війна, розпочата M(m)осквою війна} \leftrightarrow \textit{московська війна, розпочата K(k)ремлем війна} \leftrightarrow \textit{кремлівська війна, розпочата П(п)утіним війна} \leftrightarrow \textit{путінська війна}$; $Nx + \text{Con} + Nx \leftrightarrow \text{Adjnom} + (-) \text{Adjnom: } \textit{війна P(p)осії і (та) України} \leftrightarrow \textit{російсько-українська війна, війна M(m)оскви й (та) України} \leftrightarrow \textit{московсько-українська війна, війна K(k)ремля і (та) України} \leftrightarrow \textit{кремлівсько-українська війна}$; $Nx + \text{Prep} + Nx \leftrightarrow \text{Adjnom} + (-) \text{Adjnom: } \textit{війна P(p)осії з Україною, війна P(p)осії проти України} \leftrightarrow \textit{російсько-українська війна; війна M(m)оскви з Україною; війна M(m)оскви проти України} \leftrightarrow \textit{московсько-українська війна, війна (к)ремля з Україною, війна K(k)ремля проти України} \leftrightarrow \textit{кремлівсько-українська війна, війна П(п)утіна з Україною, війна П(п)утіна проти України} \leftrightarrow \textit{путінсько-українська війна}$; $Nx + \text{Prep} + \text{Con} + Nx \leftrightarrow \text{Adjnom+ Adjnom: } \textit{війна між P(p)осією та (і) Україною} \leftrightarrow \textit{російсько-українська війна, війна між M(m)осквою та (і) Україною} \leftrightarrow \textit{московсько-українська війна, війна між K(k)ремлем та (і) Україною} \leftrightarrow \textit{кремлівсько-українська війна, війна між П(п)утіним та (і) Україною} \leftrightarrow \textit{путінсько-українська війна, російська війна проти України} \leftrightarrow \textit{російсько-українська війна}$; $\text{Adjnom} + \text{Prep} + Nx$: *російська війна проти України} \leftrightarrow \textit{російсько-українська війна, московська війна проти України} \leftrightarrow \textit{московсько-українська війна, кремлівська війна проти України} \leftrightarrow \textit{кремлівсько-українська війна, путінська війна проти України} \leftrightarrow \textit{путінсько-українська війна}; Part*

(розпочата, ініційована...) + Nx ↔ Adjnom+ (-) Adjnom: розпочата Р(р)осією війна з Україною, розпочата Р(р)осією війна проти України ↔ російсько-українська війна, розпочата М(м)осквою війна з Україною, розпочата М(м)осквою війна проти України ↔ московсько-українська війна, розпочата К(к)ремлем війна з Україною, розпочата К(к)ремлем війна проти України ↔ кремлівсько-українська війна, розпочата П(п)утіним війна з Україною, розпочата П(п)утіним війна проти України ↔ путінсько-українська війна. Напр.: «Путінська війна», або «війна Путіна», — так називається лонгвід-розслідування від *New York Times*, яке базується на інтерв'ю, перехоплених розмовах, документах і секретних воєнних планах, які показують, як «Київ за 3 дні» перетворився для росіян на справжню катастрофу (IP); Не буде перебільшенням, коли б сказати: образ України упродовж останніх місяців сприймається у світі цілком інакше, ніж то було до лютого 2022 року, коли росія розпочала повномасштабну війну проти українського народу (з газети), А тепер цю нехитру істину підтверджує російсько-українська війна (з газети). Найвищим ступенем продуктивності з-поміж моносуб'єктних конкретизаторів наділені конструкції *війна проти України*, а серед бісуб'єктних — *російсько-українська війна*. Вони найвиразніше передають зміст денотата «воєнні події в Україні 2022–2023рр.» завдяки 1) прийменникові *проти*, який «уживається при позначенні предмета, явища, особи, для ... знищення яких і т. ін. щось робиться, застосовується» [16, с. 315], а також 2) порядкові компонентів складного прикметникового слова, із яких препозитивний називає винуватця події. Наголосимо, що основним об'єктом пропонованого дослідження є не виділений, а інший тип офіційного номінування воєнних дій в Україні, до структури якого входить ад'єктив *повномасштабний*.

Видові назви денотата «воєнні дії на Донбасі: квітень 2014 – лютий 2022 року» сформували розлогу номінативну парадигму, компоненти якої різняться значеннєвими відтінками, що віддзеркалюють специфіку, сутнісні грані

події, та конотативними властивостями, які відображають об'єктивно-суб'єктивні оцінні параметри її. У єдності семантичний і конотативний критерії репрезентують оперту на різнополюсні аргументи когнітивну процедуру сприйняття воєнних дій та процес обов'язкового аксіологічного інтерпретування їх різними реципієнтами, передусім тими, хто представляє російське військово-політичне керівництво, незаконні збройні формування, хто провокує, ініціює, підтримує, утілює загарбницьку політику Р(р)осійської Ф(ф)едерації, і тими, хто уособлює українське військово-політичне керівництво, випрацьовує стратегію і тактику боротьби з цією політикою, засуджує її, захищає свою землю від нападників. На переконання перших (насамперед керівників російської держави, росіян, adeptів «Русского мира», українців із проросійськими поглядами та переконаннями), події на Донбасі, обмежені темпоральними рамками «квітень 2014 р. – лютий 2022 р.», – це не що інше, як *громадянська війна* (IP), *братовбивча війна* (IP), *громадянська братовбивча війна* (IP), *війна братів* (IP), *війна брата проти брата* (P). Думки других еволюціонували: те, що відбувалося в так званих «ДНР» і «ЛНР», спочатку (14 квітня 2014 року) офіційно поійменовано *Антитерористичною операцією на території Донецької і Луганської областей*, а згодом (із 30 квітня 2018 року) – *Операцією об'єднаних сил*.

Схожою до аналізованої є когнітивна еволюція, притаманна опозиції «війна / мир» в уже згадуваному найновітнішому семантичному представленні «організована збройна боротьба між державами, народами / відсутність збройної боротьби між державами, народами». Вона – узагальнено вербалізований наслідок концептуалізації Україною / українцями й майже всім світом суспільної події, початком якої стало 24 лютого 2022 року. Візія Р(р)осії / росіян та окремих їхніх adeptів інша, а якщо точніше, то полярна. «Ми нічого не почали з точки зору військових дій, а намагаємось тільки закінчити, – постійно повторює Путін звичні тези російської пропаганди щодо України.

– Почали військові дії в 2014 році після державного перевороту в Україні ті, хто не хотів нормального розвитку і прагнув подавити свій власний народ, проводячи одну військову операцію за іншою. І проводячи геноцид на Донбасі протягом 8 років» [12]. Нові загарбницькі прагнення держави-терориста замасковано під обарвленим антимілітаристською конотацією найменуванням *спеціальна військова операція*, яке часто використовують як складноскорочене слово [*спеціальна військова операція* (IP) → *СВО* (IP)], утворене з початкових літер аналізованого трикомпонентного номінування, або як еліптичний [*спеціальна операція* (IP)] → *спецоперація* (IP)] чи експансивний [*спеціальна військова операція* → *російська «спеціальна військова операція» в Україні* (IP), *спеціальна військова операція на Донбасі* (IP), *спеціальна військова операція РФ на Україні* (IP), «*спеціальна військова операція» проти «київського режиму»* (IP)] варіант його. Московський диктатор та його опричники запропонували «цей квазітермін для створення свого чергового ідеологічного міфу, фейку» [7, с.116].

Аксіологічну розбіжність, про яку йдеться, яскраво демонструє опозиція «війна / військова операція». На слово *війна* сусідня держава-терорист наклала кількамісячне табу. Видано навіть спеціальний документ-«методичку» «Для ЗМІ та коментаторів (рекомендації до висвітлення подій на 25.02.2023 р.)», який забороняє використовувати цю лексему й словосполучення *бойові дії*, а рекомендує послуговуватися термінами «*спеціальна операція*», «*визвольна місія*» і под., ширити інформацію про те, що «в Києві роздають зброю всім охочим», що «це прямий шлях до Алеппо, розбоїв, бандитизму» [13]. Призначення чергового кремлівського «темника» полягає в тому, щоб «зменшувати емоційне напруження», зацентровуючи на іншому: «війна ведеться не проти громадян України, а “з частиною українських еліт”, які розв’язали війну на Донбасі і які віддають “злочинні накази” військовим ЗСУ» [там само]. Насамкінцева мета всього цього облудливого нарративу – «створити позитивний образ російських військових» [там само].

Наведені назви досліджуваного денотата – не винахід росіян. Термін «*військова операція*» фіксують енциклопедичні видання як заголовок гасел, у яких повідомлено про «сукупність узгоджених і взаємопов’язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних бойових дій, боїв, ударів і маневру, а також спеціальних, стабілізаційних, кібердій, інформаційних акцій (дій) військ. (сил), що проводять за єдиним задумом і планом для виконання визначених оперативних завдань в операційній зоні (районі) у встановлений період часу, під єдиним керівництвом» [6, с. 567–568]. У зверненні кремлівського керівника, озвученому о 5-й годині ранку 2022 року, наголошено, що «відповідно до ст. 51 Статуту ООН, із санкції Ради Федерації ... прийнято рішення про проведення спеціальної військової операції», яка має на меті «демлітаризацію та денацифікацію України» [5]. Щоправда, згодом демлітаристсько-денацифікаційна тональність змінилася, у «Путіна знайшли нове “визначення” для війни в Україні» – «“спеціальна військова операція”, яка “насправді нібито є гуманітарною та гуманістичною місією РФ. Вона нібито покликана “захистити людей”» [4]. Після серії поразок літа – початку осені 2022 року кремлівська риторика набула виразного мілітарного звучання, до якого раніше вдавалися керівник Чечні Р. Кадиров та ідеолог російського націоналізму О. Дугін: *антифашистську операцію названо священною війною* (IP), *священною війною в Україні* (IP), *священною народною війною* (IP). З виправдальною метою в хід пущено історичні, біблійні алюзії про єдину Русь, С(с)атану, реанімовано радянський хіт «Вставай, страна огромная...», унаслідок чого з’явилися найменування-конкретизатори *священної війни – війна із Сатаною* (IP), *війна проти Сатани* (IP), *війна проти сатанізму* (IP), *війна за віру* (IP), *війна за святу Русь* (IP), *священний конфлікт із сатаною* (IP). «Майстром» сакралізації війни став далекий від церковних справ заступник голови Р(р)ади безпеки РФ(рф) Д. Медведєв, за яким небезпідставно закріпилося вторинні номінування *один із яструбів в оточенні Путіна* (IP), *високопоставлений алкоголік*

(IP), *переконалий алкоголік* (IP), *Дімон-алкоголом* (IP). За родо-видовою перифрастичною версією цього відомого чиновника, С(с)атана – *частина світу, що помирає, ненавидить росіян, забороняє їхню мову, цінності й навіть віру, а саме: купка шалених нацистів-наркоманів; велика зграя собак, які гавкають, із західної псарні; різномаста зграя підсвинків, які хрюкають; різномаста зграя недалеких обивателів із західної імперії, яка розпалася* (див.: [2]). Подані синтаксичні структури – експліцитно конотовані вторинні назви денотата «сучасні воєнні дії в Україні», призначення яких полягає в тому, щоб маскувати, знівельовувати подію, приховувати за словесною грою її справжню загарбницько-винищувальну суть та, що є особливо небезпечним, і надалі маніпулювати свідомістю людей, сіяти міжнетнічну ворожнечу. Аналізовану самоназву спростовують інші численні найменування, автори яких – світові авторитети. Зокрема, Вселенський Патріарх Варфоломій воєнні меседжі предстоятеля Р(р)осійської православної церкви Кирила оцінює з протилежних позицій – *це не священна війна, це диявольська війна* [18].

Українці та світ, який їх сьогодні підтримує, оперують іншими номінативними категоріями, що корелюють із реальними станом речей: «Для московської пропаганди це – *спеціальна військова операція*. Для багатьох, особливо в НАТО, – *просто загарбницька війна* (виділення наші – М. С.). Навіть у політичних партіях із пацифістськими традиціями поширювали думку, що Україну потрібно підтримувати зброєю, щоб захистити свою державну цілісність і згодом досягти міцного миру у Східній Європі» [17].

Українська влада, зокрема військова, послідовно називає злочинні дії Р(р)осії *повномасштабним вторгненням, повномасштабним збройним вторгненням: Як повномасштабне вторгнення вплинуло на допомогу людям, які живуть з ВІЛ* (IP), *Москві довелося вдатися до повномасштабного збройного вторгнення* (IP). Виділені словосполучення актуалізують загальну семантику «організована збройна

боротьба між державами, народами», яка активно корелює з іншими денотатами-мілітаріонімами. Закономірним є те, що поряд з описуваними функціують конструкції, які мають у своєму складі компоненти з експліцитно заманіфестованою класифікаційною ознакою. Відповідно до типу семантичної референції конкретизаторів синтаксичної структури **повномасштабне вторгнення** вирізняє прості (з однією класифікаційною ознакою) та складні (з двома чи кількома класифікаційними ознаками) моделі номенування денотата «воєнні дії в Україні 2022 року». Проста модель представлена такими конкретними репрезентантами з ідентифікувальними маркерами «хто → *ідентичний адресант Р(р)осія*», «де / куди → *ідентичний простір Україна* », «коли → *ідентичний час 2022 рік*»:

– Субмодель «**повномасштабне вторгнення** / «**рушійна сила**». Типовим репрезентантом семантики «рушійна сила» є хоронім *Р(р)осія* [*Р(р)осійська Ф(ф)едерація*], утворені від нього катойконім *росіяни* та посесивний прикметник *російський*: *В Україні жертвами повномасштабного вторгнення Росії стали 227 дітей* (IP), *Ще до повномасштабного вторгнення росіян донецький бізнесмен* [Рінат Ахметов] *втратив контроль над великою кількістю активів в металургії, енергетиці, нерухомості, телекомі, машинобудуванні та АПК* (IP), **Повномасштабне російське вторгнення може спричинити ядерну гонку озброєнь, – глава Пентагону** (IP). Найнейтральнішу номінативність демонструють синтаксичні структури з онімом *Р(р)осія* [*Р(р)осійська Ф(ф)едерація*]. Однак твердити про власне номінативну сутність не випадає, позаяк графічний маркер, тобто офіційне написання пропріатива з малої букви, промовисто експлікує негативну конотацію.

Роль семантичного субститута аналізованих конкретизаторів можуть виконувати пропріативи *К(к)ремль*, *М(м)осква*, *П(п)утін* та похідні від них одиниці (*кремлівський*, *московський*, *путінський*, *путінці* й под.), а також лексеми *ворог*, *ворожий*, які є родовою назвою до вирізнених вище видових найменувань. Утворювані за їхньою участю

компоненти досліджуваної парадигми мають виразнішу конотацію, отже, є індиферентними щодо офіційності: **Унаслідок повномасштабного московського вторгнення загинули сотні дітей** (IP), **Ці дітячі – люди цілком розумні – прекрасно усвідомлюють, що путінське повномасштабне вторгнення стало точкою неповернення, за якою несприйняття, а часом й відверта ненависть українців до всього російського лише зростатимуть** (з газети), **Лиш боротись – значить жити – ці слова Івана Франка стали гаслом для нашої редакції із початком повномасштабного ворожого вторгнення** (з газети). Аксиологічний потенціал відчутно інтенсифікується, якщо позицію «рушійна сила» розглядають моделі заповнюють хороніми *Московія, Кацапія, Кацапстан, Оркостан, Лалтестан, Мордор, Федерашка, Педерашка*, етнофолізми *кацапи, москалі, москвини, московити, орки* та інвективні найменування *рашисти, загарбники, окупанти*, антропоніми *Путлер, Ліліпутін, Мавпутін, Капутін*: **Черкаський фермер Руслан пішов до військкомату в перший же день повномасштабного вторгнення московітів** (IP), **Повномасштабне вторгнення рашистів штаб-сержант Обертій разом із побратимами зустрів на передових рубежах** (IP).

– Субмодель «повномасштабне вторгнення» / «місце події». Функцію локативного конкретизатора виконує хоронім *Україна* або вторинні найменування у вигляді простих чи складних словосполучень, які є його своєрідними субститутами (*українська земля, українська територія, територія України, землі України* тощо): **Путін тричі переносив повномасштабне вторгнення в Україну – ГУР** (IP), **Сьогодні, 24 лютого, роковини повномасштабного вторгнення на територію України...** (IP).

– Субмодель «повномасштабне вторгнення» / «час події». Актуалізатором темпоральної інформації є години, хвилини й дата – **3 година 40 хвилин 24 лютого 2022 року, час доби й дата – ранок 24 лютого 2022 року, дата – 24 лютого 2022 року** або ширше часове тло: **місяць – лютий 2022 року, пора року –**

зима 2022 року, рік – 2022 рік, роки – 2022 – 2023 рр.: ... Повномасштабне вторгнення 2022 року шокувало навіть людей з їхнім досвідом (IP).]. Відомо, що всі зміни, які відбуваються або недавно сталися, отримуть точну фіксацію, а в майбутньому вони матимуть загальніші хронікувальні рамки, найчастіше за роками — початком і кінцем тієї або тієї події.

Принадно зауважимо, що існують різні погляди на хронологію російсько-українських воєн. Їх традиційно ідентифікують відповідно до таких історичних періодів, як «Київська Русь», «Велике князівство Литовське», «Річ Посполита», «Гетьманщина», «Російська імперія», «Українська Народна Республіка», «Союз Радянських Соціалістичних Республік», «Незалежна Україна». Третій Президент України В. Ющенко називає бойові дії, які точаться на сході впродовж восьми років, **24-ю війною**, а історик О. Палій – **22-ю**. Філолог В. Лизанець іменує воєнні події в Україні, початком яких стало 24 лютого 2022 року, **28-ю російсько-українською війною**. Родовою назвою до цих видових найменувань можуть бути такі: **[Рф віроломно 24 лютого 2022 року напала на Україну.] Це було ... наслідком війн та експансії, які робила московія в Україні останні 400 років** (IP), **Воєнні злочини, системний терор і залякування є вершиною айсберга гібридного російського вторгнення до Європи, що триває не одне десятиліття** (з газети), **Наша війна водночас є продовженням століть боротьби за свободу...** (IP), **Стався черговий злочин, скоєний мозковськими людоїдами** (з газети).

Характеризовані розряди номінативів доповнюють виразно конотовані назви, у яких промовисто віддзеркалені українські футурологічно-темпоральні наративи-прагнення: **Нинішня ... війна – фінальний акт кількостолітнього екзистенційного, цивілізаційного і нещадного протистояння обох країн** [України та Росії] (з газети). Поширеним є вже згадуваний погляд, згідно з яким 24 лютого 2022 року – **нова фаза (активна фаза, гаряча фаза) восьмирічної війни (російсько-української війни)**, а не **початок нової війни: Від початку активної фази російсько-української війни обсяги українського**

експорту суттєво скоротилися (IP), **Восьмирічна війна** [Володимира] **Путіна** ... вже створила для України величезні гуманітарні проблеми...(IP), «Перехід восьмирічної російсько-української війни в повномасштабну гарячу фазу став конфліктом номер один у світі, який матиме і вже має глобальні наслідки для світової безпеки, політики, економіки, зміни культурно-ідеологічних трендів...» – говорить експерт (IP). У вікіпедійному просторі видовою назвою до родової **російське вторгнення в Україну 2022 року** є й така, як **третій етап російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року**. Натеперішні воєнні дії в Україні так само небезпідставно вважають продовженням національно-визвольних змагань, що засвідчують широковживані вторинні найменування досліджуваного денотата, як-от: ...**Маємо усвідомити, що нинішня українсько-російська війна – це ... національно-визвольна боротьба українського народу з одвічними ворогами за своє буття на Богом даній українській землі...** (з газети), **Російсько-українська війна стала кульмінацією титанічних змагань за нашу свободу та ідентичність** (з газети), ...**Ми – повноцінні учасники Великої Визвольної Війни українського народу проти російських окупантів** (IP), **Нинішня російська широкомасштабна військова агресія проти України – це продовження геноциду, тероризму, вишуканих тортур, які москалі застосовували проти бандерівців, національно свідомих українців у 1940–1950-х роках** (IP), **Війна, що почалася 24 лютого 2022 року, на відміну від російсько-українського військового конфлікту середньої інтенсивності на Донбасі у 2004 – 2022 рр., стала найбільш трагічною екзистенціальною подією для України в її багатомілітній історії** (IP). За переконливим твердженням Ю. Щербака, зміст вирізнених та інших можливих назв сьогодні посилює свою актуальність тому, що розв'язана Р(р)осією війна «поставила питання про саме існування українського народу та його держави» [19, с. 1].

Статус денотата «воєнні дії в Україні 2022 року» точніше окреслює складна модель, представлена таким набором

конкретних реалізаторів:

– Субмодель «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події»: **Духовенство побачило в цьому [падінні хреста на одній із бань Софійського собору в Києві] ознаку майбутньої катастрофи, якою стало повномасштабне вторгнення росії в Україну** (з газети), **Роботи фахівці розпочали виконувати ще до початку повномасштабного вторгнення москалів в Україну** (IP). Типовим експлікатором семантики «місце події» є хороніми *Р(р)осія* [*Р(р)осійська Ф(ф)едерація*], *Україна* та відхоронімний прикметник *російський*. До речі, у Вікіпедії з'явилося гасло «Російське вторгнення в Україну (2022)» і стало найпопулярнішим з-поміж виокремлених 50 популярних у 2022 році статей. Його переглянули майже 4 мільйони разів [1].

– Субмодель «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «час події»: **Однією з головних ментальних проблем, на які натрапило українське суспільство після початку повномасштабного кремлівського вторгнення 24 лютого 2022 року, є ставлення до росіян, які виявляють відкритий протест проти несправедливої, загарбницької війни, що фактично вилілася в безглузде вбивство беззбройних цивільних українців** (з газети). За складом носіїв темпоральної семантики описувана субмодель не відрізняється від простих субмоделей «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила», «повномасштабне вторгнення» / «час події».

– Субмодель «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події» / «час події»: **Запрошуємо взяти участь у дослідженні впливу на українських учених повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року** (IP), **24 лютого – перша річниця повномасштабного збройного вторгнення рф на територію України** (IP). Специфічностей на рівні семантичної референції адресантно-локативно-темпоральних конкретизаторів також не спостережено.

Найвища функційна активність притаманна субмоделі «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце

події», яка чітко повідомляє про призвідців події і потерпілих. Оскільки воєнні дії тривають, то ідентифікування їх за часовим критерієм не є актуальним. Воно стає сутнісним, коли виникає потреба розмежування денотатів-мілітаріонімів «воєнні дії на Донбасі: 2014 – поч. 2022 рр.» і «воєнні дії в Україні: 2022 р.».

Варіантом найменування повномасштабне вторгнення як компонента простих і складних субмоделей є назви з іншими атрибутивними поширювачами відхоронімного, відтопонімного, відпрагматонімного походження або без них: А з початку **російського вторгнення** [він] перейшов винятково на український головний сайт Маріуполя – 0629 (з газети); **Офіс Генерального прокурора повідомляє, що станом на 18 серпня внаслідок московського вторгнення в Україну загинула 361 дитина** (IP), **Після вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року православні голоси рішуче засудили використання для виправдання нинішньої війни вчення про «руський мір»...** (з газети). Для цих компонентів аналізованої номінативної парадигми характерний нижчий ступінь продуктивності, недиференційованість щодо фонові інформації та хронологічної маркованості потенційних ономастичних значень, точніше актуальних складників його семантичного змісту, які стосуються різних топонімів-реалій – **Донбас: 2014 р.** – поч. 2022 р. та **Україна: 2022 – 2023 рр.**

Важливо наголосити, що синтаксичні структури з граматично панівним компонентом *вторгнення* – вербальне віддзеркалення початкової фази воєнних дій в Україні. Згодом вони звузили сферу свого вживання навіть в офіційних повідомленнях, що засвідчує, наприклад, щоденний президентський дискурс-звернення до українського народу. Їх заступили конструкції з уже не раз згадуваними детермінованими членами *протистояння, конфлікт, напад, агресія, війна: За неповні вісім місяців до повномасштабного військового протистояння звикла вся країна ...*(IP), *Уперше названо повномасштабний збройний конфлікт з Україною війною* (IP), *Повномасштабний напад* [росіяни] *називають «спецоперацією»* (з газети), 24

лютого 2022 р. Російська Федерація підступно, без формального оголошення розпочала повномасштабну військову агресію проти України (з газети), ... **Повномасштабна агресія змусила мільйони українців по-новому поглянути на втрачене 2014-го** (IP), **Коли почалася повномасштабна війна, серед напрямків діяльності нашого фонду з'явився ще один – це гуманітарна допомога** (IP). Умовою семантичного корелювання перших трьох іменників із двома останніми є їхня обов'язкова сполучуваність з атрибутивними модифікаторами на зразок *повномасштабний, збройний, воєнний, підступний, віроломний, агресивний* і под. Дібраний великий за обсягом фактичний матеріал засвідчує, що найвищою функційною активністю наділені номінування із субстантивною лексевою *війна*, для яких регулярним є входження до складу структурних субмоделей «війна» / «місце події» та «війна» / «рушійні сили»: Однозначно можна стверджувати, що **повномасштабна війна в Україні, яка розпочалася у 2022 році, змінила світ** (IP); **Повномасштабна війна росії проти України для багатьох відсунула питання здоров'я та турботи про себе на другий план** (IP), **Повномасштабна російська війна проти України торкнулася майже кожної української родини, кажуть соціологи** (IP).

«Щодо терміну “вторгнення”, – слушно наголошує історик М. Байдак, – теж треба бути обережним, бо це військовий термін, який означає особливий тип військової операції – швидке й успішне вторгнення вглиб на територію ворога. Тобто те, чого хотіли москалі за три дні, але не вийшло ... Тому можуть виникати дискусії щодо «повномасштабного вторгнення РФ в Україну» (залежно від того, у якому контексті вживати)» [14]. Стосовно потенційного загальноприйнятого найменування описуваного хрононіма як майбутнього заголовка енциклопедичних, лексикографічних гасел про воєнні дії в Україні 2022 – 2023 (?) рр., то зібраний та ретельно покласифікований фактаж дає підстави констатувати, що сьогодні претендує заповнити цю нішу конструкція, структурована за зразком моделі «відхоронімний Adjnom + відхоронімний

Adjnom + Subnom (війна)» (російсько-українська війна), з регулярним для неї темпоративом-експлікатором значення 'конкретний рік' – 2022 р. (2022 – 2023 рр.) [російсько-українська війна 2022 (2022–2023)]. Описуваний процес номінування послідовно продовжує лінгво-історичні традиції творення назв війн, одна з рушійних сил, точніше винуватець, якої – Р(р)осія (росіяни).

Висновки (Conclusions).

Номінативній парадигмі денотата «воєнні дії в Україні: 2014 – 2023» властива семантична й аксіологічна поліфункційність. Її багатокомпонентний корпус репрезентують офіційні та неофіційні найменування, що різняться конституентною структурою, значеннєвою наповнюваністю, оцінним потенціалом. Розряд офіційних назв представляють індиферентні й відносно індиферентні щодо конотованості

іменниково-прикметникові словосполучення *повномасштабне вторгнення, повномасштабна війна*, які послідовно корелюють між собою і з іншими неофіційними назвами, що експліцитно реалізують пейоративність. Офіційні номінування набувають конкретної семантики у складі простих («повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила», «повномасштабне вторгнення» / «місце події», «повномасштабне вторгнення» / «час події») і складних («повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події», «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «час події», «повномасштабне вторгнення» / «рушійна сила» / «місце події» / «час події») субмоделей, які різновекторно характеризують сучасні воєнні дії в Україні.

Список використаних джерел

1. Арестович, Залужний і путін: що минулоріч шукали українці у Вікіпедії. *Високий Замок*. 2023. 12 січ. URL: <https://wz.lviv.ua/news/481958> (дата звернення: 26.03.2023).

2. Баланчук І. Сатана, нацисти-наркомани і підсвинки, що хрюкають, – Медведєв привітав росіян зі святом. *Українська правда*. 2022. 4 листоп. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/> (дата звернення: 28.03.2023).

3. Березовенко А. Російсько-українська війна в українському політичному дискурсі. *Політична культура та ідеологія*. 2012. № 2. С. 97–110.

4. Вже не «військова операція». У Путіна знайшли нове «визначення» для війни в Україні. *РБК-Україна*. 2022. 10 листоп. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/> (дата звернення: 28.03.2023).

5. Володимир Путін оголосив про проведення «спеціальної військової операції». *Голос Америки*. 2022. 24 лют. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6456671.html> (дата звернення: 06.04.2023).

6. Калашніков Є. М. Операція військова. *Енциклопедія Сучасної України* : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com>.

[ua/article-75555](https://esu.com) (дата звернення: 28.12.2022).

7. Космеда Т. Нове семантико-прагматичне навантаження літер латиниці в період російсько-української війни. *Культура слова*. 2022. Вип. 96. С. 113–130.

8. Кривенко С. Війна, конфлікт, агресія. як правильно називати боротьбу українців та дії росіян. *Твоє місто*. 2020. 5 квіт. URL: <https://tvoemisto.tv/blogs/> (дата звернення: 05.04.2023)..

9. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків : Основа, 2009. 191 с.

10. Літвінова І. М. Репрезентація образу війни в сучасній українській поезії (на матеріалі текстів за березень–травень 2022 року). *Мовознавчий вісник* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 33. С. 103–110.

11. Маленко О. Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі. *Український світ у наукових парадигмах* : зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків : ХІФТ, 2016. Вип. 3. С. 105–113.

12. «Ми нічого не почали». Путін і дали нав'язує свою правду про причини війни в Україні. *РБК-Україна*. 2022. 7 верес. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/my-nichego-nachali> (дата звернення: 27.03.2023).

13. Не «війна», а «спецоперація», статусний Царьов та корисні антиросійські санкції. За якими «темниками» зараз

пишуть росЗМІ. *TEXTY.ORG.UA*. 2022. 3 берез. URL: <https://texty.org.ua/fragments/106053/> (дата звернення: 05.04.2023).

14. «Повномасштабна» чи «велика» війна? Як називати фазу війни Росії проти України після 24 лютого? Запитали в людей, які мають знати найкраще. *The Village*. 2023. 22 лют. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/cultural-question/336339-diskusiya-pro-termin-velika-viyna> (дата звернення: 25.03.2023).

15. Пухонська О. Я. Мова війни в сучасній документальній прозі. *Мовознавчий вісник*: зб. наук. пр. 2022. Вип. 33. С. 152–158.

16. Словник української мови : в 11 т / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 8. 1977. 928 с.

17. У Німеччині обрали слово року – «Перелом» або «Зміна часів». *Укрінформ*. 2022. 9 груд. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3631246> (дата звернення: 31.03.2023).

18. Це не священна війна, це – диявольська війна! – Вселенський Патріарх. *Релігійна правда*. 2022. 7 верес. URL: <https://religionpravda.com.ua/?p=83608> (дата звернення: 04.04.2023).

19. Щербак Ю. Війна і мор. *Слово Просвіти*. 2022. 23–30 черв. С. 1.

20. Antonyuk H., Chernysh L. Diachronical Analysis of Lexicographic Sources of Military Terminology. *6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems, COLINS 2022*. Gliwice, 2022. Code 180931.

URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85134783790&origin=resultslist&sort=plf&src=s&st1=Ukrainian+military+vocabulary&sid=7bdd7a870c2c91bcd771763567c9084&sot=b&sdt=b&sl=44&s=TITLE-ABS-KEY%28Ukrainian+military+vocabulary%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm>

21. Dyczok M., Chung Y. Zelens'kyi uses his communication skills as a weapon of war. *Canadian Slavonic Papers*. 2022. Vol. 64, Issue. 2-3. P. 146–161. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000850621200001>.

DOI: 10.1080/00085006.2022.2106699

22. Panasenko N., Gregus L., Zabuzhanska I. Conflict, confrontation, and war reflected in mass media:

semantic wars, their victors and victims. *LEGE ARTIS-LANGUAGE YESTERDAY TODAY TOMORROW*. 2019. Т. 3 (2). P. 132–163. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000456864500005>

References

1. Antonyuk, H., & Chernysh, L. (2022). Diachronical Analysis of Lexicographic Sources of Military Terminology. *6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems, COLINS 2022*. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85134783790&origin=resultslist&sort=plf&src=s&st1=Ukrainian+military+vocabulary&sid=7bdd7a870c2c91bcd771763567c9084&sot=b&sdt=b&sl=44&s=TITLE-ABS-KEY%28Ukrainian+military+vocabulary%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm>

2. Arestovych, Zaluzhnyj i putin: shho mynulorich shukaly ukrajinci u Vikipediji [Arestovych, Zaluzhny and putin: what Ukrainians searched for on Wikipedia last year]. (2023, January 12). *Vysokyj Zamok [High Castle]*. URL: <https://wz.lviv.ua/news/481958>

3. Balanchuk, I. (2022, November 4). Satana, nacysty-narkomany i pidsvynky, shho khrjukajutj, – Medvedjev pryvitav rosijan zi svjatom [Satan, Nazis - drug addicts and grunting pigs - Medvedev congratulated russians on the holiday]. *Ukrajinsjka Pravda [Ukrainska Pravda]*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/>

4. Berezovenko, A. (2012). Rosijsko-ukrajinsjka vijna v ukrajinskomu politychnomu dyskursi [The Russian-Ukrainian war in Ukrainian political discourse]. *Politychna kultura ta ideologhija [Political culture and ideology]*, 2, 97-110 (in Ukr.).

5. Bilodid, I. K. (Ed.). (1977). *Slovyk ukrajinsjkoji movy [Dictionary of the Ukrainian language]* (Vol. 8). Kyiv: Nauk. dumka (in Ukr.).

6. Це не svjashhenna vijna, це – dyjavaljsjka vijna! – Vselensjkyj Patriarkh [This is not a holy war, this is a diabolical war! - Ecumenical Patriarch]. (2022, September 7). *Relighijna Pravda [Religious Pravda]*. URL: <https://religionpravda.com.ua/?p=83608>

7. Dyczok, M., & Chung, Y. (2022). Zelens'kyi uses his communication skills as a weapon of war. *Canadian Slavonic Papers*,

- 64(2-3), 146-161. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000850621200001>. doi: 10.1080/00085006.2022.2106699
8. Kalashnikov, Je. M. (2022). Operacija vijskova [War operation]. In I. M. Dzjuba, A. I. Zhukovskij, M. Gh. Zheleznjak et al. (Eds.), *Encyklopedija Suchasnoj Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]* : encyklopedija [elektronna versija] (Vol. 24). Kyiv: In-t encyklopedychnykh doslidzhenj NAN Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-75555>
9. Kosmeda, T. (2022). Nove semantyko-pragmatyčne navantazhennja liter latynyci v period rosijsko-ukrajinskoji vijny [New semantic and pragmatic load of Latin letters during the Russian-Ukrainian war]. *Kuljtura slova [Word culture]*, 96, 113-130 (in Ukr.).
9. Kryvenko, S. (2020, April 5). Vijna, konflikt, aghresija. jak pravyljno nazyvaty borotjbu ukrajinciv ta diji rosijan [War, conflict, aggression. how to correctly name the struggle of Ukrainians and the actions of russians]. *Tvoje misto [Your City]*. URL: <https://tvoemisto.tv/blogs/>
10. Litvinova, I. M. (2022). Rerezentacija obrazu vijny v suchasnij ukrajinskoj poeziji (na materialy tekstiv za berezenj–travenj 2022 roku) [Representation of the image of war in modern Ukrainian poetry (on the material of the texts for March-May 2022)]. *Movoznavchij visnyk [Linguistic Bulletin]*, 33, 103-110 (in Ukr.).
11. Lysyčenko, L. A. (2009). *Leksyko-semantyčnyj vymir movnoji kartyny svitu [The lexical-semantic dimension of the linguistic picture of the world]*. Kharkiv: Osnova (in Ukr.).
12. Malenko, O. (2016). Rytoryka vijny v suchasnomu ukrajinskomu poetyčnomu dyskursi [Rhetoric of war in modern Ukrainian poetic discourse]. In *Ukrajinskoj svit u naukovykh paradyghmakh [The Ukrainian world in scientific paradigms]* (Vol. 3, pp. 105-113). Kharkiv: KhIFT (in Ukr.).
13. «My nichogho ne pochaly». Putin i dali nav'jazuje svoju pravdu pro pryčyny vijny v Ukraini [“We haven't started anything.” Putin continues to impose his truth about the causes of the war in Ukraine]. (2022, March 7). *RBK-Ukraina [RBC-Ukraine]*. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/my-nichego-nachali>
14. Ne «vijna», a «specoperacija», statusnyj Carjov ta korysni antyrosijski sankciji. Za jakymy «temnykami» zaraz pyshutj rosZMI [No “war”, but “special operation”, status Tsarev and useful anti-Russian sanctions. According to what “dark people” are currently being written by Russian mass media]. (2022, March 3). *TEXTY.ORG.UA*. URL: <https://texty.org.ua/fragments/106053/>
15. Panasenko, N., Gregus, L., & Zabuzhanska, I. (2019). Conflict, confrontation, and war reflected in mass media: semantic wars, their victors and victims. *LEGE ARTIS-LANGUAGE YESTERDAY TODAY TOMORROW*, 3(2), 132-163. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000456864500005>
16. «Povnomasshtabna» chy «velyka» vijna? Jak nazyvaty fazu vijny Rosiji proty Ukrainy pislja 24 ljutogho? Zapytaly v ljudej, jaki majutj znaty najkrashhe [“Full scale” or “big” war? How to call the phase of Russia's war against Ukraine after February 24? We asked the people who should know the best]. (2023, February 22). *The Village*. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/cultural-question/336339-diskusiya-pro-termin-velika-vijna>
17. Pukhonsjka, O. Ja. (2022). Mova vijny v suchasnij dokumentaljnij prozi [The language of war in modern documentary prose]. *Movoznavchij visnyk [Linguistic Bulletin]*, 33, 152-158 (in Ukr.).
18. Shherbak, Ju. (2022, June 23-30). Vijna i mor [War and plague]. *Slovo Prosvity [Prosvita Word]*, p. 1 (in Ukr.).
19. U Nimechchyni obraly slovo roku – «Perelom» abo «Zmina chasiv» [In Germany, the word of the year was chosen – “Break” or “Change of times”]. (2022, December 9). *Ukrinform [Ukrainian Inform]*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3631246>
20. Volodymyr Putin ogholosyv pro provedennja «specialnoji vijskovoji operaciji» [Vladimir Putin announced a “special military operation”]. (2022, February 24). *Gholos Ameriky [Voice of America]*. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6456671.html>
21. Vzhe ne «vijskova operacija». U Putina znajshly nove «vyznachennja» dlja vijny v Ukraini [No longer a “military

operation". Putin found a new "definition" for the war in Ukraine]. (2022, November 10).

RBK-Ukraina [RBC-Ukraine].
<https://www.rbc.ua/rus/news/>

URL:

Official Name "Full-scale Invasion" Denotation "Military Actions in Ukraine: 2014 – 2023": Semantics, Axiology, Correlation
Mykola STEPANENKO,

Doctor of Philological Science, Professor of the Department
of Journalism and Language Communication
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
E-mail: myk_ivan@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6727-1265>

Abstract. The article is devoted to the analysis of the nominative and axiological paradigm of the denotation "military actions in Ukraine: 2014 – 2023". On the basis of the linguistic concept of the lexical-semantic dimension of the linguistic picture of the world, based on the doctrine of the mental and lingual essence of language, its objective and subjective content, official and unofficial names of the event are distinguished. The official names of the military actions in Ukraine in 2022-2023, which include the adjective full-scale and the nouns invasion and war, were chosen as the object of the study. Their specific characteristics are distinguished, systematic functional-temporal correlative relations between them are established, lexical-semantic, actually semantic correlative relations of the researched units with those in which the constructive position is filled by the nouns of confrontation, conflict, attack are clarified against the axiological background of pejorativeness, aggression. Due regard is paid to the syntactic structures with the grammatically dominant component war, which, despite the official status of the syntactic structures full-scale invasion, full-scale war, have a high degree of productivity and claim to occupy a space as an alternative, universally accepted name of the event under study. Specific representatives of constructions with a deterministic invasion constituent are characterized in detail in the form of simple submodels ("full-scale invasion" / "driving force", "full-scale invasion" / "event location", "full-scale invasion" / "event time") or complex ("full-scale invasion" / "driving force" / "event location", "full-scale invasion" / "driving force" / "event time", "full-scale invasion" / "driving force" / "event location" / "event time"). These models are identified by the type of semantic reference of pre-substantive concretizes with integrative schemas "participant(s) of the event", "place of the event", "time of the event".

Key words: military discourse, nominative and axiological paradigm, denotation "military actions in Ukraine: 2014-2023", full-scale invasion, full-scale war, sub-model, official name.

УДК 811.14+811.124:58.001

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.03](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.03)**ЕТИМОЛОГІЯ ЛАТИНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН****Олена БАЛАЛАЄВА,**

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2675-5554>

Email: olena.balalaeva@gmail.com

Анотація. Назви рослин є особливою тематичною групою лексики, формування якої тривало на різних історичних етапах розвитку суспільства. Попри достатньо потужну вітчизняну традицію дослідження фітонімів, поза увагою науковців залишається група назв культурних рослин. Мета статті – встановити етимологію латинських і українських назв рослин, визначити типи та механізми мотивації фітонімів, реконструювати мотиватори номінації. У дослідженні використано етимологічний аналіз фітонімів і зіставний метод, матеріалом слугували 20 біноменів культурних назв рослин. У результаті дослідження з'ясовано, що процес номінації культурних рослин в латинській і українській мові спирається на механізми пропозиційно-диктумної та асоціативно-метафоричної мотивації. Результати підтверджують висновки сучасних когнітивних досліджень про те, що у процесі номінації рослин пріоритет надається пропозиційно-диктумній мотивації, яка фіксує в ономасіологічній структурі найменування істинні знання про об'єкт номінації. Оскільки назви рослин є одним із найдавніших пластів лексики, не завжди можливо чітко встановити етимологію слова, особливо в латинській мові, де значна частина назв рослин запозичена через грецьку з давніх мов, які вважають першоджерелом. Реконструкція мотиваторів багатьох латинських назв перебуває у полемічному полі сучасних дослідників і залишається гіпотетичною. У пропозиційно-диктумній мотивації переважає предикатно-аргументний різновид з різними мотиваторами, найпродуктивнішими з яких є квалітативи, дестинативи і партитативи. Асоціативно-термінальна мотивація у назвах культурних рослин представлена різними моделями, найпродуктивнішими з яких є перенесення ознак із донорських зон ЛЮДИНА, ТВАРИНА, НАТУРФАКТ І АРТЕФАКТ.

Ключові слова: фітонім, наукова назва, етимологічний аналіз, мотивація, мотиватор.

Актуальність (Introduction).

Дослідження фітонімів у синхронії та діяхронії перебуває в руслі актуальних проблем сучасної лінгвістики. За зауваженням Л. Усик, «невичерпний науковий інтерес до аналізу фітонімів пояснюється тривалим і постійним контактом людини із природою у процесі історичного розвитку, у ході якого людина пізнавала властивості рослин, можливості та способи їх використання і фіксувала у процесі їх номінації найважливіші ознаки: канали отримання інформації про довкілля (зорові, нюхові, смакові, тактильні); практичний досвід застосування; оцінки, базовані на колективній психології різних етносів» (Усик, 2017: 8).

У сучасних етимологічних розвідках реконструкція мотивації є обов'язковим етапом дослідження. На думку науковців, завданням етимологічного дослідження є відтворити первинну мотивацію слова, визначити похідну основу, реконструювати первинне значення й пояснити подальший

семантичний розвиток (Dębowiak & Waniakowa, 2019: 173). Услід за С. Шестаковою, «мотивацію фітонімів розуміємо як відображення в назві мотивів номінації, а мотив номінації – це сукупність факторів, які діють у номінативній ситуації, впливають на створення певної номінації і змушують суб'єкта зробити той чи той вибір. Проблема факторів, що впливають на вибір ознак-мотиваторів у номінативному процесі, залишається головною для сучасних досліджень мотивації, доводячи їх значне розмаїття» (Шестакова, 2010: 46).

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature review). Сучасні наукові дослідження фітонімів розвиваються переважно в когнітивно-ономасіологічному аспекті, сфокусованому на дослідженні формування мовної картини світу та механізмів інтеріоризації позамовної дійсності в мові, специфіки внутрішнього рефлексивного досвіду народу (Калько, 2003; Усик, 2017 та ін.),

семантичної мотивації назв рослин як частини їх етимології (Dębowiak & Waniakowa, 2019; Сабадош, 2014; Шестакова, 2010 та ін.), вивченні народних і діалектологічних назв (Nechytailo, Kovaliuk & Gorodyska, 2022; Caceres-Lorenzo & Salas-Pascual, 2022; Waniakowa, 2021) та поліконфронтативному, спрямованому на зіставлення назв рослин у кількох неспоріднених мовах (Urniaż, 2021; Waniakowa, J. 2021 та ін.). Проте, як акцентує Л. Усик, попри достатньо потужну традицію у дослідженні фітонімів як лексико-семантичного класу мовних одиниць, не до кінця вирішеними залишаються онтологічні питання розкриття механізмів породження цих найменувань, що опосередковують зв'язок концептуального і мовного рівнів і відображають процеси отримання, оброблення й перероблення інформації, набутої чуттєво-емпіричним шляхом (Усик, 2017: 8).

Варто зауважити, що різноаспектні дослідження у вітчизняній лінгвістиці сфокусовано переважно на назвах лікарських рослин (Калько, 2003; Усик, 2017; Панасенко, 2000; Світлична & Толок, 2011 та ін.), дендронімів (Харченко, 2018), флоронімів (Шестакова, 2010). Поза увагою дослідників залишається група фітонімів – назв культурних рослин, вирощуваних людиною для отримання харчових продуктів, кормів, ліків, промислової та іншої сировини. Ця проблема виходить за межі суто лінгвістичних знань. Як зауважують ботаніки, у вивченні флори будь-якого регіону планети академічні установи першочерговим завданням вважають активне дослідження природної (спонтанної) флори, значно менше приділяючи увагу флорі культурній. Водночас площі агроценозів у багатьох країнах (зокрема і в Україні) значно переважають природні ценози, займаючи іноді до 60-70% їх території, а отже й прикладне значення ряду об'єктів культурної флори постійно й неухильно зростає. Це свідчить про назрілу потребу зосередити увагу на цій важливій, але специфічній групі рослин (Нечитайло, Баданіна, & Гриценко, 2005: 4-5). Розвідки щодо походження наукових назв окремих культурних рослин здійснено в праці

«Lingua Latina agrobiologica» (Шинкарук, Балалаєва, & Вакулик, 2017).

Мета (Aim) – встановити етимологію латинських і українських назв рослин, визначити типи та механізми мотивації фітонімів, реконструювати мотиватори номінації.

Методи (Methods). У дослідженні використано етимологічний аналіз фітонімів, зіставний метод, узагальнення. Матеріалом слугували 20 біноменів культурних назв рослин із родин Злакових, Пасльонових, Бобових, Хрестоцвітих, Гарбузових, Лободових та ін., вибраних із праці «Культурні рослини України» (Нечитайло, Баданіна, & Гриценко, 2005). Лексикографічною базою дослідження слугували етимологічні словники «Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages латинської» (de Vaan, 2016), Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen (Genaust, 2012), Етимологічний словник української мови (ЕСУМ, 1982-2012).

Результати дослідження та їх обговорення (Results and discussion). За спостереженнями В. Калько, назви рослин є маніфестантами певних фрагментів національно-мовної картини світу як результату сприйняття етносвідомістю ознак, властивостей, будови рослин, їхньої дії на людину з урахуванням когнітивних механізмів аналогізації з іншими концептуальними сферами, міфами, повір'ями, традиціями, звичаями народу. Диференціація мотиваційних процесів у номінативному масиві досліджуваних фітонімів ураховує специфіку вибору мотиваторів із певних фрагментів знань про позначуване. Це дає підстави для виділення трьох типів мотивації українських назв лікарських рослин: пропозиційно-диктумного, асоціативно-термінального і змішаного (Калько, 2003).

Розглянемо типи мотивації латинських і українських назв культурних рослин.

Allium саера – Цибуля городня.

Латинська наукова назва складається з родової назви *allium*, і *n* 'часник' і видового епітета *саера*, *ae f* 'цибуля' (рослини належать до одного роду *Allium* родини Амарилісових). Такий тип мотивації, коли назву перенесено за фактом належності обох рослин до

спільного роду, проте різних видів (як-от: *шипшина-троянда*) є пропозиційно-диктумним (Усик, 2017: 177). Єдиної точки зору щодо етимології слова *allium* (до 1 ст. н.е. – *alium*) немає: дослідники актуалізують різні мотиватори найменування, вбачаючи зв'язки з різними ознаками й характеристиками: запах, смак, будова. Так, одні науковці пов'язують його з лат. *halare, olere* 'пахнути', оскільки рослина має характерний запах (предикатно-аргументний різновид пропозиційно-диктумної мотивації), інші – з кельт. *all* 'пекучий' або з праїндоевроп. **ālu-* 'гірка рослина'. В цих випадках реконструйовано мотиватори-квалітативи, які вказують на якісні характеристики. Ваан припускає, що *alium* походить від лат. *ala* 'крило' – за виглядом дочірніх цибулинок (зубків) часнику, які нагадують крила (Vaан, 2016: 33). Це асоціативно-термінальна, метафорична мотивація (зовнішня схожість форми частини тіла ТВАРИНИ (донорська зона) і частини РОСЛИНИ (реципієнтна зона)).

Деякі вбачають зв'язок із гр. *ἠλεσθαι* (*hallesthai*) 'вистрибувати', адже часничину легко поділити на зубки. Цю ж ознаку покладено й в основу української назви *часник*, яка виникла в результаті субстантивзації прикметника *česнь* 'те, що відчісується, відокремлюється' (про зубки часнику), похідного від дієслова *česti* (*česati*), укр. *чесати*, (пор. нім. *Knob(lauch)* 'цибуля', ст. *Kloblauch* 'часник' від *klieben* 'розколювати, розщеплювати') (ЕСУМ, 6: 282). Форму *часник* замість сподіваного **чесник* вважають вторинною, що виникла, очевидно, в результаті зближення зі словом *частий* (там само).

Як видовий епітет вжито іменник *саера* (*сера*) 'цибуля', який походить від давньогр. *κάτια* (*κῆτια*) 'цибуля, часник' (Vaан, 2016: 108); деякі дослідники вказують на зв'язок з кельт. *сар* (*сер*) 'голова' за кулястою формою цибулини. Демінутивом до іменника *саера* є *саерула* (*серула*) 'цибулинка'. Саме від цієї форми походить українська назва *цибуля* через посередництво пол. *cebula, cybula* і нім. *zibolle, zebulle* з тим же значенням (ЕСУМ, 6: 243).

Brassica oleracea – Капуста городня.

Походження латинської назви *brassica* достеменно не відоме. Більшість

дослідників пов'язують його з протокельт. *bresic* (*bresich*) 'капуста', хоча й не відкидають можливості зворотного запозичення. За іншою версією, є зв'язок з гр. *braxein* 'варити, готувати': капуста була досить поширеною овочевою культурою у Стародавньому Римі, з неї готували безліч страв (мотиватор-дестинатив), або це контракція від *praeseccare* 'рано зрізати' < *prae-* + *secare* (мотиватор-темпоратив). В двох останніх випадках – предикатно-аргументний різновид пропозиційно-диктумної мотивації. Прикметник *oleraceus, a, um* походить від лат. *olus, eris n* 'овоч, городина'.

З латини виводять й українську назву *капусту*, відому в пам'ятках писемності від XI ст. (Сабадош, 2014: 100). Так, в Етимологічному словнику української мови зазначено, що назва *капуста* є результатом видозміни запозиченого лат. *compos(i)ta* 'квашена капуста' (букв. 'склад(е)на, змішана (зелень, капуста), пов'язаного з лат. *compositus* 'склад(е)ний, змішаний', *compono* 'складаю; слово набуло своєї теперішньої форми під впливом контамінації з близькою за значенням групою романських слів – лат. *caputium* 'качан капусти' (від *caput* 'голова'), італ. *sarpuccio*, фр. *cabus* 'качанна капуста' (ЕСУМ, 2: 378-379).

Cucurbita pepo – Гарбуз звичайний.

Пліній пояснює походження слова *cucurbita* шляхом складання латинських слів *cucumis* 'огірок' і *orbis* 'коло' – 'круглий огірок' за формою плоду (рослини належать до однієї родини Гарбузових) (Hrytsenko & Balalayeva, 2008). Більшість сучасних етимологів теж вказують на зв'язок лат. *cucurbita* 'гарбуз' і *cucumis* 'огірок' (Vaан, 2016: 149), проте версію Плінія вважають сумнівною: як-от Генауст вважає, що утворено з редуплікацією після *cucumis* від **curbita* 'гарбуз' (Genaust, 2012: 132). Можливо, із санскриту *cirbhaṭa, carbhaṭa* 'довга диня', але посередництво невідоме. Як видовий епітет вжито іменник *перо, onis m* 'гарбуз, диня', яке походить від гр. *πέπων* (*перон*) 'стиглий, дозрілий' (див. далі етимологію слова *огірок*).

Українська назва *гарбуза* є запозиченням з тюркських мов і зрештою теж пов'язана з назвою огірка: полов. *харбуз, карбуз*, крим.-тат. *къарлуз*, тур. *karpuz* 'гарбуз' походять від перс. *ḫarbūza*,

charbuza 'диня' (букв. 'ослячий огірок'), яке складається з основ іменників *χερ* 'осел' і *bučīnā* 'огірок' (ЕСУМ, 1: 472).

Cucumis sativus – Огірок посівний.

Лат. *cucumis, eris m* запозичене з давньогр. *κικυος*, можливо прийшло з доіталійської середземноморської мови-субстрату, як-от іврит. *כישוף* 'кабачок'. Ваан вважає, що оригінальна форма могла бути **kuku(m)*~ (Vaан, 2016, с. 148). Прикметник *sativus, a, um* 'посівний' утворено за допомогою суфікса *-iv-* від основи *sat-* дієприкметника пасивного стану *satus* 'посіяний' (від *serō, serere* 'сіяти, саджати') (Genaust, 2012: 330).

Як зауважує Сабадош, огірки в Україні розводять здавна, а їх назву в багатьох варіантах документують у пам'ятках староукраїнської писемності, починаючи від II пол. XVI ст.: *угурокь, огурокь, огорокь, угурокь, гурокь, огуреиь, вгурець* (Сабадош, 2014: 107). На основі археологічних даних та порівняння назв огірків у різних слов'янських мовах дослідник припускає, що в киеворуський період міг функціонувати номен **огорькь/*огурькь* < прасл. **ogorbkb: *ogurbkb* < гр. *αουρος*. Загальноприйнятої етимології *αουρος* немає, здебільшого пов'язують з гр. *ἄωρος* 'передчасний, незрілий' (оскільки огірки їдять зеленими, на противагу дині – *πέπων* (*peron*) 'стиглий, спілий'), утвореним за допомогою заперечного префікса *ἄ-* від *ώρα* 'час, рік, день, пора' (мотиватор-темпоратив). Гр. *ἀγούρι(ov)* вважають також запозиченням зі східних мов (пор. перськ. *angārah* 'кавун', *angūr* 'гроно, виноград') (ЕСУМ, 4: 153).

Solanum lycopersicum – Помідор їстівний, томат.

Пропозиційно-диктумна мотивація: латинська назва складається з родової назви *solanum, i n* 'паслін' і видового епітета *lycopersicum, i m* 'помідор' (рослини належать до одного роду родини Пасльонових). Назва пасльону *solanum* трапляється вже в Лукреція, Плінія та Цельса. Етимологія слова неясна: Вітштайн пов'язує з лат. *solamen* 'полегшення, втіха', *solāri* 'полегшувати, заспокоювати, вгамовувати біль', тому що деякі види роду вживалися в народній медицині як знеболювальний і наркотичний засіб (мотиватор-дестинатив).

Проте Генауст вважає цю версію сумнівною і виводить *solanum* від лат. *sol* 'сонце' без пояснення мотивації (Genaust, 2012: 343).

Видовий епітет *lycopersicum* (*lycopersicon*) походить від давньогр. *λύκοπερσικων* (*lúkopersikōn*), букв. 'вовчий персик' від *λύκος* (*lúkos*) 'вовк' + *περσικῶν* (*persikōn*) 'персик'. Таку назву пояснюють тим, що спочатку помідори вважали отруйними – до VIII ст. їх використовували як декоративні рослини. Значна кількість представників родини Пасльонових дійсно є отруйними. У різних культурах із давніх-давен «вовчим» називали те, що становило загрозу для здоров'я або було неїстивим. Як зауважує Калько, «при пропозиційно-модусній мотивації аксіологічна маркованість назви рослини за шкалою "добре – погано" детермінується, як правило, її реальними властивостями: корисністю чи шкідливістю для людини. Домінуючим є вираження негативної оцінки, що здійснюється за допомогою теонімічної, демонологічної, колористичної та анімалістичної лексики» (Калько, 2003: 13). Усик пояснює, що «аналогізація оцінних ознак донорської зони ТВАРИНА та реципієнтної зони РОСЛИНА може відбуватися на підставі отруйних властивостей рослини, тоді у зоні ознаки фітоніма закріплюється негативна утилітарна оцінка. Інтенсивну негативну оцінку спостерігаємо у прикладах із компонентом *вовк* (*вовчий*). Вовки були найнебезпечнішими для людини хижаками, розповсюдженими на європейському континенті, тому небезпека для життя і здоров'я від уживання певної отруйної рослини дорівнювалася до шкоди, якої вони завдавали (Усик, 2017: 100).

Українська назва *помідор* є запозиченням з італійської мови; іт. *pomidori* (мн.), *potodoro* (одн.) виникло внаслідок злиття складових елементів словосполучення *romo d'oro* 'помідор' (букв. 'золоте яблуко'), що складається з *romo* 'яблуко' + *d'* (скорочена форма прийменника *di* 'від' < лат. *de* з тим самим значенням) + *oro* 'золото' < лат. *aurum* (ЕСУМ, 4: 509). 'Золотим яблуком' назвав рослину в 1544 р. П.А. Матіолі (Pietro Andrea Matthioli). За спостереженнями Сабадоша, в українській мові назви помідора зафіксовано в XIX ст., вперше

терміновано І. Верхратським (1873), трапляється вона і в Українській номенклатурі вищих рослин (1922), проте у Словнику ботанічної номенклатури (1928) на позначення рослини ухвалено як науковий термін *баклажан червоний* (Сабадош, 2014: 129).

Іншим представником цього роду є *Solanum melongena* – Баклажан синій.

Пропозиційно-диктумна мотивація: родова назва *Solanum* ‘паслін’ + видовий епітет *melongena* ‘баклажан’. Етимологію *melongena* не визначено. Генауст припускає, що ймовірно, на основі пізн.лат. *melum* ‘яблуко’ (за формою плоду) або гр. *melallo-* ‘чорний’ (за темним кольором плодів), разом з іт. *melanzana* від гр. *μελιτζάνα* (*melintzanion*), які разом із романськими формами (ісп., порт. *berengena*, порт. *beringela*, катал. *alberginera* > фр. *aubergine*) від араб. *al-bādingān* ‘баклажан’, яке має основу від перс. *batingān*, та його вульгарних форм *bādingān*, *bādingān* (Genaust, 2012: 244). Від цієї основи утворено й українську назву рослини. Як зауважує Сабадош, ця культура з’явилася в Україні лише в ХІХ ст. Документовано такі її назви: *баклажан, синій помідор*. Первинно *баклажан* було синонімом до лексеми *помідор*. У словнику Ф. Піскунова (1882) на позначення обох рослин подано варіант *батлажани*. В окремих джерелах ці дві культури (баклажан і помідор) розрізняються в назвах шляхом додавання означення: *баклажан червоний* і *баклажан синій*. *Батлажан* запозичено через тур. *patlydzan*, сх. тюрк. *patingan* < араб.-перс. *Badinjan* (ЕСУМ, 1: 120). Отже, первинною була форма *батлажан*, а *баклажан* – вторинною, яка наявна з цим значенням у більшості слов’янських мов. Саме вона стала нормативною в українській літературній мові, схвалена як науковий термін (Сабадош, 2014: 128).

Solanum tuberosum – Картопля.

Дослівно наукова назва рослини перекладається як ‘паслін бульбистий’. Прикметник *tuberosus, a, um* утворено від *tuber, eris n* ‘бульба, горб’.

Назви картоплі в українських джерелах з’являються в кінці ХVІІІ ст.: *кромплі* (1786 р. в похідному слові *кромповиня* ‘бадилля картоплі’), *кртофля* (1794) і *бараболя* (кін. ХVІІІ). Усі

вони запозичені з інших мов. Нормативною в сучасній українській мові стала назва *картопля*, схвалена як науковий термін у Словнику ботанічної номенклатури (1928), відома в більшості сучасних українських говорів (Сабадош, 2014: 126). Українську назву *картопля* через польську мову запозичено з німецької; нвн. *Kartoffel*, ст. *Tartuffe* ‘картопля’ походить від іт. *tartufo, tartufolo* ‘трюфель’ (від нар.-лат. **terrae tufer* ‘земляна бульба’, лат. *terrae tuber*; яке було перенесене на картоплю через подібність бульб (ЕСУМ, 2: 397). Пропозиційно-асоціативний різновид мотивації: асоціативний компонент + локатив.

Capsicum annuum – Перець стручковий (однорічний).

Більшість дослідників пов’язують назву *capsicum* з лат. *capsa, ae f* ‘коробка, футляр, капсула’ (Genaust, 2012: 93): за будовою плодів перцю, які нагадують коробочку чи капсулу, де знаходиться насіння (асоціативно-термінальна мотивація). Як зауважує Калько, поєднання концептуальних сфер *артефакт* і *рослина* пояснюється механізмом людської свідомості, що уподібнює образи рукотворного світу до світу нерукотворного (Калько, 2003: 12). За іншою версією, *capsicum* є похідним від гр. *καπνῶω* (*kapto*) ‘горю, печу’ за смаком плодів (мотиватор-квалітатив), проте Генауст вважає такий зв’язок недоведеним (Genaust, 2012: 93). Видовий епітет *annuus, a, um* (від лат. *annus, i m* ‘рік’) вказує на те, що життєвий цикл рослини триває один вегетаційний період, мотиватор-темпоратив.

Українська назва *перець* (прасл. *пльбрь*) є запозиченням з лат. *piper* ‘перець’, яке походить від гр. *πέπερι* < давньоінд. *pīpālī* ‘зернина перцю’ (ЕСУМ, 4: 346). Від прасл. *пльбрь* утворено *пльбрьць* > *перець* в результаті гаплогії. Слово *перець* (без означення) як назву цієї рослини почали використовувати в кін. ХІХ – на поч. ХХ ст. У староукраїнський період без означення воно означало тільки пряну рослину *Piper nigrum* ‘чорний перець’, з якої цю назву в ХІХ ст. було перенесено і на стручковий перець (Сабадош, 2014: 130).

Helianthus annuus – Соняшник звичайний, або однорічний.

© О. Балалаєва

Родова назва походить від гр. *ἥλιος* (*helios*) 'сонце' і *ἄνθος* (*anthos*) 'квітка'. У більшості досліджень наводяться два варіанти мотивації: за подібністю голівки (квітки) рослини до сонця і за характеристикою геліотропізму (молоді квіти повертають за сонцем) (Genaust, 2012: 93; Balalaieva, 2020: 137). Дифузно-метафоричний тип мотивації, квалітатив + партитатив, донорська зона НАТУРФАКТ (сонце) і реципієнтна зона РОСЛИНА.

Аналогічні мотивації лежать в основі української назви рослини: *соняшник* < *сонце*; назви зумовлені схожістю квітки соняшника із сонцем, а також тим, що його квітка постійно повертається до сонця (ЕСУМ, 5: 354).

Daucus carota subsp. sativus – Морква звичайна городня (посівна).

Назва роду *daucus* походить від лат. *daucos*, *daucum*, пов'язаного з гр. *δαῦκος* (*daukos*) 'пастернак'. Генауст зауважує, що слово має неясне походження (Genaust, 2012: 138). Давньогрецьким словом *δαῦκος* позначали різні види округлих рослин. Іноді його пов'язують із дієсловом *δαίω* 'запалюю' за пекучим смаком плодів, проте Генауст вважає цю версію сумнівною (там само). Видовий епітет *carota* походить від гр. *καρωτόν* (*karōtón*) 'морква, пастернак', яке пов'язують або з гр. *κάρᾱ* (*kar*) 'голова' (Genaust, 2012: 96), або з праїндоевропейським коренем **ker-* 'ріг' за формою коренеплоду (в обох випадках метафорична назва, аналогізація форми частини рослини з частинами тіла людини або тварини). Підвидовий епітет *sativus* 'посівний' вказує на те, що це культивовані підвид моркви звичайної, або дикої.

Українська назва *морква* походить від прасл. **mъrku* (род. відм. **mъrkъve*), яке вважають спорідненим з лит. *burkunas*, і можливо, з давньонім. *mor(a)ha*, виводячи їх від праїнд. **mrk-/brk-* (ЕСУМ, 3: 514).

Beta vulgaris – Буряк звичайний.

Походження назв рослини в латинській та українській мові є неясним. Латинське *beta* є запозиченням, ймовірно, з кельтської (Genaust, 2012: 96). Немає точної етимології й української назви. Наведемо декілька: «запозичено через польську мову з середньолатинської або італійської; слат. *borāgo* (*borrāgo*), іт.

borragine 'бурачник, *Borrago officinalis*' походить від ар. *abū araq* 'те саме' (букв. 'батько поту'); на думку Брюкнера, назву рослини *Borrago* перенесено на рослину *Beta vulgaris* тому, що обидві вони вживались у салат; Славський вважає, що *burak* як назва рослини *Beta vulgaris* походить від назви кольору *bury*, контамінованої з середньовічним *borak*, *burak* 'бурачник'; Махек виводить дану назву з чеськ. *buryňa* 'кормовий буряк' (*buryňa* = *burgundská řepa*)» (ЕСУМ, 1: 305).

Phaseolus vulgaris – Квасоля звичайна.

Латинська назва *phaseolus* є демінутивом до *phaselus*, *phaselos* з тим же значенням, яке походить або з давньогр. *φάσηλος* 'біб', або з мови-субстрату, яка була першоджерелом (Genaust, 2012: 288). Видовий епітет *vulgaris*, е 'звичайний' < 'загальний, поширений, притаманний або стосовний простого люду' походить від *vulgus* 'натовп, народ, простолюди' (там само: 385).

Українська назва *квасоля* через польське посередництво запозичена з середньовічній німецької мови; свн. *fasōl* походить від лат. *phaseolus* 'квасоля' < гр. *φάσηλος*, очевидно, середземноморського походження (ЕСУМ, 2: 416). Як зауважує Сабадош, в XIX ст. вживаються назви *фасоля*, *пасуля*, *пасоля*, *хвасоля*, *квасоля*. Останній варіант як найпоширеніший уже в XIX ст. і в сучасних українських говорах закономірно стає загальнонародним і нормативним в українській літературній мові. Він був затверджений і як термін в Словнику ботанічної номенклатури (Сабадош, 2014: 109).

Pisum sativum – Горох посівний.

Латинська назва *pisum* 'горох' походить від гр. *πίσων*, *πίσος* (*pisos*, *pisos*) з тим же значенням; слово, ймовірно, фракійського чи фргійського походження (Genaust, 2012: 295).

Українська назва *горох* є загальнослов'янською (праслав. **gorъxъ* < **gorsъ*), що пов'язують також з давньоінд. *ghārṣati* 'розтирає', *ghrṣta* 'розтертий', пояснюючи первісне значення як 'щось розтерте' (пор. семантичну паралель лит. *žirnis* 'горох', праслав. **zъrno*, укр. *зерно*, давньоінд. *jīṛṇá* 'роздрібнений, спорохнілий' (ЕСУМ, 1: 572).

Схожим чином пояснюють етимологію й іншої рослини родини злакових.

Triticum vulgare – Пшениця звичайна.

Латинська назва рослини *triticum* походить від дієприкметника минулого часу *tritrus*, *a*, *um* ‘розтертий, розмелений’, утвореного від дієслова *terere* ‘терти, молоти, товкти’: з давніх часів із зерна пшениці мололи борошно (Vaан, 2016: 616; Genaust, 2012: 372).

Українська назва *пшениця* – прасл. *рьшеніца*, похідне утворення від *рьшено* ‘пшоно’ (ЕСУМ, 4: 647); прасл. *рьшено*, субстантивований дієприкметник (ч. р. *рьшенъ) від *рьхати* ‘товкти’: назва зумовлена тим, що для одержання пшона необхідно обтовкти зерна проса (там само: 648). Як в латинській, так і в українській мові – предикатно-аргументний різновид пропозиційно-диктумної мотивації.

Panicum miliaceum – Просо посівне.

Назва *panicum* походить від лат. *panus*, *paniculus* ‘волоть, колос проса’. Генауст на підтвердження наводить слова Плінія: *panicum a paniculis dictum* ‘просо названо за колоском’ і відхиляє традиційне пояснення зв’язку з лат. *panis* ‘хліб’ (Genaust, 2012: 278). Ваан вважає, що *panicum* може бути пов’язане з *panis* ‘хліб’, хоча й зауважує, що просо зазвичай не обробляють як хліб (Vaан, 2016: 443). Як видовий епітет вжито прикметник *miliaceus*, *a*, *um* ‘просяний’ < лат. *milium*, *i n* ‘просо, пшоно’, яке походить від від праїндоевроп **melh₂-* ‘молоти, подрібнювати’ (пор. також давньогр. *μελίμη* ‘пшоно’ і лит. *málnos* ‘пшоно’. Ваан пояснює значення як ‘зерно, яке можна/треба молоти’ (Vaан, 2016: 379).

Походження української назви *просо* (від праслав. *proso*) неясне; можливо, неїндоевропейське; пов’язують також з давньоінд. *parśáḥ* ‘сніп’, з індоєвропейським коренем **pre-(s)-* ‘давяти, бити’, наявним у *práti* (первісно ‘бити’), лат. *preto* ‘тисну’ (ЕСУМ, 4: 603).

Avena sativa – Овес посівний.

Походження латинської назви *avena* невідоме, ймовірно, це слово з неїндоевропейського субстрату: споріднене з лит. *aviža*, латв. *auzas*, праслав. *ovъsъ з тим же значенням. Ваан зауважує, що більш очікуваною в латинській мові була б форма з іншим суфіксом: *avina* і реконструює праїтал. **aweksna-*, (Vaан, 2016: 64), Генауст – *auignā (Genaust, 2012: 66).

Спорідненою з латинською назвою рослини є й українська *овес* – праслав. *ovъsъ*; споріднене з лит. *aviža* ‘овес’ (можливо, з *aviga), лтс. *áuzá*, прус. *wuse*, лат. *avēna* (*avīna < *auignā), далі, можливо, з гр. *αἰγίλωψ* ‘вівсюг’ (ЕСУМ, 4, 149).

Secale cereale – Жито посівне.

Етимологія слова *secale* невизначена, Генауст припускає, що воно могло бути запозичене з Балкан, або пізніше засновано на лат. *secare* ‘різати’ як ‘різати зерно’ (Genaust, 2012: 335). Видовий епітет *cerealis* походить від імені Церери (*Ceres*) – богині родючості, врожаю й землеробства (там само: 104), місією якої було давати їжу й життя людству.

Українська назва *жита* успадкована від прасл. *žito*, пов’язаного з *žiti* ‘жити’ (пор. стсл. *жито* ‘городина, збіжжя’, пол. *żyto*, чеськ. слц. вл. *žito*, нл. *żyto*, полаб. *zaitü*, болг. м. *жѹто* ‘збіжжя, пшениця’, схв. *жѹто*, слн. *žito* (ЕСУМ, 2: 200).

Hordeum sativum – Ячмінь посівний.

Більшість дослідників згодні, що назву в латинській мові дано рослині через довгі гострі остюки, проте реконструюють різні твірні основи. Ваан реконструює праїт. форму **xor(s)d<-ejo-* (основа **hordr-* з присл. суфікс **ejo-* (< **g^h(e/o)rsd-*). Оскільки ячмінь був відомий у Європі з сьомого тисячоліття до н.е, і оскільки використовували принаймні два основні види ячменю, цілком можливо, що різні індоєвропейські діалекти запозичили це слово, коли вони мігрували до Європи та Малої Азії. (Vaан, 2016: 288). Генауст виводить з індоєвроп. **ghfzd̥ti*, *gherzdā ‘остюк, ость’ і далі до **ghers-* ‘виділятися, щетинитися; проростати’ (Genaust, 2012: 197). Пов’язане з лат. *horreo* ‘щетинитися’, *hirsutus* ‘волохатий’.

Українська назва *ячмінь* < праслав. *(*j*)*ęсьту* (род. в. одн. (*j*)*ęсьтене*); точних індоєвропейських відповідників немає; припускають походження з індоєвроп. **ank-* ‘згинати’ і спорідненість із др. *укоть* ‘пазур; якір’ (< *ǰkotъ), лит. *ánka* ‘петля’, дзн. *ango*, *angul* ‘петля.; шип, шпилька’, нзн. *Angel* ‘вудка; гак’, лат. *uncus* ‘зігнутий’, гр. *βυχος* ‘закривлення; гак’, давньоінд. *aṅká-* ‘згин; гак’: в одного з найпоширеніших сортів ячменю *Hordeum distichon nutans* при досяганні колос згинається до землі).

Менш вірогідне зближення з гр. *ἀκοστή* 'ячмінь', *ῥπινη* 'пожива, зерно'; сумнівне виведення праслав. **ę(сьту)* з індоєвроп. **η-*, як і реконструкція праслов'янської форми слова **īanjkimen-* < **anjkimen-* і зближення з прус. *ausulo* 'голка', гр. *αἴχλοι* 'гострі стріли' з огляду на довгі остюки колоса (ЕСУМ, 6: 565).

Fagopyrum esculentum – Гречка посівна.

Назва *fagopyrum* походить від двох слів: лат. *fagus* 'бук' та гр. *πυρός* (*pyros*) 'пшениця' і дослівно перекладається як 'букова пшениця' (Genaust, 2012: 165) З гречки, як і з пшениці, мололи муку, а тригранні плоди рослини за формою нагадують букові горішки (асоціативно-термінальна мотивація, змішаний тип, де донорською зоною є інші РОСЛИНИ, а мотиватори пов'язані з подібністю візуального образу й призначення (квалітатив+дестинатив).

Видовий епітет виражений прикметником *esculentus*, *a*, *um* походить від лат. *esca*, *ae f* 'їжа, корм' – модусна мотивація, яка підкреслює утилітарні властивості рослини.

Українська назва *гречка* < *грек*, адже рослина що потрапила до східних слов'ян через греків (ЕСУМ, 1, 592).

Zea mays – Кукурудза звичайна.

Назва роду *zea* походить від давньогр. *ζειά* (*zeia*, *zea*) 'вид зерна, спельта' (Genaust, 2012: 389). Як видовий епітет вжито іменник *mays*, що запозичено через ісп. *maiz* 'кукурудза, маїс' з мов Гаїті або Куби *mahiz* (там само: 240).

Чіткої етимології української назви *кукурудза* немає, наведемо декілька: «Можливо, слово слов'янського походження, пов'язане з коренем **kokor-*, **kukur-* 'щось розчепірене» і споріднене зі слн. *kukúrjav* 'кучерявий' і болг. *кукурјак* 'чемериця'; не виключено, що слово є зворотним запозиченням з румунської мови, в якій *sicurúz* 'кукурудза' виникло на основі укр. *кокорудка* 'шишка', *кокорудда* 'шишки'. Не цілком обґрунтовано вважають думку про походження від тур. *kokoroz* 'стебло кукурудзи з листям, для якого не виключають південнослов'янське походження; малоімовірні припущення про походження від незасвідченого нгр. **коккороζο(ν)* 'качан кукурудзи' або від вигуку *kukurú* під

час годування птиці зернами кукурудзи» (ЕСУМ, 3: 131). Як зауважує Сабаш, назви кукурудзи відомі в джерелах української мови з поч. XVIII ст. Якщо номен кукуруза (кукурудза) у XVIII ст. тільки починає вживатися в українській мові, то вже на поч. XIX ст. він міцно завойовує пріоритетне місце в ужитку майже на всій території України. На думку дослідника, висновок М.Комарова, ніби на Правобережжі функціонує *кукуруза (-дза)*, а на Лівобережжі – *пшеничка, пшінка*, не узгоджується з реальністю, вживає його Т. Шевченко та ін. Якщо розглядати варіанти *кукурудза* і *кукуруза*, то перший більш характерний для західних, а другий – для східних українських діалектів, хоч і в цьому випадку суворої закономірності немає. Зрештою літературною нормою стає закономірно варіант *кукурудза*, як такий, що найчастіше фіксується джерелами української мови XIX – поч. XX ст., поширений у всіх українських говорах і ухвалений як науковий термін.

Висновки (Conclusions).

Проведений етимологічний аналіз фітонімів дозволяє зробити висновок, що процес номінації культурних рослин в латинській і українській мові спирається на механізми пропозиційно-диктумної та асоціативно-метафоричної мотивації. Результати дослідження підтверджують висновки сучасних когнітивних і компаративних розвідок про те, що у процесі номінації рослин пріоритет надається пропозиційно-диктумній мотивації, яка фіксує в ономаціологічній структурі найменування істинні знання про об'єкт номінації і ґрунтується на добуванні мотиватора із зони істинної інформації про ознаки та властивості рослин (Усик, 2017). Оскільки назви рослин є одним із найдавніших пластів лексики, не завжди можливо чітко встановити етимологію того чи іншого слова, особливо в латинській мові, де значна частина назв рослин запозичена через грецьку з прадавніх мов, які вважають першоджерелом. З точки зору доступних діахронічних глибин, реконструкція мотиваторів багатьох латинських слів перебуває у полемічному полі сучасних дослідників і залишається гіпотетичною. Навіть в межах етимологічних розвідок одного слова дослідники актуалізують різні мотиватори

© О. Балалаєва

найменування, вбачаючи зв'язки з різними ознаками й характеристиками. У пропозиційно-диктумній мотивації переважає предикатно-аргументний різновид з різними мотиваторами, найпродуктивнішими з яких є квалітативи, дестинативи і партитативи. Асоціативно-термінальна мотивація у назвах культурних рослин представлена різними моделями, найпродуктивнішими з яких є перенесення ознак із донорських зон ЛЮДИНА, ТВАРИНА, НАТУРФАКТ і АРТЕФАКТ.

Список використаної літератури

1. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) [та ін.] ; АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1982-2012. Т. 1-6. -Г / уклад.: Р. В. Болдирев [та ін.]. 630 с.

2. Калько В.В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2003. 18 с.

3. Нечитайло В. А., Баданіна В. А., Гриценко В. В. Культурні рослини України : навч. посіб. Київ: Фітосоціоцентр, 2005. 351 с.

4. Сабадош І.В. Історія української ботанічної лексики (XIX - початок XX ст.) : монографія. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2014. 600 с.

5. Усик Л. Когнітивно-ономасіологічна реконструкція оцінного компонента у семантиці фітонімів (на матеріалі назв лікарських рослин у німецькій, англійській, російській та українській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2017. 257 с.

6. Харченко С.В. Інтегрований словник дендронімів як засіб уніфікації назв зелених насаджень парків і скверів. *Міжнародний філологічний часопис*. 2019. Т. 10, № 1. С. 83-93.

7. Шинкарук В.Д., Балалаєва О.Ю., Вакулик І.І. *Lingua Latina agrobiologica*. Київ : Міленіум, 2017. 528 с.

8. Шестакова С. Мотивація сучасних українських фітонімів. *Українська мова*, 2010. № 2. С. 44-49.

9. Balalaieva O. High-frequency

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, перспективними напрямками подальших досліджень є встановлення етимології назв культурних рослин інших родин.

Подяки (Acknowledgement).

Авторка висловлює подяку доктору філологічних наук, професору Василю Шинкаруку, кандидату філологічних наук, доценту Ірині Вакулик за участь у дискусії й обговоренні результатів.

Конфлікт інтересів (Conflict of Interest). Немає.

Greek and Latin roots denoting plant parts. *Euromentor*. 2020. Vol. 11, No. 2. P. 137-145.

10. Caceres-Lorenzo M.T., Salas-Pascual M. What do phytonyms name? The definition of plant names in academic dictionaries. *Revue Romane*. 2022. Vol. 57, No 2. P. 343-366. <https://doi.org/10.1075/rro.17012.cac>

11. de Vaan M. Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages. Leiden Indo-European etymological dictionary series. Vol. 7. Brill, 2016. 825 p.

12. Dębowiak P., Waniakowa J. Semantic Motivation of Plant Names as a Part of their Etymology. *The Landscape of Lexicography*. Lisboa: Centro de Linguística da Universidade de Lisboa & Centro de Línguas, Literaturas e Culturas da Universidade de Aveiro, 2019. P. 173-200.

13. Genaust H. Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen, 3rd ed. überarbeit. und erw. aufl. Hamburg: Nikol, 2012. 701 p.

14. Hrytsenko S. P., Balalayeva O. Y. Latin language for the students-agrobiologists: manual. Kyiv, Tcentr uchbovoi literatury, 2008. 324 p.

15. Nechytailo I., Kovaliuk O., Gorodyska O. Eastern Romance borrowings in Ukrainian dialects (Indo-European retrospective). *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. No 56. P. 28-37. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.3>

16. Urniaż A. The Colourful World of Plants. A Polyconfrontative Study of Colours in the Botanical Names of Plants. *Inter-/Trans-/Unidisciplinary Methods – Techniques*

– *Structures*. Vol. 1. Peter Lang, 2021. P. 13-26. DOI: 10.3726/b17446

17. Urniaż A.J. Shapes in Botanical Names: A Polyconfrontative Approach. *Academic Journal of Modern Philology*. Vol. 12. 2021. P. 219-229. DOI: 10.34616/ajmp.2021.12

18. Waniakowa J. Gwarowe nazwy roślin jako odbicie nastawienia użytkowników gwar do przyrody (Ujęcie historyczno-porównawcze). *Poradnik Jezykowy*. 2021. No 3, P. 45–59. DOI: 10.33896/PorJ.2021.3.4

19. Waniakowa J. Polish dialectal wild herbaceous plant names against a Slavic and European background. *Dialectologia et Geolinguistica*. 2018. Vol. 26, No 1. P. 113–129. <https://doi.org/10.1515/dialect-2018-0006>

References

1. Melnychuk, O.S. (Ed.). (1982-2012). *Etymologichnyi slovnyk ukraïnskoi movy* [Etymological dictionary of the Ukrainian language] (Vol. 1 -6). Kyiv : Naukova dumka.

2. Kalko, V.V. (2003). *Kohnityvno-onomasiolohichnyi analiz nazv likarskykh roslyn v ukraïnskii movi* [Cognitive Onomasiological analysis of Official Plants' Names in the Ukrainian Language.]. (Dissertation abstract). Mechnikov National University, Odesa.

3. Nechytailo, V.A., Badanina, V.A. & Hrytsenko, V.V. (2005). *Kulturni roslyny Ukrainy* [Cultivated plants of Ukraine]. Kyiv: Fitosotsiotsentr.

4. Sabadosh, I.V. (2014). *Istoriia ukraïnskoi botanichnoi leksyky (XIX - pochatok XX st.)* [History of Ukrainian botanical vocabulary (XIX – beg. XX)]. Uzhhorod : Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet.

5. Usyk, L. (2017). *Kohnityvno-onomasiolohichna rekonstruktsiia otsinnoho komponenta u semantysi fitonimiv (na materialii nazv likarskykh roslyn u nimetskii, anhliiskii, rosiiskii ta ukraïnskii movakh)* [Cognitive and onomasiological reconstruction of the evaluative component in the semantics of phytonyms (on the material of the names of medicinal plants in German, English, Russian and Ukrainian languages)].

(Doctoral dissertation). National Pedagogical Drahomanov University, Kyiv.

6. Kharchenko, C.V. (2019). Intehrovanyi slovnyk dendronimiv yak zasib unifikatsii nazv zelenykh nasadzhen parkiv i skveriv [Integrated dictionary of dendronims as a means of unification of names of park greenery and squares], *International Journal of Philology*, 10(1), 83-93.

7. Shynkaruk, V. D., Balalaieva, O.Iu., & Vakulyk, I.I. (2017). *Lingua Latina agrobiologica*. Kyiv : Milenium.

8. Shestakova, S. (2010). Motyvatsiia suchasnykh ukraïnskykh fitonimiv [Motivation of modern Ukrainian fitonyms], *Ukrainska mova*, 2, 44-49.

9. Balalaieva, O. (2020). High-frequency Greek and Latin roots denoting plant parts. *Euromentor*, 11(2), 137-145.

10. Caceres-Lorenzo, M.T., & Salas-Pascual, M. (2022). What do phytonyms name? The definition of plant names in academic dictionaries. *Revue Romane*, 57(2), 343-366. <https://doi.org/10.1075/rro.17012.cac>

11. de Vaan, M. (2016). Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages. *Leiden Indo-European etymological dictionary series*, 7. Brill.

12. Dębowiak, P. & Waniakowa, J. (2019). Semantic Motivation of Plant Names as a Part of their Etymology. *The Landscape of Lexicography*. Lisboa, Centro de Linguística da Universidade de Lisboa & Centro de Línguas, Literaturas e Culturas da Universidade de Aveiro, 173-200.

13. Genaust, H. (2012). *Etymologisches Wörterbuch der botanischen Pflanzennamen* (3rd ed. überarbeit. und erw. Aufl). Hamburg: Nikol.

14. Hrytsenko, S. P., & Balalayeva, O. Y. (2008). *Latin language for the students-agrobiologists: manual*. Kyiv, Tcentr uchbovoi literatury.

15. Nechytailo, I., Kovaliuk, O., & Gorodyska, O. (2022). Eastern Romance borrowings in Ukrainian dialects (Indo-European retrospective). *Amazonia Investiga*, 11(56), 28-37. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.3>

16. Urniaż, A. (2021). The Colourful

© О. Балалаєва

World of Plants. A Polyconfrontative Study of Colours in the Botanical Names of Plants. *Inter-/Trans-/Unidisciplinary Methods – Techniques – Structures, vol. 1*. Peter Lang, 13-26. DOI: 10.3726/b17446

17. Urniaż, A. J. (2021). Shapes in Botanical Names: A Polyconfrontative Approach. *Academic Journal of Modern Philology, 12*, 219-229. DOI: 10.34616/ajmp.2021.12

18. Waniakowa, J. (2021). Gwarowe

nazwy roślin jako odbicie nastawienia użytkowników gwar do przyrody (Ujęcie historyczno-porównawcze). *Poradnik Językowy, 3*, 45–59. DOI: 10.33896/PorJ.2021.3.4

19. Waniakowa, J. (2018). Polish dialectal wild herbaceous plant names against a Slavic and European background. *Dialectologia et Geolinguistica, 26(1)*, 113–129 <https://doi.org/10.1515/dialect-2018-0006>

Etymology of Latin and Ukrainian names of cultivated plants

Olena BALALAIEVA,

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2675-5554>
E-mail: olena.balalaeva@gmail.com

Abstract. Plant names are a special thematic group of vocabulary, the formation of which continued at various historical stages of the development of society. Despite the rather powerful domestic tradition of phytonym research, a group of names of cultivated plants remains outside the attention of scientists. The aim of the article is to define the etymology of Latin and Ukrainian names of cultivated plants, to determine the types and mechanisms of motivation of phytonyms, to reconstruct nomination motivators. The research used the etymological analysis of phytonyms and the comparative method, the material was 20 binomial names of cultivated plants. As a result of the study, it was found that the process of naming cultivated plants in Latin and Ukrainian is based on the mechanisms of propositional-dictum and associative-metaphorical motivation. The results confirm the conclusions of modern cognitive studies that in the process of plant nomination, priority is given to propositional-dictum motivation, which records true knowledge about the object of nomination in the onomasiological structure of the name. Since the names of plants are one of the oldest layers of the vocabulary, it is not always possible to define the etymology of the word, especially in Latin, where a significant part of plant names is borrowed through Greek from ancient languages, which are considered the original source. The reconstruction of the motivators of many Latin words is in the polemic field of modern researchers and remains hypothetical. Propositional-dictum motivation is dominated by the predicative-argumental kind with various motivators, the most productive of which are qualitative, destinative and partitive. Associative-terminal motivation in the names of cultivated plants is represented by various models, the most productive of which are sign transfers from the donor zones HUMAN, ANIMAL, NATURAL FACT and ARTIFACT.

Key words: scientific name, etymological analysis, motivation, motivator.

УДК 81'366:81'255.4=112.2:631.3
[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.04](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.04)

Морфологічні та синтаксичні особливості німецької субмови агротранспортних технологій

Кирило ВАЩЕНКО,
магістр філології

Національний університет біоресурсів і природокористування України
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
E-mail: kyrylo.vashchenko@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-5851-624X>

Наталія ОЛЬХОВСЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу
Національний університет біоресурсів і природокористування України
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
E-mail: olkhovska@nubip.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7678-6885>

Анотація. *Стаття спрямована на вивчення морфологічних та стилістичних особливостей німецької субмови агротранспортних технологій. Вивчення цих особливостей є важливим кроком для кращого розуміння технічної лексики та граматики, які використовуються у фахових текстах. Аналіз розкриває мовний пейзаж цієї спеціалізованої галузі. Обґрунтування морфологічних та стилістичних відмінностей німецької субмови агротранспортних технологій (надалі НСАТТ) не лише розкриває унікальні особливості цієї мовної підгалузі, але й надасть цінний внесок у сучасне мовознавство та лінгвістичні дослідження. Цей аналіз може слугувати основою для покращення сприйняття технічної інформації та ефективного використання мовних засобів у галузі агротранспортних технологій. У даному дослідженні був проведений аналіз морфологічних та синтаксичних особливостей текстів, що відносяться до НСАТТ, з метою розкриття їхнього впливу на сприйняття цієї специфічної мовної галузі.*

Під час аналізу морфологічних особливостей фахових текстів НСАТТ особлива увага була приділена іменникам, прикметникам, займенникам та іншим частинам мови. Дослідження показало, що в цих текстах велику кількість складають іменники, які використовуються для конкретизації об'єктів та процесів у галузі агротранспорту. Прикметники та дієслова також вживаються, але у меншій мірі порівняно з іменниками.

Щодо синтаксичних структур, найпоширеніші конструкції в цих текстах включають номінальні фрази та прості речення. Складнопідрядні речення, які включають в себе підрядні частини, менш розповсюджені у фахових текстах НСАТТ.

Отримані результати підкреслюють особливості та ключові риси мовленнєвого виразу у цій галузі. Це допомагає перекладачам та фахівцям, які працюють у галузі агротранспортних технологій, зрозуміти та точно відтворити специфічні терміни та концепції в перекладі. Ці знання є важливими для створення якісних та зрозумілих перекладів у цій специфічній області.

Ключові слова: *речення, частини мови, пасивний стан, порядок слів.*

Актуальність (Introduction). Однією з ключових галузей економіки, яка гарантує стійкість життєдіяльності суспільства, є сільське господарство, включаючи його важливий компонент – агротехніку. У сучасному світі зростає кількість міжнародних зв'язків та економічних взаємодій, що призвело до зростання перекладацької діяльності, включаючи сферу сільського господарства та агротранспортних технологій (надалі АТТ). Сучасні фахові тексти, особливо в технічних галузях, мають свої особливості, які важливо вивчати та розуміти. Аналіз

морфологічних і синтаксичних особливостей може бути корисним для перекладачів, або тих, хто працює з відповідними фаховими текстами, що зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Аналіз різноманітних досліджень, що зосереджуються на даній тематиці показують, що морфологічні та синтаксичні особливості німецької субмови агротранспортних технологій (надалі НСАТТ) є об'єктом дослідження багатьох науковців, так як ці аспекти є важливими

для адекватного перекладів відповідних фахових текстів. С. М. Амеліна досліджувала граматичні особливості перекладу німецькомовної аграрної літератури де було обґрунтовано необхідність граматичних трансформацій, а також визначено граматичні відмінності німецької й української мов (Амеліна, 2016: с. 5-10). Н. С. Ольховська дослідила фонетичні та лексикосемантичні особливості німецькомовної аграрної термінології в перекладацькому аспекті (Ольховська, Скокова, 2019: 78-80).

Методи дослідження (Methods).

Для дослідження морфологічних та стилістичних особливостей НСАТТ в даній статті використовуються різноманітні методи, спрямовані на ретельний аналіз мовних конструкцій та їхніх специфічних властивостей. Для вивчення реальних мовних вживань у специфічних галузях використовується аналіз текстових корпусів, що дозволяє виявити найчастіше вживані терміни та граматичні структури в текстах НСАТТ. Аналіз особливостей граматичних структур у фахових текстах, зокрема, аналіз активних та пасивних конструкцій, розгляд типів речень та їхніх синтаксичних особливостей. Також використано етнографічний аспект для врахування особливостей культури та традицій, пов'язаних із сферою АТТ, які можуть вплинути на стилістичні аспекти мовлення. Завдяки лексикологічному аналізу виявлено унікальні слова та фрази, які є характерними саме для АТТ. Ці методи у поєднанні сприяють глибокому аналізу морфологічних та стилістичних особливостей німецькомовної субмови АТТ, розкриваючи їхній внесок у лінгвістичну та фахову сфери. У якості матеріалу для дослідження використовувалися німецькомовні агротехнічні онлайн тексти, а також брошури.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion). Спосіб організації мови в тексті має вплив на сприйняття та розуміння інформації, яку автор прагне передати адресату. З аналізу фахових текстів НСАТТ можна зробити припущення, що існують якісні та кількісні відмінності в застосуванні морфологічних та синтаксичних засобів у фахових та нефархових текстах.

Специфіка морфологічної структури

фахових текстів згідно проявляється в тому, що іменник відіграє важливу роль, дієслова мають меншу значущість, прикметники рідше використовуються, а дієслова, які використовуються, переважно зустрічаються в теперішньому часі і пасивній формі (Школьна, 2019: 193).

Німецька мова - це мова, яка масово пропонує можливість комбінування слів, особливо іменників. Основне німецьке складне слово складається з двох словникових одиниць, хоча часто спостерігаються довші ланцюжки. Такі ланцюжки, які в багатьох мовах часто містять пробіли або дефіси між словами, у німецькій мові зазвичай виглядають як одне слово, навіть якщо вони складаються з більш ніж двох елементів (Cocchi, Pierantozzi, 2022: 2).

У той час як синтаксис має чіткий теоретичний статус у лінгвістичному аналізі, морфологія його не має; це незважаючи на те, що його роль у вираженні синтаксичних зв'язків є вирішальною; хоча морфологічні структури, здається, реорганізують або затемнюють глибокий синтаксичний рівень, або, більш чітко, взаємодію між синтаксисом і рівнем інтерпретації. Наслідком розмежування синтаксису та морфології є визнання існування морфологічних елементів без інтерпретаційного змісту (Savoia, Baldi, 2022: 2).

На морфологічному рівні в усіх текстах спостерігається висока частота використання іменників, які синтаксично виконують ролі підмета, додатка, означення та обставини. Іменники використовуються для позначення виробничих процесів, обладнання, деталей, станів і так далі, наприклад: *«Zusatzkompressor, der Luft in einem Luftspeicher verdichtet. Diese Luft kann schnell zum Aufpumpen der Reifen verwendet werden. In höchster Ausbaustufe 10x schnellere Einlasszeit im Vergleich zur Standard STEYR CTIS»* (Steyr CTIS – Zentrale Reifendruckregelanlage, б. д.). – *Допоміжний компресор, який стискає повітря в повітряному резервуарі. Це повітря можна швидко використовувати для накачування шин. У найвищій конфігурації час всмоктування в 10 разів менший порівняно зі стандартним STEYR CTIS.*

З метою уникнення повторення іменників вживаються займенники. Найпоширенішими є особові і присвійні займенники, неозначено-особові та безособові використовуються рідко, наприклад: «*Zusammen mit FPT Industrial haben wir uns dieser Frage gestellt und den STEYR Konzept entwickelt*» (STEYR Konzept, б. д.). – *Разом з FPT Industrial ми вирішили цю проблему і розробили концепцію STEYR. «Das S-CONTROL CVT-Getriebe ist serienmäßig mit der aktiven Stillstandsregelung ausgestattet. Sie verhindert, dass der Traktor ungebremst rückwärts rollt und sorgt so für Komfort und Sicherheit in hügeligem Gelände»* (S-CONTROL CVT Getriebe, б. д.) – *Трансмісія S-CONTROL CVT в стандартній комплектації оснащена активною системою контролю зупинки. Вона запобігає відкочуванню трактора назад*

без гальмування, забезпечуючи комфорт і безпеку на горбистій місцевості.

У текстах HCATT зафіксована невелика кількість прикметників, які вживаються у ролі означень перед іменником. Серед прикметників переважають відносні, решта становлять якісні, наприклад: «*Die vielseitige und robuste Frontlader-Modellreihe U mit mechanischer Parallelführung eignet sich ideal für alltägliche Laderarbeiten*» (U LADER, б. д.) – *Універсальний і надійний фронтальний навантажувач серії U з механічним паралельним керуванням ідеально підходить для повсякденних навантажувальних робіт.*

Дієслова найчастіше вживаються у текстах науково-популярних видань далі йдуть наукові і навчально-методичні видання. Найпоширеніші дієслова в текстах HCATT наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Найпоширеніші дієслова в текстах HCATT

Дієслово	Приклад
sein	<i>Darum ist an einer Statusanzeige vom Fahrersitz aus deutlich zu erkennen, ob das System verriegelt ist.</i>
haben	<i>Sicherheit bei der Montage hat für uns höchste Priorität.</i>
können	<i>Über 35 unterschiedliche Anbaugeräte können direkt zusammen mit Traktor und Frontlader bestellt werden.</i>
bieten	<i>Dem Landwirt bieten sich dadurch in Zukunft zahlreiche Vorteile, wie erhöhter Fahrkomfort, mehr Flexibilität und Einsatzmöglichkeiten, sowie eine unerreichte Performance auf dem Feld und auf der Straße.</i>
(aus)sehen	<i>STEYR erleben, Zukunft erfahren. Blicke hinter die Kulissen und sieh, wie unsere STEYR Traktoren zum Leben erweckt werden.</i>
werden	<i>Die Signalverluste können bis zu 20 Minuten überbrückt werden, sobald die Maschine gestartet wurde. Arbeite einfach weiter, ohne Unterbrechung und mit höchster Präzision.</i>
müssen	<i>Mit Einführung der Dreschmaschine wurden die Tagelöhner winterarbeitslos oder unterbeschäftigt und mussten sich für andere Arbeit zu einem möglicherweise geringeren Lohn verdingen.</i>
machen	<i>Die tierische Zugleistung wurde durch den Räderpflug stärker für das Pflügen des Bodens nutzbar gemacht.</i>
wollen	<i>Die Landwirte wollen effizientere Maschinen für die Feldarbeit kaufen.</i>
sagen	<i>Der Agraringenieur sagt, dass die Wartung der landwirtschaftlichen Maschinen von entscheidender Bedeutung ist.</i>

Згідно з таблицею, до найчастотніших дієслів належать *sein*, *haben*, *können*, далі слідують *bieten*, *(aus)sehen*, *werden* і *müssen*, які вживаються частіше *machen*, *wollen*, *sagen*.

Як показано у таблиці, фахові тексти використовують модальні дієслова *können* і *müssen* для вираження значень необхідності і можливості відповідно, а також інфінітивні

конструкції з дієслів *haben* і *sein* у поєднанні з часткою *zu*. Загалом, якщо проаналізувати тексти АТТ, то можна помітити що використання модальних дієслів становить ~30% у текстах науково-популярних видань, ~24% у навчально-методичних матеріалах і лише ~15% у наукових текстах.

У текстах HCATT вживання числівників є доволі рідкісним явищем,

оскільки часто числівники для представлення технічних характеристик та параметрів пристроїв, обладнання тощо. Також числівники вживаються як складову частину іменника для найменування програмного забезпечення, обладнання, запчастин тощо, наприклад: «*Genau wie die legendären Klassiker, die Typen 80, 84, 86 und die Steyr Plus-Serie, die einst auf fast jedem Bauernhof zu finden waren, wurde der Steyr Kompakt S gemeinsam mit unseren Kunden entwickelt und zeichnet sich durch seine hervorragende Wendigkeit aus – das macht ihn zum perfekten Arbeitsgerät für Frontladereinsätze in Ställen und rund um den Hof*» (Kompakt S, б. д.). – Подібно до легендарної класики, типів 80, 84, 86 і серії Steyr Plus, які колись були майже на кожній фермі, Steyr Kompakt S був розроблений разом з нашими клієнтами і характеризується видатною маневреністю, що робить його ідеальним робочим органом для фронтальних навантажувачів у стайнях і на присадибних ділянках. «*Der Impuls CVT ist dein zuverlässiger Partner für viele verschiedene Aufgaben: Ob in der Landwirtschaft, im Transportwesen oder in der Industrie, seine drei Modelle von 150 bis 180 PS sind sowohl technische Meisterwerke als auch eine wirtschaftliche Wahl*» (Impuls CVT, б. д.). – Impuls CVT – це ваш надійний партнер для виконання різних завдань: У сільському господарстві, транспорті чи промисловості - три моделі потужністю від 150 до 180 к.с. є водночас технічними шедеврами та економічним вибором.

Уживання синсемантичних частин мови (прийменників, сполучників, артиклів), загальну тенденцію появи цих частин мови у неспеціальних текстах. Найбільш поширеними є артиклі, сполучники і прийменники: *das, die, der, und, durch, für, mit*. Далі йдуть за спадом модальні та заперечні частки (*kein, eben, auch, mal*) тощо.

Аналізуючи тексти з HCATT можна дійти висновку, що з усіх часових форм у німецькій мові, найчастіше уживаним є теперішній час (Präsens). Використання теперішнього часу є типовим не лише для текстів HCATT.

У великій кількості текстів, присудок вживається у формі теперішнього часу

(переважно у 3-ій особі). Наприклад: «*Kennst du schon Raven, unser neuestes Mitglied der Präzisionslandwirtschaftsfamilie?*» (Aftermarket Spurführungslösungen, б. д.). – *Tu вже знайомий з Вороном, нашим новим членом сім'ї точного землеробства? «500S ist ein erschwinglicher GNSS-Empfänger zum Einstiegspreis. Er trackt GPS, GLONASS und BeiDou für eine bessere Leistung in jeder Umgebung.*» (Aftermarket

Spurführungslösungen, б. д.). – 500S – це доступний GNSS-приймач початкового рівня. Він відстежує GPS, ГЛОНАСС і BeiDou для кращої роботи в будь-яких умовах.

Наступною за вживанням часовою формою за вживанням являється минулий час (Perfekt) та його форми. Наприклад: «*Der Fachausschuss Geschichte der Agrartechnik hätte seinen selbst gestellten Auftrag dann erfüllt, wenn er beim Zugänglichmachen der Schätze koordinierend wirken könnte.*» (Jürgen, 2014, S. 6). – Комітет з історії сільськогосподарських технологій виконав би свій мандат, якби міг відігравати координуючу роль у забезпеченні доступу до цих скарбів. «*Hier fand auch das Agrarmuseums Wandlitz seine neue Heimstatt, das sich mit seiner fast 60jährigen Tradition zu einem Besuchermagnet weit über die Region hinaus entwickelt hat*» (Jürgen, 2014, S. 3). – Тут також знайшов свій новий дім Сільськогосподарський музей Вандліца, який завдяки своїй майже 60-річній традиції став магнітом для відвідувачів далеко за межами регіону.

Вживання майбутнього часу в текстах HCATT майже не використовується.

Також не варто забувати й про характерну особливість текстів HCATT, а також й інших фахових текстів в німецькій мові – пасивний стан (Passiv). Звісно дієслово *werden* буде найбільш уживаним у пасивних конструкціях текстів HCATT. Наприклад: «*Die Grundlagen der Landtechnik in digitaler Form zu präsentieren, trägt dem Anspruch des modernen Wissenschaftsalltags Rechnung. Was heute nicht in digitaler Form vorliegt, existiert zwar, wird aber ... nur noch bedingt wahrgenommen*» (Jürgen, 2014, S. 4). – Подання основ сільськогосподарської інженерії в цифровому вигляді відповідає

вимогам сучасної повсякденної науки. Те, що сьогодні не доступне в цифровому вигляді, існує, але ... сприймається лише в обмеженій мірі.

Аналіз морфології текстів в цілому підтверджує вагому роль іменників і відносно меншу важливість дієслів у досліджуваних текстах. Прикметники вживаються рідше, існує перевага дієслів у теперішньому часі, і пасивні форми використовуються часто. Загальний аналіз дозволяє зробити висновок, що граматичні та морфологічні особливості в цілому відповідають характеру наукових текстів інших дисциплін.

Аналіз спеціалізованих мов з різних галузей показують, що не існує однозначного синтаксичного структурування в фахових мовах. Проте синтаксичні засоби використовуються у фахових текстах з різною інтенсивністю та якістю порівняно зі звичайними текстами.

Насамперед потрібно розглянути синтаксичні властивості заголовків текстів HCATT. Синтаксично заголовок може виражатись номінальною фразою, простим або складнопідрядним реченням.

Заголовки у «популярних» текстах таких як: інструкції з експлуатації, брошури, маркетингові матеріали, тощо наведені простими реченнями. Наприклад: «*Ein Traktor mit Leib und Seele*» (IMPULS CVT, р. 2) – *Трактор з душею і тілом*. Номінальні фрази зустрічаються рідше. Наприклад: *Elektronisches Fronthubwerk* (Передня навіска з електронним управлінням); *STEYR Hybrid Drivetrain Konzept* (Концепція гібридної трансмісії STEYR); *Motorentchnik* (Технологія двигуна) (Unsere Innovationen, б. д.). Складнопідрядні речення фактично не зустрічаються.

Синтаксична структура таких заголовків сильно відрізняється від заголовків методичних та наукових текстів таких як: посібники з технічного обслуговування та технічних звітів. Заголовки таких текстів зазвичай виражені номінальними фразами. Наприклад: *Innovationen für eine nachhaltige Landwirtschaft* (Інновації для сталого сільського господарства); *Digitale Lösungen für die Landwirtschaft* (Цифрові рішення для сільського господарства) (*Innovationen für eine nachhaltige Landwirtschaft*, б. д.). Рідше

трапляються заголовки у формі простих речень: «*Zusammenarbeit mit schweizer Hochschulen durch das «Innovationen für nachhaltige Landwirtschaft-Labor»»* (STEYR HybridDrivetrain Konzept, б. д.). – *Співпраця зі швейцарськими університетами через «Лабораторію інновацій для сталого сільського господарства»*. Що до складнопідрядних речень, то вони використовуються вкрай рідко.

Для спонукання адресата до дії використовується заголовок у формі наказового способу. Наприклад: «*Laden Sie die S-FLEET App herunter und halten Sie Ihren Betrieb im Blick - jederzeit und überall!*» (IMPULS CVT, р. 35). Заголовки у формі питальних речень у тестах HCATT не трапляються. Що до часових форм, то для відображення постійності дії, використовується теперішній час.

Підсумовуючи можна сказати, що у фахових текстах HCATT найчастіше використовуються заголовки виражені номінальними фразами, які використовуються у популярних текстах, далі слідують заголовки у формі простих речень що трапляються у методичних та наукових текстах і найрідше трапляються заголовки у формі складнопідрядних речень. Також можна зустріти заголовки у формі наказового способу. Заголовки ж у формі питальних речень не використовуються.

Також варто звернути увагу на класифікацію заголовків:

- графічні (виражаються знаком, літерами чи іншим зображенням відокремлюючи один підрозділ від іншого);
- німі (виражені інтервальним рядком для відокремлення підрозділів);
- цифрові;
- вербальні (складаються зі слова чи словосполучення) (Школьна, 2019: 204).

У тестах HCATT майже не спостерігається використання простих непоширених речень, натомість прості поширені та складнопідрядні речення є основою текстів HCATT. Обставини та означення розглядаються у підметових та присудкових груп, що виявляє комплексність компонентів наукового виразу, також впливає на довжину речень. Наприклад: «*Mit neuen Ideen, praxisnaher Technologie und einem offenen Ohr für*

Kundenwünsche setzt STEYR neue Maßstäbe, die die Agrarlandschaft maßgeblich mitgestalten» (Unsere Innovationen, б. д.). – Завдяки новим ідеям, практичним технологіям та відкритості до побажань клієнтів, STEYR встановлює нові стандарти, які відіграють важливу роль у формуванні сільськогосподарського ландшафту.

Прямий порядок слів в основних реченнях текстів НСАТТ переважає і використовується для передачі загального змісту речень, без особливого акцентування окремих елементів. Зворотній порядок слів використовується рідко.

Також типи текстів НСАТТ відрізняються видами вживання складнопідрядних речень. До прикладу у популярних текстах вживаються частіше підрядні-додаткові речення за ними йдуть підрядні означальні і підрядні речення причини. У методичних текстах вживаються насамперед підрядні означальні речення, а частка підрядних речень причини переважає показники підрядних додаткових речень. Також сильно зростає кількість підрядних порівняльних речень і підрядних речень умови. У наукових текстах як і в попередньому випадку, переважають підрядні означальні речення і підрядні речення причини, також зростає кількість підрядних речень умови, мети, порівняльних і відносних речень.

Одним з важливих аспектів аналізу фахового тексту на синтаксичному рівні є дослідження довжини речень. Це допомагає визначити, як збільшення кількості слів у реченні впливає на сприйняття тексту, вказуючи на можливе погіршення сприйняття при збільшенні довжини речення. Так, речення з 1-13 слів вважаються такими, які «дуже легко зрозуміти», 14-18 слів у реченні – «легко зрозуміти». Речення, що містить понад 19 слів, визначається як «зрозуміле», однак «важко зрозуміти» речення, що налічує 25-30 слів, а речення з 30-ти і більше словами «дуже важко зрозуміти».

За дослідженнями, середня кількість слів у реченнях текстів складає 15, що означає, що вони не перевищують 18 слів. Це свідчить про те, що всі речення легко сприймаються за ступенем сприйняття.

Перевага коротких речень у текстах НСАТТ вказує на загальну тенденцію до скорочення довжини речень у медіа-практиці (Кійко, 2016: 128).

До методів стилістичного синтаксису відносять перелічення, номіналізацію, а також еліпс. Перелічення формуються шляхом застосування асиндетичного та синдетичного видів зв'язку, при якому перші з перерахованих слів наводяться без сполучників, а перед останнім використовується сполучник *oder* або *und*. Наприклад: «*Herzstück ist ein modularer Hybrid-Elektro-Antrieb, bestehend aus einem Verbrennungsmotor, einem Generator und mehreren Elektromotoren*» (Spitzenleistung voraus, б. д.). – *В його основі – модульний гібридно-електричний привід, що складається з двигуна внутрішнього згоряння, генератора і декількох електродвигунів.*

Таким чином, фахові тексти в області НСАТТ відрізняються морфологічними особливостями, які полягають у виокремленому використанні іменників порівняно з іншими частинами мови у різних типах текстів. Відносно граматичного аспекту важливо підкреслити переважне використання теперішнього часу та присудкової форми, вжитої у третій особі однини, а також поширене використання пасивного стану.

Оскільки структура має значний вплив на сприйняття та організацію інформації, в усіх статтях присутні заголовки, підзаголовки, а самі тексти розділяються на логічно обґрунтовані абзаци. У німецьких текстах НСАТТ також застосовуються стилістичні синтаксичні методи, такі як перелічення, номіналізація та еліпсиси.

Морфологічний аналіз показав, що в фахових текстах з агротранспортних технологій використовуються переважно іменники, що вказує на основний акцент на конкретні об'єкти та процеси в цій галузі. Використання прикметників є обмеженим і в основному вони використовуються для конкретизації об'єктів. Дієслова, незважаючи на їхню важливість у будь-якому виді мовлення, в цих текстах не є домінуючими.

Синтаксичний аналіз показав, що німецькі фахові тексти з агротранспортних технологій мають складну синтаксичну

структуру. При цьому, найпоширеніші структури включають у себе номінальні фрази та прості речення. Використання складнопідрядних речень є менш розповсюдженим. Щодо часових форм, теперішній час та пасивний стан переважають у цих текстах, що вказує на актуальність подій та об'єктів, про які йдеться в текстах.

Узагальнюючи, морфологічні та синтаксичні особливості фахових текстів з агротранспортних технологій відображають специфіку цієї галузі та впливають на сприйняття цих текстів читачами. Ці результати можуть бути корисними для фахівців у галузі перекладу та редакції спеціалізованих текстів, а також для викладачів німецької мови, які викладають спеціалізований технічний або науковий матеріал.

У цьому дослідженні проаналізовано морфологічні та синтаксичні особливості фахових текстів з агротранспортних технологій та зроблено висновок, що в цих текстах іменники є основними частинами мови, використовуваними для передачі конкретної інформації про об'єкти та процеси в галузі агротранспорту. Прикметники використовуються для конкретизації об'єктів, тоді як дієслова не є домінуючими у цих текстах.

Щодо синтаксичних особливостей, то виявлено, що фахові тексти АТТ

відрізняються складною синтаксичною структурою. Зокрема, найпоширеніші структури включають у себе номінальні фрази та прості речення. Складнопідрядні речення є менш розповсюдженими. Щодо часових форм, теперішній час та пасивний стан переважають, відображаючи актуальність подій та об'єктів у текстах.

Висновки і перспективи (Conclusions and future perspectives). Дослідження підкреслює важливість ретельного вивчення морфологічних та синтаксичних особливостей мови у німецьких фахових текстах АТТ. Ці особливості впливають на сприйняття та розуміння текстів читачами, а отже, мають значення як для перекладачів та редакторів, так і для викладачів, що навчають студентів спеціалізованої технічної мови. Розуміння цих особливостей може покращити комунікацію в галузі агротранспортних технологій та сприяти ефективному використанню мови у цій сфері. Отримані результати будуть корисними для розуміння специфіки мови в НСАТТ. Ця інформація може бути корисною як для фахівців у галузі перекладу та редакції спеціалізованих текстів, так і для викладачів німецької мови, які працюють із студентами, що вивчають технічні або наукові дисципліни. Данні результати можуть сприяти ефективнішому вивченню та використанню мови в цій спеціалізованій галузі.

Список використаної літератури

1. Амеліна С. М. Граматичні особливості українського перекладу німецькомовної аграрної літератури. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 2016. Вип. 14. С. 5-11.

2. Брошура «Der STEYR IMPULS CVT mit bis zu 200 PS». Режим доступу: <https://cnhi-p-001-delivery.sitecorecontenthub.cloud/api/public/content/e15c38cb4ae9441ea6ca2455895fceb0?v=0f6b9247>.

3. Кійко Ю. Є. Німецько-українські паралелі в інформаційних медіажанрах: фрактальний підхід [монографія] Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2016. 392 с.

4. Ольховська Н. С., Скокова М. С. Фонетичні та лексико-семантичні особливості німецькомовної аграрної

термінології: перекладацький аспект. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологія, 2019. Вип. 7. С. 78-80. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2019_7_20.

5. Школьна Н. О. Німецька фахова мова промислової автоматизації: структура, семантика і функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2019. 316 с.

6. Aftermarket Spurführungslösungen. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/praezisionslandwirtschaft/aftermarket-spurfuhrungslösungen>

7. Cocchi G., & Pierantozzi C. Mixed Compounds: Where Morphology Interfaces with Syntax. *Languages*, 2022, 7(2), 230. <https://doi.org/10.3390/languages7030230>

8. *Impuls CVT*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/traktoren/impuls-cvt>
9. *Innovationen für eine nachhaltige Landwirtschaft*. (б. д.). Swisscontact. URL: https://www.swisscontact.org/de/projekt/e/innovation-for-sustainable-agriculture-isa?gclid=CjwKCAjwjaWoBhAmEiwAXz8DBfkvP0HxGBMkL7Ts7x61grMJYIEUXLGsf_6YEJvIrnOVxzZcpREzexoCCCYQAvD_BwE
10. Jürgen H. Geschichte der Agrartechnik. *Jahrbuch Agrartechnik*, 25.2013,. <https://doi.org/10.24355/dbbs.084-201210110913-109>
11. *S-CONTROL CVT Getriebe*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/s-control-cvt-getriebe>
12. Savoia L. M., & Baldi B. Root, Thematic Vowels and Inflectional Exponents in Verbs: A Morpho-Syntactic Analysis. *Languages*, 7(2), 2022. 104. DOI: <https://doi.org/10.3390/languages7020104>
13. *Spitzenleistung voraus*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-konzept>
14. *Steyr CTIS - Zentrale Reifendruckregelanlage*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-ctis-zentrale-reifendruckregelanlage>
15. *STEYR Hybrid Drivetrain Konzept*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/hybrid-drivetrain-konzept>
16. *STEYR Konzept*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-konzept>
17. *U LADER*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/s-frontlader/u-lader>
18. *Unsere Innovationen*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen>

References

1. Amelina, S. M. (2016). Grammatical features of the Ukrainian translation of German-language agricultural literature. *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 14, 5-11 [in Ukrainian].
2. Brochure «Der STEYR IMPULS CVT mit bis zu 200 PS». URL: <https://cnhi-p-001-delivery.sitecorecontenthub.cloud/api/public/content/e15c38cb4ae9441ea6ca2455895fceb0?v=0f6b9247>.
3. Kiiko, Yu. Ye. (2016). *German-Ukrainian parallels in informational media genres: a fractal approach*. Chernivtsi: Vydavnychiy dim «Rodovid» [in Ukrainian].
4. Olkhovska N. S., & Skokova M. S. (2019). Phonetic and lexical-semantic features of German agricultural terminology: a translation aspect. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Seria : Filolohiia, 7, 78-80. [in Ukrainian].
5. Shkolna N. O. (2019). German professional language of industrial automation: structure, semantics and functioning. Candidate's thesis. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych CNU [in Ukrainian].
6. *Aftermarket Spurführungslösungen*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/praезisionslandwirtschaft/aftermarket-spurfuhrungslosungen> [in German].
7. Cocchi, G., Pierantozzi, C. (2022) Mixed Compounds: Where Morphology Interfaces with Syntax. *Languages*, 7(2), 230 <https://doi.org/10.3390/languages7030230> [in English].
8. *Impuls CVT*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/traktoren/impuls-cvt> [in German].
9. *Innovationen für eine nachhaltige Landwirtschaft*. (б. д.). Swisscontact. https://www.swisscontact.org/de/projekte/innovation-for-sustainable-agriculture-isa?gclid=CjwKCAjwjaWoBhAmEiwAXz8DBfkvP0HxGBMkL7Ts7x61grMJYIEUXLGsf_6YEJvIrnOVxzZcpREzexoCCCYQAvD_BwE [in German].
10. Jürgen, H. (2014). Geschichte der Agrartechnik. *Jahrbuch Agrartechnik*, 25, 2013 [in German].

11. *S-CONTROL CVT Getriebe*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/s-control-cvt-getriebe> [in German].
12. Savoia, L. M., Baldi, B. (2022). Root, Thematic Vowels and Inflectional Exponents in Verbs: A Morpho-Syntactic Analysis. *Languages*, 7(2), 104. <https://doi.org/10.3390/languages7020104> [in English]
13. *Spitzenleistung voraus*. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-konzept> [in German].
14. Steyr CTIS - Zentrale Reifendruckregelanlage. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-konzept>
15. STEYR Hybrid Drivetrain Konzept. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/hybrid-drivetrain-konzept>
16. STEYR Konzept. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen/steyr-konzept>
17. U LADER. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/produkte/s-frontlader/u-lader>
18. Unsere Innovationen. (б. д.). Steyr Traktoren | Landwirtschaft | STEYR. URL: <https://www.steyr-traktoren.com/de-at/landwirtschaft/unsere-innovationen>

Morphological and Syntactic Features of the German Sublanguage of Agrotransportation Technologies

Kyrylo VASHCHENKO,

master of Philology

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

E-mail: kyrylo.vashchenko@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-5851-624X>

Nataliia OLKHOVSKA,

PhD in Philology, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

E-mail: olkhovska@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7678-6885>

Abstract. The article is aimed at studying the morphological and stylistic features of German sublanguage of agro-transportation technologies. The study of these features is an important step towards a better understanding of the technical vocabulary and grammar used in professional texts. The analysis reveals the linguistic landscape of this specialized field. The justification of the morphological and stylistic differences of GATECH will not only reveal the unique features of this language subfield, but will also provide a valuable contribution to modern linguistics and linguistic research. This analysis can serve as a basis for improving the perception of technical information and the effective use of linguistic means in the field of agro-transportation technologies. In the present study, the morphological and syntactic features of texts related to GATECH were analyzed in order to reveal their influence on the perception of this specific language area.

When analyzing the morphological features of professional GATECH texts, special attention was paid to nouns, adjectives, pronouns and other parts of speech. The study showed that in these texts, a large number of nouns are used to specify objects and processes in the field of agrotransportation. Adjectives and verbs are also used, but to a lesser extent compared to nouns.

In terms of syntactic structures, the most common constructions in these texts include nominal phrases and simple sentences. Compound sentences that include subordinate clauses are less common in professional GATECH texts.

The findings emphasize the peculiarities and key features of linguistic expression in this field. This helps translators and specialists working in the field of agrotransportation technologies to understand and accurately reproduce specific terms and concepts in translation. This knowledge is essential for creating high-quality and understandable translations in this specific field.

Keywords: sentences, parts of speech, passive voice, word order.

УДК 920.183.7. 563.70

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.05](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.05)

Borrowings in the English Veterinary Medicine Terminology

Yurii ROZHKOVA,

PhD in Philology,

Associate professor at the Foreign Philology and Translation Department,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

E-mail: yuriev694@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Abstract. The article deals with the problem of language borrowings in the English terminology of veterinary medicine. The aim of the paper is to analyze borrowings in the terminological system of veterinary medicine of English, to determine the factors that influence the appearance of borrowed terms. The study aims to investigate the etymological and linguistic aspects of terms, tracing their origins and adaptation within the context of veterinary medicine. Borrowed units of the English veterinary medicine terminology consist of the following groups: 1) Greek-Latin borrowings; 2) Scandinavian borrowings; 3) French borrowings; 4) German borrowings. It was mentioned that the Greek and Latin languages are traditionally recognized as basic sources of lexicon replenishment. The article also describes borrowings from other languages. The research examines the influence of classical languages, particularly Latin and Greek, on the formation of veterinary medical terminology. Additionally, it explores the contemporary contributions of the English language, highlighting its role in the global scientific community and scrutinizing the adaptation of new terms in modern veterinary research. Technological advances, brands and marketing strategies also influence the use of borrowings in veterinary terminology. Borrowings in veterinary terminology help to create unity and understanding of international communication in this field. They promote the exchange of knowledge and experience between specialists from different countries and contribute to the further development of veterinary medicine. Employing a comprehensive analytical approach, the author unveils the historical development of veterinary medicine through its linguistic framework, identifying the impact of diverse cultural and scientific contexts. The findings of this study contribute to a nuanced understanding of the evolution of veterinary medical terminology and its significance within the global scientific community.

Key words: borrowings, veterinary terminology, terminological element, source language, term element.

Introduction. Modern veterinary terminology is one of the most extensive and complex systems of terms regarding concepts and content. The veterinary lexicon, including the terms of other sciences used in scientific medicine (biology, chemistry, physics, microbiology, radiology, genetics, anthropology, psychology, cybernetics, etc.), consists of several thousand words and phrases. A huge amount of modern veterinary terminology is accompanied by an exceptional variety of categories of scientific concepts it reflects. Linguists have carried out a number of studies of veterinary terminology that determine their main characteristics. Despite the large number of works devoted to veterinary terminology in domestic and foreign literature, the problem of language borrowings requires more detailed research in connection with the actualization of various aspects of the languages interaction.

The lexicon of veterinary medicine, a domain immersed in the empirical pursuit of

animal health and pathology, stands as a linguistic testament to the discipline's historical evolution and cross-cultural integration. In this scientific study, we will trace the etymological roots and semantic adaptations that have shaped the vocabulary of veterinary science. The interplay of languages in this specialized field provides a unique opportunity to consider the historical continuum of veterinary medicine, illustrating how the field simultaneously retains its classical foundations and embraces the lexicon of modern scientific discourse. The scientific analysis of borrowings in the terminology of veterinary medicine in the English language is aimed at revealing the specifics of its terminological array, which was formed during the development of the scientific field. The terminological layer of veterinary medicine reflects the influence of classical, primarily from Latin and Greek languages, as well as modern adaptations due to the dynamics of development of

© Yu. Rozhkov

veterinary field. This study aims to trace the linguistic evolution of veterinary medicine terminology, focusing on understanding the nature of scientific communication and the impact of various factors on borrowings in the terminology of veterinary medicine in English.

Literature Review. Linguists have carried out a number of studies of veterinary terminology, which determine its main characteristics. The study of O. Syrotina, Yu. Rozhkov was devoted to genesis of veterinary medicine terminology (Syrotina, Rozhkov, 2023). In the works of T. Nemova and M. Lychuk the peculiarities of the formation of clinical veterinary terminology, the structural organization of its terms were considered (Nemova, Lychuk, 2022, 2021). Trends of formation of clinical veterinary terminology was studied by M. Lychuk¹ (Lychuk, 2023). Origin sources of the English veterinary terminology and its development trends were the subject of scientific research by O. Syrotina (Syrotina, 2023). Yu. Rozhkov and O. Syrotin classified borrowings in veterinary terminology of the English language (Syrotin, Rozhkov, 2022). In the scientific studies of T. Cherepovska, O. Binkevych, the morphological features of veterinary terminology were considered (Cherepovska, Binkevych, 2019). The study of V. Lashkul, Yu. Rozhkov, and O. Syrotina was devoted to semantic phenomena in the English terminology of veterinary medicine (Rozhkov, Syrotina, Lashkul, 2022). Biomorphic metaphor in the English veterinary terminology were the subject of scientific research by V. Lashkul and Yu. Rozhkov (Lashkul, Rozhkov, 2023). However, in these studies, the analysis of veterinary medicine borrowed terms did not receive sufficient disclosure.

The aim of the paper is to analyze borrowings in the terminological system of veterinary medicine of the English language, to determine the factors that influence the appearance of borrowed terms.

Materials and methods of research.

The material for observations was English scientific articles, reference literature and specialized dictionaries: "Black's Veterinary Dictionary" by Edward B. (2015), "Veterinary dictionary" by Danko J. and Simon F. (2019), "Concise veterinary dictionary" by Brown, C. M., Hogg D. A., Kelly D. F (2015).

The main methods used in our research

are etymological analysis, method of the morphological analysis of borrowed words, methods of classification and systematization.

Results and Discussion. When studying method of replenishing the lexical composition of the language, it is necessary to decide what should be understood as borrowing and what terms can be considered borrowed. Borrowing is a universal linguistic phenomenon, which consists in the acceptance by one language of linguistic material from another as a result of extralinguistic contacts between them, which differ in level and forms. It should be emphasized that the study of this process as a result of contacts between peoples and their languages is important for solving a number of linguistic problems, as well as issues related to history, archeology, psychology and other sciences. According to the generally accepted definition, borrowing is the process of moving elements of various kinds from one language to another. In particular, J. F. Phelizon gives the following interpretation: "Borrowing is a process during which a language receives linguistic units from another language" (Phelizon, 1976: 118).

H. Bahrii characterizes borrowing as a universal linguistic phenomenon, which consists in the adoption by one language of linguistic material from another language through interlinguistic contacts, which may differ in level and forms. It is worth emphasizing that the study of this process as a result of contacts between peoples and their languages is important for solving numerous linguistic problems and issues related to history, archeology, psychology and other sciences (Bahrii, 2014: 29-30).

It should be noted that borrowings are not limited only to the sphere of vocabulary. Under certain conditions, as noted by O. Tomeniuk, any linguistic material can be borrowed. This is possible in the conditions of language contact, which is characterized by a certain level of bilingualism, the quantitative ratio of the interacting peoples, the duration and intensity of contacts, the level of language proficiency, the functional role of languages in the life of a bilingual society, the status and prestige of the languages of the interacting peoples and the cultures they represent, relations and attitude to bi- or multilingualism, as well as to the interference

that accompanies this phenomenon (Tomeniuk, 2015: 141-142).

One of the most important sources of the origin of English terminological units of veterinary medicine is borrowing "an element of a foreign language (word, morpheme, etc.) that was transferred from one language to another as a result of language contacts" (Gonzalez, 2022: 65-66).

Words borrowed from other languages make up a significant number of the English veterinary terms. These terms entered the national terminological system as ready-made language units together with the concepts. Borrowed terminological units of English veterinary terminology consist of the following groups: 1) Greek-Latin borrowings, for example, chorion, diabetes, emphysema, myopia, ophthalmia, pneumonia, trauma, anatomy, hygiene, hemorrhage, diagnosis, symptom, bacteria, organ, arteria, vein, femur, humerus, occiput, mandible, puncture, pulp, etc. A number of terms of Arabic origin entered the English language through the Latin language, for example, alcohol, nitrate, camphor, saffron, natron, alkali; 2) Scandinavian borrowings, for example, skin, kidney, skull; 3) French borrowings, for example, cartilage, amputate, bowel, cramp, degeneration, deglutition, delivery, denture, diarrhea, diphtheria, disease, dislocation, shock, ergotism; 4) German borrowings, for example, hand, finger, nose, airs, chin, wrist, foot, head, hair, etc.

The use of Latin and Greek in veterinary medical terminology can be traced back to the roots of Western medicine. Latin, being the language of scholars and intellectuals in medieval Europe, became the lingua franca of science and medicine. Many anatomical structures, diseases, and medical procedures were named in Latin, and these terms have persisted in veterinary medicine.

For example, the term "carnivore" is derived from the Latin words "caro" (flesh) and "vorare" (to devour), accurately describing an animal that primarily consumes meat. Similarly, the term "herbivore" comes from the Latin "herba" (plant) and "vorare," indicating an animal that primarily feeds on plants (Brown, 2015: 112).

Greek has also left its imprint on veterinary terminology, with words like "zoology" and "histology" finding their roots in the Greek language. In veterinary medicine,

terms like "zoopathology" and "zoopharmacognosy" incorporate Greek elements, showcasing the influence of this ancient language (Danko, Simon, 2012: 124).

Here are some examples of veterinary medical terminology that use Latin and Greek roots:

canine: derived from Latin "caninus";
 feline: derived from Latin "felinus"; equine: derived from Latin "equinus"; bovine: derived from Latin "bos" (genitive: bovis); ovine: derived from Latin "ovis"; caprine: derived from Latin "capra"; porcine: derived from Latin "porcus"; molting: derived from Latin "mūtō" (I change); dermatitis: derived from Greek "derma" (skin) and "itis" (inflammation); osteopathy: derived from Greek "osteon" (bone) and "pathos" (suffering); gastritis: derived from Greek "gastēr" (stomach) and "itis" (inflammation); hematology: derived from Greek "haima" (blood) and "logos" (study); cardiology: derived from Greek "kardia" (heart) and "logos" (study); neurology: derived from Greek "neuron" (nerve) and "logos" (study); hepatitis: derived from Greek "hepar" (liver) and "itis" (inflammation) (Edward, 2015: 99-103).

Most of the anatomical terms used in veterinary medicine today are Latin or Latinized Greek words, which are the basis of the international terminological fund, and Greek-Latin word-forming elements have received the status of international term elements. A term element is a regularly repeated and reproduced unit of derived terms, which, as a rule, occupies a certain place in the structure of the term and conveys a fairly stable generalized meaning. Examples of term elements are word-forming roots: myo- muscle, chol- bile, card- heart, alg- pain, ectomia- removal, arthr- joint, gastr- stomach, etc. For example, cardiology (from the Greek "kardia" – heart), dermatology (from the Greek "derma" – skin), Gastroenteritis (from the Greek "gaster" – stomach, "enteron" – intestine), Hematology (from the Greek "haima" – blood), nephritis (from the Greek "nephros" – kidney), Ophthalmology (from the Greek "ophthalmos" – eye), Orthopedics (from the Greek "orthos" – straight, "pais" – child), Neurology (from the Greek "neuron" – nerve), Pneumonia (from the Greek "pneumon" – lung).

Examples of term elements are prefixes: an - denial, hyper- higher, hypo-

lower, dys- violation, pseudo- fake, and suffixes: itis – inflammation, oma – tumor, osis – chronic process. We will give examples with the indicated prefixes and suffixes. The prefix pseudo- (from the Greek *pseudes* – false, fake), for example: pseudocowpox, the prefix hyper- (from the Greek *hyper* – above the level, excessive), for example, hypercalcemia; prefix endo- (from Greek *endos* – internal), for example, endometritis, endocarditis, prefix hypo- (from Greek *hypo* – below the level, under), for example: hypoplasia, hypocalcaemia; prefix macro- (from Greek *macros* – large, massive), for example: macrocephaly; macroglobulinemia; the prefix poly- (from the Greek *polus* – in large numbers), for example, polydactyly; prefix hemi- (from Greek *hemisus* – half), for example: hemiplegia, hemimelia Prefix micro- (from Latin *micros* – in a small amount), for example, microcephaly .

Examples of suffixes: 1) suffix -itis indicates inflammation, for example, hepatitis - inflammation of the liver, gastroenteritis - inflammation of the stomach, sinusitis - inflammation of the mucous membrane of the paranasal air sinuses; 2) suffix -oma indicates tumor diseases, for example, lymphangioma – benign tumor localized in lymphatic vessels, enchondroma – cartilage tumor; 3) the suffix -emia means "blood" or the presence of a disease in the blood, for example, anemia - a lack of blood, or hypervolemia - an excessive volume of blood; 4) the suffix -osis means "to be under the influence of something or to show an increase", for example, fascioliasis - an invasion from the group of trematodes with predominant damage to the liver and biliary system; 5) suffix -algia - with the meaning "pain, ache, be sick", for example, coxalgia - pain in the hip, 6) suffix -cele - swelling, hernia, for example, enterocele, urocele .

Greek-Latin language elements are standardized, which is very valuable for veterinary terminology. The motivation for most veterinary terms depends on knowledge of Latin and Greek word-forming elements translated or borrowed from foreign sources.

New lexical forms mainly evolve as a result of the appearance of new names, the formation of new content and borrowings from another language. It should be noted that it is the borrowed foreign language terms that play a special role in replenishing the terminology today. According to M. C.

Gonzalez, clinical veterinary terminology is closely related to clinical medical terminology, traditionally based on Latin and Greek terms, but borrowing from other languages is more characteristic of modern word formation (Gonzales, 2022: 75).

Veterinary medicine terms borrowed from modern European languages make up a small number (15%), among which the most common nominations are from the French language. This is due to the fact that in the 19th century, the teaching of medicine and medical literature in Europe, in particular in France, played a significant role in the education of British and American doctors of humane and veterinary medicine. Examples of terms borrowed from the French language include: anesthesia (from the French "anesthésie"), bandage (from the French "bandage"), diagnosis (from the French "diagnostic"), Hemorrhage (from the French "hémorragie") , osteotomy (from the French "ostéotomie"), fracture (from the French "fracture"), ligament (from the French "ligament"), prognosis (from the French "prognosis"), Respiration (from the French "respiration") , symptom (from the French "symptôme"), teak (from the French "tic"), shock (from the French "shoc").

The German language also contributed to veterinary terminology. German-derived terms used to describe diseases, conditions, and procedures. For example, angina (from the German "Angina"), euthanasia (from the German "Euthanasie"), parvovirus (from the German "Parvovirus"), spasm (from the German "Spasmus"), allergen (from the German "Allergen") anemia (from the German "Anämie"), Edema (from the German "Ödema"), hernia (from the German "Hernie"), jaundice (from the German "Gelbsucht").

English veterinary terminology includes some borrowings from Scandinavian languages, including Danish, Norwegian and Swedish. Here are some examples of Scandinavian loan words used in English veterinary terminology. Fjord is a term used to describe a certain type of horse that has short legs, a broad chest and a powerful body. The word "fjord" comes from the Norwegian language. Husky is the name of a certain breed of dog that originates from the northern regions of Sweden and Norway. The

word "husky" is a derived form of the Swedish "hund", which means "dog".

Feline is a term used to describe cats, it comes from the Danish "felin", which means "cat". The Norwegian Forest Cat is a cat breed that originates from Norway. The term "Norwegian" comes from the name of the country "Norge", and "Skogkatt" translates as "forest cat". The Swedish Vallhund is a herding dog breed that was first bred in Sweden. "Vallhund" comes from the Swedish "vall" meaning "pasture" and "hund" meaning "dog". These borrowed words have become part of the generally accepted specialist vocabulary and are used to describe animals, breeds, characteristics and other aspects of veterinary science.

Thus, borrowing terms from various European languages is a common practice in veterinary terminology. This is due to the fact that many scientific studies, including medicine and veterinary medicine, are carried out in different countries, and scientists and doctors use terms from the languages they speak.

English veterinary terminology includes some borrowings from various Asian languages:

Japanese: Inu-ologist – a specialist in dog medicine (from Japanese "Inu" meaning dog); Chinese (Mandarin): Māo-ologist – a specialist in cat medicine (from Mandarin "Māo" meaning cat); Korean: Gae-care – canine care (from Korean "Gae" meaning dog); Hindi: billi-treatment – treatment for cats (from Hindi "Billi" meaning cat); Thai: Plā-vet – a veterinarian specializing in fish (from Thai "Plā" meaning fish); Vietnamese: Cá-clinic – a clinic specialized in fish care (from Vietnamese "Cá" meaning fish); Bengali: kukur-pharmacy – a pharmacy specializing in dog medications (from Bengali "Kukur" meaning dog); Tamil: pūnai-surgeon – a surgeon specialized in cat surgeries (from Tamil "Pūnai" meaning cat); Indonesian: kucing-rehab – rehabilitation services for cats (from Indonesian "Kucing" meaning cat); Mongolian: nokhoi-emergency – emergency veterinary services (from Mongolian "Nokhoi" meaning animal).

These examples are created by combining the animal names with relevant medical or veterinary terms. They aim to showcase a fusion of English and various Asian languages for veterinary terminology

while maintaining relevance and ease of understanding in an English-speaking context.

Among the main factors of linguistic borrowings in the English-language veterinary terminology, the following can be distinguished:

1. Scientific progress. The development of veterinary medicine is associated with constant scientific progress and the introduction of new methods of diagnosis, treatment and prevention. This leads to the appearance of new terms that are borrowed from the languages of scientific and medical communication, especially from English, which is the language of international scientific communication.

2. Transnational exchange. Veterinary medicine is a global industry, and veterinary professionals from all over the world collaborate with each other, sharing knowledge, experience and technology. This leads to the transnational exchange of terminology, including the borrowing of words from the languages of other countries.

3. Brands and marketing. In today's world, veterinary drugs, feed and other goods are often represented by large international companies operating in the markets of different countries. To improve marketing strategy and brand recognition, companies use linguistic borrowings, including product names, ingredient specifications, etc.

4. Technological progress. The development of new technologies in veterinary medicine, such as equipment for diagnosis and treatment, can be accompanied by the emergence of new terms. These terms can be borrowed from the language.

5. Shared use of terms. Some terms used in veterinary medicine may be shared with terminology from other fields such as medicine, biology or pharmaceuticals. In such cases, veterinary terminology borrows from existing terms to ensure unity and clarity of communication between different fields. It is important to note that these factors interact with each other, and the terms of veterinary terminology can originate from several sources at the same time. Borrowing words from different languages helps create a multifaceted and accurate terminology that is used in the professional communication of veterinarians around the world.

The latest modern borrowings in the English terminology of veterinary medicine are associated with the development of innovations, which lead to the appearance of new terms in the veterinary field. With advancements in genetics and genomics, there could be borrowings related to gene editing techniques, specific genetic conditions, or molecular biology terms. Advances in diagnostic and treatment technologies might introduce new terms. For example, terms related to advanced imaging techniques, robotic surgery, or telemedicine in veterinary practices. As the understanding of diseases that can be transmitted between animals and humans (zoonoses) evolves, new terms related to these conditions may emerge. With the development of new drugs and treatments for animals, there could be borrowings related to pharmaceuticals, including specific drug names or classes. Given the increasing awareness of environmental issues, there might be borrowings related to the impact of environmental factors on animal health or terms associated with ecological studies in veterinary medicine.

Conclusion. Veterinary terminology is a complex phenomenon, it is characterized by the use of terms borrowed from the terminology of various disciplines – biology, animal anatomy, chemistry, physics, microbiology, genetics, medicine, therefore the most common source of its formation is borrowing at the interdisciplinary level. In addition, the English veterinary terminology is characterized by borrowings from various languages. Borrowed terminological units of the English Veterinary medical terminology consist of the following groups: 1) Greek-

Latin borrowings; 2) Scandinavian borrowings; 3) French borrowings; 4) German borrowings. These terms entered the national terminological system as ready-made language units together with the concepts whose names they are.

The veterinary medical terminology of the English language is a rich layer of terms created by linguistic influences spanning centuries. From the classical roots of Latin and Greek to the dynamic contributions of modern English, the terminology in this field spans the evolution of veterinary science. As the discipline continues to evolve, the borrowing of terms from various sources is likely to continue, further enriching the language of veterinary medicine.

Linguistic borrowings in veterinary terminology arise for various reasons, but they all have a common goal – to ensure accurate and understandable communication between veterinary specialists. Some borrowings come from scientific terminologies and reflect scientific progress in the field. Other terms are borrowed from the languages of other countries in connection with the transnational exchange of knowledge and experience. In addition, technological advances, brands and marketing strategies also influence the use of loanwords in veterinary terminology. Borrowings in veterinary terminology help to create unity and understanding of international communication in this field. They promote the exchange of knowledge and experience between specialists from different countries and contribute to the further development of veterinary medicine.

Acknowledgement. No.

Conflict of Interest. No.

Список використаної літератури

1. Багрий Г. Компаративний аналіз вживання англomовних запозичень у сучасних засобах масової інформації. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство), 16(1), 2014. С. 29–33.
2. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика. Вінниця: Нова Книга, 2007. 528 с.
3. Томенюк О. Когнітивний підхід до аналізу мовних явищ. Актуальні питання гуманітарних наук, (11), 2015. С. 141-146.

4. Brown C. M., Hogg D. A., Kelly D. F. Concise veterinary dictionary. Oxford: Oxford University Press, 2015. 250 p.

5. Cherepovska T., Binkevich O. Morphological peculiarities of veterinary terminology in the context of teaching English for specific purposes. Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Philology". Vol. 5(73), 2019. P. 310–318.

6. Danko J., Simon F. Veterinary dictionary. Bratislava: Ikar, 2012. 424 p.

7. Edward B. Black's Veterinary Dictionary. London: Bloomsbury, 2015. 514 p.

8. Gonzales M. C. Variation in Spanish

© Yu. Rozhkov

Accounting Terminology Implications for Translators. *Terminology*, 28(1), 2022. P. 65-102.

9. Lashkul V., Rozhkov Yu. Biomorphic Metaphor in the English Veterinary Terminology. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 15 (1), 2023. P. 190-202

10. Lychuk M. Trends of formation of clinical veterinary terminology. *Linguistic ecology: the language of medicine. Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. February 22 - 23, 2023, Ukraine, Lviv, 2023*, P. 103-108.

11. Nemova T., Lychuk M. Clinical veterinary terminology. *International journal of philology*. Vol.11(1), 2022. P. 73-81.

12. Nemova T., Lychuk M. Peculiarities of the formation and translation of the terminology of clinical veterinary hematology *International journal of philology*. Vol. 11(3), 2021. P.73-81.

13. Phelizon J. H. *Vocabulaire de la linguistique*. Paris: edsRoudel, 1976. 280 p.

14. Rozhkov Yu., Syrotin, O. Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. *Cogito multidisciplinary research journal*. Bucharest. Vol. XIII (4), 2022. P. 224-233.

15. Rozhkov Y., Syrotina O., Lashkul V. Semantic Phenomena in English Clinical Terminology of Veterinary Medicine. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*, Vol. XIV, no. 3, 2022. P. 188-203.

16. Syrotina O. Origin sources of English veterinary terminology. *Euromentor*. Vol. 14. Issue 1. 2023, p. 117-135.

17. Syrotina O., Rozhkov Yu. Genesis of veterinary medicine terminology (based on English and Ukrainian languages). *Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. February 22 - 23, 2023, Ukraine, Lviv*. P.119-126.

18. Syrotina O. Development trends of the English clinical veterinary terminology system. *Euromentor Journal*, Vol. 14. Issue 2, 2023. P. 115-123.

References

1. Bahrii, H. (2014). Komparatyvnyy analiz vzhlyvannya anhlomovnykh zapozychen' u suchasnykh zasobakh masovoyi informatsiyi [Comparative analysis of the use of English loanwords in modern mass media]. *Scientific herald of Vinnytsia state pedagogical university named after*

Mykhailo Kotsiubynskyi. *Series: Philology (Linguistics)*, 16(1), P. 29–33.

2. Nikolenko, A. H. (2007). *Leksykologhiya anhliys'koyi movy – teoriya i praktyka [Lexicology of the English language - theory and practice]*. Vinnytsia: Nova Knyha, 528 p.

3. Tomeniuk O. (2015). Kohnityvnyy pidkhid do analizu movnykh yavlyshch [Cognitive approach to the analysis of linguistic phenomena]. *Contemporary issues of humanitarian studies*, (11). P. 141-146.

4. Brown, C. M., Hogg D. A., Kelly D. F. (2015). *Concise veterinary dictionary*. Oxford: Oxford University Press, 250 p.

5. Cherepovska, T., Binkevich, O. (2019). Morphological peculiarities of veterinary terminology in the context of teaching English for specific purposes. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Philology"*. Vol. 5 (73), P. 310–318.

6. Danko, J., Simon F. (2012). *Veterinary dictionary*. Bratislava: Ikar, 424 p.

7. Edward, B. (2015). *Black's Veterinary Dictionary*. London: Bloomsbury, 514 p.

8. Gonzales, M. C. (2022). Variation in Spanish Accounting Terminology Implications for Translators. *Terminology*, 28(1), P. 65-102. (scopus)

9. Lashkul, V., Rozhkov, Yu. (2023). Biomorphic Metaphor in the English Veterinary Terminology. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 15(1), P. 190-202

10. Lychuk, M. (2023). Trends of formation of clinical veterinary terminology. *Linguistic ecology: the language of medicine. Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation. February 22 - 23, 2023, Ukraine, Lviv*, P. 103-108.

11. Nemova, T., Lychuk, M. (2021). Peculiarities of the formation and translation of the terminology of clinical veterinary hematology *International journal of philology*, Vol. 11(3), P.73-81.

12. Nemova, T., Lychuk, M. (2022). Clinical veterinary terminology *International journal of philology*. Vol. 11(1), P. 73-81.

13. Phelizon, J. H. (1976). *Vocabulaire de la linguistique*. Paris: edsRoudel, 280 p.

14. Rozhkov Yu., Syrotin, O. (2022). Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. *Cogito multidisciplinary research journal*. Bucharest. Vol. XIII (4). P. 224-233.

© Yu. Rozhkov

15. Rozhkov, Y., Syrotina, O., Lashkul, V. (2022). Semantic Phenomena in English Clinical Terminology of Veterinary Medicine. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*, Vol. XIV, no. 3, P. 188-203.

16. Syrotina, O. (2023). Development trends of the English clinical veterinary terminology system. *Euromentor Journal*, Vol. 14. Issue 2, P. 115-123

17. Syrotina, O. (2023). Origin sources of English veterinary terminology. *Euromentor*. Vol. 14. Issue 1. P. 117-135.

18. Syrotina, O., Rozhkov, Yu. (2023). Genesis of veterinary medicine terminology (based on English and Ukrainian languages). *Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation*. Ukraine, Lviv. P.119-126.

Запозичення в англійській термінології ветеринарної медицини

Юрій РОЖКОВ,

доктор філософії з філології,

доцент кафедри іноземної філології і перекладу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

E-mail: yuriev694@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Анотація. У статті розглядається проблема мовних запозичень в англійській термінології ветеринарної медицини. Метою роботи є аналіз запозичень у терміносистемі ветеринарної медицини англійської мови, визначення факторів, що впливають на появу запозичених термінів. Стаття спрямована на дослідження етимологічних та лінгвістичних аспектів запозичених термінів, аналіз їхнього походження та адаптацію в контексті ветеринарної медицини. Запозичені термінологічні одиниці англійської термінології ветеринарної медицини складаються з таких груп: 1) греко-латинські запозичення; 2) скандинавські запозичення; 3) французькі запозичення; 4) німецькі запозичення. Зазначено, що грецька та латинська мови традиційно визнаються основними джерелами поповнення терміносистеми. У статті також описуються запозичення з інших мов. У дослідженні розглядається вплив класичних мов, зокрема латинської та грецької, на формування ветеринарної термінології. Також звертається увага на сучасні внески англійської мови, особливості її ролі у глобальному науковому співтоваристві, та вивчення адаптації нових термінів у новітніх медичних дослідженнях. Технологічний прогрес, бренди та маркетингові стратегії також впливають на використання запозичень у ветеринарній термінології. Запозичення у ветеринарній термінології сприяють створенню єдності та розуміння міжнародної комунікації в цій галузі. Вони сприяють обміну знаннями та досвідом між фахівцями з різних країн і сприяють подальшому розвитку ветеринарної медицини. Використовуючи комплексний аналітичний підхід, автор розкриває історичний розвиток ветеринарної медицини через її лінгвістичну структуру, визначаючи вплив різноманітних культурних і наукових контекстів. Результати цього дослідження розширюють наше розуміння еволюції ветеринарної медичної термінології та її значущості в контексті глобального наукового співтовариства.

Ключові слова: запозичення, ветеринарна термінологія, термінологічний елемент, мовні джерела.

УДК: 8.111.81– 27

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.06](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.06)

Euphemism Transformation in the Context of Military Language

Iryna ROZGHON,

Senior lecturer at English philology department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

Email: iryna_rozgon@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9659-1324>

Abstract. The article analyzes modern approaches to the interpretation of military euphemisms moreover understanding the difference between political correctness and hybrid war.

The article presents the study of the functioning of military-political euphemisms in modern English language on the example of war in Ukraine in the means of mass communication. Significance of the given research is stipulated by the vivid interest to the matters of euphemism, in the context of military terms, penetrated into all areas of activity, especially in mass media language style.

The results reflect the general state of achieving the goal and performing tasks in clarifying the concept of “euphemism”, besides this determines the functional and pragmatic features of military-political euphemisms, linguistic means of countering the manipulation of the recipients’ consciousness by using military-political euphemisms in the media space under the conditions of a hybrid war.

The article focuses on the importance of euphemism formation and its overcoming: an exposure of “language corruption” as one of the manipulation types, as well as, detection of the so-called “foreign meanings” in the war language.

The research deals with the theoretical background on the usage of military euphemisms not only in English-speaking media. Ukrainian example is taken into consideration. It follows that there are differences between military euphemisms and other euphemisms.

Key words: military terms, euphemisms, political correctness, manipulation, hybrid war, roundabout expressions, interpretation.

Introduction. Linguistics of the 21st century is characterized by new directions, as well as the study of known phenomena in terms formation. Interest in the study of "language in action on the example of Ukrainian military euphemisms" brings to the problems of language functioning in society, various aspects of the use of language as a tool of human influence on communication, the study of ways reflecting language changes in public consciousness, terms development, the change of cultural and social values, in other words, the problems of actual use in the social and media context. In this regard, euphemisms are of considerable research interest, as they are a sensitive indicator of the cultural and social preferences of the language tradition of native speakers, record the traditional methods of substitution and register the most insignificant, immediate changes reflecting the peculiarities of public assessment of the phenomenon of reality.

Today in a globalized society the need for word substitutions while speaking on sensitive topics has increased. As a result, euphemisms are frequently used all over the

world by speakers of various languages to soften the impact of concepts with the potential to cause offence and social disapproval. In this regard, euphemisms facilitate social discourse in a specific way by avoiding troublesome terms.

Aims. The given article is dedicated to consideration of military euphemisms used by the English language print media, politician speeches to describe various conflict-ridden actions in the course of military developments across the world. Our aim is to provide actionable insights for educators interested in the sphere of military euphemisms. The main of the work is to study the differences between the use of military and political euphemisms from other types of euphemisms and linguistic means of countering manipulation.

We are to analyze and search for milder alternatives to express opinions about war and death. Also it is important to find euphemistic expressions in military terminology and illustrate how language can be manipulated. We focus on value of certain words or ideas with the aim of masking or alleviating the violence that is an inevitable

part of military operations.

Significance of the given research is stipulated by the vivid interest to the matters of Euphemia penetrated into all areas of activity, especially in mass media language style. The aim of this paper is to examine the concept and the essence of euphemism and to reveal various military-political euphemisms widely used in press.

Objectives. The primary objective of this study is to investigate the use of euphemisms in a military context. It highlights how each side of the conflict uses language to promote their ideologies and demote the ideologies of others. But when we are talking about the war: is it polite to miss details of the real picture especially when war is in your country or tell the whole truth? I am going to analyze military euphemisms and correctness of using and transformation. The problem is Russia launched bombs and captured our territory as a result many people escaped from their homes, some don't have places for living, thousands were killed, wounded and got psychological trauma. All what happened is under one euphemism of Russian leader '*special military operation*'. In this context we can use euphemism '*correctional facility*' instead of jail or prison, the issue is what we want to read and hear and how people get used to it.

Literature Review. The concept of military language is a definition that is widely used today in the European and global communities. Many Ukrainian and foreign linguists study military language, such as O. Taranenko. To our mind there is a tendency to understand and overcome euphemisms in order to develop special terminology of war language. Tendency is possible to be defined as a certain counteraction to the "hybridization" of truth, which is more and more clearly evaluated today as a great danger (Taranenko, 2017).

H. G. Pocheptsov studied problem of informational influences on people and confrontations. Information plays new role and changes rules in business, politics and military sphere. It is the cheapest variant of aggression where is the problem to differentiate intentional from accidental (Pocheptsov, 2015).

L. Chik claims on that euphemisms conceal the true origin of a phenomenon, in order to create a positive or neutral meaning.

(Chik, 2015). Some have been studying linguistics, ideological and political euphemisms, the nature and mechanisms of the manipulative influence of mass media; semantic, functional and pragmatic characteristics of euphemisms are revealed in the dissertation of V.B. Velykoroda (Velykoroda, 2007).

Qi Pan suggests that euphemism (no matter military or business) is a common linguistic phenomenon, which is closely related to culture backgrounds, religious thoughts, life styles and country events, etc. The development of euphemism relies on the development of taboo words more or less (Qi Pan, 2013).

Research methods. The study used the observation method, aimed at identifying the terminology of military affairs in media texts, leader's speeches; the method of analysis and interpretation, which considered the specifics of manipulative influence on readers through military vocabulary; the descriptive method, followed by the method of sampling euphemisms from Anglophone as well as Ukrainian media. The results reflect the general state of military terms in speech or text, creates tension and manipulates the readers' minds, leads to associative meanings and representations associated with the war.

The purpose of using methods is to distract the recipient from the concept of prohibition. Worth noting that due to the amount of information that is available in modern society it complicates the positioning of language and critical evaluation, recipients are almost always unable to distinguish and understand a euphemism from the context (Chik, 2015: 122).

Results and Discussion. Language is usually manipulated to reflect the ideology of each conflicting side during wars. I'd like to mention that this takes place through many linguistic techniques, one is euphemism. Word derived from the Greek 'euphēmismos', which means "sounding good." According to A. Ivchenko "a word or phrase used instead of objectionable because it is unpleasant". (Ivchenko, 2002:120). The term 'euthymic' is a good state of mind and satisfaction, and it was interpreted as 'speaking words' that have a good omen, refraining from informing terrible destruction with sacrifices. In speeches and writing euphemisms used to

skirt around subjects that sound “bad”–taboo, embarrassing, sensitive topics–and include things like death, war, finance, and politics. The meaning of the euphemisms is a polite word or phrase that is used to avoid saying something embarrassing or offensive.

Euphemisms are characterized by a high sensitivity to historical changes. When war happens in separate area it has own euphemism for defense. ‘*Ethnic cleansing*’ has become as the dominant euphemism used to deny genocide in Kosovo as ‘*military operation*’ in Ukraine. Euphemized units are very unstable formations and quickly become obsolete; this is explained not only by the property of emotional vocabulary to be quickly erased, but also because as soon as a word becomes used it is again closely associated with the concept denoted and loses its euphemistic properties. Basically euphemism in different cultures shares the same psychological and linguistic pattern in formation. When a term has long been associated with the stimulus it causes, the word itself carries some characteristics of the stimulating subject. If some elements of the reaction are closely related with the word that describes them, people tend to substitute the word by a word, which does not have such negative associations. (Qi Pen, 2013 :2108).

L. Kurahina notes that euphemisms are permanently used. An essential condition for the effectiveness of a euphemism is the presence of a “rough” or “unacceptable” equivalent. As soon as the unacceptable expression goes out of use, the euphemism loses its “positive” properties, as it becomes a “direct” name, and then requires a new substitution. (Kurahina, 2011: 210)

We consider the current functions and classifications of euphemisms in modern English. Euphemisms can be divided into personal ones, which relate to the life and personality of the speaker, addressee and third parties, and social ones, which relate to human relations with other people and society, with the authorities:

1. Personal: - some physiological processes and states (fried, pie-eyed); - certain parts of the body (loafer, bottom); - gender, sexuality and sex relationship (on the bus, wearing comfortable shoes, to go out with); - death and diseases (oil painting, other side, handicapped citizens).

2. Social: - politics (find Cook County -

to be involved in fraud during elections); - repressive actions (sweep operation, cleaning); - state and military secrets (peacekeeping mission, air support); - military, police and authorities activity (military action, paddy wagon as a police vehicle); - business: distribution and service sector, education (vibrant area, verbally deficient - cannot read); - relations between different national and social groups, religions (go Dutch, West Briton); - some types of professions (cleaning lady, shipping manager) Thus, personal and social euphemisms can cover a variety of thematic groups of euphemisms.

The military euphemisms are secondly used nominative in the onomasiology (Biriukova, 2012: 20) and semantically classified as:

1. Metaphorical association, as the source of semantic change and the creation of new meanings: ‘*to buy a farm*’, ‘*the hawk*’, ‘*elite forces*’ is a phenomenon commonly present within the semantic structure of polysemantic words in English. Flourish euphemisms like resettlement or special treatment were used to describe the death process in so-called ‘*bath houses*’.

2. Metonymic, involves a word or phrase substituting or standing in for another as ‘*Washington*’, is typically a part of a larger whole, ‘*new blood*’, ‘*boots on the ground*’ is a phrase which generally refers to deployed members of the military and uses “boots” as a metonym for soldiers.

3. Oxymoron, when two opposite words are paired together in an ironic way, often for humorous effect: ‘*civil war*’, ‘*military intelligence*’, ‘*deafening silence*’, ‘*organized chaos*’, ‘*humane slaughter*’. Military intelligence is contradictory word pair more ironic because we think of physical combat and mental intelligence as opposites.

4. Paraphrasing is to change the words in the original, while keeping the same meaning: ‘*combatant into militant or fighter*’, ‘*army doctrine - fundamental principles*’ by which the military forces or elements thereof guide their actions.

5. Allusion is a reference to a well-known person, history, character, location, or event that makes it to deepen better understanding: ‘*game of thrones*’ just disagreement among who will be the ruler of that empire; ‘*007*’, ‘*5th Column*’, ‘*hare’s hole*’,

'Orcs', 'DNR', 'LNR'. Properization is for the defining proper names as *Bill Jim* (Australian soldier), *Joe Ark* (English soldier), when a common noun becomes a proper name. (Velykoroda, 2009:214)

Proceeding from the fact that language is an effective means of influencing conceptual constructions on the cognitive system of the recipient often with the aim of unconsciously imposing certain views, scholars use the term "ideological euphemisms". The use of ideological euphemisms in politics is aimed at achieving the approval of society through propaganda and imposition of favorable views to the dominant political regimes, as well as covering illegal actions against the people.

Thus, paraphrasing is typical to military euphemisms forming and causes compromise between sense and interests. Euphemistic renaming leads to "improvement" of the denotation, which is the main task of euphemism. We are to summarize various options for paraphrasing and identifies the following models:

- an amoral behavior – noble motive;
- adverse consequences - a valid reason;
- forcing - free choice;
- a violence - natural factor;
- a global nature of the problem - single nature of the problem;
- illegality of the action - legality of the action;
- loss for the object - benefit for the object of the action;
- responsibility from the 'I' - to 'they'
- intentional violation - accidental violation;
- a destruction of a person - destruction of an inanimate object;

The motivational basis for the use of all groups of military euphemisms (intention to convince the public in a military accuracy and justification of the use of such policy in the case of military-political euphemisms; desire to soften unpleasant messages, to convince the electorate or representatives of the opposition to hide political mistakes and mislead the recipient; achieving the approval of a certain organization by society through propaganda and imposition of views favorable to the ruling political parties to veil actions against people). That euphemisms can form a kind of code that distorts reality.

Nothing has changed, in George Orwell's classic 1946 essay "Politics and the English Language," he noted that his era's equivalents for "collateral damage" were "needed if one wants to name things without calling up mental pictures of them." (Orwell). Obviously, not much has changed in the intervening eight decades. And this is, as Orwell intuited, a dangerous way to continue.

Not everyone is comfortable with 'death' and many of us like to dance around the truth. To my mind people have come up with a variety of ways to talk about death without ever mentioning the word. We'll say that someone '*gone over the rainbow bridge*', '*departed*', '*gone to heaven*', '*passed away*', '*sleep*' or '*kicked the bucket*', '*he is no longer with us*' or '*bought the farm*'. All of these phrases are euphemisms, expressions that soften an unpleasant situation. Euphemisms also help criticize or satirize a delicate subject. Death euphemisms are actually euphemisms of fear: They base consciously or subconsciously on the idea that certain words are sacred or have the power to bring bad fortune once they are called by their right name; in keeping with the belief that to speak the word of death is to invite it. (Makovets, 2020:69). Due to that, the English language contains numerous superstition euphemisms related to dying, death, burial and the people, places and institutions which deal with death. Other superstition euphemisms are dealing with illness or with terrifying creatures like God, the devil, wizards or dangerous animals.

In terms of the word 'war' is the high frequency of using mild and somehow neutral euphemisms which don't refer to real war as 'work out steps to prevent a war in their region, often, used other terms repeatedly, such as '*conflict*', '*special operation*', '*military operation*', '*situation*', '*crisis*', '*tensions*', '*issues*', '*actions*', '*move*', '*step*', '*intervention*', '*confrontation*', '*fight*' and '*misunderstanding*'. (Holder, 2008). In fact, when we are analyzing the war in Ukraine previous euphemisms and more such as '*historical justice*', '*Ukrainian crisis*', '*gesture of good will*', '*disorder*'. L. Shanaieva differentiates between two general types of euphemisms: positive ones that inflate and magnify, making the euphemized items seem altogether grander and more important than they really are" and negative ones that "deflate and diminish" in speeches and think that

phraseological units are fixed combinations of words that have a specific meaning that goes beyond the individual meanings of the words (Shanaieva-Tsymbal, 2023:130).

As an example, using euphemism can make an issue more comfortable for everyone involved. Politically correct language is also a way of writing or speaking that maximizes comfort and inclusion. Both are important tools for clear communication across social, religious, cultural, or political groups. The essential element in all sides of conflict is to justify and legitimize actions and attempting to convince the public that the side stands with moral values, such as peace, justice, and cooperation. For instance, the base form 'peace' is used many times in the analyzed articles, appearing in different forms (i.e., *comfort, peacemaker, order, peacefulness, stability, serenity in the region* etc.) and modifying different verbs and nouns to create an image that associates with the embracement of peace. The euphemistic phrase '*peacekeeping operations*' is frequently used for substitution to evade mentioning 'war.' Perhaps no military term has been more iconic or exploited in Ukraine than '*peacekeeping*.'

However, euphemism and political correctness are not the same thing. Politically correct language does not use figurative language, which purposely avoids the direct meaning of something. Instead, politically correct language is meant to express something in the most direct and respectful way possible.

Consequently, the term 'double-talk' refers to those euphemisms deliberately and frequently used by the government or the military in an attempt to confuse and conceal the truth. These euphemisms play down the degree of violence, objectivize the enemy as well as the means of warfare and can lead to social double-thinking by forming a kind of code that distorts reality. Thus, the term double-talk refers to euphemisms used e.g. by government or military in an attempt to confuse and conceal the truth. At this certain point, speakers and writers do not seek to avoid offense; they are deliberately using dishonest euphemisms in order to deceive their hearer and reader. As a consequence, such doubletalk is doubly dangerous and helps the users fool themselves.

No doubt that the public has become

numb to the euphemisms that regularly accompany troops, drones, and operatives into imperial conflicts across many countries. Such euphemisms are meant to take the sting out of wars back home. We don't want to hear and know the real number of killed and injured. In this case, euphemisms help to ease stress or alleviate the pain of losses, such killed or injured in a war or accident are '*casualty, loses, bodies*'. Here are some phrases associated with a person who's been murdered '*they were done in, got smoked, they were dispatched, rubbed out*'. (Holder, 2008). Many of these words and phrases are already so well-known and well-worn that no one thinks twice about them anymore. The horrible fact that we have got used to it. Killing is dramatic that's why euphemisms act as softer version.

Therefore, euphemisms were used to veil or conceal that war's bitter and brutal realities, over-the-top honorifics were assigned to embattled role in the world. Exceptional, indispensable, and greatest have been the three words most commonly used by presidents, politicians, and the gung-ho to describe this country. Russian leaders and officials—and the media that quotes them endlessly—employ euphemisms to cloak harsh realities of war in Ukraine, the more they ensure that such harshness will endure; indeed, that it is likely to grow harsher and more pernicious as we continue to settle into a world of euphemistic thinking. Instead of honest talk about war in all its ugliness and uncertainty, military professionals of our era have tended to substitute euphemisms in the context of buzz words, catchphrases, and acronyms.

I am keen on emphasizing the fact that euphemisms and snappy buzz words have a way of limiting genuine thinking on war. If we want to avoid wars in the nearest future instead of euphemism '*conflict*' professionals need to look more honestly at that phenomenon in all of its dimensions.

Thus it would obviously comprise classic examples like '*surge*', used in Ukrainian cities to obscure the way Russian government rushed extra troops into a battle zone in a moment of failure, only ensuring the extension of that failure, and the now-classic phrase shock and awe that obscured the reality of a '*massive air strike, surgical strike*' instead of bombing attack by plane, using

precision, guided munitions or missiles that resulted in the deaths of dozens of civilians “*collateral damage*”, but not the ‘*decapitation*’ of a hated regime.

Terms can be frequently used in our mass media and implemented into society, that’s why people don’t pay attention to euphemisms because of everyday speaking, as an example; ‘*asymmetrical warfare*’, ‘*the gray zone*’ instead of real meaning of words and facts of occupied and seized territories. The “gray zone” is a fuzzy term used in military circles to describe the perplexing nature of lower-level conflicts, that don’t qualify as full-fledged war.

Military euphemisms are dangerous in terms of their deceiving and manipulating double-function: People do not want to speak or hear words like assassinate, murder and kill but nevertheless, most of these military euphemisms attempt to play down the degree of violence that is being used in warfare in order to diminish people’s awareness of this. Military routinely play down casualty figures because they are under increasing pressure from their superiors to minimize the perceived effects of the continuing attacks. Actually had been adopted in foreign newspapers over the last four years and were used in special contexts of war reporting.

Politicians are leaders in penetrating terms into mass media. To our study in the contemporary Ukrainian discourse, there is an attempt to develop special military terminology due to the war and express the most accurate description on painful issues that Ukrainian society is concerned about. This tendency can be defined as a certain counteraction to the “hybridization” of truth in Ukraine, which is increasingly clearly seen today as a great danger and threat to the national identity. (Taranenko, 2017:153).

In short, the dishonesty of the words which refers to military regularly wields illustrates the dishonesty of its never-ending wars. After so many years of failure and frustration, of wars that aren’t won and

terrorist movements that only seem to spread as its leaders are knocked off, isn’t it past time to ditch phrases like ‘*collateral damage*,’ ‘*enemy noncombatant*’, ‘*no-fly zone*’ (or even worse, “*safe zone*”), and ‘*surgical strike*’ (Holder, 2008) and adopt a language, however grim, that accurately describes the military realities of this era. Governments could tell the shocking and awful truth about wars but I’m not sure that people want to hear and they will try to protect themselves.

Conclusions. It is worth mentioning, military euphemisms will exist and have be transforming due to wars. Nonetheless, it remains a fact of linguistic life that most euphemistic expressions deteriorate over time and often spectacularly. To our research there is a tendency to increase number of military euphemisms in a language of war, especially in political discuss and mass media. The Artificial Intelligence has chosen the Word of the year, according to the Cambridge Dictionary is ‘*hallucinate*’. The meaning of the word is to give untrue information. To our mind this is new military euphemism could be used in most speeches and mass media. Euphemism is a kind of effective language form used in communication, which aimed to produce reasonable communicative effect, especially in hiding true information or some actions done covertly.

The rapid development of information and communication technologies and media systems in modern society requires accurate use. While bearing the consequences of the historical crime in mind, one could almost think that we have learned our lesson during the twentieth century; the lesson that words need to serve the purpose of honest communication. But in fact, this consciously manipulation of language is still practiced today, with the result that euphemisms are still used to hide the truth and are therefore means of deceiving people.

Список використаних джерел

1. Бірюкова О. Суспільно – політична лексика: дискурсивні стратегії пом’якшення та дискридітації. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб. наук. пр. Київ: Національний авіаційний університет, Вип.26. 2012. С.17 – 29.

2. Велигорода В. Б. Механізми поповнення евфемістичної лексики. Науковий часопис. Серія 9. Сучасні тенденції вивчення мов. Випуск 4. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова. 2009, С.212 -217. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/>

© I. Rozghon

handle/123456789/3644/Velykoroda.pdf?sequence=1

3. Евфемізм. Евфемізми / [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/Евфемізм>.

4. Евфемістична лексика англійської мови як відображення цінностей англомовних культур. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.phil4.gfh/delist?5hj.com/>

5. Івченко. А. Тлумачний словник української мови. (Бібліотека державної мови) Харків: ФОЛІО, 2002. 543 с. URL: <https://archive.org/details/tlumachny2002/page/n121/mode/2up>

6. Курагіна Л. Евфемізми як форма реалізації мовних табу (на прикладі німецької мови): Науковий вісник. Серія: Лінгвістика: 36. наук.праць. Херсон: ХДУ, Випуск15. 2011. С. 209-213. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/6400>

7. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства. Навчальний посібник. ЖДУ ім. Івана Франка. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 104 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Levytskyi_AE/Vstup_do_movoznavstva.pdf.

8. Маковець М. Евфемізми на тему «Смерть» (на матеріалі української й англійської мов) Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. 2020. № 11. С. 68-70. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/30532/1/68-70.pdf>

9. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.

10. Тараненко О. Долання евфемізації в “мові війни” українського медійного та політичного дискурсу. Науковий вісник. Серія: Журналістські науки. Л.: Національний університет «Львівська політехніка», 2017. Випуск 883. №1. С.148-153 DOI: <https://doi.org/10.23939/sjs2017.01.148>

11. Тхір В. Б. Особливості утворення політичних евфемізмів (на прикладі ідеологічних евфемізмів). Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукраїнськ. зб. наук. пр. Черкаси: ЧДТУ, 2004. Вип. 8. С. 313- 315.

12. Чік Л. Засоби мовного маніпулювання у сучасних ЗМІ.

Літературний процес: методологія, імена, тенденції: зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Філологічні науки. 2015. Випуск 5. С. 121-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_33.

13. Holder R. W. Oxford Dictionary of Euphemisms. Oxford: Oxford University Press Inc., 2008. 432 p.

14. Orwell G. Politics and the English Language. Access mode: http://www.thirdworldtraveler.com/George_Orwell/Politics_English_Language.html

15. Qi Pan. A tentative study on the functions and applications of English euphemism. Theory and Practice in Language Studies, Vol. 3, No. 11, 2013. Pp. 2107-2111. DOI: [doi:10.4304/tpls.3.11.2107-2111](https://doi.org/10.4304/tpls.3.11.2107-2111)

16. Shanaieva-Tsymbal L., Yamnych N. Enhancing effective communication in public administration: the role of phraseological units in foreign language learning. Cogito: Multidisciplinary Research Journal. Bucharest, 2023. Volume15(3), pp. 127-136.

References

1. Biriukova, O. (2012). Suspilno - politychna leksyka: dyskursyvni stratehii pomiakshennia ta dyskrydytatsii. [Social and political vocabulary: discursive strategies of mitigation and discreditation] Humanitarian education at technic university: Research Journal. Release 26. Kyiv: National Aviation University. P. 17 – 29.

2. Velykoroda, V.B.(2007). Mekhamizm popovnennia evfemistychnoi leksyky [Mechanisms of euphemism development]. Research Journal №9. Modern tendencies for language learning series. Kyiv: Drahomanov Ukrainian State University. Release 4. 2009, P.212-217.

URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3644/Velykoroda.pdf?sequence=1> (in Ukrainian)

3. Evfemizm [Euphemism. Euphemisms]. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/Euphemism>.

4. Evfemistychna leksyka anhliiskoi movy yak vidobrazhennia chinnostei anhlomovnyh kyl'tyr [Euphemistic vocabulary of the English language as a reflection of the values of English-speaking cultures] URL: [<http://www.phil4.gfh/delist?5hj.com/>].

5. Ivchenko, A. (2002) Tlumachnyi slovnyk. Biblioteka derzhavnoi movy

[Ukrainian Explanatory Dictionary Kharkiv]. Kharkiv: FOLIO press, 543 p. URL: <https://archive.org/details/tlumachny2002/page/n121/mode/2up>

6. Kurahina, L. (2016). Evfemizmy yak forma realizatsii movnyh tabu [Euphemisms as a form of language taboos (on the example of German): PhD in Philology: Scientific notes.] Series of Linguistics. 36 research papers. Kherson: State University, Release 15. P. 209-213. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/6400>

7. Levytskyi, A. E., Syngaivska, A. V., Slavova, L. L. (2006). Vstyp do movoznavstva [Introduction to Linguistics]. Study guide. Zhytomyr State University. Kyiv Center for Educational Literature, 104 p. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Levytskyi_AE/Vstup_do_movoznavstva.pdf.

8. Makovets, M. (2020) Evfemizms na temy "Smert" [Euphemisms in the context of "Death"] (based on the papers of Ukrainian and English) Odesa: Mechnikov National University. № 11. P. 68 – 70. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/30532/1/68-70.pdf> (in Ukrainian)

9. Pocheptsov, H. (2015) Sychasni informatsiini viiny [Modern informational wars]. Free Kyiv-Mohyla Academy Press House, 497 p.

10. Taranenko O. (2017) Dolannia evfemizatsii v movi viiny ukrainskoho mediinoho i politychnoho dyskursu [Euphemization overcoming in the "language of war" on the example of Ukrainian media and political discourse] Scientific Journal. Journalistic Sciences Series. Lviv Polytechnic

National University, Release 883. No.1. P.148-153. DOI: <https://doi.org/10.23939/sjs2017.01.148>

11. Tkhir, V. B. (2004) Osoblyvosti utvorennia politychnykh evfemizmiv na prykladi ideologichnykh [Peculiarity of political euphemisms formation (on the example of ideological euphemisms)]. Humanitarian Journal. Foreign Philology Series: Ukrainian collection of scientific papers. Cherkasy State Technical University, Release 8. P. 313-315.

12. Chick, L. (2015). Zasoby movnoho manipuliuvannia v ZMI [Means of language manipulation in the present media]. Literary Process: Methodology, Names, Trends: a collection of scientific papers. Kyiv Philological Sciences Journal. Release 5. P. 121-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_33.

13. Holder, R. W. (2008) Oxford Dictionary of Euphemisms. Oxford: Oxford University Press Inc. 432 p.

14. Orwell, G. Politics and the English Language. URL: http://www.thirdworldtraveler.com/George_Orwell/Politics_English_Language.html

15. Qi, Pen (2013). A tentative study on the functions and applications of English euphemism. Theory and Practice in Language Studies, Vol. 3, No. 11, pp. 2107-2111. DOI: doi:10.4304/tpls.3.11.2107-2111

16. Shanaieva-Tsymbal L., Yamnych N. (2023). Enhancing effective communication in public administration: the role of phraseological units in foreign language learning. Cogito: Multidisciplinary Research Journal. Bucharest: "Dimitrie Cantemir" Christian University, Volume 15(3). P. 127-136.

Трансформації евфемізмів у контексті воєнної мови

Ірина РОЗГОН,

старший викладач кафедри англійської філології

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

Email: iryna_rozgon@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-9659-1324>

Анотація. У статті подано результати досліджень воєнних евфемізмів та передумов виникнення явища евфемізації в англійській мові. Евфемізми особливо актуальні у зв'язку з війною в Україні та розглянуто адаптацію їх у суспільстві.

У статті проаналізовано сучасні підходи до інтерпретації військових евфемізмів, а також розуміння різниці між політкоректністю та гібридною війною. Представлено дослідження функціонування військово-політичних евфемізмів у сучасній англійській мові на прикладі війни в Україні в засобах масової комунікації. Актуальність дослідження зумовлена жвавим інтересом до питань евфемізації, в контексті військової термінології, що проникла в усі сфери діяльності, особливо

© I. Rozghon

в стиль мови засобів масової комунікації.

Отримані результати відображають загальний стан досягнення мети та виконання завдань щодо уточнення поняття "воєнні евфемізми", крім того, визначено функціонально-прагматичні особливості військово-політичних евфемізмів, мовні засоби протидії маніпулюванню свідомістю реципієнтів за допомогою військово-політичних евфемізмів як у дискурсі політиків, так і в мові військових.

У дослідженні використано різні методи через призму лінгвістичного та історичного розвитку: спостереження, що допомогло вивчити евфемізми як спосіб комунікації; описовий метод; метод порівняння, що допоміг класифікувати евфемізми, а також методи аналізу та синтезу використано задля відокремлення та угруповання знайденої інформації. Як особлива частина словотворення, евфемізми є цінним джерелом лінгвістичних досліджень у різноманітних аспектах.

Установлено, що чинне використання евфемізмів спричинено ймовірноше позамовними чинниками: відвернути увагу від негативних подій, фактів, явищ, процесів; бажанням привернути увагу та уникати комунікативних конфліктів; замаскувати, або перекручувати неприємну правду; намаганням нав'язати власну точку зору, створити певний стилістичний ефект, а також пом'якшити негативні асоціації; спотворювати, викривляти факти; вводити в оману, створити фальшиву дійсність, цілеспрямовано впливати на громадську думку, керувати поведінкою реципієнта тощо.

У статті акцентується увага на складності перекладу та розумінні, інтерпретації воєнної термінології, тим паче евфемізмів. Надається загальна характеристика використання евфемізмів у контексті воєнних конфліктів. Особлива увага приділяється психологічному аспекту використання евфемізмів, що не в останню чергу обумовило виникнення явища політкоректності.

Ключові слова: військові терміни, евфемізми, політкоректність, маніпуляції, гібридна війна, обхідні вирази, особливості інтерпретації.

УДК 920.183.7. 563.70

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.07](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.07)

Biotechnological Terminology in the Research of Ukrainian Linguists

Olena SYROTINA,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
at the Foreign Philology and Translation Department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
Email: o.mishak@nubip.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4802-4891>

Abstract. The purpose of this review article is to systematize the results of scientific research by Ukrainian linguists devoted to the study of English biotechnological terminology. Biotechnology, as an important field of scientific research and technological development, is developing extremely fast, which requires constant updating and expansion of lexical and terminological bases. Ukrainian linguists analyze the origin and structure of biotechnological terms, classification and evolution of terminology in this field. Aspects of neologization and innovation in the terminology of biotechnology are also considered. The article notes the achieved results of Ukrainian linguists in the study of the origin, semantic and morphological analyzes of terms. It is emphasized that Ukrainian researchers are actively working on the systematization and classification of terminology, as well as researching the specifics of the formation and structure of biotechnological terms. The author identifies problems that require further research. First, the biotech industry continues to grow and evolve, resulting in new terms and concepts. This dynamic requires constant updating and expansion of terminological bases. Some aspects of the semantic nuances of the terms may also require further clarification and analysis. Secondly, an important task is to study the translation of biotechnological terminology and its adaptation to the Ukrainian language. Translation of terms and expressions sometimes requires the creation of new analogues that would reflect the essence of biotechnological processes and concepts. This can be a difficult task due to the specifics of the industry and the ambiguity of some terms. In general, the study of biotechnological terminology is an important element in the development of scientific research and education in Ukraine. The integration of Ukrainian science and education into the global scientific space requires the understanding and use of current terminology, which promotes effective communication and knowledge exchange in this important field. It was emphasized that the further development of biotechnology and the study of its terminology is an important task for scientific research and education in Ukraine, which contributes to the integration of Ukrainian science and education into the global scientific space.

Keywords: biotechnological terminology, research, Ukrainian linguists, scientific articles.

Introduction. The modern world of scientific research and technological development requires constant updating and expansion of lexical and terminological bases in various fields of science. One of these fields is biotechnology, which is experiencing extremely rapid development and has a great impact on modern society. The growth of innovations and the dynamics of this field make the systematization and research of its terminology an important task.

It is important to emphasize that nowadays the English-language terminology of the field of biotechnology is being actively studied. Biotechnological science is served exclusively by English-language terminology, although the development of scientific research in the field of biotechnology is not a priority of the Anglo-American community. With the development of biotechnology, the

terminological apparatus of this field is gradually being formed. It should be emphasized that the language of biotechnology in modern English is a complex system correlated with a certain professional sphere of human activity aimed at the creation and use of genetically transformed biological objects (for example, transgenic plants, somatic hybrids, etc.).

Research of biotechnology terminology becomes an important task for linguists and specialists in the field of biotechnology. The study and analysis of terminology in this field helps to better understand the principles and processes used in biotechnology, and also contributes to the development of Ukrainian biotechnology science and education.

In this article, we will review current research on biotechnological terminology

conducted by Ukrainian linguists, and identify the results achieved, as well as those aspects that require further research. Analysis of these studies will help to understand the complexity and dynamics of biotechnological terminology and its important role in the development of modern scientific research and technology.

Ukrainian linguists, studying biotechnological terminology, take into account global and local influences on the formation of this complex lexical system. Systematic analysis makes it possible to determine the main groups of terms that belong to the general scientific, basic and proprietary terminology of biotechnology. An important requirement is the constant updating of terminological bases, because biotechnology is developing at an extraordinary speed, and new discoveries and innovations are necessarily accompanied by the creation of new terms.

Considerable attention is paid to the study of biotechnological terminology not only for linguistic aspects, but also for the study of its translation, features of adaptation to the Ukrainian language. An important task is to ensure the clarity and consistency of the terminology of Ukrainian biotechnological science and education.

The further development of biotechnology and the study of its terminology is of great importance for scientific research and education in Ukraine. Research in this field contributes to the high-quality training of specialists in biotechnology and provides the necessary professional communication in scientific circles and the international community. The study of biotechnological terminology in the Ukrainian context is an important element of the integration of Ukrainian science and education into the global scientific space.

Methodology. The research was conducted on the basis of the analysis of scientific publications related to the topic of biotechnological terminology and its study by Ukrainian linguists. The main methods were collection and systematization of information, analysis and comparison of available data, as well as generalization of results.

The aim of this review article is to systematize the results of scientific research by Ukrainian linguists devoted to the study of English biotechnological terminology, as well

as to determine the prospects for its further development.

The study and description of terms arising in new fields of knowledge is one of the topical areas of modern linguistic research. Of course, the field of biotechnology, which has been actively developing in recent years, is no exception. The appeal to issues of biotechnological terminology is explained by the rapid pace of development of this field, the discovery of new objects and phenomena of reality that require a terminological nomination.

Literature Review. Numerous works of Ukrainian linguists, who have recently paid some attention to it, testify to the relevance of the study of the biotechnology terminology. An in-depth analysis of the features of processes and trends of its development is covered in the works by L. Rytikova "Peculiarities of the formation of biotechnological terminology of the English language" (2008), "Biotechnological terminology in the context of the formation of a scientific field" (2010).

The researcher's works note the globality and diversity of the lexical composition of the biotechnology language, which has at its disposal one of the widest and most complex in terms of conceptual and substantive term systems [Rytikova, 2008, 2010].

A number of articles related to biotechnological terminology were written by O. Myshak: "The main means of formation of biotechnological terms" (2017), "Definition of the Term Biotechnology" (2019), "Morphological peculiarities of English one component terms of biotechnologies" (2017), "Formation of English biotechnological terms on the basis of Greek and Latin prefixes" (2018), "Abbreviation as a method of terminology formation used in biotechnology" (2017).

O. Myshak devoted a large number of studies to the structural and semantic analysis of English biotechnological terminology, its classification and evolution (Myshak, 2016, 2017).

Results and Discussion. Researchers agree that biotechnological terminology, which is at the stage of formation in connection with the high level of innovation and dynamism of biotechnology, requires the arrangement of a special

vocabulary, which makes the development of a classification of its terms relevant. The systematization of terms in the form of a classification will contribute to a deep understanding of the content of lexical units in the field of biotechnology.

In the article by O. Myshak "Classification of English biotechnological terminology" (2017), it is emphasized that the biotechnological terminology is a complex phenomenon, since the science of biotechnology itself at the beginning of the 21st century transformed into a complex integrative science that unites several dozen sections and directions. It is characterized by the use of terms borrowed from the terminology of related disciplines – biology, medicine, microbiology, genetics, ecology, bioethics, philosophy, sociology, psychology (Myshak, 2017).

O. Myshak proposed a classification of English-language biotechnological terminology, in which the main groups of terms belonging to the general scientific, basic and proprietary terminology, which appeared within the framework of this science, are highlighted. From the point of view of the formation and development of terminology in the terminological system under study, it singles out the following groups of terms: 1) basic terms that were borrowed from other terminological systems and retained their original meaning (aerobe, gene, enzyme, chromosome, molecule, carbon, cell, pectinase, plastid); 2) derived and complex terms (phrases) (autonomous (ly) replicating segment, bacteriostatic agent, catalytic antibody (abzyme), cell suspension, chromosomal aberration, embryo transfer, feedback inhibition, polymerase chain reaction, packaging cell line, recombinant vaccine); 3) terms borrowed from terminology systems related to biotechnology, but which partially changed their semantics (Myshak, 2017).

In the course of researching English biotechnological terminology, O. Myshak singles out six thematic groups: 1) technologies and methods of obtaining genetically modified products; 2) names of biotechnological products; 3) agents and substances used in biotechnology; 4) organizations whose activities are related to the biotechnological industry; 5) legal and ethical aspects of biotechnology; 6) scientific

studies of genetic engineering; 7) biotechnology industry and business; 8) problems of biosafety of the use of GMOs (Myshak, 2017).

The systematization of biotechnological terminology still remains a debatable issue, which is probably connected with the constant replenishment of the lexicon of the specialty.

For example, researchers O. Syrotina and O. Syrotin in the work "Classification of English biotechnological terminology by thematic groups" (2020) propose to group biotechnological terms into thematic groups based on their semantic properties, denoting raw materials, biological objects, biotechnological products, technologies, processes and devices that have found their application in the field of biotechnology (Syrotina & Syrotin, 2020).

O. Myshak pays due attention to semantic derivation as one of the first word-forming means of forming terminological nominations. Thus, her articles "Structural and derivational analysis of English biotechnology terminology" (2016), "The main means of formation of biotechnology terms" (2017), "Greek-Latin word-forming elements in English biotechnology terminology" (2018) are devoted to structural and semantic and derivational analysis of English biotechnological terminology.

In his other article "Formation of biotechnological terms in English and Ukrainian languages" (2017), O. Myshak analyzes the specifics of the formation and structure of single-component biotechnological terms in English and Ukrainian languages. The author identified common trends in word formation characteristic of both studied languages, which include cases of affixation preponderance as a way of creating biotechnological terms, features of the formation of composites with a preference for terms with a connecting vowel in the Ukrainian language, and writing words with a hyphen in the English language. On the basis of the analysis of the existing forms of single-component terms, the most productive methods of their formation by the affix method using a large number of Latin and Greek elements have been established (Myshak, 2017).

The scientific studies of O. Syrotin

"Multi-component English terms of Biotechnology sphere" (2017) and "Peculiarities of the structure and translation of biotechnological terms" (2012) are devoted to the study of multi-component biotechnological terms and their translation, in which the specifics of the functioning terms-phrases and complex cases are considered their translation due to semantic and syntactic inconsistencies of structures in the Ukrainian and English languages. Based on a comprehensive study of the subject area of biotechnology, the author concludes that the heterogeneity of its composition and content, its depth and multifacetedness have a huge impact on the branching of the lexical system of biotechnology and its terminology in particular. The late development of science and, accordingly, the terminology system justifies the use of the terminologies it has already formed in a number of related fields of knowledge, therefore the terms-phrases are the most typical for the terminology system of biotechnological science. The researcher examines the functioning of multi-component biotechnological terms and possible options for their translation, draws attention to the fact that biotechnological terminology is prone to polyvariance during translation, polysemy or homonymy, and complex words mostly require special knowledge and understanding when translating them (Syrotina, 2012, 2017).

The question of neologization in the terminology of the biotechnological sphere was in O. Syrotina's field of vision (Syrotina, 2020). The researcher's article "Neologisms in the English terminology of the field of biotechnology" (2020) is devoted to the presentation of the study results of one of the possible ways of the appearance of terms in the biotechnology field, namely neologization, and the study of the terms-neologisms widely represented in its terminology. The author studied neologisms in the English language of the biotechnology biotechnology, which arose at the end of the 20th - the beginning of the 21st centuries in connection with the rapid pace of its development, approaches to the classification of innovations were revealed. Special attention was paid in the work to the representation of the most common models of the formation of neologisms of the English language in the terminology of the biotechnology field. Analyzing the structural

and semantic features of the neologisms of the specified field, O. Syrotina came to the conclusion that the English language of the biotechnology field finds resources for replenishing the vocabulary due to lexical and semantic derivation. The word structure plays a leading role in the creation of neologisms in the biotechnology field. A more productive way of word formation of neologisms is the morphological way, which is based on affixation, word formation, conversion, telescoping, reduction in the form of abbreviation and acronymization. All methods of formation of neologisms are based on the principle of "economy of language", when new words become more informative than their predecessors, acquiring a new semantic meaning. The research carried out indicates the perspective of studying neologisms in the field of biotechnology. Thanks to rapid development, this branch of science can contribute to the emergence of new terms that will spread and acquire the status of neologisms.

L. Rogach focuses his attention mainly on the semantic phenomena characterizing the English biotechnological terminology (Rogach, 2019). In her work, the author also set a goal to determine and describe the special meanings of English terms of biotechnology in comparison with the words of the common language and terms of other sciences, as well as to analyze terminological synonymy and polysemy. The analysis made it possible to reveal that a certain number of terms in the English terminology of biotechnology were formed by the terminology of commonly used units. The ratio of special and commonly used vocabulary was revealed using the selection of common semantic features, i.e. sem.

The article "Paradigmatic relations in the English terminology of Biotechnology" deals with paradigmatic relations in the English terminology of the biotechnology sphere (Syrotina, 2021). The aim of this work is to study such paradigmatic relations in biotechnological terminology as synonymy and antonymy. The author focuses on the generalization of theoretical views on the essence of the phenomena of synonymy and antonymy in terminology in general. Using the example of terminological units in the biotechnology sphere, the features of the use of synonymous and antonymic units in

English for the purpose of differential nomination of a fragment of the linguistic picture of the world are shown. The author identified and analyzed the main types of synonyms and antonyms and their structural features in the studied term system.

At this time, we can probably talk about the quantitative predominance of articles on biotechnological terminology written in the aspect of a formal-structural approach. At the same time, terminologists emphasize the relevance of the cognitive approach, noting that it is the key to researching new concepts in the biotechnology field.

Over the past few years, O. Syrotina has published several articles, devoted to conceptual dominants and cognitive categories of English-language biotechnological terminology (Syrotina, 2020, 2021). Syrotina's research "Concept categories expressed in English terms of the biotechnology sphere" (2022), "Representation of the space category in the English terminology of biotechnology" (2021), "Means of representation of the feature category in the English biotechnology terminology" (2021) deals with the study of modern terminology of biotechnology within the framework of the cognitive paradigm.

The study of biotechnological terminology from the perspective of cognitive linguistics is associated with the research of the role of epistemological categories and their linguistic expression in the terminology being studied. It has been established that certain categories play an important role both in the emergence of a scientific concept and in the formation of the name that reflects it. The author sets himself the goal of revealing the functional features of the categories of space, process and attribute in the language of biotechnology and identifying a set of tools in the English language that serve to express these categories.

In her study "Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere" (2020), O. Syrotina has concluded that metaphorization is a common phenomenon that needs attention from linguists. The processes of metaphorization have demonstrated extraordinary activity in terminology, being based on the use of signs of some subject spheres to refer to others.

Based on the theory of conceptual metaphor in the framework of biotechnological terminology, the author identifies the main donor zones, which are considered as a source of metaphorical nominations of biotechnological terms. In her article, the researcher presents the main categories of metaphorization types of the studied terminology and definitions of biotechnological terms, at the same time distinguishes the lexical meanings of source words and their semantic components involved in the transfer of meaning. O. Syrotina concluded that the processes of metaphorization showed extraordinary activity in terminology, based on the use of signs of some subject areas to denote others [Syrotina, 2020]. The author found out the main areas-sources of metaphorical nominations within the field of "biotechnology", among which the HUMAN donor zone is the most productive.

O. Syrotina's article "Anthropomorphic metaphor in the English terminological system of biotechnology" is devoted to the analysis of the most effective way of creating terminological units in the biotechnology terminological system based on anthropomorphic metaphorization. The author considers the semantic groups of metaphor terms formed on the basis of the cognitive transfer of lexemes relating to the structure of the human body, his behavior, mental states and moods, life activities and everyday life, into a specialized field due to the external or functional similarity between the objects of the source field and target fields [Syrotina, 2020].

Conclusion. Therefore, Ukrainian linguists pay considerable attention to the study and analysis of English-language biotechnological terminology. Researchers view biotechnology terminology as complex and diverse because it combines elements from various scientific fields such as biology, medicine, microbiology, genetics, ecology, and others. Such a synthesized terminology requires the systematization and classification of terms for a better understanding of their meanings and usage.

In these studies of Ukrainian linguists, significant results were achieved in the study of biotechnological terminology. Researchers have already analyzed the origin and structure of biotechnological terms,

established their roots in Greek and Latin, and examined the main components of the terms. Some studies have already proposed a classification of biotechnological terminology based on its semantic properties. The proposed research examines neologization processes in biotechnological terminology in detail, identifies and classifies new terms and innovations in this field.

Linguists emphasize a cognitive approach to the study of biotechnological terminology. This approach is considered the key to understanding new concepts in biotechnology. Studies by linguists indicate the importance of epistemological categories in the formation of scientific concepts and the choice of appropriate terminology. The categories of space, process, and sign appear to be key in the formulation of scientific concepts in biotechnology.

Attention is focused on the phenomenon of metaphorization in the English terminology system of biotechnology, which is actively used to create terms and nominations in this field.

However, the biotechnological terminosphere needs further investigation. Here are some of those aspects.

Terminology development: given the rapid changes and innovations in biotechnology, further research is needed to continually update and expand the terminology and adapt it to new discoveries and technologies.

Список використаних джерел

1. Ритікова Л. Л. Особливості формування біотехнологічної термінології англійської мови. *Аграрна наука і освіта*. 2008. Т. 9. № 3-4. С. 122-126.

2. Ритікова Л.Л. Біотехнологічна терміносистема в контексті становлення наукової галузі. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Philologia/62670.doc.htm

3. Порач Л. Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2019. Вип. 17. С. 112-120.

4. Сиротіна О. О., Сиротін О.С. Класифікація англійської біотехнологічної термінології за тематичними групами. «International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис»

Language differences and translation of terminology: an important aspect is the study of language differences between Ukrainian and English biotechnology terminology and the development of effective strategies for their translation and adaptation in the Ukrainian context. English biotechnology terminology has a significant influence on the Ukrainian language due to global processes and innovations in this field. The attention of linguists should be drawn to the significance of the process of borrowing English-language biotechnological vocabulary into the Ukrainian language. Researchers should study the processes of word formation, adaptation and use of foreign words in the Ukrainian language. It is necessary to investigate the structural, semantic and syntactic features of these borrowings, as well as their influence on the lexical composition of the language.

Semantic analysis of terminology: further research into the semantic properties of terms and their use in different contexts can contribute to a better understanding of the essence of biotechnological concepts.

Standardization and unification of terminology: it is important to continue work on standardization and unification of terminology in this field to ensure its quality and consistency.

All these tasks are important for the further development of biotechnological terminology and its successful use in scientific research and education.

Vol. 11, № 4, 2020. С.93-98.

5. Сиротіна О. О. Неологізми в англійській термінології сфери біотехнології «International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 11, № 1, 2020. С. 94-99.

6. Сиротіна О. О., 2020. Антропоморфна метафора в англійській терміносистемі біотехнології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія». Вип. 84. С.62-65.

7. Сиротін О. О. Особливості структури та перекладу біотехнологічних термінів. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2012. № 2 (4). С. 206-209.

8. Myshak E. Structural and derivational analysis of English biotechnology

© O. Syrotina

terminology. *Cogito-Multidisciplinary Research Journal*, 2016. No.4. P. 131-136.

9. Myshak E. The main means of formation of biotechnological terms. *European Journal of Research*. 2017. Vol. 3 (3). P. 19- 40.

10. Myshak E. Classification of English biotechnological terminology. *Euromentor Journal-Studies about education*. 2018. № 9 (03). P. 90-99.

11. Myshak E. Formation of biotechnological terms in English and Ukrainian languages. *Euromentor Journal-Studies about education*, 2017. No. 8 (4). P.150-160.

12. Syrotina O. Paradigmatic Relations in the English Terminology of Biotechnology. *Cogito: Multidisciplinary*. 2021. No. 3. P.172-187.

13. Syrotina E. Concept Categories Expressed in English Terms of the Biotechnology Sphere. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, 2022. No. 1. P.174-187.

14. Syrotina E. Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, 2020. No. 2. P.202-212.

15. Syrotin A. Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. *Cogito. Multidisciplinary. Research Journal*. 2017. No 3. P. 78-86.

References

1. Rytikova, L. L. (2008). *Osoblyvosti formuvannya biotekhnolohichnoyi terminolohiyi anhlivs'koyi movy [Peculiarities of formation of biotechnological terminology of the English language]*. *Ahrarna nauka i osvita [Agrarian science and education]*. Vol. 9. No. 3-4. P. 122-126.

2. Rytikova, L. L. (2010). *Biotekhnolohichna terminosistema v konteksti stanovlennya naukovoyi haluzi [Biotechnological terminology in the context of the development of the scientific field]*. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Philologia/62670.doc.htm

3. Rogach, L. (2019). Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology. *Modern research on foreign philology*. Issue 17. P. 112-1204.

4. Syrotina, O. O., Syrotin, O. S. (2020). Classification of English biotechnological terminology by thematic groups]. *International journal of philology*. Vol. 11 (4). P. 93-98.

5. Syrotina, O. O. (2020). Neologisms in the English terminology of the field of biotechnology *International journal of philology*. Vol. 11 (1). P. 94-99.

6. Syrotina, O. O., (2020). Anthropomorphic metaphor in the English terminological system of biotechnology *Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin Series "Philology"*. Vol. 84. P.62-65.

7. Syrotin, O. S. (2012). Peculiarities of the structure and translation of biotechnological terms. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series "Philological sciences"*. No. 2 (4). P.206-209.

8. Myshak, O. (2016). Structural and derivational analysis of English biotechnology terminology. *Cogito-Multidisciplinary Research Journal*. No.4. P. 131-136.

9. Myshak, E. (2017). The main means of formation of biotechnological terms. *European Journal of Research*. Vol. 3 (3). P. 19- 40.

10. Myshak, E. (2018). Classification of English biotechnological terminology. *Euromentor Journal-Studies about education*. № 9 (03). P. 90-99.

11. Myshak, E. (2017). Formation of biotechnological terms in English and Ukrainian languages. *Euromentor Journal-Studies about education*. No. 8 (4). P.150-160.

12. Syrotina, O. (2021). Paradigmatic Relations in the English Terminology of Biotechnology. *Cogito: Multidisciplinary*. No. 3. P.172-187.

13. Syrotina, E. (2022). Concept Categories Expressed in English Terms of the Biotechnology Sphere. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*, No. 1. P.174-187.

14. Syrotina, E. (2020). Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. *Cogito-Multidisciplinary research Journal*. No. 2. P.202-212.

15. Syrotin, A. (2017). Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. *Cogito. Multidisciplinary. Research Journal*. No. 3. P. 78-86.

Біотехнологічна термінологія в дослідженнях українських мовознавців

Олена СИРОТІНА,

кандидат педагогічних наук,

доцент іноземної філології і перекладу мов і перекладу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

Email: o.mishak@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4802-4891>

Анотація. Мета цієї оглядової статті полягає у систематизації результатів наукових досліджень українських мовознавців, присвячених вивченню біотехнологічної термінології. Біотехнологія, як важлива галузь наукових досліджень та технологічного розвитку, надзвичайно швидко розвивається, що вимагає постійного оновлення та розширення лексичних та термінологічних баз. Українськими мовознавцями аналізуються походження та структура біотехнологічних термінів, класифікація та еволюція термінології в цій галузі. Також розглядаються аспекти неологізації та інновацій в термінології біотехнології. У статті відзначаються досягнені результати українських мовознавців у вивченні походження, семантичного та морфологічного аналізів термінів. Наголошено на тому, що українські дослідники активно працюють над систематизацією та класифікацією термінології, а також досліджують специфіку формування та структуру біотехнологічних термінів. Автором визначаються проблеми, які потребують подальших досліджень. По-перше, біотехнологічна галузь продовжує зростати та розвиватися, що призводить до появи нових термінів та концепцій. Ця динаміка вимагає постійного оновлення та розширення термінологічних баз. Деякі аспекти семантичних відтінків термінів також можуть вимагати подальшого уточнення та аналізу. По-друге, важливим завданням є вивчення перекладу біотехнологічної термінології та адаптації її до української мови. Переклад термінів та виражень інколи вимагає створення нових аналогів, які б відображали сутність біотехнологічних процесів та концепцій. Це може бути важкою задачею через специфіку галузі та неоднозначність деяких термінів. Загалом, вивчення біотехнологічної термінології є важливим елементом розвитку наукових досліджень та освіти в Україні. Інтеграція української науки та освіти у глобальний науковий простір вимагає розуміння та використання актуальної термінології, що сприяє ефективній комунікації та обміну знаннями в цій важливій галузі. Наголошено, що подальший розвиток біотехнології та вивчення її термінології є важливим завданням для наукових досліджень та освіти в Україні, що сприяє інтеграції української науки та освіти у глобальний науковий простір.

Ключові слова: біотехнологічна термінологія, дослідження, українські дослідники, наукові статті.

LITERARY STUDIES. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82-1/-9

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.08](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.08)**Деконструкція національних нарративів: трагікомедія і трагіфарс (драматургія Л. Тимошенко, Лени Лягушонкової, В. Ченського)****Жанна Бортнік,**

кандидат філологічних наук, доцент

Волинський національний університет імені Лесі Українки

43052, Волі, 13, Луцьк, Україна

Email: bortnikzhanna@ukr.net<https://orcid.org/0000-0002-3461-791X>

Анотація. У статті досліджено трагікомедію і трагіфарс як драматичні жанри, актуалізовані в сучасній драматургії, та схарактеризовано їхню специфіку. Концепція лімінальності є ефективною стратегією в літературознавчих дослідженнях, яка уможливила дослідження особливостей сучасної української драми в контексті реалізації жанрової матриці ритуалу переходу в жанрах трагікомедії та трагіфарсу. Сучасні українські драматурги трансформують жанрові різновиди «побутової комедії», вдаються до трагікомедії, яка здатна продемонструвати нероздільну єдність трагічного і комічного як типовий лімінальний стан, та обирають трагіфарс, що через комічний пафос увиразнює проблемні точки соціальної структури, яка не відповідає актуальним вимогам та руйнує особистість. Жанри трагікомедії та трагіфарсу досліджено на прикладі п'єс сучасних українських драматургів Л. Тимошенко, В. Ченського, Лени Лягушонкової та ін. Поєднання комічного і трагічного є невід'ємним складником творів усіх сучасних драматургів: «комічне» стає домінантою, основою, з якої виростає «трагічне», яке переноситься на рівень свідомості читача, формуючи рецептивну лімінальність як стан пошуків, варіативності інтерпретацій, сприйняття творів складної форми. Драматурги втілюють персонажів творів в атмосфері радості, сміху, гротескового комізму, при цьому трагічний пафос сформовано образами п'єс, які створюють атмосферу катастрофи, яка наближається і яку герої не відчувають. Традиційні образи та сюжети автори перетворюють на кіч, роблять їх засобом критичного кемпу: деконструють в жанровій матриці ритуалів переходу. Особливістю художнього стилю драматургів, що формує трагікомічну основу, стає контраст комічного та трагічного: автори реалізують комічний сюжет, який може завершитися трагічним фіналом, або трагічне перетворюють на оптимістичне.

Ключові слова: лімінальність, ритуал переходу, трагікомедія, трагіфарс, драма, автор.

Актуальність (Introduction).

Сучасна українська література демонструє особливий етап розвитку, в якому особливе місце посідає драматургія. Українська драма на нинішньому етапі виявляє низку особливих ознак, які можна об'єднати поняттями «межовий», «пограничний», «трансгресивний», «лімінальний». Введена в науковий обіг Арнольдом ван Геннепом (1908) і Віктором Тернером (1966), «лімінальність» втілює ознаки ідеї переходу як психологічного і соціального стану особистості та суспільства та має широкий методологічний потенціал. Поняття «лімінальність» А. ван Геннеп у праці «Rites de passage» залучає до «характеристики обрядів переходу, які супроводжують зміну місця, стану,

соціального статусу», тобто лімінальність стає перехідним періодом між початковою визначеністю, відтак відмовою від неї (сепарацією – відчуженням) та далі обраним та прийнятим новим статусом (інкорпорацією – об'єднанням) (Genner, 1960). Для усвідомлення особливостей сучасної української драматургії (Bortnik, 2023) доречно залучити термінологію концепції лімінальності та ритуалів переходу формує такий кут зору, який висуває на перший план спрямування на експеримент, нові трансгресивні теми та форми творів, які залучає сучасна українська драма для втілення установок сучасності в авторській моделі світу. Одними з актуальних жанрових форм сучасної драматургії є трагікомедія і трагіфарс, які увиразнюють

© Ж. Бортнік

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

межову естетику та втілюють жанрову матрицю ритуалу переходу як сучасну авторську стратегію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). В. Тернер детально розглянув специфіку лімінальної фази (Turner, 1977), відтак розширив антропологічний контекст, залучаючи елементи феноменологічного підходу, продемонстрував можливості трансформації моделей ритуалу в унікальні культурні феномени. Особливості та закономірності періодів «лімінальності» вивчали вчені різних галузей знань та наук: А. ван Геннеп, В. Тернер, Г. Бгабга, К. Белл, І. Нордін, Е. Голмстен, С. Гіліад, М. Глакман, Е. Дюркгайм, К. Леві-Стросс, Дж. Кросбі, В. Кубра, Д. Кемпбел, Б. Лінкольн, А. Редкліф-Браун, А. Заколцаї та ін.). Дослідники цього явища розглядають лімінальність як період «життєвих змін», як «криза розвитку» в обрядах переходу, як зміна статусу, цінностей, норм, свідомості, як потенційні можливості для створення альтернативного межового світу.

Мета статті – дослідити трагікомедію і трагіфарс як драматичні жанри, актуалізовані в сучасній драматургії, та схарактеризувати їхню специфіку.

Методи дослідження (Methods of research) складають праці науковців у царині вивчення лімінальності на різних етапах розвитку суспільства та культури: від усвідомлення межових феноменів в античній філософії, у філософських та літературно-критичних працях Ф. Сіднея, П.-Б. Шеллі, Ф. Шиллера, Ф. Ніцше, І. Канта, Ж.-П. Сартра, В. Ізера, М. Фуко, К. Г. Юнга, Р. Барта та ін., де літературу розглянуто як пограничний феномен між реальністю та уявою, мистецтво як альтернативну реальність, митця як посередника, – і до сучасних досліджень лімінальних явищ у філософії, соціології, етнографії, постколоніальних практиках, літературі та культурі загалом К. Белл, Г. Бгабги, Дж. Кросбі, І. Гілсенан-Нордін, М. Спаріосу, Д. Утрацької, Л. Горбунової та ін. Теоретико-методологічною основою дослідження також є праці українських дослідників сучасної української драматургії О. Бондаревої, Є. Васильєва, Т. Вірченко, Г. Веселовської, О. Вісич,

Л. Закалюжного, Н. Мірошниченко та ін. Герменевтичний метод уможливив аналіз драматургічних творів як єдиної смислової цілісності усіх складників в контексті функціонування в лімінальній фазі, крізь призму жанрової матриці ритуалів переходу.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion). Лімінальна фаза передбачає дифузію, відтак синтез ознак попередньої та наступної структур, які переплітаються, деформуються, реалізуючи діалектичну єдність та боротьбу протилежностей. На цьому етапі лімінар (суб'єкт, який перебуває на лімінальній фазі) осмислює свої властивості, які були характерні для нього на попередньому етапі, підважує їх та ставить під сумнів, усвідомлює, що ж з цього потрібно лишити в минулому, а що, трансформуючи, привласнити. Цей процес вимагає від лімінара погляду на власну реальність крізь призму комічного, адже критичний пафос дозволяє виразити об'єкти сепарації, а комічні форми спрощують тягар відмови та формують основу для деструкції шаблонів і стереотипів стабільної системи. Мистецька лімінальність мотивує дифузію та синтез, реалізує нові жанрові утворення, які оприявнюють відмову від «чистих» жанрів, натомість демонструють поєднання полярного, антитетичного.

Одним із найбільш затребуваних видів жанрової трансформації в лімінальній драматургії є дифузія, яка зреалізувалася в сучасній драмі актуалізацією жанрів трагікомедії та трагіфарсу. Трагічний пафос тут дозволяє виразити сторони структури, які гальмують можливість для розвитку особистості та суспільства, комічне та фарсове втілює художнє руйнування залежності від структури в жанровій матриці ритуалу переходу: «Комічний аспект виявляється у трагічному, а трагічний – у комічному як єдність суперечностей» (Брехт, 1977: 210).

П. Паві, аналізуючи змішування трагічного і комічного, які нівелюють одне одного в трагікомедії, зауважував (цитуючи К. Ф. Геббеля): «Трагікомізм як двозначна і подвійна структура дозволяє показати неспроможність людини протистояти

гідному собі супротивнику. «Трагікомізм з'являється там, де трагічна доля виявляє себе не у трагічній формі; де, з одного боку, насправді маємо людину, що бореться і яку долають, але, з іншого, бачимо силу не моральну, а «болото» обставин, котре засмоктує тисячі людей, не жаліючи нікого» (Паві, 2006: 542–543). У цій дефініції дослідник позначив структуру образом «болота обставин», який оприявнює аспекти сепарації: для персонажа у творі воно часто стає нездоланим, для реципієнта створює альтернативну модель реальності, художній рецептивний досвід, що уможливить сепарацію та лімінальний стан. У цій парадигмі для зображення гострого відчуття трагічності драматурги активно залучають абсурдистську естетику, де зближення трагічного та комічного є засадничою основою. Е. Йонеско, міркуючи над проблемою хиткої межі між трагічним та комічним, писав: «Візьміть трагедію, прискорте дію і отримаєте комічну п'єсу; повністю звільніть персонажа від психології, і отримаєте ще більш комічну п'єсу; перетворіть своїх персонажів на соціальні типи, списані з дійсності, і ви знов отримаєте комічну п'єсу...» (цит. у Васильєв, 2017: 271).

Трагіфарсу властиві ознаки, які уможливлюють втілення лімінальної естетики: «місце і час дії трагіфарсу є умовними, схематичними»; «персонажі трагіфарсу є здебільшого примітивними, одновимірними»; для нього характерні стрімкий сюжет, «буфонада, ексцентрика, фізичні сутички, словесні каламбури, бурлеск і травестія», «органічний синтез трагедії і фарсу та єдність трагіфарсового відчуття», «трагіфарсова невідповідність героя і ситуації» (Васильєв, 2017: 286–291).

У сучасній українській драматургії жанри трагіфарсу і трагікомедії представлені у творчості Л. Тимошенко, Лени Лягушонкової, В. Ченського, І. Білиця, О. Доричевського, О. Гриценко, Н. Захоженко, творчого об'єднання «Піратська бухта» (Б. Циганка, О. Набоки) та ін. Поєднання комічного і трагічного є невід'ємним складником творів усіх драматургів-лімінарів, однак у п'єсах зазначених авторів «комічне» стає

домінантою, основою, з якої виростає «трагічне»: часто відчуття трагічності існування переноситься на рівень свідомості читача, формуючи рецептивну лімінальність, коли персонажі творів представлені в атмосфері радості, сміху, кумедного гротескового комізму, втім, відчуття катастрофи, яку вони не бачать та яку усвідомлює реципієнт, формує трагічний пафос. Розширення образів блазня типами з «комедії дель арте», а також прийомами водевілю (лібрето, мюзіклу) дозволяє увиразнити образи-маски. Трансформація драматичних жанрів через представлення «трагічного» формою, яка створена для комічного або мелодраматичного, яскраво представлена у творчості Т. Киценко: монологи довічно ув'язнених жінок в опері (водевілі) «Пеніта ля трагедія», трагедії лікарів і їхніх пацієнтів у «документальній саунддрамі» з елементами водевілю «Білохалатність» (тим більш трагічний вигляд мають події на тлі активних, веселих пісень персонажів), в п'єсі «Іван Федорович Шпонька та Червона свитка».

Драматург **Віталій Ченський** активно працює в жанрі трагікомедії («Енеїда», «Улісс», «Чужа кров») і трагіфарсу («Мініп'єси», «Лабрадор» та ін.). Визначальним у творах автора стає мотив пошуку персонажем власної ідентичності в його особистісному прагненні бути «своїм» у системі та водночас підсвідомому (анархічному, хаотичному) бунті проти неї через відчуття руйнування, яке несе структура: образ цього бунту створює основу для комічного, а болісність його результатів визначають підґрунтя для трагічного. В. Ченський створює образи персонажів, увиразнюючи в них дві антитетичні домінуючі риси та максимально їх гіперболізує у внутрішньому зіткненні – одна оприявнює соціального Іншого (Персону), інша втілює індивідуалізм Я, яке формується в усвідомленні своєї Тіні (за К. Г. Юнґом). Персонажі текстів автора – часто його ровесники, автобіографічний складник формує основу для реалізації авторської ідеї, оприявнює актуальні проблеми сучасності. Герої ховають за сміхом внутрішні проблеми, стихійний бунт визначає їхню роль у соціумі як маргіналів,

невдах та визначає трагіфарсову невідповідність героя і ситуації.

Тексти В. Ченського наповнені словесними каламбурами, сутичками, ексцентричними вчинками, різкими поворотами, реалізують дифузію трагічного і фарсового, трагічного і комічного. Автор часто обирає бурлескну форму для своїх п'єс, осмислюючи великі національні наративи, у яких його персонажі шукають своє власне місце: Віталік («Улісс») та Павлік («Свіжа кров») у народному епосі про Майдан; Серій і Євген («Лабрадор»), троянський (український) біженець Еней («Енеїда») в історії АТО та окупації Донбасу. Так, Еней з Трої (Донбасу) шукає власне місце в новому для нього світі, поступово визначає, що тут по-справжньому своє: *«Еней: Знаєш, я теж спочатку якби не по своїй волі почав егейською... Думає, на всяк випадок. Ситуація зараз неспокійна. А ми ж погорільці, увагу привертаємо, ну такє... Спочатку через силу. Поступово звик. І зараз знаєш, що... Зараз іноді ввечері в мене такє відчуття по тілу... немов генетичної код змінюється. Отак от... Ахат: А це добре? Еней: Ну... Сам подумай. Нам тут жити. Це наша батьківщина. А куди ще податись? <...> Отже нам треба гуртуватися якось усім»* (Ченський, 2018). Вистава «Енеїда» була поставлена 2020-ого року Одеським академічним українським музично-драматичним театром імені Василя Василька (реж. М. Голенко) та стала переможцем у номінації «Найкраща драматична вистава Третього всеукраїнського фестивалю-премії «Гра»». Спектакль «Віталік» у постановці київського «Дикого театру» за п'єсою «Улісс» був визнаний найкращою виставою камерної сцени 2018 року на Першому всеукраїнському театральному фестивалю-премії «Гра».

Драматургія **Людмили Тимошенко** реалізує жанр трагікомедії: «Золоті Лосіни» (2013), «Не мона відержат» (2014), «Якось в Морському» (2015), «Таємний Агент Христина» (2015), «Богадільня» (2017), «Дурний Микола» (2018), «Поминки» (2019), «Дядя Міша проходить мимо» (2020), «П'ять Пісень Полісся» (2020), «Історія одного провізора або Малайські

панголіни ні в чому не винні» (2022) та ін. Л. Тимошенко – драматургиня, сценаристка, кандидатка філософських наук, докторка політичних наук, авторка численних статей і монографій, з 2013-ого року пише п'єси. Л. Тимошенко написала сценарій до кінострічки «ГКЧП» (разом із А. Непиталюком): фільм отримав премію як найкращих короткометражний ігровий фільм Національної премії кінокритиків «Кіноколо» (2023 р.), а також здобув українську національну кінопремію «Золота дзиґа», став лауреатом премії «Чорний лотос».

Л. Тимошенко звертається до жанру побутової комедії як такої, яка найкраще може відобразити авторські художні спрямування, сепарується від усталеної традиції жанрового різновиду, що став втілювати кічеву культуру, трансформує побутову комедію, додаючи їй трагічного пафосу та шукаючи нові прийоми, які могли б реалізувати установки сучасності. Соціально-побутові та побутові комедії сформувалися через потребу висміювання соціального середовища, консервативних норм життя, певних правил соціальної поведінки, мовлення, звичаїв, родинних стосунків. Персонажами таких п'єс були зазвичай прості люди, маргінали, принижені та пригноблені, які силою своїх почуттів та щирості підносилися автором вище тих прошарків суспільства, за якими була влада та гроші. Не дивно, що такий тип драми затребуваний на лімінальному етапі, адже є усталена традиція побутової комедії, яка потребує деструкції в її сталому незмінному вигляді, відтак реконструкції у власній авторській інтерпретації як побутової трагікомедії, де жанрові особливості, оновлені та переосмислені, стають основою для формування спільних цінностей в ритуалі переходу.

Не випадково однією з перших п'єс Л. Тимошенко стала драматургічна переробка комедії М. Старицького «За двома зайцями» – «Не мона відержат». Авторка бере за основу сюжет обману, маніпуляцій та мотив одруження задля збагачення, натомість реалізує історію, яка відбувається в сучасній Україні. Л. Тимошенко залучає персонажні гендерні інверсії (замість Голохвастова тут жінка –

збанкрутіла масажистка Ірена, яка хоче вийти заміж за Едіка, сина власників пилорами; замість Лимарихи – трансвестит Павліна тощо). Авторка формує мовленнєву картину світу персонажів через використання поліського діалекту, увиразнює побутові проблеми маленького провінційного поліського містечка: *«Зінаїда Олегівна: Мі чесно життя прожили, синочка на ноги поставили, образование європейське дали. Хто ще в нашому районі в заграниці на навчання дитину віддав? Хіба син начальника таможні і дочка главврача. А з чесних людей либонь ми одні. Он, Рулі тоже пилораму мають і шо? Відправили дітей в Київ і платять за екзамену і за заліки, бо діти вчитися не хочуть. Пливають як тее бревно по Тетереєву. Шо з них віросте, я не знаю. Повікупляли собі бехі і місят болото. Остап Остапович: Я так кажу, що і та Європа нашому Едіку нічо не дала. Просидів п'ять років і не навчився дебета з кредитом зводити, то мусили наймати іванківського бухгалтера. Куди гроші пішли? Як в суху стружку. За тії п'ять літ і на тоті деньги ще б одну пилораму збудували»* (Тимошенко, 2014).

Л. Тимошенко втілює динамічний сюжет із різкими та несподіваними поворотами, формує інтригу очікування, залучає пісні, використовує «промовисті імена» (Остап Чмир, Ірена Свєрбизад тощо), реалізує образи простих людей у їхніх звичних стосунках і проблемах, увиразнює деталі побуту, які нівелюють справжні людські цінності, натомість поглиблює побутову комедійну історію образами неоднозначних персонажів. Авторка дає кожному з героїв складну історію, яка викликає жалість та сум та на тлі якої розгортаються справжні пристрасті – знівечене кохання, спроба самогубства. У творі розкрито кризу відмови від справжньої природи – людської, гендерної, проблему фальшивих нашарувань на догоду соціуму.

Ці художні особливості, які сформувалися в перших драматургічних текстах Л. Тимошенко («Золоті лосіни», «Таємний агент Христина»), стали основою драматургічного стилю, втім, якщо на початку для жанрової природи творів були властиві і фарсові прийоми, і

елементи буфонади, то в наступних творах авторка поглиблює реалістичну складову з психологічним обґрунтуванням персонажів. Так, п'єса «Богадільня» розкриває історію самотніх старих людей, які лишилися самі та живуть в елітному будинку пристарілих: події відбуваються в 2050 році, тож авторка розповідає про своїх сучасників, якими вони будуть за 30 років у світі без книжок та фільмів. Л. Тимошенко акцентує увагу на тому, що саме її покоління може розповідати про своє життя через стільки років, що є тим найважливішим, що лишиться в пам'яті. Знову персонажі творів – прості люди з їхніми особистими смішними спогадами, які крізь роки можуть стати страшними з усвідомленням зробленого і втраченого. Л. Тимошенко втілює яскраву мовну картину світу персонажів, будує комічні діалоги, поступово з розвитком дії створює внутрішню напругу, оприявнює стереотипи системи, які зробили персонажів нещасними.

Особливістю художнього стилю Л. Тимошенко, що формує трагікомічну основу, стає контраст комічного та трагічного: авторка реалізує комічний сюжет, який може завершитися трагічним фіналом, або навпаки – трагічне перетворюється на оптимістичне. Герої Л. Тимошенко – кумедні невдахи чи маргінали, нещасні чи прибиті побутом люди, але авторка завжди з особливою увагою до деталей та почуттів вивищує своїх героїв щирістю їхніх переживань, ніби повертає їх хорошою стороною до читача. Так, у трагікомедії «Дурний Микола» (Тимошенко, 2018) авторка втілює сюжет пошуку щастя двома невдачами – самотньою, вже не зовсім юною викладачкою Христиною, яка майже втратила надію знайти своє кохання, і її колишнім хлопцем Васьком, бабієм та п'яничкою. Яскраві смішні діалоги, епізоди повернення в минуле, вставні частини, в яких розігруються історії, що вигадує персонаж, неочікуваний фінал, просте розмовне мовлення (поліський діалект та суржик) формують образи щемких та ніжних стосунків звичайних людей, які, попри старі образи та амбіції, намагаються відлущити неважливе та усвідомити головне.

Трагікомедія Л. Тимошенко «Поминки» реалізує сюжет зустрічі сім'ї (брата, сестри, батька, родичів та знайомих) на поминках бабусі: авторка детально і щемко відтворює сімейний церемоніал, знайомий кожному українцеві, з підготовкою до події, купівлею важливих продуктів, подарунками родині, типовими розмовами за столом, батьківським моралізаторством – усе це показано кумедним і щемко сентиментальним. Втім, за цими розмовами і за цим церемоніалом – не зовсім щасливі люди, які на якусь мить запитують себе про причини та згодом знову повертаються до рутини та побутових проблем, а фінал, який мав би змінити щось в житті героїв, виводить все майже в початкову точку: за фарсовою бійкою – «болото» побуту.

П'єса Л. Тимошенко «Дядя Міша проходить мимо» розповідає про мрії дівчини Ліди стати стюардесою, адже побутові негаразди та безгрошів'я, як їй здається, можна здолати тільки такою особливою, не прив'язаною до землі професією. Рід занять, пов'язаний з небом, асоціюється у героїні з роботою дядька Кості, успішного та багатого, який забезпечував Ліду і її маму та раптово помер. Ліда робить цю спробу вирватися, але, розчарована, повертається додому і раптом усвідомлює цінність рідних людей у своєму житті та химерність того ідеалу, до якого вона прагнула. Система сформувала мрію про красиве життя – випробування героїні увиразнили те, що справді важливо, тож дали можливість створити нову ціль. І знову у цій п'єсі за побутовими кумедними розмовами – сумні та щемкі історії людей у пошуках щастя.

П'єса «П'ять Пісень Полісся», вистави за якою у 2023 р. йдуть у чотирьох театрах України, бере за основу трагічні історії, побудовані на реальних подіях та реалізовані як розповіді з поступовим відгадуванням загадок. Сюжет кожної частини п'єси – історія злочину, який оприявнює страшні сторони радянської системи, що сформувала людей такими. Натомість остання (п'ята історія) відрізняється і за пафосом, і за стилем, і за образами персонажів. Л. Тимошенко говорила під час інтерв'ю, що один з режисерів просив дозволу прибрати

останню новелу, але авторка не погодилася. Цілком логічне рішення, адже це руйнує задум: суперечить і авторському стилю (мусить поєднуватися трагічне з комічним), і нівелює жанрову матрицю ритуалу переходу, згідно з якою не достатньо зруйнувати міф – потрібно й реконструювати його, сформувати основу для спільних цінностей. Цю функцію у п'єсі виконує «п'ята пісня»: втілює сюжет єдності людини з землею через здатність відчувати її по-особливому, берегти від загрози та бути готовим захистити.

В одній з постановок п'єси «П'ять пісень Полісся», здійсненої театром «Гармидер» (Бортнік, 2023), режисеркою Р. Порицькою за основу вистави взято жанрову матрицю ритуалу переходу.

Лена Лягушонкова, авторка трагіфарсів «BAZA», «Мать Горького», «ПГТ», «Як у людей», «Мать Горького», «Чума» (у співавторстві з К. Пеньковою), «ПГТ», «Ернан Кортес та інші» та трагікомедій «Чапаєв і Василіса», «Тополь М. летить на кішку Брошку» тощо, у 2022 році отримала премію «European Drama Award» від Schauspiel Stuttgart, де була визнана найкращою молодою драматургинєю Європи. Творчість Лени Лягушонкової представляє деконструкцію національних наративів, нав'язаних колонізатором – від перших п'єс, створених за особистими спогадами та на основі автобіографічного матеріалу, де персонаж шукає власну ідентичність, намагаючись відлучити Чуже комічним перевертанням та буфонадою, до п'єс, написаних з початком повномасштабного вторгнення, в яких авторка виводить на перший план проблему долання комплексу меншовартості перед Чужим, руйнуючи його фарсовими прийомами, та актуалізує національні архетипи.

П'єси Лени Лягушонкової представляють жанр трагіфарсу в сучасній українській драматургії, який вона реалізує за допомогою таких прийомів:

1. Створює образ головного героя п'єси – лімінара, увиразнюючи, з одного боку, його розгубленість через те, що він відірвався від структури та шукає своє місце в антиструктурі, з іншого боку, втілює образи гротескових, одновимірних персонажів, які представляють структуру,

гіперболізує їхні провідні риси як ознаки руйнівної системи. Авторка створює образ персонажа-лузера («свідоме лузерство» як протест), оповідача, свідомість якого спрямована на об'єкти навколишнього світу, та реалізує у п'єсах переживання «тут і тепер» з приводу осмислення цих об'єктів. Переважна більшість героїв у п'єсах Лени Лягушонкової, призму бачення яких представлено у творах, історії яких є основою сюжету, – це жінки, що виявляє і автобіографічний складник, і авторську позицію щодо деструкції стереотипного образу жінки у структурі.

2. Лена Лягушонкова залучає стратегію критичного кемпу як способу іронічного переосмислення кічу його ж засобами: «...трансформуючись у кемп, кіч естетизується і стає підкреслено штучним та іронічним, а відповідно його природа змінюється – ненаївний кіч коментує себе самого та іронізує над самим собою і над тим, що він репрезентує. Можна навіть говорити про кемпову стратегію, якою послуговується кіч, особливо в тих випадках, коли йдеться про демаскування сконструйованості, зробленості естетичних, культурних і політичних образів та смаків. У цьому разі кіч перетворюється на своєрідне підморгування з приводу кічу» (Гундорова, 2013: 469). Т. Кулка, досліджуючи природу кічу, виокремив три ознаки, якими можна виразити головні його властивості: високу емоційну насиченість зображення (красивого, милого, щемкого); об'єкти зображення стабільні та легко впізнавані реципієнтом (без різних варіантів інтерпретацій), відтак викликають однозначну реакцію (сльози, замилювання, сміх, обурення тощо); кіч не змінює картину світу реципієнта, не дає нових уявлень про реальність (Кулка, 1996: 37–38).

У текстах авторки кіч є призмою, яка гіперболізує шаблони системи та створює принципово важливий для авторського стилю сучасний іронічний погляд на проблему. Тож навіть у п'єсах, герої яких живуть в інших країнах або кілька століть тому, мова персонажів виразно сучасна, насичена знаками системи, сучасною лексикою, мемами, жартами та каламбурами.

Лена Лягушонкова виразно

образи-стереотипи Росії як колишньої метрополії, відтак руйнує їх іронічним перевертанням «тут і тепер»: показує захоплення персонажем «Я в минулому» російською культурою та доводить до абсурду в теперішньому. Авторка, вистави якої йдуть за кордоном, так визначала різницю сприйняття сенсів: «У різних країнах сприймають по-різному. Українці більше реагують на побутові речі: старий телевізор, “дорога стенка”, книжки, хата, сміються з локальних мемів. Для німецького глядача це ширший фокус. Для них це більше про деконструкцію російської культури. “Мать Горького” для іноземця – це темна сторона російського світу, який зазвичай не презентується. Що він має не лише привабливу сторону – величності, балету, а й величезну токсичність. Показуємо, як вона впливає на життя простих людей. Бо на умовно просту людину, яку в російській літературі називали “маленький человек”, це впливає жахливим чином. Людям замість хліба дають велич балету. У Європі це досі не зрозуміло» (Лягушонкова & Щокань, 2022).

3. Авторському стилю властиві інтертекстуальні та інтермедіальні перегуки, бурлескова форма, різноманітні прийоми комедійної стилізації. Лена Лягушонкова працює з вічними образами та сюжетами як впізнаваними знаками культури, які дадуть можливість виразити шаблони структури. Не випадково вона є авторкою сценаріїв до вистав за мотивами класичних творів, де трагічні образи доводяться до абсурду фарсовою типізацією: «Макбет» і «Річ Річ» (за мотивами трагедій В. Шекспіра), «Механічний апельсин» (за мотивами роману Е. Берджеса, «Привід в обладунку» (за мотивами манга Масамуне Сіро), «Ерендіра не хоче вмирати» (за мотивами повісті «Неймовірна і сумна історія наївної Ерендіри та її жорстокосердної бабці» Г. Гарсія Маркеса), «Історія роду, який згубили марні надії, бойові півні та безпутні жінки» (за мотивами латиноамериканських романів).

Традиційні образи та сюжети авторка перетворює на кіч, відтак робить засобом критичного кемпу (деконструкції в жанровій матриці ритуалів переходу). Лена Лягушонкова, приміром, так розповідає про

місію сучасних українських драматургів, для яких мистецтво є дієвим засобом боротьби (ініціації та інкорпорації): «Завершую п'єсу, мюзикл про російських солдат і їхніх матерів. Мені залишилось дописати одну сцену. Це дуже важлива для мене робота, бо хочу забрати в росіян голос. Як вони довго робили це про нас – описували українців, говорячи за нас. Я хочу зробити роботу навпаки: показати росіян нашими очима. П'єса починатиметься як документальний російський театр, який вони дуже люблять, а в кінці перейде в «газ-квас-корогаз» – повний український мюзикл. І ця магія, якою вони нас екзотизували, вона їх убиває просто» (Лягушонкова & Щокань, 2022).

4. Авторка втілює умовний хронотоп «бенкету в чуму» (і «кохання під час холери»): герої сміються і жартують, веселяться, шукають способів збагачення, п'ють і їдять (у текстах яскраво оприявлена естетика їжі, побуту та розваг), а в той час неминуче наближається катастрофа, якої вони прагнуть не бачити. Так, у п'єсі «Чума», події якої відбуваються під час епідемії XVII ст. в Англії, Папаша Пенні і Містер Гейл б'ються через гроші перед ямою з трупами, поки не натикаються на мертво тіло сина Містера Гейла: *«МАЙСТЕР ГЕЙЛ бачить тіло. ПАПАША ПЕННІ. Він твій єдиний син. Могли б породнитися... МАЙСТЕР ГЕЙЛ. Та я знаю, що він мертвий. Гадаєш, ти – живий? Заспокоюються і сідають на тіло Джозефа. ПАПАША ПЕННІ. Виходить, що ми вмерли? МАЙСТЕР ГЕЙЛ. Хіба світ шось тут втрапив? ПАПАША ПЕННІ. Де цей клятий світ ще візьме мужика, який вип'є стіко, як я? Але ж гроші можна не повертати тоді... Можливо, співають»* (Лягушонкова & Пенькова, 2020). У п'єсах авторки, присвячених осмисленню проблем Донбасу, також яскраво виражено «трагіфарсову невідповідність героя і ситуації»: персонажі зосереджені на деталях побуту, тримаються за предмети та речі, заклопотані пошуком грошей, пліткують та переживають через дурниці, але не відчувають загрози, яка наближається.

5. Лена Лягушонкова, історикиня за освітою, стилізує сюжет трагіфарсів під

жанр хроніки – сімейної саги як історичної хроніки. На відміну від постмодерної відмови від великих наративів, авторка реалізує малі людські історії як великі, що відбуваються на тлі важливих історичних подій (актуальних українських, прямо або через підтексти). Історії роду показує крізь призму іронічної дистанції, втім, висміюючи, демонструє їхню важливість для формування внутрішнього світу персонажа (навіть в контексті спротиву). Великі події у п'єсах авторки замінює побутовими проблемами, сміливі вчинки – випадковими рішеннями, важливих людей робить смішними, політичних та історичних лідерів – дрібними авантюристами, життєві ритуали – порожніми церемоніями, які втратили смисли, втім, це не формує чистий жанр фарсу, адже мотиви трагічної долі людини, яка стає іграшкою в політичній боротьбі чи опиняється на цивілізаційному фронті, визначають значимість цих подій.

Тяжіння сучасної драматургії до трагікомедії і трагіфарсу відбувається паралельно з новітніми театральними постановками режисерів, які перебувають у тій самій парадигмі. Порівняння тексту твору і тексту вистави, зокрема, є перспективним у літературознавчих дослідженнях, адже дає можливість увиразнити ці тенденції, особливо в контексті зреалізованої/незреалізованої трагіфарсової естетики. Одні з найбільш успішних театральних режисерів, які працюють в цьому жанрі – Стас Жирков і Максим Голенко, який, приміром, поставив значну частину п'єс Лени Лягушонкової. Художня інтерпретація класичного сюжету через жанр трагіфарсу потребує визначення принципово важливих моментів, які мають працювати в художній парадигмі ритуалу переходу та увиразнювати обидва вектори жанру. З іншого боку, в новітньому культурному просторі чисті жанри комедії та фарсу не здатні виявити актуальні установки сучасності. Йдеться, зокрема, про експериментальну виставу А. Вусика «Любов»: попри яскраву пошукову естетику спектаклю, формат фарсу звужує можливості п'єси Лесі Українки «Блакитна троянда», за якою поставлено виставу, адже реалізує фарсову деструкцію, але не

реалізує художньої реконструкції (Bortnik, 2023).

Висновки і перспективи (Conclusions). Отже, в реалізації авторської стратегії жанрової матриці ритуалу переходу визначальним є спрямування на жанри, які дадуть можливість зруйнувати міфи, на яких тримається структура, відтак шукати способи формування власної міфології: жанри трагікомедії та трагіфарсу є одними з найбільш ефективних в цьому контексті.

Список використаних джерел

1. Бортнік, Ж. (2023). Естетика пограниччя Волинського театру «ГаРМІдЕр»: тенденції та перспективи. *Bibliotekarz Podlaski*, 2 (LIX), 231–244. DOI:10.36770/bp.816

2. Брехт, Б. (1977). *Про мистецтво театру*: збірник. Б. Чирков (упор., вступ. ст., прим. і перекл. з нім.). Київ: Мистецтво.

3. Васильєв, Є. (2017). *Сучасна драматургія: жанрові трансформації, модифікації, новації*: монографія. ПВД «Твердиня»: Луцьк.

4. Гундорова, Т. (2013). *Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми*. Київ: Грані-Т.

5. Лягушонкова, Лена & Щокань, Г. (2022, Листопад 23). Німці питали, де межа токсичного впливу Росії: у Штутгарті показали виставу «Мать Горького» (інтерв'ю). *Українська правда*. Взято з <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/11/23/251469/>

6. Лягушонкова, Лена, Пенькова, К. (2020). Чума. *Ukrdramalib*. Взято з <https://ukrdramalib.com.ua/play/chuma/>

7. Паві, П. (2006). *Словник театру* / пер. з фр.. Львів: ЛНУ ім. І. Франка

8. Тимошенко, Л. (2014). Не мона відержат. *Ukrdramahub*. Взято з <https://ukrdramahub.org.ua/play/ne-mona-viderzhat>

9. Тимошенко, Л. (2018). Дурний Микола. *Ukrdramahub*. Взято з <https://ukrdramahub.org.ua/sites/default/files/t/exts/mykola16-1.pdf>

10. Ченський, В. (2018). Енеїда. *Ukrdramahub*. Взято з <https://ukrdramahub.org.ua/play/viyna-kukhnya-i-8-vypadkovykh-lyudey>

11. Bortnik, Zh. and other. (2022). The

Сучасні українські драматурги трансформують жанрові різновиди «побутової комедії», вдаються до трагікомедії, яка здатна продемонструвати нероздільну єдність трагічного і комічного як типовий лімінальний стан, та обирають трагіфарс, що через комічний пафос увиразнює проблемні точки системи, яка не відповідає актуальним вимогам та руйнує особистість.

Подяки. Немає.

Конфлікт інтересів. Немає.

psychological basis of mystical symbols and the problem of their theatrical embodiment: «The blue rose» by Lesya Ukrainka. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12, 02-XXIX, 199–202. Retrieved from <https://www.webofscience.com/wos/wosccc/full-record/WOS:000886177900030>

12. Bortnik, Zh. (2023). Liminal strategies in literary studies based on the development stages in contemporary Ukrainian dramaturgy. *Research Journal in Advanced Humanities*, 4 (2). Retrieved from <https://doi.org/10.58256/rjah.v4i2.1234>

13. Genep, A. Van. (1960). *The Rites of Passage*. Chicago. University of Chicago Press.

14. Kulka, T. (1996). *Kitsch and Art*. Pennsylvania State University Press.

15. Turner, V. (1977). *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Ithaca, New York: Cornell Paperbacks Cornell University Press. Retrieved from https://monoskop.org/images/9/90/Turner_Victor_The_Ritual_Process_Structure_and_Anti-Structure.pdf

References

1. Bortnik, Zh. (2023). Estetyka pohranychchia Volynskoho teatru «HaRmYdEr»: tendentsii ta perspektyvy. *Bibliotekarz Podlaski*, 2 (LIX), 231–244. DOI:10.36770/bp.816

2. Brekht, B. (1977). *Pro mystetstvo teatru*: zbirnyk. B. Chyrkov (upor., vstup. st., prym. i perekl. Z nim.). Kyiv: Mystetstvo.

3. Vasyliiev, Ye. (2017). *Suchasna dramaturhiia: zhanrovi transformatsii, modyfikatsii, novatsii*: monohrafiia. PVD «Tverdynia»: Lutsk.

4. Hundorova, T. (2013). *Tranzytna kultura. Symptomy postkolonialnoi travmy*. Kyiv: Hrani-T.

© Ж. Бортнік

5. Liahushonkova, Liena i Shchokan, H. (2022, Lystopad 23). Nimtsi pytaly, de mezha toksychnoho vplyvu Rosii: u Shtutharti pokazaly vystavu «Mat Horkoho» (interv'iu). *Ukrainska pravda*. Vziato z <https://life.ppravda.com.ua/culture/2022/11/23/251469/>
6. Liahushonkova, Liena & Penkova, K. (2020). Chuma. *Ukrdramalib*. Vziato z <https://ukrdramalib.com.ua/play/chuma/>
7. Pavi, P. (2006). Slovyk teatru / per. z fr.. Lviv : LNU im. I. Franka.
8. Tymoshenko, L. (2014). Ne mona viderzhat. *Ukrdramahub*. Vziato z <https://ukrdramahub.org.ua/play/ne-mona-viderzhat>
9. Tymoshenko, L. (2018). Durnyi Mykola. *Ukrdramahub*. Vziato z <https://ukrdramahub.org.ua/sites/default/files/txts/mykola16-1.pdf>
10. Chenskyi, V. (2018). Eneida. *Ukrdramahub*. Vziato z <https://ukrdramahub.org.ua/play/viyna-kukhnya-i-8-vypadkovykh-lyudey>
11. Bortnik, Zh. and other. (2022). The psychological basis of mystical symbols and the problem of their theatrical embodiment: «The blue rose» by Lesya Ukrainka. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12, 02-XXIX, 199–202. Retrieved from <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000886177900030>
12. Bortnik, Zh. (2023). Liminal strategies in literary studies based on the development stages in contemporary Ukrainian dramaturgy. *Research Journal in Advanced Humanities*, 4 (2). Retrieved from <https://doi.org/10.58256/rjah.v4i2.1234>
13. Gennep, A. Van. (1960). *The Rites of Passage*. Chicago. University of Chicago Press.
14. Kulka, T. (1996). *Kitsch and Art*. Pennsylvania State University Press.
15. Turner, V. (1977). *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Ithaca, New York : Cornell Paperbacks Cornell University Press. Retrieved from https://monoskop.org/images/9/90/Turner_Victor_The_Ritual_Process_Structure_and_Anti-Structure.pdf

Deconstruction of national narratives: tragicomedy and tragifarce (dramaturgy by I. Tymoshenko, Lena Lyagushonkova, V. Chensky)

Zhanna Bortnik

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University
13 Voli Ave, Lutsk, 43025, Ukraine,
Email: bortnikzhanna@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3461-791X>

Abstract. *The article examines tragicomedy and tragifarce as dramatic genres actualized in modern drama, and characterizes their specifics. The concept of liminality is an effective strategy in literary studies, which made it possible to study the peculiarities of modern Ukrainian drama in the context of the implementation of the genre matrix of the ritual of transition in the genres of tragicomedy and tragifarce. Modern Ukrainian playwrights transform the genre varieties of «domestic comedy», resort to tragicomedy, which is able to demonstrate the inseparable unity of the tragic and the comic as a typical liminal state, and choose the tragic farce, which through comic pathos highlights the problematic points of the social structure, which does not meet the current requirements and destroys the individual. Tragicomedy and tragifarce genres are studied on the example of the plays of modern Ukrainian playwrights L. Tymoshenko, V. Chensky, Lena Lyagushonkova, and others.*

The combination of the comic and the tragic is an integral component of the works of all modern playwrights: the «comic» becomes dominant, the basis from which the «tragic» grows, which is transferred to the level of the reader's consciousness, forming receptive liminality as a state of searches, variability of interpretations, perception of works of complex form.

Playwrights embody the characters of the works in an atmosphere of joy, laughter, grotesque comedy, while the tragic pathos is formed by the images of the plays, which create an atmosphere of impending disaster that the characters do not feel. The authors turn traditional images and plots into kitsch, make them a means of critical camp: they deconstruct them in the genre matrix of rituals of transition. The contrast between the comic and the tragic is a feature of the playwrights' artistic style, which forms the basis of the tragicomic: the authors implement a comic plot that can end in a tragic ending, or turn the tragic into an optimistic one.

Key words. *Liminality, rite of passage, tragicomedy, tragic farce, drama, author.*

© Ж. Бортнік

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

COMMUNICATION STUDIES. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 316.77

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.09](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.09)

Специфіка комунікативного простору сучасних соціальних медіа

Вікторія ДОНІЙ,

кандидат філологічних наук,

доцент з/н кафедри івент-менеджменту та соціальних комунікацій

ВП «Миколаївська філія Київського національного

університету культури і мистецтв»

54004, Декабристів, 17, Миколаїв, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4883-2423>

Email: doniy8484@gmail.com

Анотація. Сучасний потік інформації, розвиток інформаційних технологій продукує нові тенденції комунікації між людьми на різних платформах для спілкування. Все більшої популярності набувають соціальні мережі, які формують своєрідний комунікативний простір з специфічними моделями спілкування. Соціальні мережі стають інструментом, який широко використовується у різних сферах, тому проблеми розвитку та властивостей соціальних мереж, особливості комунікації в учасників викликають широкий науковий інтерес. Маємо на меті охарактеризувати комунікативний простір на прикладі таких сучасних соціальних мереж, як Instagram, Facebook, Twitter, Telegram, TikTok, визначити особливості комунікативного середовища на означених платформах. У дослідженні визначальною стала комплексна методика, що передбачає вдале поєднання загальнонаукових методів, а саме, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та вузькоспеціалізованих методів.

Комунікативний простір утворюється через використання сукупності комунікаційних технологій, що забезпечують взаємодію між учасниками. Спілкування в сучасному світі все частіше переходить з формату наживо в онлайн режим, набуваючи наступних ознак таких, як віртуальність, швидкоплинність, багатовимірність, анонімність, відчуженість і водночас обізнаність тощо. Найпопулярнішими платформами для спілкування є соціальні мережі.

Нині найбільш ефективно комунікативне середовище створюється у мережі Instagram, оскільки інструментарій цієї соціальної мережі активно розширюється, не обмежуючись лише фотографіями та відео. Зокрема, важливу роль у процесі комунікації відіграють Instagram Stories, Broadcast Channels тощо.

Комунікативний простір Facebook вирізняється активною взаємодією між окремими комунікантами та спільнотами/організаціями. Через функцію «Сторінка» відбувається ототожнення з певною спільнотою, виникає бажання долучитися до процесу спілкування, таким чином, утворюється полілог, розгалужується комунікативне середовище.

Взаємодія між комунікантами у Twitter буде короткою, але максимально інформативною. Комунікація у цій соцмережі побудована на ретвітах, коментарях, репостах.

У Telegram комунікація здійснюється лише у каналах та спільнотах, оскільки не передбачено додаткових інструментів, окрім текстових, фото-, відеоповідомлень тощо.

Стіми Live у популярній мережі TikTok забезпечують спілкування між автором контенту та іншими учасниками, створюючи невимушений комунікативний простір.

Ключові слова. Комунікація, комуніканти, процес спілкування, соціальні мережі, інструменти соціальних мереж.

Актуальність (Introduction).

Феномен комунікативного простору є надзвичайно цікавим явищем, що все більше привертає увагу дослідників у зв'язку з появою сучасних засобів комунікації, що масштабують означене поняття. Для сучасного потоку інформації, в який потрапляє людина, притаманна велика кількість смислів, які утворюють

взаємозв'язки та організують своєрідний простір, у якому треба орієнтуватись. З розвитком інформаційних технологій з'являються нові тенденції у комунікації між людьми, оскільки з'являються нові платформи для спілкування. Зокрема, соціальні мережі набувають все більшої популярності по всьому світові, формуючи нове комунікативне поле з специфічними

© В. Доній

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

моделями спілкування, характеристиками комунікантів тощо. Таким чином, кожен різновид соціальних медіа нині стає не лише джерелом отримання інформації, а створює нові комунікативні конфігурації, відмінні від традиційних, які потребують наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). В інформаційному просторі соціальні мережі стають інструментом, який широко використовується у різних сферах. Проблеми розвитку та властивостей соціальних інтернет-мереж досліджуються багатьма вченими і становлять коло наукових інтересів Вахули Б. (Вахула, 2015), Данько Ю. (Данько, 2016), Коган. К (Коган, 2014), Комащенко. І (Комащенко, 2016), Онищенко О., Горового В., Попик. В. (Онищенко, Горовий & Попик, 2013), Тишковой. О (Тишкова, 2014). Особливості мережевого спілкування представлені у ґрунтовних дослідженнях працях Городенко Л. (Городенко, 2014), Девтерова І. (Девтеров, 2010), Бацевича Ф., Чернухи В. (Бацевич, Чернуха, 2018). Соціальні мережі як специфічні інструменти комунікації в різних сферах (освіті, туризмі, бізнесі тощо) досліджують Балюк О., Трубіна Д., Фісенко Т. (Балюк, Трубіна & Фісенко, 2022), Похилько С., Єременко А (Похилько, Єременко, 2020), Тишкова О. (Тишкова, 2014) та інші.

Сучасні науковці-практики Лагодієнко В., Карий О., Огієнко М., Каламан О., Лорві І., Герасимчук Т. досліджують соціальні мережі як корисні інструменти інтернет-маркетингу. Вони доводять, що у стратегічному управлінні поряд з класичними засобами необхідно впроваджувати сучасні прийоми, які представлені у соцмережі, адже нині вони різко набирають популярності (Lagodiienko, V., Karyu, O., Ohienko, M., Kalamam, O., Lorvi, I., & Herasimchuk, T., 2018).

Організаційні аспекти формування та застосування комунікаційної стратегії через соціальні мережі з урахуванням правових моментів стали предметом наукових розвідок Черниш Р., Погребної В, Монтрін І., Коваль Т, Парамонові О. У своїх дослідженнях автори роблять вдалу спробу висвітлити особливості комунікативного середовища соціальних

мереж, проаналізувавши етапи формування та застосування різних комунікаційних стратегій, Слушною є заувага науковців, що процес комунікації через соціальні мережі має певні юридичні аспекти, нехтування якими може спровокувати негативні наслідки (Chernysh R., Pogrebnaaya V., Montrin I., Koval T. & Paramonova O., 2020).

Мета статті (Aim). В сучасних реаліях відбуваються швидкі зміни в комунікації як наживо, так і онлайн. Відтак, метою статті є презентація комунікативного простору сучасних соціальних медіа, на прикладі таких соціальних мереж, як Instagram, Facebook, Twitter, Telegram, TikTok; визначення особливостей комунікативного середовища на означених платформах.

Методи дослідження (Methods of research). У дослідженні визначальною стала комплексна методика, що передбачає вдале поєднання загальнонаукових методів, а саме, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та вузькоспеціалізованих методів. У процесі теоретичного опрацювання українських і зарубіжних наукових джерел застосовано загальнонаукові методи.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion). Останнім часом тенденції, які спостерігаються в інформаційно-комунікативному просторі надають йому нових характеристик, функцій, власне нової структури. Безумовно, однією з вагомих причин є зростання об'ємів інформації, яка надходить окремій людині, соціуму та всій світовій спільноті. Активне використання сучасних інструментів комунікації – мікроблогів, блогів, соціальних мереж, месенджерів, персональних інформаційних каналів залучає до комунікаційного процесу його учасників.

Феномен комунікативного простору розглядається в сучасній гуманітаристиці з різних аспектів, а саме, лінгвістичного, психологічного, соціологічного, культурологічного тощо. Комунікативний простір утворюється через використання сукупності комунікаційних технологій, що забезпечують взаємодію між учасниками.

Психологічні дослідження комунікативного простору спрямовані на пошук

шляхів гармонізації процесу розвитку сучасної особистості в світовій мережі. Соціологи роблять акцент на дослідженнях протиріч між сучасними трансформаційними змінами структури суспільства й моделлю буття людини. Процеси спілкування людей з використанням живої природної мови в віртуальному просторі викликають науковий інтерес у лінгвістів. Культурологи досліджують конструювання культурної ідентичності в умовах віртуальної реальності у процесі комунікації в цій реальності. Проте, об'єктом досліджень залишається феномен комунікативного простору як системи, що виникає внаслідок взаємодії між різними комунікантами. Адже, комунікативний простір утворюють окремі люди, соціальні групи між якими виникають різноманітні комунікативні зв'язки, взаємостосунки, людські цінності тощо.

Сучасна дослідниця Л. Литвинова подає узагальнене визначення поняття та пропонує розглядати комунікативний простір «як складний соціокультурний феномен, його основними характеристиками стають швидкоплинність і багатовимірність, які актуалізують вивчення та осмислення вимірів цього простору і прогнозування нових його ускладнень в умовах інформаційного суспільства та глобалізації» (Литвинова, 2019).

Характерною особливістю сучасного комунікативного простору є його віртуальність, оскільки за допомогою саме комп'ютерних технологій все частіше відбувається процес обміну інформацією, становлення такого комунікативного простору, який істотно впливає на різноманітні сторони життя всього суспільства і окремої людини. У віртуальному світі помітним є явище, що «всі відчужені від усіх, проте все про всіх знають», особливо яскраво це прослідковується у соціальних мережах.

Соціальні мережі відіграють важливу роль в житті сучасної людини, адже, за їх використанням проводиться досить багато часу. Гортаючи соціальні мережі, задовольняється потреба соціальної взаємодії та підвищується її рівень, є можливість сховатися від дискомфорту і тривоги, отримати задоволення, емоційну

підтримку, презентувати себе, підвищити рівень самовпевненості тощо. Вперше поняття «соціальні мережі» ввів в науковий обіг англійський соціолог Джеймс Барнс 1954 року «Класи і збори в норвезькому острівному приході». Тоді цей термін не стосувався взаємодії в інтернет-просторі, а позначав будь-яку соціальну структуру і різноманітність соціальних взаємин, проте дефініція набула змін і сьогодні, передусім, розуміємо створені у віртуальному просторі онлайн мережі дистанційного спілкування між учасниками угруповання.

Сучасна дослідниця О. Тишкова під поняттям соціальної мережі вбачає «соціальну структуру, яка утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітні зв'язки між ними через соціальні взаємовідносини, метою яких є передача різної затребуваної інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій у віртуальному просторі, що набуває все більшої актуальності в інформаційному суспільстві» (Тишкова, 2014: 64). С. Івашньова пропонує розглядати соціальну мережу як «віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів у тому числі й обмін даними між користувачами, який передбачає попереднє створення облікового запису (Івашньова, 2012: 15). Б. Вахула розглядає соціальні мережі як спеціально реалізована можливість віддаленої взаємодії людей з метою обміну інформацією з вираженої тематичною спрямованістю (Вахула, 2015).

Беручи до уваги вищезазначені дефініції, можемо визначити характерні ознаки соціальних мереж, серед яких – соціальна структура, обмін інформацією, актуальність в сучасному інформаційному суспільстві. Саме ці фактори сприяють створенню активної взаємодії учасників інформаційно-комунікативного середовища.

Дослідженням комунікативного простору в соціальних мережах займався І. Девтеров, який відзначає, що основними рисами взаємодії в Інтернеті є наступне: анонімність (наслідками якої може бути розкутість, невимушеність, безвідпо-

відальність поведінки учасників спілкування, і, навіть, безкарність); відсутність невербальної інформації; добровільність комунікантів (користувач добровільно розпочинає спілкування, або припиняє його); емоційний супровід текстового повідомлення (створення та використання спеціальних знаків для передачі емоцій); атипічна поведінка (комунікант презентує себе по-іншому, ніж у реальності); залежність від співрозмовника у спілкуванні; відсутність єдності простору й часу. (Девтеров, 2010).

Як і в реальному житті, так і в віртуальному світі поведінка учасника комунікації – це певна діяльність зумовлена соціумом, який встановлює правила та принципи поведінки індивіда. В процесі комунікації з іншими членами групи відбувається засвоєння цих принципів і правил. Іноді трапляється, що окремих учасник через певні висловлювання намагається порушувати встановлені норми та правил, тоді інші члени соціальної групи чинять на нього вплив, спонукаючи до коригування поведінки відповідно до запитів групи. Таким чином, комунікативна поведінка, якій притаманні загальнокультурні, групові, ситуативні та індивідуальні характеристики, прослідковується і в інтернет-просторі.

Комунікація в соціальних мережах базується на відображенні реального спілкування. Тому часто зустрічається недобррозичливий стиль спілкування, використовуються конфліктогени, і, власне, утворюються конфлікти для задоволення потреб окремих індивідів, це свідчить про наявність конфліктогенного виду поведінки онлайн. На противагу, є прояви й доброзичливого стилю комунікації – без створення конфліктних ситуацій, з ознаками невимушеності, легкості, екологічності, комфорту. Варто зазначити, що поширеність конфліктогенної комунікативної поведінки у соціальних мережах пов'язана з анонімністю, безвідповідальністю, безкарністю як основними рисами взаємодії у віртуальному просторі.

Також спілкування в соціальних мережах поділяється на внутрішню комунікацію, що передбачає розмову з самим собою і відображається у дописах

особистого характеру; комунікацію в малих групах від 10 до 20 осіб. Яка реалізується через активне коментування; та масову, яка залучає до обговорення досить велику кількість осіб через коментарі, створення гілок коментарів, репости тощо. Слід зауважити, що міжособистісна комунікація, яка передбачає розмову лише між кількома людьми спостерігається значно рідше.

Розглядаючи Instagram як одну з найпопулярніших світових соціальних медіа (кількість користувачів у 2023 р. становить 1, 35 млрд.), варто зауважити, що мережа від початку була спрямована на поширення обміну зображень, відео і фото з додаванням підписів та можливістю реакції на них. Тобто, можемо константувати, що простір для спілкування був досить обмеженим і здійснювався в основному за допомогою фото-, відеоматеріалів. Проте, інструментарій цієї соціальної мережі розвивається та поповнюється, не обмежуючись лише фотографіями та відео. Instagram містить ще й такі інструменти, як фото, хештеги (для зручного пошуку), Reels (короткі відео), IGTV (вертикальний формат відео до 60 хв.), Instagram Direct (приватні повідомлення), Instagram Stories (тимчасові зображення та відео, до яких можна додавати ефекти/наклейки/теги, зникають через 24 години після публікації).

Завдяки досить великій кількості засобів поширення інформації, Instagram має надзвичайно високий рівень взаємодії між користувачами. Це свідчить про інтенсивність комунікаційного процесу, оскільки користувачі Instagram частіше, ніж кілька разів на день перевіряють мережу та взаємодіють із контентом значно частіше, ніж в інших соцмережах. Фоловери найчастіше переглядають Instagram Stories, які розташовані над стрічкою, й одразу привертають увагу. Сторіз викликають бажання взаємодії і реципієнт стає активним учасником комунікативного простору, залишаючи реакцію, або коментар. Наступними діями комуніканта можуть бути продовження перегляду сторіз; спілкування в Direct; перехід до акаунту або допису; активне коментування під постом; відправка Stories другу.

© В. Доній

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

Для розширення комунікативного простору використовується такий прийом як сторітеллінг – новий підхід до написання текстів, коли грамотно побудована історія викликає у людини певні емоції. Ознайомлюючись з темою, реципієнт аналізує її, робить висновки. Адресат звертається простою мовою, не вдаючись до надскладних термінів, що забезпечує атмосферу дружньої розмови, реалізуючи таку ознаку комунікативного простору Instagram як невимушеність спілкування. Процес спілкування в Instagram користувачів, які на основі спільних інтересів об'єднуються у групи, сприяє обміну думками між абсолютно незнайомими комунікантами.

В 2023 року в Instagram з'явилася нова опція Broadcast Channels доступна для користувачів, які мають активний обліковий запис рівня Creator, оскільки, спостерігається орієнтація на відхід від публікацій у стрічках та на приватні обговорення. Саме Instagram Broadcast Channels дають можливість авторам контенту створювати канал та публікувати в ньому односторонні повідомлення для учасників каналу з текстом, фотографіями, відео, опитуваннями та голосовими повідомленнями. Канали трансляцій в Instagram знаходяться в папці вхідних особистих повідомлень.

За допомогою каналів трансляцій в простий і швидкий спосіб можна тримати підписників в курсі подій, використовуючи текст, фотографії, відео та голосові нотатки, щоб ділитися своїми останніми оновленнями та закулісними моментами та навіть створювати опитування для краудсорсингу відгуків шанувальників. Варто зауважити, що активним комунікантом можуть бути лише автори, які надсилати повідомлення, а підписники можуть реагувати на контент і голосувати в опитуваннях.

Ще однією потужною соціальною мережею є Facebook. Цей ресурс реалізує можливість не лише міжособистісного спілкування, а й спілкування між установою та її цільовою аудиторією. Facebook дозволяє користувачам приєднатись до віртуального ком'юніті і активно взаємодіяти в ньому онлайн, стати активними учасниками

подій. Так, Facebook вважається більш ефективною мережею для налагодження комунікацій між організаціями та окремими користувачами завдяки функції “Сторінка”, котра надає можливість не лише презентувати організацію, а учасник спільноти, ототожнюючи себе з даною організацією, може висловити свою думку. Саме цей інструмент сприяє взаємодії між великими організаціями та громадськістю та може створити досить розгалужений комунікативний простір.

Таким чином, змінюється форма спілкування у мережі з монологічного мовлення на діалогічне/полілогічне. Публікуючи повідомлення, коментарі, дописи, користувач усвідомлює, що вони будуть прочитані іншими, а тому спрямовує свої звертання до потенційних адресантів. Внаслідок цього кількість комунікантів може збільшуватися, утворюючи полілог, який має на меті залучити більш широку аудиторію, а, отже, і розгалужити комунікативне середовище. Слід відзначити, що полілогічне спілкування у мережі Facebook вирізняється рівноправністю всіх учасників: кожен користувач має право висловити свою думку та бути почутим. Формально перше повідомлення має монологічну структуру, але якщо його зміст цікавить інших, то в процесі, наприклад, коментування утворюються полілоги, котрі можуть містити діалоги між окремими комунікантами.

У 2006 р. Джеком Дорсі було створено нову соціальну мережу, яка називається Twitter. Ця соціальна мережа стрімко набула популярності, але у нашій країні Twitter використовують рідше, що спричинено меншим поширенням цієї соцмережі серед українців.

Twitter вважається новинарною стрічкою особи або компанії. Вказана соціальна мережа отримала свою популярність серед осіб, котрі отримують інформацію у великій кількості з різноманітних джерел, але малими частинами. Основним правилом у Twitter вважається наявність сенсу у короткому повідомленні, який публікується щодо актуальної новини чи події. Таким чином, ця соцмережа складається з дописів-тізерів (повідомлень, створених як загадка,

що містить частину інформації, але не розкриває суть повністю).

У Twitter немає можливості публікувати великі за обсягом повідомлення, проте короткі змістовні повідомлення (до речі, коротші твіти на 140 символів набирають більше реакцій ніж більш довгі) дозволяють передати основний зміст, привернути увагу читачів та залучити до комунікації. Взаємодія між комунікантом та інформацією буде короткою, але максимально інформативною. Комунікація у цій соцмережі побудована на ретвітах, коментарях, репостах. Особливість комунікації полягає у тому, що можливість особистого спілкування досить обмежена. Також допис передбачає певну кількість символів в одному повідомленні, що націлює на змістовне та лаконічне спілкування.

Останнім часом все більшим попитом серед користувачів користується Telegram – програмне забезпечення, клауд-месенджер для обміну текстовими повідомленнями, графічними та відео-файлами, який пропонує чудові можливості для спілкування та навіть організації робочих процесів. Характерними ознаками Telegram є швидкість, безпека, конфіденційність та багатофункціональність. Не заважаючи на велику кількість користувачів, повідомлення передаються практично миттєво. Така ефективність особливо корисна при важливих обговореннях або термінових справах. І саме тому, для Telegram притаманне створення спільнот та груп, в яких можна публікувати різну інформацію. Також канали можуть використовуватися для розсилки повідомлень багатьом користувачам, які підписалися на канал, функція ботів полягає у наданні користувачам інформації на запити та виконання певних завдань. Тож, канали в телеграмі дозволяють поширювати інформацію, вести блоги та надавати контент великому колу аудиторії, залучаючи все більше учасників комунікації.

Нині першість серед найпопулярніших соціальних медіа займає TikTok – мережа, яка порівняно нещодавно, увірвалася в медіа простір. Це нова соціальна платформа, що позиціонує

себе як простір для розваг та жартівливого контенту. Означена соціальна мережа базується на публікації коротких відеороликів тривалістю від 15 секунд до 3 хвилин. Однією з ключових переваг TikTok є специфічний алгоритм, який швидко визначає смаки та вподобання користувачів на основі їх взаємодії з контентом, таким чином, утворюючи певне коло для спілкування за інтересами. До відеоконтенту передбачено текстовий опис та можливість коментарів. Варто зауважити, що важливими для створення комунікативного простору є Live – стріми наживо, що забезпечують спілкування між автором контенту та іншими учасниками. У Live доступні функції спілкування з аудиторією в чаті, захоплення зображення та звуку з комп'ютера, ігрових консолей та смартфона, а також додавання текстових полів. Додатковими засобами комунікації є тренди, челенджі та флешмоби, які спонукають до повторів, наслідування, але не налаштовують на активну комунікацію.

Висновки і перспективи (Conclusions). Комунікативний простір - складний соціокультурний феномен, який базується на зв'язках, взаємостосунках між учасниками спілкування. Комунікація в сучасному світі все частіше переходить з формату наживо в онлайн режим, набуваючи наступних ознак, таких, як віртуальність, швидкоплинність, багатомірність, анонімність, відчуженість і водночас обізнаність тощо. Соціальні мережі сприяють створенню активної взаємодії учасників інформаційно-комунікативного середовища, адже їх ключовими характеристиками є соціальна структура, обмін інформацією, актуальність в сучасному інформаційному суспільстві.

Поведінка учасників комунікації у віртуальному просторі, також зумовлена соціумом, який встановлює правила та принципи поведінки індивіда в спільноті. Як і в реальному житті їй притаманні загальнокультурні, групові, ситуативні та індивідуальні характеристики. Під час спілкування онлайн простежується недоброзичливий стиль спілкування, використання конфліктогенів, а також й легкість, екологічність, комфорт тощо. Зауважимо, що причинами конфліктогенної

комунікативної поведінки у соціальних мережах є такі ознаки віртуального спілкування, як анонімність, безвідповідальність, безкарність.

Комунікативний простір соцмереж має спільні і відмінні риси, в залежності від специфіки власне платформи. Так, можемо констатувати, що нині найбільш ефективний комунікативний простір створюється у мережі Instagram, оскільки інструментарій цієї соціальної мережі активно розширюється, не обмежуючись лише фотографіями та відео. Особливо ефективно у процесі комунікації використовуються Instagram Stories, які залучають до спілкування: перегляду наступних сторіз, повідомлення в Digest, перехід до допису, коментування, взаємодія з іншими підписниками тощо. Варто наголосити на ефективності сторітеллінгу як засобу розширення комунікативного простору. Нова опція Broadcast Channels дає можливість автору контенту створювати комунікативне поле, визначальною рисою якого є монологічність.

Комунікативний простір Facebook вирізняється активною взаємодією між окремими комунікантами та спільнотами/організаціями. Через функцію «Сторінка» відбувається ототожнення з певною спільнотою, виникає бажання долучитися до процесу спілкування, таким чином, утворюється полілог, розгалу-

жується комунікативне середовище.

На відміну від Instagram та Facebook, у Telegram не передбачено додаткових інструментів, окрім текстових, фото-, відеоповідомлень тощо. Тому, комунікація здійснюється лише у каналах та спільнотах, до речі, важливим є те, що автор каналу має змогу, використовуючи певні функції та контролювати комунікативний простір.

У Twitter комунікативна взаємодія буде короткою, але максимально інформативною. Спілкування у цій соцмережі побудоване на ретвітах, коментарях, репостах. Варто зазначити, що можливість особистого спілкування досить обмежена.

Розважальним контентом характеризується популярна мережа TikTok. Стіми Live забезпечують спілкування між автором контенту та іншими учасниками, створюючи невимушений комунікативний простір. До активної комунікації у мережі спонукають тренди, челенджі та флешмоби, що активізує спілкування.

Отже, комунікативний простір досліджених соцмереж залежить не лише від комунікантів, а від специфіки платформи та інструментів комунікації, які представлені в окремій соціальній мережі.

Подяки. Немає.

Конфлікт інтересів. Немає.

Список використаних джерел

1. Балюк О., Трубіна Д., Фісенко Т. Особливості просування розважальних проєктів на платформі Instagram. *Вісник Книжкової палати*. 2022. 6/27. С.19-26. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6\(311\).19-26](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6(311).19-26)
2. Бацевич Ф., Чернуха В. Комунікативна особистість у сімейному спілкуванні : монографія. Львів : ПАІС, 2018. 260 с.
3. Вакулик І. Концепт «інформаційного простору» сьогодення: джерела, стан, перспективи. *Міжнародний філологічний часопис*. 2022. Том. 13, № 4, ч.1. С. 75 – 84. DOI: [https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.008](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.008)
4. Вахула Б.Я. Соціальні медіа як механізм політичної мобілізації в

сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Харків, 2015. 205 с.

5. Городенко Л. М. Комунікативні парадигми розвитку мережеских соціальних спільнот. *Інформаційне суспільство*. 2014. вип. 19, С. 68 – 72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2014_19_17

6. Данько Ю. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: політичний вимір : дис. ... канд. соціолог. наук : 22.00.04. Харків, 2016. 172 с.

7. Девтеров І. Комунікативний процес і мовна ситуація в Інтернеті. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2010. № 16-17. С. 162–166.

8. Івашнова С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*.

Психолого-педагогічні науки. 2012. № 2. С. 15–17.

9. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2014. Вип. 16. С. 61-71.

10. Комащенко І. І. Особливості інформаційно-розважального контенту в українському сегменті соціальної мережі Facebook. *Молодий вчений*. 2016. № 4 (31). С. 502–506.

11. Косюк О. М. Нове поняття масової комунікації: теоретико-термінологічний аспект. *Virtus : scientific Journal*. 2019. № 32. С. 234-241.

12. Литвинова Л. До питання наукового осмислення поняття комунікативного простору: сучасний стан та аналіз концепцій. *Державне управління : удосконалення та розвитку*. 2019. №7. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2019/22.pdf (дата звернення: 07.11.2023). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.20>

13. Онищенко О.С, Горовий В.М, Попик В.Ф. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства. Київ. НБУВ. 2013. 220 с.

14. Похилько С. В., Єременко А. Ю. Започаткування бізнес-проектів за умови використання соціальних мереж. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020. № 3. С. 130-137. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-14

15. Тишкова О. Соціальні мережі як виклик сучасності в освітньому середовищі. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 34. С. 63-72.

16. Шевченко В. Е. Функціональність візуального контенту в міжкультурній комунікації. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Том 53. С. 298–304.

17. Global Digital Reports 2021. URL: <https://kepios.com/reports> (дата звернення: 10.11.2023)

18. Lagodiienko, V., Karyu, O., Ohiienko, M., Kalaman, O., Lorvi, I., & Herasimchuk, T. (2019). Choosing effective internet marketing tools in strategic management. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(3), 5220–5225. DOI:10.35940/ijrte.C5868.098319

19. Maiatina, N. V., Salata, H. V.,

Bachynska, N. A., Snihur, O. M., & Haiovych, H. V. (2021). Information and communication technologies as a means of developing global planetary thinking among students of nonhumanitarian specialties. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 20(4), 190–209. DOI: 10.26803/ijlter.20.4.11

20. Roman F. Chernysh, Viktoriya L. Pogrebnaya, Iryna I. Montrin, Tetiana V. Koval and Olha S. Paramonova, Formation and Application of Communication Strategies Through Social Networks: Legal and Organizational Aspects, *International Journal of Management*, 11 (6), 2020, pp. 476-488. <http://iaeme.com/Home/issue/IJM?Volume=11&Issue=6>

References

1. Baliun O., Trubina D., Fisenko T. (2022). Osoblyvosti prosuvannia rozvazhalnykh proektiv na platformi Instagram [The peculiarities of promotion of entertainment projects at Instagram] *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 6/27, 19-26. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6\(311\).19-26](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.6(311).19-26)

2. Batsevych F., Chernukha V. (2018). *Komunikatyvna osobystist u simeinomu spilkuvani : monohrafiia* [Communicative personality in family communication : monography]. Lviv : PAIS, 260 .

3. Vakulyk I. (2022). Kontsept «informatsiinoho prostoru» sohodennia: dzherela, stan, perspektyvy [The concept of “information space” nowadays : sources, status, prospects]. *Mizhnarodnyi filolohichniy chasopys*, 13(4) 1, 75 – 84. DOI: [https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.008](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.008)

4. Vakhula B.Ia. (2015). *Sotsialni media yak mekhanizm politychnoi mobilizatsii v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi : dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02* [Social media as a mechanism of political mobilization in modern Ukrainian society : thesis of candidate of political sciences: 23.00.02]. Kharkiv, 205.

5. Horodenko, L. M. (2014). *Komunikatyvni paradyhmy rozvytku merezhevykh sotsialnykh spilnot* [Communication paradigms for the development of networked social communities]. *Informatsiine suspilstvo*, 19, 68–72.

6. Danko Yu. (2016) *Sotsialni merezhi*

© В. Доній

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

yak forma suchasnoi komunikatsii: politychnyi vymir : dys. ... kand. sotsioloh. nauk : 22.00.04 [Social networks as a form of modern communication: political dimension : thesis of candidate of sociological sciences : 22.00.04.]. Kharkiv, 172 .

7. Devterov I. (2010). Komunikatyvnyi protses i movna sytuatsiia v Interneti [Communication process and language situation in the Internet]. *Filosofski problemy humanitarnykh nauk*, 16-17, 162–166.

8. Ivashnova S. (2012). Vykorystannia sotsialnykh servisiv ta sotsialnykh merezh v osviti [The use of social services and social networks in education]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, 2, 15-17.

9. Kohan K. M. (2014). Sotsialni merezhi yak element novoho sotsialnoho seredovyscha [Social networks as an element of the new social environment]. *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*, 16, 61-71.

10. Komashchenko I. I. (2016). Osoblyvosti informatsiino-rozvezhalnogo kontentu v ukrainskomu sehmenti sotsialnoi merezhi Facebook [The peculiarities of information and entertainment content in the Ukrainian segment of the social network Facebook] *Molodyi vchenyi*, 4 (31), 502–506.

11. Kosiuk O. M. (2019). Nove poniattia masovoi komunikatsii: teoretyko-terminolohichni aspekt [The new concept of mass communication: theoretical and terminological aspect]. *Virtus : scientific Journal*, 32, 234-241.

12. Lytvynova L. (2019) Do Pytannia naukovoho osmyslennia poniattia komunikatyvnoho prostoru: suchasnyi stan ta analiz kontseptsii [On the issue of scientific understanding of the concept of communicative space: current state and analysis]. *Derzhavne upravlinnia : udoskonalennia ta rozvytku*. 7. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2019/22.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.20>

13. Onyshchenko, O.S, Horovyi, V.M, Popyk, V.F. (2013) Sotsialni merezhi yak

chynnyk rozvytku hromadianskoho suspilstva [Social networks as a factor in the development of civil society]. Kyiv, 220.

14. Pokhylko S. V., Yeremenko A. Yu. (2020). Zapochatkuvannia biznes-proektiv za umovy vykorystannia sotsialnykh merezh [The starting of business projects by using social media]. *Visnyk SumDU. Seriia «Ekonomika»*, 3, 130-137. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-14

15. Tyshkova O. (2014). Sotsialni merezhi yak vyklyk suchasnosti v osvithomu seredovyschi [Social networks as a modern challenge in the educational environment]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny. Ser. : Filosofiia, pedahohika, psykholohiia*, 34, 63-72.

16. Shevchenko V. E. (2013). Funktsionalnist vizualnogo kontentu v mizhkulturnii komunikatsii [Functionality of visual content in intercultural communication]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, 53, 298–304.

17. Global Digital Reports 2021. URL: <https://kepios.com/reports>.

18. Lagodiienko, V., Karyy, O., Ohiienko, M., Kalamani, O., Lorvi, I., & Herasimchuk, T. (2019). Choosing effective internet marketing tools in strategic management. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(3), 5220–5225. DOI:10.35940/ijrte.C5868.098319

19. Maiatina, N. V., Salata, H. V., Bachynska, N. A., Snihur, O. M., & Haiovych, H. V. (2021). Information and communication technologies as a means of developing global planetary thinking among students of nonhumanitarian specialties. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 20(4), 190–209. DOI: 10.26803/ijlter.20.4.11

20. Chernysh R., Pogrebnaya V., Montrin I., Koval T., Paramonova S. (2020), Formation and Application of Communication Strategies Through Social Networks: Legal and Organizational Aspects, *International Journal of Management*, 11 (6), pp. 476-488. <http://iaeme.com/Home/issue/IJM?Volume=11&issue=6>

Specifics of the communication space of modern social media

Viktoriia DONII,

PhD in Philology, Associate Professor,
Department of Event Management and Social Communications,
Mykolaiv Branch of Kyiv National University of Culture and Arts
17, Dekabrystiv Str., Mykolaiv, Ukraine 54004
<https://orcid.org/0000-0003-4883-2423>
Email: doniy8484@gmail.com

Abstract. The modern flow of information, the development of information technology produces new trends in communication between people at the various communication platforms. Social networks are becoming increasingly popular, forming a communicative space with specific models of communication. Social networks are used as specific tools in different fields, that's why the problems of development and properties of social networks, the peculiarities of communication among participants attract scientific interest. The aim of research is to characterize the communicative space on the example of such modern social networks as Instagram, Facebook, Twitter, Telegram, TikTok, to determine the features of the communicative environment there. The study was based on a comprehensive methodology that involves a combination of general scientific methods such as analysis, synthesis, comparison, generalization, and highly specialized methods.

The communication space is formed by the use of communication technologies that ensure interaction between participants. Communication in the modern world is increasingly shifting from a live format to an online, acquiring the following characteristics, such as virtuality, transience, multidimensionality, anonymity, alienation and awareness, etc. The most popular platforms for communication are social networks.

Today, the most effective communication environment is created at Instagram, as the tools of this social network are actively expanding beyond photos and videos. For example, Instagram Stories, Broadcast Channels play an important role in the communication process.

Facebook's communication space is characterized by active interaction between individual communicators and communities/organizations., A person identifies with a community by the Page function. The desire to join to the communication process arises and it makes a polylogue and expands the communication environment.

Interactions between communicators at Twitter will be brief but highly informative. Communication on this social network is based on retweets, comments, and reposts.

The communication is carried out only in channels and communities in Telegram, as there are no some additional tools, text, photo, video messages are widely used.

Live streams provide communication between the author of the content and other participants, creating a relaxed communication space at the popular TikTok network.

Keywords. Communication, communicators, communication process, social networks, social networking tools.

**Концепт «Війна» в лінгвокультурологічному аспекті
(на матеріалі публіцистичного дискурсу)**

Оксана ТЕПЛА,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
Email:tomoxana78@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0582-4741>

Анотація. Актуальність. Концепт «війна» є одним із універсальних концептів, оскільки функціонує в усіх культурах і мовах світу. Проте у мовній свідомості різних народів трактування війни не тотожне. Чільне місце у висвітленні збройних конфліктів належить засобам масової інформації, зокрема в тих країнах, що перебувають у стані війни або сусідять географічно чи культурно із цими державами.

Методи. Для повного й комплексного дослідження концепту «війна» у публіцистичному дискурсі, зокрема засобами масової інформації (онлайн-виданнях «День», «Українська правда», англomовний сайт BBC News) використано описовий метод, для виокремлення, класифікації і представлення мовних репрезентантів концептуального змісту аналізованого поняття. Контекстний аналіз дав змогу описати і структурувати номінативне поле концепту, а методи спостереження над фактичним матеріалом і метод компонентного аналізу забезпечили упорядкування вербалізаторів досліджуваного концепту.

Результати дослідження та їх обговорення. Поняття війни у різні часи набуває нових семантичних відтінків, характеризується новими оцінними парадигмами. Об'єктивація концепту «війна» в публіцистичних текстах тривалий період здійснювалася з допомогою розлогої системи непрямих номінацій. У сучасних медіа зафіксовано синонімічні назви мовного репрезентанта концепту «війна». У сучасному лінгвістичному просторі спостерігається тенденція до вербалізації концепту «війна» у вигляді метафори. Мовна репрезентація концепту «війна» представлена також різноманітними тематичними групами лексики. Нерідко автори медіатекстів вдаються до вживання образних мовних засобів, а саме: афоризмів, фразеологізмів, паремій та інших одиниць. Війна як суспільно-політичне явище втілене і в англomовній картині світу. Зважаючи на це, англomовні одиниці, що вербалізують концепт WAR, не лише характеризуються національно-культурною специфікою, а й пов'язані зі світосприйняттям. Війна в англomовній картині світу є символом зла, смерті, безнадії, печалі, виснаження, спустошення, знищення, поразки і навіть прибуткової справи.

Ключові слова: : концепт, війна, публіцистичний дискурс, лінгвокультурологія.

Актуальність (Introduction).

Сучасне мовознавство характеризується значною кількістю міждисциплінарних праць, у яких досліджено, як лінгвальні, так і екстралінгвальні чинники, що впливають на вербалізацію думок і міркувань людини про економічні, політичні, соціальні, історико-культурні зміни, події на сучасному етапі (Маслова Ю., 2023; Shevchenko I., 2022). Розуміння мови як компонента свідомості, світогляду й ментальності індивіда, сприяло співпраці мовознавства з певними галузями знань і виникненню нових перспективних напрямів для наукових студій, зокрема лінгвістичної концептології. Зважаючи на це, актуальність дослідження концепту «війна» у публіцистичному дискурсі є

безсумнівною. Концепт «війна» є одним із універсальних концептів, оскільки функціонує в усіх культурах і мовах світу. Проте у мовній свідомості різних народів трактування війни не тотожне. Чільне місце у висвітленні збройних конфліктів належить засобам масової інформації, зокрема в тих країнах, що перебувають у стані війни або сусідять географічно чи культурно із цими державами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). У сучасних лінгвокогнітивних розвідках представлено чимало концептуальних одиниць, однак специфіку вербалізації концепту «війна» в лінгвокультурному аспекті схарактеризовано у небагатьох працях. Окремі питання означеного концептуального

поняття висвітлено у студіях Н. Лютянської, Т. Коць, Ю. Маслової, С. Мельник, О. Назаренко, Ю. Сікорської. Водночас актуальним є його висвітлення з позицій лінгвокультурології у публіцистичному дискурсі.

На значимість означеного концепту для багатьох націй у різні історичні періоди вказують дослідження його семантики і структури на матеріалі багатьох мов (української, англійської, французької) –Л. Брославська, В. Верьовкін, Т. Вільчинська, Г. Яворська. У сучасній лінгвістиці чільне місце посідають огнітивний і лінгвокультурологічний підходи до визначення універсальних концептів у лінгвокультурологічному аспекті.

Матеріали та методи дослідження (Materials and methods of research). Для повного й комплексного дослідження концепту «війна» у публіцистичному дискурсі, зокрема засобах масової інформації (онлайн-виданнях «День», «Українська правда», англомовний сайт BBC News) використано описовий метод, для виокремлення, класифікації і представлення мовних репрезентантів концептуального змісту аналізованого поняття. Контекстний аналіз дав змогу описати і структурувати номінативне поле концепту, а методи спостереження над фактичним матеріалом і метод компонентного аналізу забезпечили упорядкування вербалізаторів досліджуваного концепту.

Результати дослідження та їх обговорення (Results of the research and their discussion). Поняття війни у різні часи набуває нових семантичних відтінків, характеризується новими оцінними парадигмами. Засоби масової інформації оперативно реагують на ставлення суспільства до воєнних подій і фіксують суспільні настрої в синхронному зрізі (Коць Т., 2019).

Для греко-римського, давньослов'янського і давньогрецького культурних просторів характерне розуміння аналізованого концепту в загальному значенні: як змагання і творча конкуренція (Верьовкін В., 2013). Давні греки розрізняли справедливу та несправедливу війни, уособлювані відповідно Афіною і Аресом.

Як було зазначено вище, концепт «війна» є універсальним, проте водночас відзначається найбільшою національною маркованістю, на що впливає історичний досвід окремого народу. Розгалужена система мовних репрезентантів та засобів вираження додаткового значення означеного концепта зумовлена віковичною і важкою боротьбою українців за свою державу (Шевченко І. et al, 2022).

Мета дослідження (Aim) – з'ясувати особливості мовної репрезентації концепту «війна» в україно- і англомовній картинах світу на матеріалі публіцистичних текстів.

Варто наголосити на складності і багатогранності означеного концепту. Вивчаючи символіку поняття війни, автори «Енциклопедичного словника символів культури України» стверджують, що повсякчас на нашій планеті точаться війни, війна стала невід'ємним атрибутом і умовою людського буття. Ми навіть не замислюємося над тим, що живемо з тією чи іншою концепцією війни, відображеною у нашій культурі підсвідомості (Енциклопедичний словник символів культури України, 2015). На думку мовознавців, вищенаведене твердження слугує основою для розлогого номінативного поля концепту війна в українській і англійській лінгвокультурах загалом та в публіцистичному дискурсі зокрема. Як свідчать наукові джерела, концепт представлено в мові через слово, тобто назву концепту, яка найбільш повно передає його зміст.

Варто зазначити, що об'єктивація концепту «війна» в публіцистичних текстах тривалий період здійснювалася з допомогою розлогої системи непрямих номінацій, приміром: *АТО (антитерористична операція), російська агресія, збройний конфлікт, протистояння, неоголошена війна, російське вторгнення, російська окупація, поле бою*. Причина цього криється у тому, що як учасники збройного конфлікту, так і міжнародна спільнота не сформуvalи єдності у поглядах щодо вербалізації цього поняття та тлумачення російської агресії (Васянович Є., 2018)

Нині у засобах масової інформації спостерігаємо розгалужену систему назв,

ядро яких становить саме лексема «війна»: *«Перша леді Олена Зеленська відзначила, що 90% українців переживають стрес через війну» (Українська правда); Байден: Підтримуючи Україну, ми утримуємо американські війська від участі у війні (там само).*

Означене поняття здебільшого вживається з численними ад'єктивами, що утворюють атрибутивні синтагми, в яких виражено різноманітні характеристики концептуалізованого поняття: *повномасштабна війна Росії проти України; до річниці широкомасштабної російської війни; як місто зустріло велику війну; втягнути Білорусь у відкриту війну з Україною; підла і підступна війна; холодна війна; терористична війна; жорстока російська війна проти України; зять Шойгу вважає війну проти України «кривавою і безглуздою»; припинити безглузду та жорстоку війну проти України; засудити «абсурдну і жорстоку» війну в Україні; агресивна, загарбницька.*

Отже, війни означають відповідно до мети (загарбницька, визвольна), масштабності (світова, міжнародна, місцева), держав – учасників конфлікту (російсько-українська, польсько-українська), очільників (путінська), часу, тривалості (затяжна, тривала, столітня), застосовуваної зброї (ядерна, хімічна) (Зорницький А., 2018).

У сучасних медіа зафіксовано синонімічні назви мовного репрезентанта концепту «війна»: *агресія, конфлікт, протистояння, боротьба, протиборство, борня* у складі як атрибутивних, так і номінативних синтагм: *в річницю повномасштабної агресії РФ проти України, тривале збройне протистояння; 5 сценаріїв закінчення боротьби в Україні; нинішня війна насамперед пов'язана з протиборством (День).* Також поширеними є лексеми *атака, напад, вторгнення.*

Назвою аналізованого концепту часто є лексема *схід*, а словосполуку *поїхати на схід* трактують як *«поїхати на війну»*.

Уживання у новинних текстах таких фразеологізмів, як *піти війною, дати відсіч*, надає матеріалам більшої емоційності.

Специфіка сучасної війни в Україні характеризується особливим ставленням до реальності на протигагу попереднім традиційним війнам (Коць Т., 2019). Як свідчить історія, основною метою попередніх війн було досягнення результату з допомогою фізичної сили, фізичних військових дій (руйнування, захоплення, вторгнення), що впливало на розуміння та сприйняття реальності. На сучасному етапі спостерігаємо протилежне явище: війна як фізичне насилля має на меті вплинути на міркування та світосприйняття людини, координувати її поведінку. Зважаючи на це, проти України ворог розв'язав ще й широкомасштабну інформаційну війну, що прагне встановити контроль над свідомістю, емоціями, мисленням, розумом індивідів: *Обговорення були умовно поділені на три аспекти: інформаційна війна в сучасних умовах за новими викликами гібридної війни, професійна журналістика в умовах інформаційної війни, медіаосвіта та інформаційна безпека (День).*

З огляду на те, що боротьба точиться також і у віртуальному світі, для її означення в медіадискурсі використовують такі неологізми, що є периферійними стосовно концепту «війна»: *кібервійна, кіберзагроза, кіберспротив, кібератака, кібернапад, кіберфронт, кібервійсько, кіберактивісти.*

У сучасному лінгвістичному просторі спостерігається тенденція до вербалізації концепту «війна» у вигляді метафори. За допомогою метафори можна маніпулювати картиною світу людини. У публіцистичних текстах лексема «війна», крім інформаційної галузі, досить широко вживається у метафоричному значенні для окреслення конфліктних ситуацій у сфері економіки, торгівлі, енергетики, газопостачання, реклами, валютних операцій, інформаційних технологій: Інтер оголосив «1+1» рекламну війну (Українська правда), Росія не зможе перемогти у газовій війні Україну і знає це (там само).

Мовна репрезентація концепту «війна» представлена також різноманітними тематичними групами лексики (Маслова):

1) назви видів зброї, військової

техніки та засобів зв'язку (*танки, ракети, міномети, кулемети, автомати, гвинтівки, гранати, міни, РПГ, ПЗРК, БПЛА, БМП, РСЗО, балістична ракета, винищувач, квадрокоптер, дрон, «Starlink», «Байрактар», «Джавелін», «HIRMAS»*);

2) назви військових звань, чинів, посад тощо (*солдат, генерал, бійці, військові, тиловики, волонтери, капелани, парамедики*);

3) назви військових підрозділів (*полк, батальйон, рота, загін територіальної оборони, бригада, загін*);

4) назви тактики ведення бойових дій та військових операцій (*наступ, атака, бій, відступ, відведення зброї, бойові дії, оточення, операція*);

5) назви воєнних об'єктів (*окупована/деокупована територія фронт, лінія розмежування, нульовий кілометр, передова, тил*);

6) назви військового спорядження (*бронежилет, шолом, військова форма, тепловізор*).

Характерними для новинних матеріалів, крім термінологічної лексики, є й жаргонізми: *нуль або передок* (на позначення лінія фронту, де точаться активні бої), *зеленка* (зелені насадження), *арта* (артилерія), *прихід* (потрапляння снаряду чи ракети) *піксель або цифра* (українська військова форма), *мопед* (іранський дрон), *пташка* (безпілотний літальний апарат).

Нерідко автори медіатекстів вдаються до вживання образних мовних засобів, а саме: афоризмів, фразеологізмів, паремій та інших одиниць: *кому війна, а кому мати рідна, війна війною, а обід за розкладом, хто взяв меч – від меча й загине, вогнем і мечем*.

Для досягнення високого ступеня емоційного забарвлення й експресії автори вдаються до ненормативної лексики на означення агресора: *пуйло – вбивця, путін-дурень, кацапня, орки, недоімперія, путлер, мерзота*.

Війна як суспільно-політичне явище втілене і в англійській картині світу. Британія та Сполучені Штати Америки неодноразово зазнавали нападу з боку іноземців, а також самі активно воювали. Зважаючи на це, англійські одиниці, що

вербалізують концепт WAR, не лише характеризуються національно-культурною специфікою, а й пов'язані зі світосприйняттям, відображенням у ньому місця людини. Мовний вияв означеного концепту дає змогу простежити його осмислення у національному вимірі.

Л. Брославська, студіюючи доконцептуальні основи аналізованого концепту на основі теорії архетипів, стверджує, що війна в англійській картині світу є символом зла, смерті, безнадії, печалі, виснаження, спустошення, знищення, поразки і навіть прибуткової справи (Брославська Л., 2013). Вивчаючи номінативне поле концепту «війна», дослідниця виокремлює 41 синонім до означеного поняття, систематизувавши їх у групи: «State of Armed Conflict» (стан збройного конфлікту), «Situation of Antagonism» (ситуація ворожнечі) і «Art of War» (мистецтво війни): *altercation, antagonism, argument, attack, battle, belligerency, blockade, bloodshed, campaign, clash, combat, competition, conflict, contention, contest, crusade, defence, disagreement, dogfight, drive, engagement, enmity, expedition, fight, hostility, hostilities, insurrection, massacre, mission, offensive, operation, rebellion, revolt, riot, rising, scuffle, skirmish, strife, struggle, quarrel, warfare*. При цьому лексеми, що належать до першої групи є ядром (воювати, перемогти), а ті, що до другого і третього – периферійні.

Як зазначають дослідники, концепт war є основою багатьох концептуальних метафор. Виокремлюють 42 концептуальні метафори (Шевченко О., 2021), що репрезентують аналізований концепт в англійській лінгвокультурі і дають змогу осмислити явища одного виду в термінах явища іншого виду. Своєю чергою, означені метафори згруповано у шість лексико-семантичних груп: «Насилля та агресія», «Жива природа», «Нежива природа», «Соціальні явища», «Екзистенціалізм», «Релігія».

Визначальними концептами у першій лексико-тематичній групі є такі: насилля, агресія, руйнування. Загалом представлено сім концептуальних метафор насилля: WAR is VIOLENCE; WAR is A CRIME; WAR is A KILLER; WAR is

TORTURE; WAR is AN EMOTIONAL TRAUMA; WAR is DESTRUCTION; WAR is SELF-DESTRUCTION; WAR is DAMAGE.

Друга лексико-семантична група концептуальних метафор пов'язана із персоніфікацією війни, наділяючи її такими ознаками, як біль, захворювання, смерть. Цю групу презентують такі концептуальні метафори: WAR is A LIVING BEING; WAR is A MONSTER; WAR is A DISEASE; WAR is DEATH; WAR is AN ANIMAL; WAR is A PLANT.

Третя лексико-семантична група налічує метафори концептуальної сфери «фізичний світ». У них війна виступає як сили природи або властивість фізичного світу: WAR IS A NATURAL PHENOMENON; WAR is A DISASTER; WAR is DESERT; WAR is FIRE; WAR is SOUND; WAR is SMELL; WAR is A MACHINE; WAR is A GEOMETRIC SHAPE; WAR is BUSINESS; WAR is A GAME; WAR is A COMPETITION; WAR is AN ART; WAR is A SPORT; WAR is THEATRE / CINEMA.

Четверта лексико-семантична група концептуальних метафор наповнює концепт WAR правилами змагання та гри. Англійцям важливо знати, як поводитися під час війни, тобто тут простежується зв'язок ще з одним основоположним концептом англомовного світу – FAIR PLAY (чесна гра), що співвідноситься із середньовічним лицарським кодексом поведінки.

П'ята лексико-семантична група ототожнюється із хаосом, абсурдністю буття, божевіллям, смертю, самотністю, втратою, світовою скорботою, випадковістю: WAR is CHAOS; WAR is THE WORLD; WAR is ABSURDITY; WAR is STUPIDITY; WAR is MISUNDERSTANDING; WAR is EMPTINESS; WAR is POVERTY; WAR is SUFFERING; WAR is RISK/DANGER; WAR is LOSS / FAILURE.

Людина є іграшкою в руках долі. Таке світосприйняття можна пояснити впливом французьких екзистенціалістів на англомовну картину світу після Другої світової війни.

Шосту лексико-семантичну групу, що репрезентує релігію, наповнюють такі метафори: WAR is APOCALIPSIS; WAR is DEVIL; WAR is JUDGMENT DAY; WAR is HELL; WAR is SIN.

Як бачимо, найбільш численною є група, яку реперзентують метафори буття. Отже, війна породжує у людей роздуми про сенс їхнього існування і місце у всесвіті. Крім того, аналізований матеріал дає змогу дійти висновку, що війна в англомовній картині світу має негативну оцінність, реалізуючись, зокрема, у таких лексемах, як *bloodshed* (кровопролиття), *bloodletting* (різанина) та *crackdown* (придушення протесту).

У зв'язку із теперішньою ситуацією на світовій арені, воєнна тематика є однією із провідних, що її висвітлюють англомовні засоби масової інформації, зокрема англомовний сайт BBC.

Публіцистичні тексти укладають так, щоб привернути увагу реципієнта до описаної тематики, зацікавити його, вживаючи різноманітні мовні засоби впливу на сприйняття повідомлення адресатом, створити певний образ індивідуального або колективного суб'єкта, що є однією зі сторін збройного конфлікту, а також утримувати читацький інтерес до події, публікуючи новини з цієї тематики регулярно протягом тривалого часу. Часто у новинних заголовках фігурують одиниці, що позначають топологію військових конфліктів, співвідносячи їх із тими країнами, у яких відбуваються описувані події: *Ukraine conflict; Afghan conflict*.

Лексемами *war* та *conflict* у сполученні з іншими одиницями (*the civil war, armed conflict, military conflict*) номінують збройні конфлікти. Аналіз медіатекстів дав змогу визначити окремі додаткові характеристики збройного конфлікту та його сторін: опис суб'єктів конфлікту; їхню кількість; міру організованості дій суб'єктів; розташування суб'єктів; характеристика їхніх дій і намірів: *Russia and Iran, which support Syrian President Bashar al-Assad, agreed to set up the zones along with Turkey, which backs rebel forces, in May* (Syrian President Bashar al-Assad - одна зі сторін збройного конфлікту); *Russia, Iran, Turkey* - країни, які підтримують політику Башара Асада.

Масштаб воєнного конфлікту вербалізується лексемами на позначення територій, на яких точаться бойові дії: *the region, the zones, wide areas of the country*, а також шляхом називання об'єктів, які

стали мішенями обстрілів: *10 hospitals have reportedly been damaged during the last 10 days*. Місце розташування суб'єктів представлено власними назвами: *the town of Rastan*.

Якщо проаналізувати номінацію російсько-українського збройного конфлікту у текстах англійського інтернет-ресурсу BBC, то можна простежити тенденцію до вживання максимально нейтральної назви *Ukraine conflict*, якою названо навіть цілу рубрику, присвячену Україні, на сайті британської служби новин. Означена номінація, на наш погляд, дещо спотворює зміст концепту, роблячи сутність конфлікту незрозумілою для читача за у ситуації первинного сприйняття. Загалом можна констатувати, що англійські засоби масової інформації вкрай виважено і обережно кваліфікують сутність і масштаби конфлікту, вживаючи номінації *conflict in eastern Ukraine*, *eastern Ukraine conflict*, *Ukraine crisis*, *confrontation*, тим самим прагнучи оминати вказівку на активну й безпосередню участь росії як однієї зі сторін збройного конфлікту.

Висновки і перспективи (Conclusions and future perspectives). Вищенаведене дало змогу дійти висновку, що концепт – війна у публіцистичному дискурсі характеризується розмаїттям номінацій. Засобами його вербалізації є одиниці різних мовних рівнів – лексичного, фразеологічного, граматичного, з-поміж яких основним є назва концепту та його синоніми, зокрема іншомовні, атрибутивні і предикативні синтагми, фразеологізми. Чимало виявлено конструкцій із тропами на позначення досліджуваного концепту, передусім концептуальних метафор. Важливо, що більшість мовних репрезентантів концепту «війна» є оцінно маркованими, що свідчить про емоційність, експресивність текстів засобів

Список використаних джерел

1. Бойко Н. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Література та культура Полісся*. 2021. 102(17), 116-130. URL: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2021-17f-102-116-130>.

масової інформації. Отже, найменування війни в українській лінгвокультурі виступають основою для метафоризації (*полеміка, холодна війна, економічна війна, ідеологічна війна, інформаційна війна*), що вказує на вплив концепту війна і воєнної ідеології загалом на інші аспекти мовних картини світу. Означений концепт є індикатором суспільної ідеології кожного періоду і водночас впливає на формування цієї ідеології і зміни в ній.

Аналіз поняття концепту *war* в англійській лінгвокультурі дав змогу виявити низку прихованих метафоричних моделей, що актуалізуються під час вербальної реалізації аналізованого поняття. Війна у свідомості носіїв англійської мови асоціюється із певною руйнівною силою, що рушить світовий порядок і соціальний устрій.

Текстам англійських новин властиве висунення на передній план одиниць, які вказують на топологічні ознаки збройного конфлікту, що співвідносять їх з певними країнами. Суб'єкти конфлікту характеризуються та ідентифікуються засобами власних назв та іменникових словосполучень. Представлення кількості суб'єктів конфлікту здійснюється з допомогою словосполучень з числівниками, які забезпечують квантифікацію. Масштаб збройного протистояння репрезентовано у англійському публіцистичному дискурсі лексемами на позначення територій, на яких розгортаються події.

Можемо акцентувати, що вербалізація концепту *war* в англійській картині світу здебільшого має негативну конотацію.

Перспективу дослідження вбачаємо у порівняльному аналізі вербальних засобів вираження досліджуваного концепту на матеріалах британських і американських засобів масової інформації.

2. Брославська Л. Я. Концепт війна в англійській картині світу: доконцептуальні основи *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2013. № 1051, Вип. 73. С. 46-51.

3. Васянович Є. Структурно-

семантичне наповнення концепту "війна" у лінгвістичних дослідженнях. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2018. Вип. 38. С. 5-10.

4. Верьовкін В. В. Відображення уявлень про війну в античній і сучасній мовній свідомості (на матеріалі давньогрецької, латинської, англійської, німецької та української мов): Дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2013. 212 с.

5. День. URL : <https://day.kyiv.ua>.

6. Енциклопедичний словник символів культури України. Корсунь-Шевченківський: ФОРМ Гавришенко В.М., 2015. 912 с.

7. Журавська О. Меми війни в українських масмедіа: типи й функціональність. Кримський міжнародний форум : філологія та журналістика : збірник матеріалів, 20–21 жовтня 2022 р., м. Київ. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 22–26.

8. Зорницький А. В., Мосієнко О. В. Вербалізація збройного конфлікту в англомовному медіа-дискурсі *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : *Філологія*. 2018. Вип. 33(2). С. 45-47.

9. Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Мовна репрезентація концепту «війна» в сучасному українському медіадискурсі. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/297/8542/17835-1?inline=1>.

10. Гаврилюк І. О. Мас-медійний дискурс: змістові, структурні та функціональні особливості. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10(1). С. 113.

11. Коць Т. Лінгвософія війни і миру в інформаційному просторі сьогодення. *Культура слова*. 2019. №90. С. 67-74.

12. Маслово Ю. П. Вербалізація концептів війна, мир, жінка, чоловік у газетному дискурсі України у воєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 71–77.

13. Старова О. О., Промська А. С., Мостицька А. А. Актуалізація концепту українсько-російський конфлікт у дискурсі служби новин BBC. *Наукові записки Національного університету «Острозька*

академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 43–46.

14. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/>

15. Шевченко І. С., Морозова І. І., Шевченко В. О. *Номінації агресії Росії проти України в англомовних медіа: когнітивно-прагматичний аналіз*. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2022. Вип. 95. <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/20813/19560>.

16. Шевченко О. М. Репрезентація концепту WAR в англомовній лінгвокультурі. *Наукові записки*. Серія : *Філологічні науки*. 2021. Вип. 193. С. 133–139.

17. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news>.

18. Shevchenko I. American social media on the Russia-Ukraine war: A multimodal analysis. *Cognition, Communication, Discourse*. 2022. (25), 65-79.

References

1. Boiko, N. (2021). Spetsyfika leksyko-semantychnoho polia kontseptu «viina» v kinopovisti O. Dovzhenka «Ukraina v ohni» [Specificity of the lexical and semantic field of the concept of "war" in O. Dovzhenko's film story "Ukraine on Fire. Literatura ta kultura Polissia [Literature and culture of Polissya]. 102(17), 116-130. Retrieved: <https://doi.org/10.31654/2520-6966-2021-17f-102-P>. 116-130.

2. Broslavska, L. Ya. (2013). Kontsept viina v anhlo-movnij kartyni svitu: dokontseptualni osnovy [The concept of war in the English-language picture of the world: pre-conceptual foundations]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Serija : Romano-hermanska filohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov [Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Romance and Germanic philology. Methods of teaching foreign languages]. № 1051, Vyp. 73. P. 46-51.

3. Vasianovych, Ye. (2018). Strukturno-semantychno napovnenia kontseptu "viina" u lnhvistychnykh doslidzhenniakh [Structural and semantic content of the concept of "war" in linguistic research]. *Humanitarna osvita u tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh*

© О. Тепла

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 14, № 3, 2023

zakladakh [Humanitarian education in technical higher education institutions]. Vyp. 38. P. 5-10.

4. Verovkin, V. V. (2013). Vidobrazhennia uiaвлен pro viinu v antychnii i suchasni movnii svidomosti (na materiali davnohrets'koi, latyns'koi, anhliiskoi, nimets'koi ta ukrains'koi mov): Dys. ... kand. filol. nauk [Reflection of the ideas about war in ancient and modern linguistic consciousness (on the material of ancient Greek, Latin, English, German and Ukrainian languages): Candidate of Philological Sciences]. Kyiv. 212 p.

5. Den [Day]. Retrieved: <https://day.kyiv.ua>.

6. Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy [Encyclopedic Dictionary of Cultural Symbols of Ukraine] (2015). Korsun-Shevchenkiivskyyi: FOP Havryshenko V.M. 912 p.

7. Zhuravska O. (2022). Memy viiny v ukrainskykh masmedia: typy y funktsionalnist [War memes in the Ukrainian media: types and functionality]. Krymskyi mizhnarodnyi forum : filolohiia ta zhurnalistyka : zbirnyk materialiv [Crimean International Forum: Philology and Journalism: a collection of materials], 20–21 zhovtnia, m. Kyiv. Lviv – Torun : Liha-Pres. P. 22–26.

8. Zornytskyi A. V., Mosiienko O. V. (2018). Verbalizatsiia zbroinoho konfliktu v anhlo-movnomu media-dyskursi [Verbalization of the armed conflict in the English-language media discourse]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii : Filolohiia [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology]. Vyp. 33(2). P. 45-47.

9. Melnyk, S. M., Nazarenko, O. M., Sikorska, V. Movna reprezentatsiia kontseptu «viina» v suchasnomu ukrainskomu mediadyskursi [Linguistic representation of the concept of "war" in modern Ukrainian media discourse]. Retrieved: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/297/8542/17835-1?inline=1>.

10. Havryliuk, I.O. (2016). Mas-mediinyi dyskurs: zmistovi, strukturni ta funktsionalni osoblyvosti [Mass media discourse: content, structural and functional features.]. Aktualni problemy filolohii ta perekladnavstva [Actual problems of philology and translation studies]. Vyp. 10(1). P. 113.

11. Kots, T. (2019). Linhvosofiia viiny i

myru v informatsiinomu prostori sohodennia [Linguosophy of War and Peace in the Information Space of Today]. Kultura slova [Culture of the word]. №90. P. 67-74.

12. Maslova, Yu. P. (2023). Verbalizatsiia kontseptiv viina, myr, zhinka, cholovik u hazetnomu dyskursi Ukrainy u voiennyi period [Verbalization of the concepts of war, peace, woman, man in the newspaper discourse of Ukraine in the wartime period]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: serii «Filolohiia» [Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy: Philology Series]. Ostroh : Vyd-vo NaUOA. Vyp. 17(85). P. 71–77.

13. Starova, O. O., Promska, A. S., Mostytska, A. A. (2019). Aktualizatsiia kontseptu ukrainsko-rosiiskyi konflikt u dyskursi sluzhby novyn VVS [Actualization of the concept of the Ukrainian-Russian conflict in the discourse of the BBC news service]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: serii «Filolohiia» [Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy: Philology Series]. Ostroh: Vyd-vo NaUOA. Vyp. 8(76), hruden. P. 43–46.

14. Ukrainska pravda [Ukrainian Pravda]. URL : <https://www.pravda.com.ua>.

15. Shevchenko, I. S. Morozova, I. I. Shevchenko, V. O. (2022). Nominatsii ahresii Rosii proty Ukrainy v anhlo-movnykh media: kohnityvno-prahmatychnyi analiz [Nominations of Russia's aggression against Ukraine in the English-language media: a cognitive-pragmatic analysis]. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina [Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Vol. 95. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/20813/19560>.

16. Shevchenko, O. M. (2021). Reprezentatsiia kontseptu WAR v anhlo-movni linhvokulturi [Representation of the WAR concept in the English linguistic culture]. Naukovi zapysky. Serii : Filolohichni nauky [Scientific notes. Series: Philological sciences.]. Vol. 193. P. 133–139.

17. BBC News. Retrieved: <https://www.bbc.com/news>.

18. Shevchenko, I. (2022). American social media on the Russia-Ukraine war: A multimodal analysis. *Cognition, Communication, Discourse*, (25). P. 65-79.

**The Concept of "War" in the Linguistic and Cultural Aspect
(Based on the Material of Publicistic Discourse)**

Oxana TEPLA,

Ph.D in Pedagogy,

associate professor of the Department of Foreign Philology and Translation

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

Email:tomoxana78@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0582-4741>

Abstract. Introduction. The concept of "war" is one of the universal concepts, as it functions in all cultures and languages of the world. However, the interpretation of war is not identical in the linguistic consciousness of different peoples. The media play a prominent role in the coverage of armed conflicts, particularly in those countries that are at war or are geographically or culturally neighboring these states.

Methods. For a complete and comprehensive study of the concept of "war" in publicistic discourse, in particular in the media (online publications "Day", "Ukrainska Pravda", the English-language website of BBC News), the descriptive method was used to identify, classify and present linguistic representatives of the conceptual content of the analyzed concept. Contextual analysis made it possible to describe and structure the nominative field of the concept, and the methods of observation of the actual material and the method of component analysis ensured the ordering of the verbalizers of the studied concept.

Research results and their discussion. The concept of war at different times acquires new semantic shades and is characterized by new evaluative paradigms. The objectification of the concept of "war" in journalistic texts has long been carried out through an extensive system of indirect nominations. In modern media, synonymous names of the linguistic representative of the concept of "war" are recorded. In the modern linguistic space, there is a tendency to verbalize the concept of "war" in the form of a metaphor. Modern media have recorded synonymous names for the linguistic representative of the concept of "war". In the modern linguistic space, there is a tendency to verbalize the concept of "war" in the form of a metaphor. The linguistic representation of the concept "war" is also represented by various thematic groups of vocabulary. The authors of media texts often use figurative language, namely aphorisms, phraseological units, parables and other units. War as a socio-political phenomenon is also embodied in the English-language worldview. In view of this, the English-language units that verbalize the WAR concept are not only characterized by national and cultural specificity, but are also related to world perception. war in the English-language world picture is a symbol of evil, death, hopelessness, sadness, exhaustion, devastation, destruction, defeat and even a profitable business.

Keywords: concept, war, journalistic discourse, linguistic and cultural studies.

**THEORY AND METHODS OF TEACHING.
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ**

UDC 378:811.111:327:004

[https://doi.org/10.31548/philolog14\(3\).2023.011](https://doi.org/10.31548/philolog14(3).2023.011)

**Multiculturalism in the Educational System of
the Grand Duchy of Luxembourg: Key Benefits
Oksana CHAIKA,**

PhD, Associate Professor, Visiting Researcher
Faculty of Humanities, Education and Social Sciences
University of Luxembourg
Esch-sur-Alzette, Luxembourg
E-mail: oxana.chaika@yahoo.es
<https://orcid.org/0000-0002-4317-9456>

Abstract. Multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg has become an increasingly important topic in the context of cultural diversity and globalization. This research paper aims to explore the key benefits of multiculturalism in Luxembourg's educational system. The study delves into the impact of multicultural education policies and initiatives, with a specific focus on the promotion of cultural awareness, enhanced learning experiences, social cohesion, intercultural competence development, and curriculum enrichment. By conducting a comprehensive literature review, examining relevant case studies, and analyzing existing programs, this research aims to identify and highlight the advantages of multiculturalism in fostering inclusive and diverse learning environments.

The findings of this research indicate that multicultural education in Luxembourg plays a pivotal role in fostering increased cultural understanding, broadening perspectives, and nurturing the development of global citizenship among students. Through exposure to diverse cultures, languages, and traditions, students are better equipped to navigate the interconnected world and appreciate the value of different perspectives. Moreover, multicultural education contributes to the cultivation of social cohesion by fostering a sense of belonging and respect among students from different backgrounds. With a specific focus on promotion of intercultural competence, students gain the necessary skills to engage with people from diverse cultures, fostering meaningful connections and reducing prejudice and discrimination. Overall, this research contributes to the understanding of the benefits of multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg. It provides insights for educators, policymakers, and stakeholders interested in fostering inclusive and culturally diverse learning environments. By embracing multiculturalism in education, Luxembourg can nurture a generation of global citizens who possess the knowledge, skills, and attitudes necessary to thrive in an interconnected world. It is concluded that with Luxembourg's best practices of making multiculturalism part of the national curriculum, Ukraine may gain immensely in the light of educational reforms in times of recovery after the Russian full-scale invasion that started in February 2022.

Keywords: multiculturalism, educational system, Grand Duchy of Luxembourg, benefits, cultural awareness, learning experiences, social cohesion, intercultural competence, curriculum enrichment, inclusive education.

Introduction. Multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg has gained increasing recognition as a crucial aspect of promoting diversity and fostering inclusive learning environments (Luxembourgish Education System, 2023). With its diverse population comprising both native Luxembourgers and immigrants from various cultural backgrounds, Luxembourg's educational system has embraced the principles of multicultural education (UNESCO, 2017). Multicultural education emphasizes the integration of diverse cultural perspectives,

languages, and traditions into the curriculum, aiming to promote cultural awareness, intercultural competence, and a sense of belonging among students (Banks, 2016; Chaika, 2022a).

Luxembourg has implemented policies and initiatives to ensure the effective incorporation of multiculturalism in its educational system (Luxembourgish Education System, 2023). These policies highlight the inclusion of multicultural content in the curriculum, the provision of language support for students with diverse linguistic backgrounds, and the promotion of cultural

© O. Chaika

exchanges and intercultural dialogue (EC GMIL). By embracing multicultural education, Luxembourg aims to foster respect, tolerance, and a deeper understanding of different cultural identities among its students (ibid.; MIS).

Research has demonstrated the numerous benefits of multicultural education in Luxembourg's educational system. It enhances cultural awareness by exposing students to diverse cultures, traditions, and perspectives, fostering a deeper appreciation for cultural diversity (Banks, 2016). Multicultural education also enriches learning experiences by providing students with a broader perspective on global issues and critical thinking skills (May, 2009). Moreover, it contributes to social cohesion by promoting inclusivity and reducing prejudice, creating a harmonious school environment where all students feel a sense of belonging (Banks, 2016; Chaika, 2022a). Intercultural competence development is another significant benefit of multicultural education, equipping students with the skills to navigate intercultural interactions and thrive in a globalized society (UNESCO, 2017; Chaika, 2022b).

Despite the benefits, challenges exist in implementing multicultural education effectively. Overcoming cultural barriers, ensuring cultural sensitivity among educators, and addressing language-related challenges are among the key hurdles (Luxembourgish Education System, 2023). Furthermore, fostering community engagement and collaboration is crucial to sustaining multicultural education initiatives (May, 2009; Chaika, 2022a).

With the above in mind, multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg is a significant focus in fostering inclusive and diverse learning environments. Through policies and initiatives that prioritize cultural awareness, intercultural competence, and social cohesion, Luxembourg is committed to nurturing global citizens who appreciate and respect cultural diversity. However, addressing challenges and fostering collaboration among educators, policymakers, and communities are essential to effectively enhance multiculturalism in Luxembourg's educational system (UNESCO, 2017).

The aim of this research is to explore and examine the key benefits of multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg and its significance for promoting inclusive and culturally diverse learning environments. To achieve this aim, the study will address the following objectives:

1. Assess the impact of multicultural education policies and initiatives in fostering cultural awareness, social cohesion, and intercultural competence development in Luxembourg's educational system.

2. Examine how multiculturalism enhances learning experiences by providing students with a broader perspective on global issues, promoting critical thinking, and enriching the curriculum.

3. Evaluate the significance of multicultural education in promoting inclusive educational practices, reducing prejudice, and fostering a sense of belonging among students from diverse cultural backgrounds.

By addressing these objectives, the research aims to provide a comprehensive understanding of the benefits of multiculturalism in Luxembourg's educational system. The study will contribute to the existing literature on multicultural education, inform educational policies and practices, empower students and teachers, and promote social integration and cultural understanding within Luxembourgish and international societies.

Methods include a combination of a comprehensive literature review, case studies, and interviews, to investigate the benefits of multiculturalism in the educational system of the Grand Duchy of Luxembourg. Data was collected through document analysis, observations, and surveys, and used qualitative thematic analysis.

Thus, a comprehensive literature review was conducted to gather existing scholarly articles, research papers, reports, and relevant documents related to multicultural education and its benefits in Luxembourg's educational context. This provided a theoretical foundation for understanding the key concepts, theories, and previous research findings. Then, multiple case studies were conducted in selected schools and so-called *Maison Relais* (a kind of educational institutions in Luxembourg, in which educators take care of the children after

school and where children do their homework, if necessary, until their parents can come and collect them home). These case studies involved observing and analyzing the implementation of multicultural education policies and initiatives which provided detailed insights into the practices, challenges, and benefits of multiculturalism within specific educational settings. Next, semi-structured interviews were conducted with teachers, school administrators, policymakers, and other relevant stakeholders involved in multicultural education in Luxembourg. These interviews enabled the researchers to collect firsthand perspectives, experiences, and insights into the benefits and challenges of implementing multicultural education. The interviews aimed to explore strategies, recommendations, and perceptions regarding the effectiveness of multiculturalism in fostering inclusive and diverse learning environments.

Data were collected through various methods, including document analysis, field notes from observations, notes of interviews, to gather quantitative data on student perceptions and outcomes. The document analysis involved reviewing educational policies, curriculum materials, and relevant reports to understand the context and implementation of multicultural education in Luxembourg. The data collected were analyzed using qualitative analysis techniques through thematic analysis, which helped identify recurring themes, patterns, and perspectives related to the benefits of multiculturalism.

The findings from the literature review, case studies, and interviews triangulated to provide a comprehensive understanding of the benefits of multiculturalism in Luxembourg's educational system whereas the research methods employed allowed for a rich and nuanced exploration of the research topic, providing valuable insights for enhancing multicultural education practices in the Grand Duchy of Luxembourg, which altogether may be broadened outside the country and be successfully implemented in other educational settings, in Ukraine, in particular.

Literature Review. Starting with an overview of Luxembourg's cultural diversity, it is relevant to note that Luxembourg is a small European country known for its rich cultural

diversity. As a result of its geographical location and historical background, Luxembourg has experienced the influences of various cultures over the centuries, which is why its cultural diversity can be traced back to the country's historical development and the policies implemented to promote multiculturalism. As the literature review showcases Luxembourg's culture has largely been formed as influenced by neighboring countries such as Germany, France, and Belgium, as well as immigration waves from different regions. According to Purschke (2020), it is noteworthy that "socio-economic migration, the country's specialization in the private financial industry, and the presence of several European institutions play an important role in the emergence and dynamism of the current language regime"; moreover, these days "with a total population of 613,000, the Grand Duchy has a very high proportion of foreign residents of 47.5%". According to other researchers somewhat lower 45.3% of the country's resident population make up foreign nationals (Wille & Roos, 2020, p.101) to be accompanied with the particular "phenomenon, which has been on the increase since the 1980s, of *cross-border commuters*, i.e., workers from the neighboring regions with employment in the Grand Duchy, as well as the more recent phenomenon of residential migrants, i.e., people moving from Luxembourg to neighboring Germany, France, or Belgium" (ibid., p. 101-102). Overall, Luxembourg's multiculturalism can be traced back to the 19th century when the country experienced industrialization and an influx of workers from neighboring countries and not only (see, for example, Portugal, Italy, Poland, and Spain). Luxembourg's multicultural society was further shaped by the arrival of guest workers in the mid-20th century. Wille and Roos (2020) note that the recruitment of foreign laborers from Southern Europe, particularly Italy and Portugal, contributed to the cultural diversity of the country. These migration flows have had a lasting impact on the demographic composition and cultural landscape of Luxembourg; importantly, these days the south of the country (Pétange, Differdange, Rodange, Esch-sur-Alzette, etc.) is characterized by Portuguese speaking population due to the mentioned above.

In recent decades, Luxembourg has

recognized the importance of promoting multiculturalism in education and has implemented policies and initiatives to foster diversity and inclusivity. The Luxembourgish educational system has undergone reforms to reflect the multicultural nature of the country. According to Martyniuk (2022), the seventh of eight theses in the concept human language development highlights that “the development of the first languages and the initial shaping of individual linguistic repertoires are the strongest factors in the development of human personality” and the scholar stresses out that “developing new languages as new ways of handling meaning” is strengthened with time and should be considered “a constant property of human mind” (Martyniuk, 2022, p. 107-108).

Luxembourg has introduced intercultural education as a key component of its educational curriculum; this approach aims to foster understanding, respect, and dialogue among students from different cultural backgrounds. Furthermore, Luxembourg has implemented language policies that support linguistic diversity in education. The country is multilingual, with Luxembourgish, French, and German recognized as official languages; in business backgrounds, mainly in financial and banking sectors in particular, English will prevail (Deloitte, KPMG, Ernst&Young, international banks, etc.). This linguistic diversity is acknowledged in educational settings, where language learning and bilingual education programs have been developed (Tollefson & Pérez-Milans, 2018). These initiatives aim to promote linguistic inclusivity and provide equal opportunities for students from different linguistic backgrounds.

Additionally, Luxembourg has implemented measures to support the integration of migrant students in the education system. Wille and Roos (2020) highlight the establishment of specific support structures, such as language classes and integration programs, to assist migrant students in their educational journey. These initiatives aim to address potential language barriers and facilitate the integration of students from diverse cultural backgrounds into the Luxembourgish education system. For instance, with the full-scale invasion by the Russians into the Ukrainian lands in February 2022, there has been witnessed a

large wave of Ukrainians fleeing the war in search of international support and temporary protection. The Ukrainian children were warmly received in Luxembourgish international and municipal schools with regard to their capacities and needs; special ‘welcome classes’ were created to help them recover from the physical and emotional shocks experienced given their experiences and temporary displacement, and Ukrainian speaking teachers were employed by the *Ministère de l'Education nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse* (Ministry of National Education, Children and Youth) to provide linguistic and cultural support to such temporarily displaced children and help them integrate into the Luxembourgish society in a smooth and exciting way.

Results and Discussion. The study examined the educational system in Luxembourg to understand its structure and organization, which resulted in the findings that reveal the following.

First, Luxembourg has a well-developed educational system that reflects the country’s multicultural nature; its system encompasses both international and municipal (public) schools, as well as public and private schools, providing education from early childhood to tertiary levels (OECD, 2022). This inclusive framework serves as a foundation for implementing multiculturalism in education and promoting diversity and inclusivity (Purschke, 2020; Wille & Roos, 2020). Secondly, the results indicate that Luxembourg has recognized the importance of promoting multiculturalism in education by including it as a key component in the national curriculum. Intercultural education has been incorporated across different subjects and grade levels, aiming to foster understanding, respect, and dialogue among students from diverse cultural backgrounds. Today, *LUCET (Luxembourg Center for Educational Testing)* together with the *Ministère de l'Education nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse*, are developing a series of projects to see how the educational system can become better and more efficient. For instance, in school surveys and questionnaires for parents, on top to German, French, English, and Luxembourgish, they also include the Portuguese language inasmuch bigger part of the population is Portuguese speaking. This approach

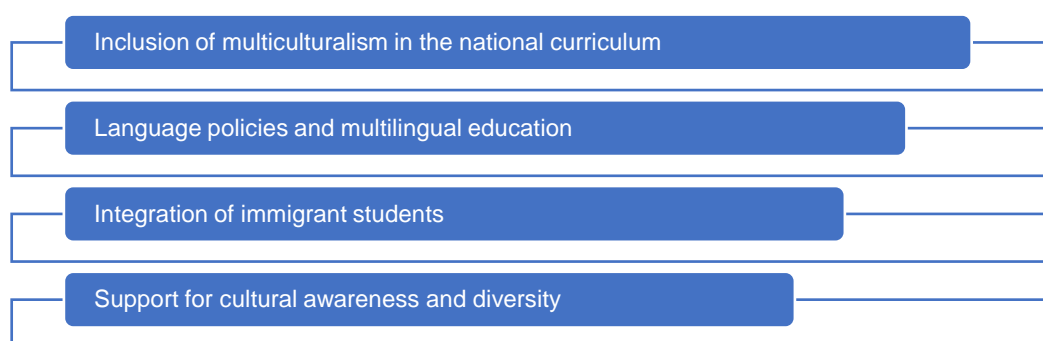
emphasizes the value of cultural diversity and prepares students to engage in a globalized world (Tollefson & Pérez-Milans, 2018; Piccardo, Germain-Rutherford & Lawrence, 2022).

Thirdly, the study examined the language policies and practices in Luxembourg's educational system and found as already mentioned above that Luxembourg as a multilingual country recognizes Luxembourgish, French, and German as official languages. The educational system acknowledges this linguistic diversity, which results in the implemented language policies to support multilingual education. Language learning and bilingual education programs have been developed to promote linguistic inclusivity and ensure equal opportunities for students from different linguistic backgrounds. These initiatives aim to enhance communication and facilitate social integration among students with diverse linguistic competencies (Tollefson & Pérez-Milans, 2018; Gay, 2018;

Piccardo, Germain-Rutherford & Lawrence, 2022).

The other elements in the Luxembourgish multiculturalism take to (i) successful practices of integrating immigrant students into the languages and culture and (ii) highly-ranking government support for cultural diversity and awareness (see Fig. 1. *Multiculturalism in Luxembourgish educational system: components to borrow*) based on recognition of interethnic relations which significance is utmost for efficient communication (see Shynkaruk & Shynkaruk, 2019) and development of intercultural communicative competence by maximizing students' capacities via the psycholinguistic dimension (Shynkaruk & Kharchenko, 2020). All these elements for implementation of multiculturalism in a country with a variety of peoples that come from different cultural backgrounds are worth considering as these practices have already been proven effective and can be taken from theory to practice.

Fig. 1. Multiculturalism in Luxembourgish educational system: components to borrow

Thus, the strategies and measures implemented to support the integration of immigrant students into the Luxembourgish education system highlighted the establishment of specific support structures, such as language classes and integration programs; these aim to address the unique needs of migrant students, to bridge potential language barriers, provide additional academic support, and facilitate the social integration of immigrant students. The findings suggest that Luxembourg is committed to ensuring equal educational opportunities for all students, regardless of their cultural or linguistic backgrounds (MIS; Tollefson & Pérez-Milans, 2018; Luxembourgish Education System, 2023).

Moreover, the initiatives and practices

that aim at fostering cultural awareness and embracing diversity in Luxembourg's educational system reveal the presence of various programs, events, and activities that promote cultural understanding and appreciation. These initiatives include multicultural festivals, intercultural workshops, and collaborative projects that encourage students to learn about different cultures and engage in cross-cultural interactions. The study suggests that these efforts contribute to creating an inclusive and harmonious educational environment that values cultural diversity and nurtures intercultural competence among students (Tollefson & Pérez-Milans, 2018; Piccardo, Germain-Rutherford & Lawrence, 2022).

The multicultural education policies and

initiatives in Luxembourg have resulted in numerous benefits and positive outcomes. It has increased cultural awareness, tolerance, and empathy among students. By providing global perspectives, multicultural education enhances learning experiences and prepares students for a diverse world (Vakulyk, 2010;

Irkhina et al., 2020). These benefits and positive outcomes of multicultural education are well-documented and have a significant impact on individuals, educational institutions, and society as a whole (see Fig. 2. *Key benefits of multicultural education in the Grand Duchy of Luxembourg*).

Fig. 2. Key benefits of multicultural education in the Grand Duchy of Luxembourg

The following are key benefits associated with multicultural education as detailed:

1. *Increased cultural awareness and tolerance*: Multicultural education fosters an environment where students gain a deeper understanding of different cultures, traditions, and perspectives. By learning about diverse cultures, students develop empathy, respect, and appreciation for others' experiences and beliefs. This heightened cultural awareness promotes tolerance, reduces prejudice, and encourages positive interactions among individuals from different backgrounds (Banks, 2016; Nieto & Bode, 2017; Chaika, 2022b).

2. *Enhanced learning experiences and global perspectives*: Multicultural education enriches the learning experiences of students by exposing them to a wide range of perspectives, ideas, and knowledge. It broadens their horizons beyond their own cultural context, providing them with a global perspective. Through exposure to diverse viewpoints, students develop critical thinking skills, problem-solving abilities, and the capacity to analyze complex issues from multiple angles (Banks, 2016; Gay, 2018). This prepares them to navigate an interconnected and diverse world.

3. *Promotion of social cohesion and citizenship*: Multicultural education plays a crucial role in promoting social cohesion and fostering active citizenship, as it encourages dialogue and collaboration among students from different cultural backgrounds; it also cultivates a sense of belonging and unity

within diverse communities. Students develop the skills necessary to engage in constructive discussions, negotiate differences, and work towards common goals. This understanding of collective responsibility and shared values contributes to the development of responsible and engaged citizens (Banks, 2016; Nieto & Bode, 2017).

Multicultural education has far-reaching implications for society. By equipping students with the knowledge and skills needed to navigate a multicultural world, it prepares them for successful participation in diverse workplaces, promotes intercultural understanding, and contributes to the creation of inclusive communities. Moreover, multicultural education challenges societal inequities by addressing issues of power, privilege, and social justice, ultimately working towards a more equitable and just society (Banks, 2016; Nieto & Bode, 2017; Chaika, 2022a: MIS).

Conclusion. Luxembourg's historical development and policies have played a crucial role in shaping its multicultural society. The country's commitment to promoting multiculturalism in education through intercultural approaches, language policies, and integration initiatives demonstrates its dedication to fostering diversity and inclusivity. The research findings have highlighted the impact of multicultural education in fostering cultural awareness, social cohesion, and intercultural competence development within Luxembourg's educational system, which can be taken as

credit for implementation in other countries' educational settings. Once education establishments start incorporating intercultural education into the curriculum, students may gain a deeper understanding of diverse cultures, which promotes tolerance and reduces prejudice. The study has also demonstrated how multiculturalism enhances learning experiences by providing students with a broader perspective on global issues. Through exposure to diverse viewpoints, students develop critical thinking skills, enrich their understanding of complex issues, and broaden their horizons beyond their own cultural context. The significance of multicultural education in promoting inclusive educational practices and fostering a sense of belonging among students from diverse cultural backgrounds cannot be exaggerated. By creating an inclusive and harmonious

learning environment, multicultural education reduces barriers, promotes equity, and cultivates a sense of shared values and responsibility. It is also concluded that the empowerment of students and teachers through multicultural education fosters social integration and cultural understanding within both Luxembourgish and international societies. Finally, the findings underscore the importance of embracing diversity within educational settings and reinforce the role of education in building a more inclusive and equitable society. They can guide future initiatives and policies aimed at further enhancing multicultural education in Luxembourg and serve as a foundation for creating culturally responsive and inclusive educational environments worldwide and in Ukraine, in particular.

References

1. Banks, J. A. (2016). Multicultural education: Characteristics and goals. In J. A. Banks (Ed.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (10th ed., pp. 3-30). Wiley.
2. Chaika, O. (2022a). Poly- / multicultural education in foreign language teaching. *International Journal of Philology*, 13 (2), 99-108. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog> 2022.02.010.
3. Chaika, O. (2022b). Foreign Language Teaching: Content of Poly- And Multicultural Education. *International journal of social science and human research*, 05(08), 3614–3621. <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v5-i8-36>.
4. Educational System in Luxembourg, based on OECD, *Education GPS: the world of education at your fingertips* (OECD). Available at: <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=LUX&treshold=10&topic=EO>
5. European Commission. *Governance of migrant integration in Luxembourg* (EC GMIL). https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-luxembourg_en
6. Irkhina, Y., Mulyk, K., Alekseeva, O., Skyba, K., Postolenko, I., & Amelina, S. (2020). Active Forms of Training Future English Language Teachers. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(3), 182-199.
7. Gay, G. (2018). Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice (3rd ed.). Teachers College Press.
8. Luxembourgish Education System, The (2023). <https://men.public.lu/dam-assets/catalogue-publications/divers/informations-generales/the-luxembourg-education-system-en.pdf>
9. Martyniuk, W. (2022). Language, Linguaging, Plurilinguaging: Considerations on the Nature of language and Language Education. In Piccardo, E., Germain-Rutherford, A., & Lawrence, G. (eds.). *The Routledge Handbook of Plurilingual Language Education*. Routledge (pp. 101-111). doi: 10.4324/9781351002783-8.
10. May, S. (2009). Critical multiculturalism and education. In J. A. Banks (Ed.), *The Routledge international companion to multicultural education* (pp. 33-49). Routledge.
11. *Migration and Inclusive Societies (MIS)*. Available at: <https://mis.uni.lu/resources/>
12. Nieto, S., & Bode, P. (2018). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education* (7th ed.). Pearson.
13. Piccardo, E., Germain-Rutherford, A., & Lawrence, G. (eds.) (2022). *The Routledge Handbook of Plurilingual Language Education*. Routledge.
14. Purschke, C. (2020). *Attitudes Toward Multilingualism in Luxembourg. A Comparative Analysis of Online News*

Comments and Crowdsourced Questionnaire Data. *Front Artif Intell*, doi: 10.3389/frai.2020.536086. PMID: 33733199; PMID: PMC7861285.

15. Shynkaruk, L. V., & Shynkaruk, V. D. (2019). Issues of interethnic relations in the creative heritage of Panteleimon Kulish. *International Journal of Philology*, 1(10), 28–37. <https://doi.org/10.31548/philolog2019.01.028>.

16. Shynkaruk, V., & Kharchenko, S. (2020). Communicative-Functional Potential of Incentive Modality in Psycholinguistic Dimension. *Psycholinguistics*, 28(2), 183–203. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-28-2-183-203>.

17. Tollefson, J. W., & Pérez-Milans, M. (2018). Research and Practice in Language Policy and Planning. In Tollefson, J. W., & Pérez-Milans, M. (Eds.). *The Oxford Handbook of Language Policy and Planning*. Oxford University Press. DOI:

10.1093/oxfordhb/9780190458898.013.1.

18. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO] (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. https://stairwaytosdg.eu/images/UNESCO_Education_for_Sustainable_Development_Goals_ENG.pdf

19. Vakulyk, I. I. (2010). The impact of globalization on modern terminology. Crosscultural and trans-national perspectives. Herceg Novi, Montenegro: Enieda, 144.

20. Wille, C., & Roos, U. (2020). Cross-border everyday lives on the Luxembourg border? An empirical approach: the example of cross-border commuters and residential migrants. In C., Wille & B., Nienaber, *Border Experiences in Europe. Everyday Life - Working Life - Communication - Languages* (1st, pp. 101-126). Baden-Baden, Germany: Nomos.

**Мультикультурність у системі освіти
Великого Герцогства Люксембург: основні переваги
Оксана ЧАЙКА,**

кандидат філологічних наук, доцент

Анотація. Мультикультурність в освітній системі Великого Герцогства Люксембург набуває все більшої ваги у контексті вивчення питань культурного розмаїття у часи глобалізації та реформування світових систем освіти. Ця розвідка націлена на вивчення основних переваг мультикультурності в освітній системі Люксембургу з позиції подальшого використання такого досвіду в інших країнах з метою реформування освітніх програм. За результатами дослідження встановлено, що мультикультурна освіта в Люксембурзі відіграє важливу роль у підвищенні культурного розуміння, розширенні перспектив та розвитку глобального громадянства з-поміж школярів і студентів. Мультикультурна освіта сприяє формуванню соціальної єдності, створюючи почуття приналежності та поваги серед студентів, що походять з різних культур. За умови розвитку рівнів міжкультурної компетентності, школярі й студенти отримують необхідні навички для спілкування з представниками різних культур, що, у свою чергу, сприяє побудові міцних зв'язків та зменшенню рівня упереджень та проявів дискримінації у навчальному середовищі, зокрема. Загалом, це дослідження вносить свій внесок у розуміння переваг мультикультурності в освітній системі Великого Герцогства Люксембург та надає відповідну інформацію педагогам, політикам та зацікавленим сторонам для розвитку інклюзивних і культурно різноманітних навчальних середовищ. Шляхом прийняття та запровадження мультикультурності в освіті, Люксембург своїм прикладом демонструє світові, як можна виховувати покоління громадян з глобальним світобаченням, морально-етичними цінностями й суспільно прийнятними нормами поведінки, незважаючи на етнічний колорит і переконання; покоління майбутнього, які мають знання, уміння й навички, критично необхідні для успіху у сучасному світі. Підсумовуючи, за допомогою кращих практик Люксембургу з впровадження мультикультурності в національну освітню програму, Україна може отримати значні переваги у світлі впровадження освітніх реформ в умовах її відбудови та відновлення після повномасштабної російської агресії в лютому 2022 року.

Ключові слова: мультикультурність, мультикультурна освіта, освітня система, Велике Герцогство Люксембург, переваги, культурна свідомість, соціальна єдність, міжкультурна компетентність, інклюзивна освіта.

Dialogical Speech Activity as a Necessary Component of the Formation of Students ' Foreign Language Competence

Tatiana VOZNIUK,

Assistant of the Department of English for
Technical and Agrobiological Specialties
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine
E-mail: vostana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7776-6854>

Abstract. One of the results of international cooperation and competitiveness is the need to remove the language barrier between its participants. In accordance with this, ensuring the mastery of a foreign language for free communication is the most important task of the education system at the present stage of development. In the proposed article, dialogical speech activity is considered as a necessary component for the formation of students ' foreign language communicative competence, which is one of the main goals of teaching a foreign language in a modern university. The article considers the characteristics and features of dialogical speech activity, the importance of speaking as a type of speech activity. The relevance of the research is related to the use of two types of teaching dialogical speech activity: deductive and inductive. Teaching foreign language dialogical speech activities should be systematic, purposeful, as close as possible to the conditions of real reality, which contributes to achieving a positive result in teaching a foreign language. The article provides a theoretical analysis of the application of the method of dialogical speech activity in teaching a foreign language at the present stage, taking into account trends towards international intercultural interaction.

Keywords: dialogue, communication, dialogical speech activity, replica, situatedness, attitude, deductive, inductive.

Relevance. In modern social and educational transformations in Ukraine, it is obvious and indisputable that knowledge of a foreign language is necessary as one of the key prerequisites for the entry of the national educational system of the state into the single European educational space. This, in turn, contributes to the development of mobility among students of higher educational institutions and, in the future, their competitiveness in international professional and scientific fields, provided that they are fluent in English as the world language. These factors indicate the need to involve the student in learning a foreign language as a means of communication and a means of learning another national culture. This allows the student to find a place in the harmonious interaction of different cultures and expand their opportunities to participate in cross-cultural communication.

The aim of the research is an attempt to outline the conceptual features of the formation of foreign language competence of students of non-linguistic higher educational institutions with the use of dialogical language activities in the process of teaching foreign languages, which would be able to prepare students for conducting natural dialogues.

During the work on the publication, such **research methods and materials** were used as a method of analysis and synthesis of scientific literature to understand the essence and content of dialogical speech activity and the features of its application in English classes. A sufficient number of materials on the research topic were processed.

Literature review. Dialogues and dialogical speech have been a constant object of scientific research both in European linguistics (Harriri H., Karwan Dh., Haenilah Ey., Rini R., Suparman U., 2020; Long M., 1991; Naves T, 2009) and in Ukrainian (Artemchuk T. 2003; Bukach V., Golubova G. 2019; Zholnerik L.I., 1985). Many researchers consider dialogic speech as the main and most important aspect in learning any foreign language. According to some scientists, the ability to speak a foreign language includes "motivation of students, target orientation, personal interest, speech and mental activity, interaction of students in the learning process, contact (emotional, meaningful, personal), situational communication, mastery of speech material.

The English linguist J. Leach identifies the following four types of dialogue based on

the ratio of social prescriptions of behavior and individual intentions of communicants: 1) competing – orders, demands, requests; 2) coincident – offers, invitations, thanks, congratulations; 3) indifferent – statements, announcements, instructions; 4) conflicting – threats, accusations, insults, reprimands (Bukach V., Golubova G., 2019).

The British researcher D. Cristall classifies dialogues into symmetrical and asymmetric according to the degree of involvement of the APT in the dialogue process. (6, Crystal, 2003). He highlights the fact that the linguistic contribution of each of the participants to a particular dialogue may also differ in the temporal aspect. The norm in conducting a dialogue is when two interlocutors participate in it, speaking sequentially (alternately one after the other), but with a certain amount of expected overlapping - overlapping of the replicas / words of one speaker on the replicas / words of another. However, this norm is quite often violated, and symmetrical and asymmetric dialogues arise as a result.

In addition, D. Crystal says that in a symmetrical dialogue, there must be at least two (and maybe more than two) communicating participants. At the same time, communicants can speak simultaneously, creating the appearance of a dialogue, but with a very low probability of following a common idea / thought (that is, in violation of the principle of cooperation). Speech in this case becomes illegible. For example, at dinner parties (more than two people), you can observe some interesting cases where a person can simultaneously take part in two conversations – by introducing his remarks (replicas) into each of the two dialogues in turn, while simultaneously listening to both interlocutors. D. Crystal explains that "this is something that is possible only when one is either very sober or very drunk" (6, Crystal, 2003).

D. Crystal gives a rather interesting classification of dialogues, introducing a third person into this form of discourse. D. Crystal identifies several types of dialogues. Firstly, it is a dialogue that depends on a third party or an intermediary/mediator. A common example of this is a translation from or into a foreign language, where someone A speaks with B through C. Within the framework of one language, an example may be the case

when one person (or a group of people) speaks to another through an official or a ventriloquist doll. An interesting type of dialogue, according to D. Crystal, is a dialogue that consists of third-person statements. For example, a person with a loud voice in a restaurant can force a couple sitting at another table to give their comments (in a low voice) to what they are told, thereby creating their own (ongoing) dialogue, stimulated by the statements of an outsider (third) person. The researcher refers to asymmetric dialogues with one participant talking to an imaginary (implicit) partner. According to D. Kristall, these are the most unusual dialogues of all existing types, since they are created by only one "obvious" person (in the absence of any other persons). The word "obvious" is important here, since such a dialogue takes place when the speaker imagines that someone else is present besides him. (6, Crystal, 2003; 11, Long M., 1991).

Research results and their discussion. Speaking about dialogical speech activity, it should be noted that this approach is not new in the methodology of teaching a foreign language. Oral speech is used as a means of teaching, with the help of which automatism is achieved in reproducing and transforming the learned lexical units of grammatical structures. One of the forms of oral (informal and formal) communication is a dialogue, through which information is exchanged, mutual understanding is established, as well as influence on the interlocutor. Dialogue is one of the most integral components of learning when learning a foreign language and occupies almost 70% of the spoken language.

Speech is a means of human communication, a direct expression of the thought process inherent in a person. Of all the types of speech activity, which include listening, speaking, reading, writing, absolute priority is given to the most natural form of speech activity – oral form – in its main design – dialogic speech activity. Sometimes not enough attention is paid to teaching dialogic speech activities. This position is erroneous, since it is this type of speech activity that prevails in the natural environment in its main form – dialogue. Students should be able to support the conversation in such a way as to interest the

interlocutor, so that he wants to continue and develop the dialogue. Dialogical speech activity is a process of direct speech communication, characterized by the change of one to another replicas of two or more persons (Coyle D, Hood P., Marsh D., 2010).

Dialogue is the process of mutual communication, when a remark is replaced by another phrase and there is a constant change of roles. The dialogical form of speech assumes that during their studies, students will acquire such skills as the free use of certain clichés characteristic of a given language, understanding the speech of the interlocutor, and rapid responding to the other person's words, as well as continuing the conversation by making lines that would encourage the partner to respond to them. The process of teaching dialogic speech is inextricably linked with another type of speech activity, namely listening, since during a conversation, it is necessary to perceive speech by ear (Bakaieva H. Ye., 2005).

The key and leading goal in teaching foreign languages is the communicative goal that determines the entire educational process. From the point of view of the goals of teaching dialogic speech activity, educational and natural dialogues are distinguished. Natural dialogue is implemented in various situations of communication between native speakers, between native speakers and a foreigner who speaks this language. (Coyle D, Hood P., Marsh D., 2010; Fylypenko S. L., 2009).

Natural dialogue is realized in different situations of communication between native speakers, between native speakers and a foreigner who speaks the language. In the context of professionally oriented foreign language teaching, educational dialogues are used that would prepare students for natural dialogues. Natural dialogues are divided into three groups: contact-establishing, information-reference and social-household. Information and reference dialogs mean requesting any information or references (help dialog, request dialog). Social and everyday dialogues are used during conversations on various everyday or social topics. Educational dialogues that model natural dialogues, in turn, are divided into fully memorized, partially transformed, transformed, prepared under the guidance of a teacher, independently prepared and

spontaneous. The main criterion for such a division of dialogues is the degree of readiness. The highest level of proficiency in dialogical speech involves conducting a relaxed and structurally diverse conversation, pair or group, that is, free or "proactive".

Unlike a monologue, where the author independently determines the logic of the utterance and the choice of speech and language means, there is always a dependence on the dialogue partner. In addition to the ability to speak, dialogue also involves the ability to listen. A number of new groups of objective difficulties are coming into force, determined by the personal characteristics of the interlocutor's speech. To successfully conduct a dialogue based on the above, it is necessary to have a certain level of speech hearing development, compensatory skills, and probabilistic forecasting. (Marsh D., Nikula T, 1998; Noviyenty L., Morganna R., Fakhruddin, 2022) Therefore, students need to master certain response signals, form a willingness to interact in unforeseen situations, and master the necessary compensatory technologies.

Since the process of dialogical communication is created on the basis of any joint activity, the exchange of information, knowledge and ideas about this activity means that mutual understanding has been reached.

This is realized in new joint attempts to further organize and develop activities. The participation of many people in this event at the same time means that everyone must make their own special contribution to it. This allows us to perceive interaction as an organization of joint activities within the framework of cross-cultural communication. During it, it is important for participants not only to exchange information, but also to organize the exchange of actions, functions, roles, distribute tasks and plan joint events. This is implemented through a regulatory and organizational function.

Analysis of scientific literature allows to conclude that dialogical communication can function in the following types: dialogue-request, interview, afferent dialogue, exchange of information/messages/thoughts, motivational dialogue (request, advice), etiquette dialogue, balanced dialogue, discussion and dialogue-misunderstanding

(Kelly T., 2006); (business) conversation, dramatization, planning of joint actions, exchange of impressions, polemics, unison, everyday conversation, interviews, negotiations (Artemchuk T., 2003; Coyle D, Hood P., Marsh D., 2010).

Based on the types of dialogic speech discussed above, proposed by various scientists, it seemed appropriate to identify those types that are of great practical importance for students to master professionally oriented communication in a foreign language: dialogue-exchange of information, dialogue-discussion, business conversation, planning joint actions, polemics, conversation about cooperation between two or several representatives of different parties.

When describing dialogic speech, it is important to keep in mind the following features:

- dialogical speech should be motivated based on a certain topic, conditions of a real or imaginary situation related to this topic; in this case, as a rule, in a dialogue with the interlocutor, the meaning of the speaker's statement, its emotional connotation should be provided, and the subjective content of the speaker's speech should be evaluated;

- dialogical speech depends on the situation of speech communication and does not have a clear plan, which causes the possibility of its incompleteness, understatement;

- dialogical speech is characterized by spontaneity: greeting, changing lines and final lines (for example, words of farewell);

- dialogical speech is characterized by simple grammatical design, tortuosity, spontaneity and reactivity; at the same time, the use of clichés, patterns, familiar combinations of words, replicas, formulas of speech communication, proverbs, sayings, the presence of reduction, the possibility of incompleteness of statements, as well as often a high pace of speech;

- dialogical speech is characterized by a wide use of nonverbal means of communication such as facial expressions, gestures, as well as intonation means (accents, pauses, etc.);

- dialogical speech is characterized by reactivity, instant reaction to the statements of another person, as well as contact;

- dialogical speech is characterized by

an emotional and subjective assessment of the listener;

- when implementing dialogic speech, it is necessary to take into account the socio-cultural characteristics of the addressee, a representative of another culture, including in order to influence listeners through speech.

The main goal of teaching foreign languages at a university is determined by the ability to use language units in professionally oriented communication situations.

In the course of dialogical speech activity, there is a partial overlap of the steps of perception of the interlocutor's speech and the internal formation of the future response. An essential feature of the dialogue is the need to follow the other person's train of thought, sometimes unexpected, which leads to a change in topics, and hence the spontaneity of reactions, the inability to plan the course of the dialogue in advance. Another feature of dialogical speech activity is that it occurs, as a rule, in direct contact of the participants of the dialogue, who are well aware of the circumstances in which communication takes place, and sometimes each other.

In the process of developing skills, such qualities as purposefulness, dynamism and productivity, integration, independence and hierarchy are acquired.

Such a quality as purposefulness is directly related to the generation of meaningful logical and emotional utterance. It is purposefulness that is responsible for achieving the goal. Dynamism allows you to find ways to solve a problem in a specific communication and speech situation in a relatively short period of time. Since dialogical speech activity involves a rapid change of roles (listener, speaker), this quality becomes especially important.

In the process of speaking, combinations of language units are created that have not previously been found in the speech experience of young people, based on the principle of combination. Thus, the language creativity of interacting students is manifested, which is associated with such a quality of skills as productivity. Integration manifests itself in the interaction of vocabulary, grammar, pronunciation, as well as equally automated or non-automated components of the following: life experience,

knowledge, and the emotional sphere.

The next quality-independence-is expressed in the autonomy of language skills in a foreign language from the native language and from the information base itself, that is, the participant in the dialogue does not rely on the "translated language", but turns to information supports as an auxiliary tool. Hierarchy as a quality of a skill can be represented at the operational and motivational-mental levels. The operational level is a skill base where levels such as operations, skills, and skill chains stand out.

The effectiveness of developing dialogic speech skills is determined by the level of formation of speech competencies. So, the formation and development of the ability to conduct a dialogue is influenced by the level of formation of speech skills (both receptive and reproductive): phonetic skills that ensure the perception and recognition of individual sounds and their combinations in the speech flow, as well as various intonations and ensure the design of their own utterances in accordance with the phonetic norms of the language being studied; lexical skills-provide recognition of sound images of lexical units and their direct understanding, make it possible to choose and combine lexical units in accordance with the intentions of the utterance; grammatical skills – provide recognition by ear of grammatical forms and prediction of syntactic structures, ensure the correct design of their utterance in accordance with grammatical norms of the foreign language being studied.

Dialogical speech activity is always motivated. A person always speaks with a specific goal, which is set either by external or internal motivations. This characteristic must be taken into account at the initial stage of training. The student needs to arouse the desire, the need to speak. Speech activity always has the character of an appeal. It is addressed to the listener, addressed to the audience. (Artemchuk T. 2003; Naves T., 2009).

Speech is always emotionally colored, because the speaker expresses his thoughts, feelings, and attitude to what he is saying. In the live communication of people, their experiences, feelings, and so on are manifested. The expression of these feelings is remarks of surprise, admiration, approval, disappointment, dissatisfaction, etc.

One of the main psychological features of dialogical speech activity is its dependence on the situation. Dialogic speech is considered primarily situational, so often its content can be understood only taking into account the situation in which it is created. In relation to reality, situations can be either real or imaginary and have a social aspect. This should be taken into account in educational practice. During the lesson, the teacher should introduce students to learning in a foreign language by using real situations or by creating educational and speech situations using visibility. (Crystal D., 2005).

Since dialogical speech activity is a process of direct speech communication between two or more persons, that is, the interlocutors act alternately and as a speaker and listener, the result of this form of speech is a dialogue of varying degrees of unfolding or polylogue (group discussion of the problem, discussion, free conversation). The largest structural unit of dialogical speech is a thematic macro dialogue, which includes several micro dialogues united by a single communication situation.

Intonations, the use of speech cliches, the presence of modal words, interjections, and the general conversational style play an important role in speech design for dialogic speech activity. The dialogue is characterized by a variety of incomplete sentences and statements that are free from clear norms (unfinished sentences, false beginnings). Non-linguistic (extralinguistic) means of communication (facial expressions, gestures) are widely used in dialogical speech. In live dialogic speech activity, the exchange of replicas occurs quickly, hence the lack of preparation, spontaneity of speech, which requires high automation and readiness of speech material. The highest level of proficiency in dialogical speech involves conducting a relatively relaxed and structurally diverse conversation, in pairs or groups. (Kelly T, 2006; Shukin A.N., 2001).

There are free and standard dialogues (etiquette dialogues). The latter include typical situations with clearly defined roles (buyer – seller, doctor – patient) that involve the use of stereotypical speech material. Free dialogues traditionally include conversations, discussions, and interviews, i.e. those forms of speech interaction where the general logic of conversation development is not strictly

fixed by social speech roles at the very beginning. The line between free and standard dialogues in real communication is very mobile, these types of dialogues can easily be transformed during the development of speech communication, depending on changes in the speech situation.

The purpose of teaching dialogical speech activity is to master the ability to participate in communication in order to exchange information, to encourage the interlocutor to perform an action, that is, to master all types of micro dialogues. Achieving a given goal is impossible without solving tasks such as learning to replicate (stimulate and respond), as well as deploying one of the replicas into a coherent statement. These skills constitute a psychological component of the content of teaching dialogical speech activity. The linguistic component of the content of teaching speech activity includes all the necessary speech and speech material: from situational clichés, standard label formulas, replicas-motives, replicas-reactions to dialogues-samples selected in accordance with situations, areas of communication and topics of the training program (Ipsen G. 1932; Harriri H., Karwan DH., Haenilah EY., Rini R., Suparman U., 2020). When teaching speaking, students' ability to use various kinds of supports is particularly important: visual and auditory, verbal and nonverbal, meaningful, semantic, as well as the ability to create them. In addition, due to the unpredictability of the speech partner, the spontaneity of speech, and the need for a quick reaction in the process of communication, the ability to express an opinion by any means becomes of great importance.

The highest level of proficiency in dialogical speech implies a relaxed and structurally diverse conversation, whether paired or group, that is, free or "initiative" speech. The method emphasizes the ways of teaching dialogic speech: deductive and inductive. The reproduction of dialogue on roles, stimulation of dialogical communication happens on the basis of a similar speech situation. In this case, the dialog model is a support for orientation in the substantive plan of communication, as well as introduces the socio-cultural peculiarities of native speakers and their speech behavior. So, for example, students of nonlinguistic higher education

institutions should be able to discuss, describe and compare graphs, tables, formulas, conduct business and telephone conversations, conduct presentations and participate in conferences, participate in scientific discussions, both in formal and informal atmosphere in a foreign language, which is impossible without dialogues support (Fylypenko S. L., 2009).

Based on this, the methodology of teaching foreign languages adheres to two ways of teaching dialogical speech activity: deductive and (the path "from above", that is, from the general to the particular) and inductive (the path "from below", that is, from the particular to the general).

With a deductive approach, training begins with a whole paragraph, which is considered as a structural and intonation standard for building similar ones, with the perception of dialogue (by ear, and then with graphic support) in order to understand the semantic content in general, identify actors and their positions. (Noviyenty L., Morganna R., Fakhrudin, 2022). The second stage is analytical, which involves identifying and "assigning" the features of this dialogue: clichés, appeals, elliptical sentences, modal words, and interjections. This is followed by the reproduction of the dialogue by roles, by the choir, by the teacher and in pairs, stimulating dialogic communication based on a similar but new situation by highlighting variable elements, their equivalent replacement, and reproducing a modified dialogue.

In the deductive approach, a paragraph is considered as a structural and intonation standard for constructing such texts:

A) perception of the dialogue (by ear, and then with graphic accompaniment) for the purpose of a general understanding of the semantic content, identification of actors and their positions;

B) identifying and "assigning" features of this dialogue: clichés, appeals, elliptical sentences, modal words and interjections;

C) reproduction of the dialogue by roles, chorus behind the teacher's back and in pairs;

D) stimulating dialogical communication based on a similar but new situation by highlighting variable elements, their equivalent replacement;

E) playback of the modified dialog.

Supports for creating your own dialogs in this case can be:

- texts of the dialog models themselves;
- content of the teacher's language setting for composing modified dialogs;
- description of the roles received separately by each by each of the dialog participants;
- images or videos are played without sound.

The disadvantages of the deductive approach are that only a limited number of dialogues can be studied, which is not enough for real needs. Students do not develop the ability to build a dialogue independently, which means that the opportunity for free communication in a dialogic form is lost.

When mastering dialogic speech "from above", students' actions are mostly based on the processes of memorization and reproduction, the main burden, thus, falls on their memory, and it is not always possible to sufficiently communicatively motivate and stimulate actions, if you do not focus on the interpretation of the original dialogue. But at the same time, the dialogue-pattern is a certain support for compositional design and the choice of means of expressing thoughts and feelings.

The second approach – inductive – involves the path from mastering the elements of the dialogue (replicas) to its independent conduct based on the educational and communicative situation. Students master individual speech actions, which are divided into blocks of exercises. In parallel with the development of individual replicas, students are taught how to interact within the framework of games, and they are trained to actively respond to nonverbal and verbal stimuli. Each of the approaches has its own advantages and disadvantages and equally deserves its attention when teaching dialogic speech. During the formation of dialogical speech skills, the size of the dialogue should increase, communication tasks should become more complex, and the language supports that students use in the form of hints should be reduced. At this stage, thus, the ability to learn direct foreign language communication in a group develops.

With the help of the inductive method, students learn to independently plan speech

actions through awareness of the motives, goals, results of the action, as well as unfold the form of speech patterns and the content of their meanings that are adequate to the content.

Teaching a bottom-up dialogue assumes that students do not have an original sample of the dialogue for some reason. There may be several options here:

1. students cannot read and cannot use this sample;

2. the level of speech development is quite high, so you don't need a sample;

3. the intended dialogue refers to a type of free dialogue, and the sample will only limit the creative initiative of students.

This method is associated with speaking as a type of speech activity, especially in the case of foreign language proficiency. Speaking is a complex psycholinguistic and psychophysical process, and as a type of speech activity, it usually occurs when there is a communicative need, that is, when there is a motive for activity. Therefore, it is important for the teacher to translate the teaching of dialogic speech in a foreign language into colloquial speech, so that students develop the ability to express their thoughts in a communicative, meaningful and grammatically correct way. So, teaching a foreign language to a dialogic language should be systematic, purposeful, as close as possible to the conditions of real reality and, most importantly, personally active, so that young people develop the ability and desire to carry out speech communication. In this regard, the teacher should organize a language environment in which students need to request information from each other and from the teacher; exchange opinions and judgments; conduct a group conversation in connection with what they have read or heard; describe, tell, retell, reason, discuss, etc. (Bukach V., Golubova G, 2019).

When teaching a foreign language to a dialogic language, it is important for a teacher to rely on two important principles: the principle of functionality and the principle of speech-thinking activity. Thus, based on the principle of functionality, the selection of the content of training that is adequate to the communication process is carried out, that is, it is not the language system that comes to the fore, but the system of language tools that function in the communication process (for

example, phrases and phrases-cliches). It is the latter that contribute to overcoming the language problem situation or entering the socio-cultural context of the dialogue (Coyle D, Hood P., Marsh D). The principle of speech activity contributes to the stimulation and use of students' communicative abilities, on the basis of which they develop dialogic speech skills, often associated with social necessity, as well as an individual interest in improving the language being studied.

So, the transformed reality Associated not only with the satisfaction of cognitive and practical needs of students, but also with the creation of a stable motivation to communicate in a foreign language, should act as a predictable end result of learning foreign language activities. This means that the product of teaching dialogic speech is the acquired knowledge, as well as skills and abilities to master the methods of actions for their assimilation, which simultaneously act as a condition for further learning and self-education, contributing to the development of

a young person's personality.

Conclusions. The main goal of teaching a foreign language is to form a foreign language communicative competence. An important place in the formation of communicative competence is occupied by teaching dialogic speech activity. Any methods of teaching dialogic speech always create a strong motivation to learn the language, to activate lexical and grammatical material, to master speech constructions and formulas (within certain situations), to spontaneous use of speech patterns-cliches when performing other communicative situations, to acquire a sense and beauty of speech, to develop listening skills, to get acquainted with the literature and culture of the country of the language being studied, etc. In a multicultural world, knowledge of foreign languages and English in particular plays an important role as a criterion for adapting to modern realities and as a means of interethnic communication.

Список використаних джерел

1. Артемчук Т. Про сучасні підходи до вивчення і викладання іноземних мов. Т. Артемчук. Рідна школа, 2003. № 9. 472 с.

2. Бакаєва Г. Є. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та інші. К.: Ленвіт, 2005. 119 с.

3. Bukach V., Golubova G. Country Studies in teaching foreign languages at higher school. Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Issue 4 (129), 2019. P. 26-32.

4. Coyle D, Hood P., Marsh D. Content and Language Integrated Learning. Cambridge, 2010, 98 p.

5. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, 499 p.

6. Crystal D. English as a Global Language. Crystal D. Cambridge. New York: Cambridge University Press, 2003.

7. Ipsen G. Gespräch und Sprachform. Blätter für deutsche Philosophie. Bd. 6. 1932.

8. Fylypenko S. L. Modern and innovative approaches of teaching English for students. [Suchasni ta innovatsiyni pidhody vykladannia angliyskoyi movy dlia studentiv]. Collection of

Scientific Papers, 2009. 1, P. 84-93.

9. Harriri H., Karwan DH., Haenilah EY., Rini R., Suparman U. Motivation and Learning Strategies: Student Motivation Affects Student Learning Strategies. European Journal of Educational Research. Vol. 10, Issue 1. 2020. P. 39-49.

10. Kelly T., EASE: Essential Academic Skills in English: Volume 1 CD-Rom: Listening to Lectures, Seminar Skills 1: Presentations, Seminar Skills 2: Discussions, the University of Warwick, 2006.

11. Long M. Focus on form: A design feature in language teaching: foreign language research in cross-cultural perspective. Amsterdam: John Benjamins. 1991. P. 39-52.

12. Marsh D., Nikula T. Terminological Considerations regarding Content and Language Integrated Learning. Bulletin Suisse de Linguistique Appliquee, Neuchatal: Switzerland, 1998, 13-18.

13. Naves T. Effective Content and Language Integrated Learning Programmes. Content and Language Integrated Learning. Evidence from Research in Europe. Bristol, 2009, 251 p.

14. Noviyenty L., Morganna R., Fakhruddin. English Speaking Lecturers' Performances of Communication Strategies

and Their Efforts to Improve Students' Communicative Competence. *European Journal of Educational Research*, 2022. Vol. 11. Issue 2. P. 1047 - 1062.

15. Shukin A. N. Teaching foreign languages: theory and practice. M.: Filomatis, 2001. 480 p.

16. Wilkinson I. A. G., Reninger K. B., Soter A. O. Developing a professional development tool for assessing quality talk about text. *Yearbook of the National Reading Conference*, 59. Oak Creek, WI: National Reading Conference, 2010.

17. Zholnerik L. I. Teaching dialogical speech. *Foreign languages at school*. No. 3. 1985.

References

1. Artemchuk, T. (2003) Pro suchasni pidkhody do vyvchennia i vykladannia inozemnykh mov [About modern approaches to learning and teaching foreign languages] *Ridna shkola*. No 9. P.472.

2. Bakaieva, H. Ye. (2005) Prohrama z anhliiskoi movy dlia profesiinoho spilkuvannia. [English language program for professional communication] H. Ye. Bakaieva, O. A. Borysenko, I.I. Zuienok ta inshi. K.: Lenvit. 119 p.

3. Bukach, V., Golubova, G. (2019). Country Studies in teaching foreign languages at higher school. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Issue 4 (129). P. 26-32.

4. Coyle, D, Hood, P., Marsh, D. (2010). *Content and Language Integrated Learning*. Cambridge, 98.

5. Crystal D. (2005) *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press. 499.

6. Crystal D. (2003) *English as a Global Language*. Crystal D. Cambridge. New York: Cambridge University Press.

7. Ipsen G. (1932) *Gesprach und Sprachform*. Blatter fur deutsche Philosophie. Bd. 6.

8. Fylypenko, S. L. (2009). Modern and innovative approaches of teaching English for

students. [Suchasni ta innovatsiyni pidhody vykladannia angliyskoyi movy dlia studentiv]. *Collection of Scientific Papers*, 1, P. 84–93.

9. Harriri, H., Karwan, DH., Haenilah, EY., Rini, R., Suparman, U. (2020). Motivation and Learning Strategies: Student Motivation Affects Student Learning Strategies. *European Journal of Educational Research*. Vol. 10, Issue 1, P. 39 - 49.

10. Kelly T., (2006) *EASE: Essential Academic Skills in English: Volume 1 CD-Rom: Listening to Lectures, Seminar Skills 1: Presentations, Seminar Skills 2: Discussions*, the University of Warwick.

11. Long M. (1991) Focus on form: A design feature in language teaching : foreign language research in cross-cultural perspective. Amsterdam: John Benjamins. P. 39–52.

12. Marsh D., Nikula T. (1998) Terminological Considerations regarding Content and Language Integrated Learning. *Bulletin Suisse de Linguistique Appliquee*, Neuchatal: Switzerland, 13–18.

13. Naves T. (2009) *Effective Content and Language Integrated Learning Programmes*. Content and Language Integrated Learning. Evidence from Research in Europe. Bristol, 251.

14. Noviyenty L., Morganna R., Fakhruddin. (2022). English Speaking Lecturers' Performances of Communication Strategies and Their Efforts to Improve Students' Communicative Competence. *European Journal of Educational Research*. Vol. 11. Issue 2. P. 1047-1062.

15. Shukin A.N. (2001) Teaching foreign languages: theory and practice. M.: Filomatis. P. 480.

16. Wilkinson, I. A. G., Reninger, K. B., & Soter, A. O. (2010). Developing a professional development tool for assessing quality talk about text. *Yearbook of the National Reading Conference*, 59. Oak Creek, WI: National Reading Conference.

17. Zholnerik, L. I. (1985) Teaching dialogical speech // *Foreign languages at school*. No. 3.

Діалогічна мовна діяльність як необхідний компонент формування іншомовної компетенції студентів

Тетяна ВОЗНЮК,

асистент кафедри англійської
мови для технічних та агробіологічних спеціальностей
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
E-mail: vostana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7776-6854>

Анотація. Одним з результатів міжнародної співпраці і конкурентоспроможності є необхідність усунення мовного бар'єру між її учасниками. Відповідно до цього забезпечення оволодіння іноземною мовою для вільного спілкування є найважливішим завданням системи освіти на сучасному етапі розвитку. У запропонованій статті діалогічна мовна діяльність розглядається як необхідний компонент для формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції, що є однією з головних цілей навчання іноземної мови в сучасному вузі. У статті розглянуті характеристики і особливості діалогічної мовної діяльності, значимість говоріння, як виду мовленнєвої діяльності. Актуальність дослідження пов'язана з застосуванням двох видів навчання діалогічної мовної діяльності: дедуктивного та індуктивного. Навчання іншомовної діалогічної мовної діяльності має бути систематичним, цілеспрямованим, максимально наближеним до умов реальної дійсності, що сприяє досягненню позитивного результату в навчанні іноземної мови. В статті здійснено теоретичний аналіз застосування методу діалогічної мовної діяльності у викладанні іноземної мови на сучасному етапі з урахуванням тенденцій до міжнародної міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: діалог, комунікація, діалогічна мовна діяльність, репліка, ситуативність, відношення, дедуктивний, індуктивний.